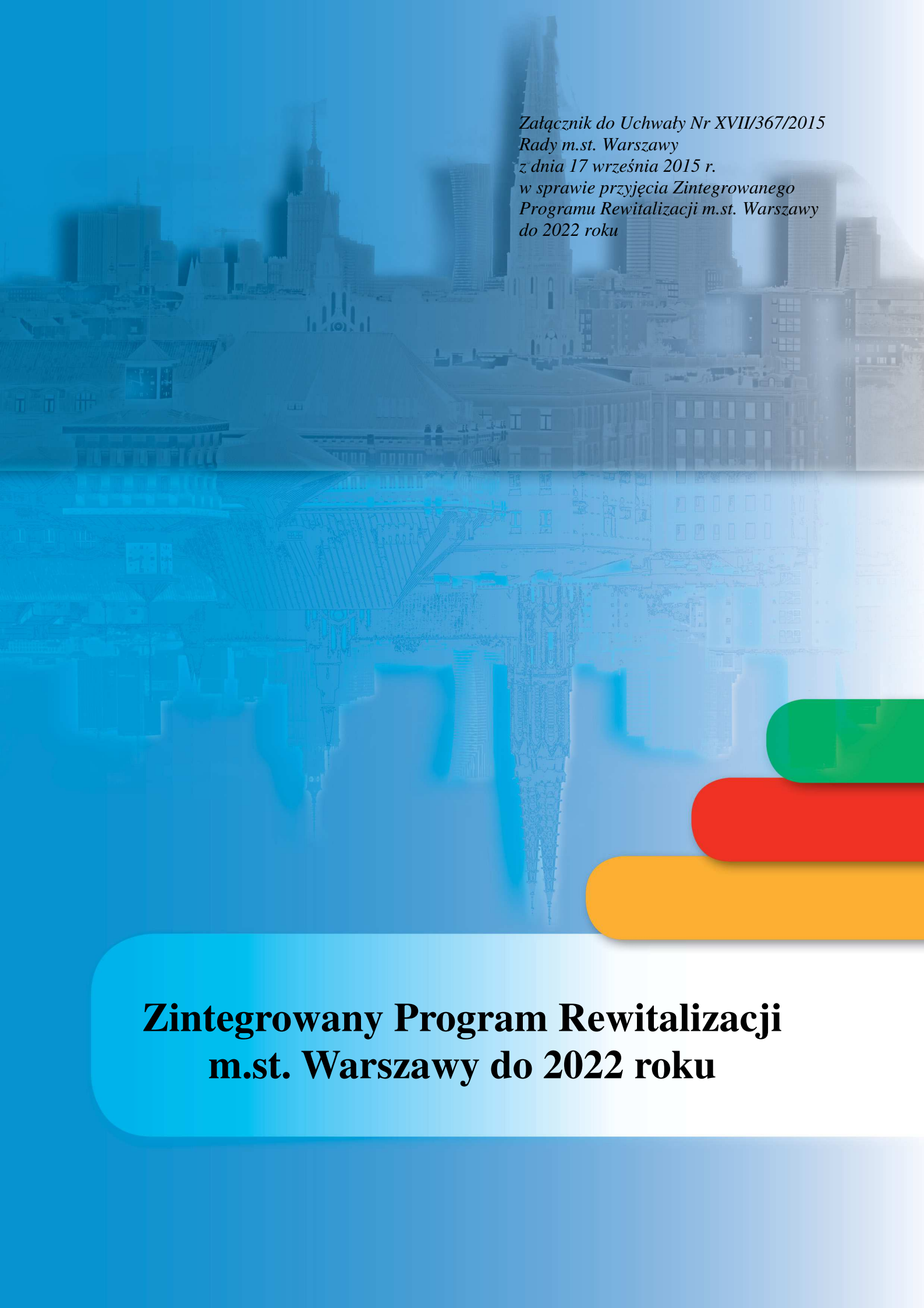

*Załącznik do Uchwały Nr XVII/367/2015
Rady m.st. Warszawy
z dnia 17 września 2015 r.
w sprawie przyjęcia Zintegrowanego
Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy
do 2022 roku*

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

SPIS TREŚCI

1. SŁOWNICZEK	5
WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW	6
2. ZAKRES PROGRAMU	8
2.1. SCHEMAT PROGRAMU	11
2.2. ELEMENTY WDROŻENIOWE:	11
3. ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z DOKUMENTAMI EUROPEJSKIMI, KRAJOWYMI, REGIONALNYMI ORAZ POLITYKAMI MIEJSKIMI	12
3.1. DOKUMENTY EUROPEJSKIE:	12
3.1.1. KARTA LIPSKA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU MIAST EUROPEJSKICH	12
3.1.2. EUROPA 2020 – STRATEGIA NA RZECZ INTELIGENTNEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU	12
3.2. DOKUMENTY KRAJOWE	13
3.2.1. STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020 – AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO, KONKURENCYJNA GOSPODARKA, SPRAWNE PAŃSTWO	13
3.2.2. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI (DSRK)	14
3.2.3. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030 (KPZK 2030)	14
3.2.4. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010–2020 REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE (KSRR)	15
3.2.5. KRAJOWA POLITYKA MIEJSKA (KPM) – PROJEKT	15
3.2.6. ZAŁOŻENIA DO NARODOWEGO PLANU REWITALIZACJI 2022 (NPR)	16
3.2.7. USTAWA O REWITALIZACJI – PROJEKT	17
3.3. DOKUMENTY REGIONALNE	18
3.3.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU. INNOWACYJNE MAZOWSZE	18
3.4. STRATEGIE I PROGRAMY MIEJSKIE	19
3.4.1. STRATEGIA ROZWOJU M.ST. WARSZAWY DO 2020 ROKU (STRATEGIA ROZWOJU)	19
3.4.2. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO M.ST. WARSZAWY (STUDIUM)	20
3.4.3. SPOŁECZNA STRATEGIA WARSZAWY- STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA LATA 2009-2020	23

3.4.4. STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU SYSTEMU TRANSPORTOWEGO WARSZAWY DO 2015 ROKU I NA LATA KOLEJNE, W TYM ZRÓWNOWAŻONEGO PLANU ROZWOJU TRANSPORTU PUBLICZNEGO WARSZAWY”	23
3.4.5. LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI M.ST. WARSZAWY NA LATA 2005–2013	25
3.4.6. POZOSTAŁE DOKUMENTY	26
4. DIAGNOZA PRIORYTETOWEGO OBSZARU KRYZYSOWEGO	27
4.1. CHARAKTERYSTYKA PRIORYTETOWEGO OBSZARU KRYZYSOWEGO	27
4.1.1. PRAGA-PÓŁUDNIE	31
4.1.2. PRAGA-PÓŁNOC	32
4.1.3. TARGÓWEK	33
4.2. UZASADNIENIE WYBORU OBSZARU	34
4.2.1. PRAGA-PÓŁUDNIE	36
4.2.2. PRAGA-PÓŁNOC	40
4.2.3. TARGÓWEK	44
4.3. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	50
4.3.1. OBSZARY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	50
4.3.2. OCHRONA PRZYRODY	63
4.4. SYTUACJA LOKALOWA	70
4.4.1. ZASÓB MIESZKANIOWY WARSZAWY	70
4.4.2. POZIOM WYPOSAŻENIA MIESZKAŃ W WARSZAWIE	75
4.4.3. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU PRIORYTETOWEGO	75
4.4.4. NOWE BUDYNKI MIESZKALNE	82
4.4.5. LOKALE UŻYTKOWE	84
4.5. SYTUACJA SPOŁECZNA	87
4.5.1. STRUKTURA DEMOGRAFICZNA	91
4.5.2. BEZROBOCIE	101
4.5.3. POMOC SPOŁECZNA	106
4.5.4. PRZESTĘPCZOŚĆ	113
4.6. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	118
4.6.1. PRAGA-PÓŁUDNIE	118
4.6.2. PRAGA-PÓŁNOC	120
4.6.3. TARGÓWEK	121
4.7. WSKAŹNIKI OBSZARU PRIORYTETOWEGO	124
5. ANALIZA SWOT	126
6. STRATEGIA I KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	131
6.1. MISJA	131

6.2. CELE.....	131
6.2.1. CEL GŁÓWNY I – OŻYWIENIE SPOŁECZNO-GOSPODARCZE, PODNIESIENIE JAKOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ ORAZ POPRAWA ŚRODOWISKA NATURALNEGO ZGODNIE Z WYMOGAMI GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ	133
6.2.2. CEL GŁÓWNY II – ROZWÓJ TURYSTYKI, KULTURY I SPORTU W OPARCIU O TOŻSAMOŚĆ LOKALNĄ ORAZ ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	164
6.2.3. CEL GŁÓWNY III ZAPOBIEGANIE I PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU	178
6.2.4. CEL GŁÓWNY IV – ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW ORAZ ICH UDZIAŁU W RÓŻNYCH OBSZARACH FUNKCJONOWANIA MIASTA	187
6.3. TABELA KLUCZOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	192
6.4. FINANSOWANIE PROGRAMU.....	196
6.4.1. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	196
6.4.2. WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW.....	204
6.4.3. FINANSOWANIE ZADAŃ POSZCZEGÓLNYCH BENEFICJENTÓW	205
<u>7. SYSTEM WDRAŻANIA, OKRESOWEGO MONITOROWANIA</u>	
<u>I OCENY PROGRAMU</u>	<u>209</u>
7.1. ZASADY WDRAŻANIA.....	209
7.2. INSTRUMENTY WDRAŻANIA	209
7.3. SYSTEM INSTYTUCJONALNY	211
7.3.1. PROGRAMOWANIE	211
7.3.2. KOMITET REWITALIZACJI.....	213
7.3.3. MONITOROWANIE.....	214
7.3.4. WDRAŻANIE.....	215
7.4. EWALUACJA PROGRAMU	216
8. <u>MODEL PARTNERSTWA</u>.....	216
8.1. MODEL USPOŁECZNIEŃIA WDRAŻANIA PROGRAMU	216
8.2. PARTNERSTWO NA POZIOMIE PROGRAMU	217
8.3. PARTNERSTWO NA POZIOMIE WDRAŻANIA	219
<u>ZAŁĄCZNIKI</u>	<u>222</u>
ZAŁĄCZNIK NR 1 – DIAGNOZA WRAZ Z PLANOWANYMI DO REALIZACJI DZIAŁANAMI UKIERUNKOWANYMI NA ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW W OBSZARACH KRYZYSOWYCH DO 2022 ROKU W DZIELNICACH: BEMOWO, MOKOTÓW, URSUS I WŁOCHY	223
ZAŁĄCZNIK NR 2 – WSKAŹNIKI POZIOMU REALIZACJI CELÓW PROGRAMU	247
ZAŁĄCZNIK NR 3 – MAPY PODOBSZARÓW	251

1. Słowniczek

Rewitalizacja – stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy tego procesu, na podstawie programu rewitalizacji,

Program rewitalizacji – oznacza opracowany, przyjęty i koordynowany przez miasto stołeczne Warszawa wieloletni program działań w sferze przestrzeni, urządzeń technicznych, społeczeństwa i gospodarki zmierzający do wyprowadzenia obszaru z sytuacji kryzysowej oraz stworzenie warunków do dalszego rozwoju obszaru. Prowadzony we współpracy z lokalną społecznością,

Obszar kryzysowy/zdegradowany – oznacza obszar, na którym występuje szereg szkodliwych procesów dotyczących przestrzeni, infrastrukturę, społeczeństwo oraz gospodarkę, które doprowadziły do degradacji danego obszaru,

Obszar priorytetowy – to obszary kryzysowe, wyznaczone w części dzielnic Praga-Południe, Praga-Północ i Targówek, przeznaczone do rewitalizacji do 2022 roku,

Cel nadrzędny – przedstawia pożądany obraz wyjścia obszaru z kryzysu, we wszystkich istotnych wymiarach jego rozwoju, którego osiągnięcie przybliży realizacja Programu do roku 2022. Cel nadrzędny odnosi się do głównych wyzwań stojących przed obszarem kryzysowym z punktu widzenia Miasta. Cel nadrzędny w Programie przekłada się na cele główne.

Misja programu – to sposób działania samorządu, podejście do wdrażania celu nadrzędnego Programu.

Cele główne – wyznaczają długotrwały kierunek rozwoju obszaru dla urzeczywistnienia jego celu nadrzędnego.

Cele szczegółowe – stanowią wymiar realizacji celów głównych i są ich rozwinięciem.

Kluczowe przedsięwzięcie rewitalizacyjne – jest częścią programu rewitalizacji, przygotowane w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy oraz zmierzające do realizacji celów programu. Realizowane jest przez projekt lub grupę projektów.

Projekt – komponent kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego ujęty w wydatkach inwestycyjnych/bieżących budżetu m.st. Warszawy lub budżecie partnera Programu.

Wyjaśnienie skrótów

BPLiR – Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji

c.c.w. – centralna ciepła woda

c.o. – centralne ogrzewanie

DKDS – Dzielnicowa Komisja Dialogu Społecznego

DMR – dzielnicowy mikroprogram rewitalizacji

DSRK – Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności

KM – Komitet Monitorujący dla realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013

KPM – Krajowa Polityka Miejska

KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

LGWS – Lokalne Grupy Wsparcia Seniorów

LPR – Lokalny Program Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013

LSW – Lokalny System Wsparcia

m.p.z.p. – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

MCAS – Międzypokoleniowe Centra Aktywności Seniorów

NPR – Narodowy Plan Rewitalizacji 2022

OMW – Obszar Metropolitalny Warszawy (jeden z obszarów strategicznej interwencji SRWM)

OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej

OSO Natura 2000 – Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 na terenie Warszawy

PINB – Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego

RPO WM 2007–2013 – Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007–2013

SARP – Stowarzyszenie Architektów Polskich

SRK – Strategia Rozwoju Kraju 2020 czyli Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju

SRWM – Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze

SSW – Społeczna Strategia Warszawy – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009–2020

Strategia rozwoju – Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku

Strategia transportowa – Strategia zrównoważonego rozwoju systemu transportowego Warszawy do 2015 roku i na lata kolejne, w tym Zrównoważonego planu rozwoju transportu publicznego Warszawy

Studium – Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy

SWOT – informacja strategiczna (ang. **S**trengths, **W**eaknesses, **O**pportunities, **T**hreats) mocne, słabe strony, szanse i zagrożenia

TOnZ – Towarzystwo Opieki nad Zabytkami

TUP – Towarzystwo Urbanistów Polskich

WPGMZ – Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem m.st. Warszawy na lata 2013–2017

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

ZPR – Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

2. Zakres Programu

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku jest kontynuacją działań rewitalizacyjnych ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013. Program Rewitalizacji funkcjonuje jako program operacyjny Strategii Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku, realizuje zagadnienia z zakresu rewitalizacji w mieście stołecznym Warszawa.

Program powstał w procesie partnersko-eksperckim, z wykorzystaniem wniosków płynących z partnerskich, diagnostycznych, prowadzonych w dzielnicach badań ankietowych, opracowań eksperckich oraz na podstawie dialogu z biurami urzędu. Podczas prac nad dokumentem zostały wzięte pod uwagę rekomendacje uczestników warsztatów (mieszkańców i przedstawicieli dzielnicowych komisji dialogu społecznego DKDS).

W czerwcu 2012 roku odbyły się trzy debaty środowiskowe, dotyczące przyszłości rewitalizacji w Warszawie z udziałem przedstawicieli naukowych, organizacji pozarządowych oraz środowisk branżowych, tj. urbanistów, architektów, planistów. Dodatkowo we wrześniu 2012 roku na prośbę uczestników ww. debat zorganizowano kolejną debatę wszystkich środowisk, zainteresowanych problematyką rewitalizacji w Warszawie. Na podstawie dyskusji i decyzji uczestników debat zdecydowano, iż program rewitalizacji Warszawy w przyszłym okresie programowania powinien być dokumentem operacyjnym, wdrażającym zapisy Strategii Rozwoju miasta stołecznego Warszawy do 2020 roku, a obszary zdegradowane jako motory rozwoju powinny rozwijać się dzięki skoncentrowanemu wsparciu z poziomu miasta. Jeśli zaś chodzi o projekty rewitalizacyjne, podkreślono konieczność budowania systemu wsparcia obszarów kryzysowych poprzez projekty miejskie, zwrócenia większej uwagi na inicjatywy lokalne i wykorzystanie ich w procesie tworzenia projektów, jak również partycypacyjnego tworzenia dokumentu. Efektem tych spotkań eksperckich było wypracowanie założeń do Zintegrowanego Programu Rewitalizacji, które zostały przyjęte przez Komitet Monitorujący dla realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy.

Prace nad przygotowaniem Zintegrowanego Programu Rewitalizacji rozpoczęła konferencja z udziałem Prezydenta m.st. Warszawy Pani Hanny Gronkiewicz-Waltz, która odbyła się 25 września 2013 roku, inicjująca serię spotkań włączających środowiska z obszarów rewitalizacji, bądź działających na rzecz obszarów i mieszkańców z obszarów kryzysowych.

Część diagnostyczna i programowa prac obejmowała spotkania dzielnicowe, wprowadzające i tematyczne: na Pradze-Północ, Pradze-Południe oraz Targówku. Łącznie odbyło się 13 spotkań. W ramach warsztatów przeprowadzono prezentację diagnoz obszarowych uzasadniających wybór obszarów do rewitalizacji (szczegółowy opis w rozdziale 4.2 „Uzasadnienie wyboru obszaru”), wskazano uwarunkowania przestrzenne tych obszarów oraz przeprowadzono warsztaty, mające na celu wskazanie głównych problemów rozwojowych obszarów, a także propozycji rozwiązań odpowiadających na wskazane problemy. Dyskutowano również o problemach, jakie występują w konkretnych obszarach tematycznych, tj. polityka społeczna i edukacja, działalność gospodarcza i przedsiębiorczość, sport i turystyka, kultura, sztuka. Celem warsztatów było wypracowanie pomysłów na kategorie działań w obszarach oraz wskazanie propozycji włączenia się środowisk do współpracy na rzecz wychodzenia obszarów z kryzysu.

Ważnym elementem wypracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacji do 2022 roku były warsztaty z mieszkańcami. Warsztaty prowadzone były przez wyłonione w drodze konkursu organizacje i prowadzone we wszystkich trzech dzielnicach objętych Programem.

Równolegle w Biurze Polityki Lokalowej i Rewitalizacji trwały prace nad przygotowaniem diagnozy obszaru kryzysowego. Komitet Monitorujący wypracował analizę SWOT dla obszaru kryzysowego. W biurach Urzędu trwały prace nad wypracowaniem zadań inwestycyjnych i działań w ramach wybranych polityk miasta odpowiednich do zgłaszanych w ramach spotkań problemów. Prace prowadzone były z udziałem ekspertów zewnętrznych. Uczestnikami procesu przygotowania dokumentu byli również mieszkańcy, organizacje pozarządowe i aktywiści miejscy.

Prace nad Programem koordynowane były przez Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji i prowadzone w oparciu o następujące zasady:

- Zintegrowane podejście – wszelkie projekty realizowane w ramach Programu są spójne i skoordynowane z innymi politykami miasta na obszarze kryzysowym. Zintegrowane podejście oznacza realizację projektów w tym samym czasie, których łączna realizacja daje możliwość wyjścia obszaru z kryzysu. Program angażuje różnych partnerów publicznych i społecznych, nie tylko na etapie przygotowania Programu poprzez konsultacje, ale również poprzez wspólną realizację projektów.
- Długi horyzont czasowy – do 2022 roku – odnosi się do realiów planowania średniookresowego rozwoju w Warszawie oraz projekt Narodowego Planu Rewitalizacji do 2022 roku, co pozwala na kompleksową realizację

**Zintegrowane
podejście**

**Długi horyzont
czasowy**

projektów w celu stworzenia warunków dla wyjścia obszaru z kryzysu oraz wykorzystania instrumentów proponowanych na szczeblu krajowym. Okres programowania nie kończy procesu rewitalizacji, a jest jedynie etapem planowanego, całościowego i długofalowego podejścia do ożywienia zdegradowanych obszarów Warszawy.

Szeroki zakres interwencji

- Szeroki zakres interwencji, wychodzący poza projekty jednostek miejskich, realizowanych w ramach ustawowych kompetencji samorządu. Daje to przestrzeń do włączenia w procesy rozwojowe szerokiego grona partnerów: publicznych, komercyjnych i pozarządowych. W ten sposób program stanowi zaproszenie do współpracy skierowany do wszystkich, którzy pragną działać na rzecz wychodzenia obszarów z kryzysu.

Koncentracja

- Koncentracja zadań i działań na głównych obszarach problemowych, wskazanych w uspołecznionych diagnozach, w priorytetowym obszarze kryzysowym. Dla pozostałych dzielnic, które realizacją rozpoczęte projekty, oznacza to kontynuowanie prowadzonego w tych dzielnicach procesu rewitalizacji i utrzymanie bądź zwiększenie jego efektów.

Spójność

- Spójność z zewnętrznymi i wewnętrznymi dokumentami o charakterze strategicznym i planistycznym, co wskazano w dokumencie Programu.

Nakierowanie na cel

- Nakierowanie na cel, charakteryzujące się niewielką ilością spójnych, kompleksowych i wzajemnie uzupełniających się celów. Wszelkie projekty w Programie realizują cele, którym przyporządkowane są określone wskaźniki.

Podejście partycypacyjne

- Podejście partycypacyjne polegające na zaproszeniu do udziału przy budowaniu Programu szerokiego grona podmiotów lokalnych, które uczestniczą w identyfikowaniu problemów, zgłaszaniu propozycji ich rozwiązywania, a następnie udziału w ich realizacji.

Zasada trwałego i zrównoważonego rozwoju

- Ustrojowa zasada trwałego i zrównoważonego rozwoju, oznaczająca taki rozwój, który zapewni sprawiedliwe zaspokojenie potrzeb współczesnego społeczeństwa bez naruszania możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń, przy zapewnieniu ochrony i zachowania zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego oraz uwzględnieniu struktury demograficznej społeczeństwa (sprawiedliwości wewnątrz- i międzypokoleniowej).

2.1. Schemat Programu

MISJA PROGRAMU

Misją Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku jest zrównoważenie szans rozwojowych kryzysowych części Warszawy poprzez kreowanie i inicjowanie kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarze priorytetowym oraz koordynację wybranych polityk miasta stołecznego Warszawy na obszarach kryzysowych.

CEL NADRZĘDNY PROGRAMU:

Odnowa, ożywienie i włączenie społeczno- gospodarcze wybranych obecnie kryzysowych obszarów

Cel główny I

Ożywienie społeczno-
-gospodarcze,
podniesienie jakości
przestrzeni publicznej
oraz poprawa środowiska
naturalnego zgodnie z
wymogami gospodarki
niskoemisyjnej

Cel główny II

Rozwój turystyki, kultury
i sportu w oparciu o
tożsamość lokalną oraz
zasoby dziedzictwa
kulturowego

Cel główny III

Zapobieganie i
przeciwdziałanie
wykluczeniu społecznemu

Cel główny IV

Zwiększenie aktywności
mieszkańców
oraz ich udziału w
różnych obszarach
funkcjonowania miasta

Cele szczegółowe

Cele szczegółowe

Cele szczegółowe

Cele szczegółowe

2.2. Elementy wdrożeniowe:

Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne Programu

Projekty miejskie i projekty partnerów Programu

1

¹ Opis celów głównych i szczegółowych oraz kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych znajduje się w rozdziale 6 – Strategia i kierunki działań rewitalizacyjnych. Informacja na temat projektów miejskich znajduje się w rozdziale 7 – System wdrażania, okresowego monitorowania i oceny Programu

3. Zgodność Programu z dokumentami europejskimi, krajowymi, regionalnymi oraz politykami miejskimi

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku jest spójny zarówno zewnętrznie, czyli z dokumentami europejskimi i krajowymi, jak i wewnętrznie, czyli ze Strategią Rozwoju Miasta Stołecznego Warszawy do 2020 roku, Społeczną Strategią Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009–2020 oraz programami miejskimi dotyczącymi polityki rozwoju. Przygotowując go, brano pod uwagę wszystkie uwarunkowania wynikające z polityk i programów, które wpływają na realizację polityki rewitalizacyjnej miasta. Poniżej przedstawiony jest kontekst tych uwarunkowań.

3.1. Dokumenty europejskie:

3.1.1. Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich²

Karta Lipska podkreśla potrzebę opracowania strategii zintegrowanego rozwoju miejskiego, przy uwzględnieniu aspektu ekonomicznego, społecznego i ekologicznego, a także wymiaru zdrowotnego i kulturowego oraz zdolności instytucjonalnych państwa.

Ponadto prowadzenie polityki zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich winno uwzględniać warunki i potrzeby lokalne oraz zasadę pomocniczości. Karta opisuje narzędzia wykorzystywane do wdrażania programów zintegrowanego rozwoju oraz podaje główne zalecenia dotyczące krajowych polityk miejskich.

ZPR realizuje podejście ujęte w Karcie Lipskiej. Program uwzględnia szeroki wymiar zintegrowanego rozwoju miasta zarówno w aspekcie ekonomicznym, społecznym, jak również zwraca uwagę na warunki i potrzeby lokalne.

3.1.2. Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu³

Jest to unijna strategia rozwoju na najbliższe dziesięciolecie, stanowiąca najwyższy poziom odniesienia przy programowaniu strategicznym każdego poziomu programowania państw Unii Europejskiej. Dostosowanie się do wytycznych ma wymiar cywilizacyjny. Formułując

² Karta Lipska została przyjęta z okazji nieformalnego spotkania ministrów w sprawie rozwoju miast i spójności terytorialnej w Lipsku, w dniach 24–25 maja 2007 r.

³ Komunikat Komisji Europejskiej z 3 marca 2010 r.

zapisy Strategii, w szczególności nadrzędne wytyczne kierunkowe planowania strategicznego należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

„(...) Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną”.

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku zwraca szczególną uwagę na takie zagadnienia, jak rynek pracy, zatrudnienie, rozwój wiedzy i innowacji oraz walkę z ubóstwem.

3.2. Dokumenty krajowe

3.2.1. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo⁴

Strategia Rozwoju Kraju 2020 oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. Celem głównym strategii średniookresowej staje się wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne – Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych. Strategia średniookresowa wskazuje działania polegające na usuwaniu barier rozwojowych, w tym słabości polskiej gospodarki, ujawnionych przez kryzys gospodarczy, jednocześnie jednak koncentrując się na potencjałach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione i wykorzystane będą stymulowały rozwój. Realizacja Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku wpisuje się w miejski wymiar Strategii Rozwoju Kraju 2020 pod kątem osiągnięcia spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

⁴ *Strategia Rozwoju Kraju 2020 czyli Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Uchwała Rady Ministrów nr 157 z 25 września 2012 r.*

3.2.2. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności (DSRK)⁵

DSRK jest dokumentem o charakterze analitycznym, stanowiącym opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość w perspektywie do 2030 roku. Główne wyzwanie dla długookresowej polityki rozwoju, wobec wzrastających nierówności zarówno między obszarami wiejskimi i miejskimi, między zachodem a wschodem kraju, a także coraz wyraźniejszych kontrastów jakości życia wewnątrz dużych miast, dotyczy wspierania najbardziej dynamicznych obszarów oraz wyrównywania szans rozwojowych obszarów słabszych. Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku odpowiada na wyzwanie wspierania obszarów słabszych poprzez rozwijanie i kreowanie ich potencjałów.

3.2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)⁶

KPZK 2030 jest to najważniejszy dokument dotyczący zagospodarowania przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Dokument mówi o konieczności współpracy miast i ich obszarów funkcjonalnych, podkreślając dużą rolę zarówno ośrodków dużych miast jak i ośrodków subregionalnych. Wskazuje na elementy decydujące o mobilności mieszkańców i wpływające na decyzje o wyborze miejsca zamieszkania i pracy. Są to zarówno rozwiązania w zakresie transportu publicznego oraz dostępność infrastruktury społecznej, w tym budownictwa mieszkaniowego i pozostałej infrastruktury, oraz działania związane z rewitalizacją obszarów zdegradowanych. Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju, stanowiąc integralny element polityki rozwoju, aktywnie wspomaga osiągnięcie celów rozwojowych oraz rozwiązywanie konfliktów i kolizji przestrzennych dzięki uwzględnieniu uwarunkowań i wymagań wynikających z cech poszczególnych elementów przestrzeni: systemu gospodarczego i społecznego, infrastruktury, struktury osadniczej, środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku uwzględnia założenia KPZK 2030 w szczególności w zakresie budowania potencjału mobilności mieszkańców.

⁵ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 – Uchwała Rady Ministrów z 5 lutego 2013 r.

⁶ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 – Uchwała Rady Ministrów nr 239/2011 z 13 grudnia 2011 r.

Powiązanie rewitalizacji z kierunkowym wspieraniem budownictwa społecznego pozwoli na osiągnięcie trwałych bodźców wzrostu na obszarze rewitalizowanym.

3.2.4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)⁷

Konkurencyjność regionów w znacznym stopniu kreowana jest przez ich główne ośrodki miejskie. Wspieranie stolic regionów przyczynia się więc do wzmacniania siły i konkurencyjności całych regionów. W ostatnich latach obserwuje się jednak w miastach wzrost liczby obszarów koncentrujących negatywne zjawiska społeczno-gospodarcze. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego podkreśla, że jednym z głównych wyzwań polityki regionalnej w odniesieniu do tego typu skoncentrowanych problemów rozwojowych jest znalezienie odpowiednich instrumentów wspomagania kompleksowej rewitalizacji i restrukturyzacji oraz uwzględnienie, w zakresie polityki regionalnej, działań dotychczas utożsamianych z polityką miejską. Dokument podkreśla, że dobrze prowadzona rewitalizacja jest szansą rozwojową zarówno dla miast, jak i całych regionów.

Do najważniejszych zagadnień, które powinny być brane pod uwagę przy projektowaniu i realizacji działań restrukturyzacyjnych i rewitalizacyjnych, należą:

- Działania nakierowane na wsparcie jakości kapitału ludzkiego,
- Tworzenie nowoczesnych miejsc pracy,
- Działania w zakresie infrastruktury technicznej,
- Działania wspierające modernizację i rozwój obiektów użyteczności publicznej o znaczeniu subregionalnym,
- Wsparcie kompleksowych programów rewitalizacyjnych.

Kierunkowe założenia ujęte w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) zostały uwzględnione przy opracowaniu Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku.

3.2.5. Krajowa Polityka Miejska (KPM) – projekt⁸

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Krajowa Polityka Miejska (KPM) będzie dokumentem określającym planowane działania administracji rządowej dotyczące polityki miejskiej, uwzględniającym cele i kierunki określone w średniookresowej strategii

⁷ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) – Uchwała Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2010 r.

⁸ Projekt z marca 2014 r. – projekt Krajowej Polityki Miejskiej stanowi roboczy materiał do dyskusji z partnerami przed formalnymi konsultacjami międzyresortowymi i społecznymi.

rozwoju kraju oraz krajowej strategii rozwoju regionalnego (art. 21b). Posłuży ona celowemu, ukierunkowanemu terytorialnie działaniu państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych⁹ oraz wykorzystaniu ich potencjałów w procesach rozwoju kraju.

Wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców będzie podstawowym celem Krajowej Polityki Miejskiej (KPM). Wszystkie miasta mają być dobrym miejscem do życia, z dostępem do wysokiej jakości usług z zakresu ochrony zdrowia, edukacji, transportu, kultury, administracji publicznej itp.

Głównymi podmiotami i adresatami Krajowej Polityki Miejskiej będą: instytucje rządowe, jednostki samorządu terytorialnego, mieszkańcy miast i organizacje ich zrzeszające, podmioty należące do sfery biznesu, nauki oraz sfery pozarządowej oraz korporacje samorządowe i podmioty reprezentujące obszary funkcjonalne miast (związki, stowarzyszenia itp.).

Krajowa Polityka Miejska przyczyni się do zwiększenia efektywności działań wszystkich tych podmiotów oraz zaproponuje rozwiązania służące zapewnieniu kompleksowości ich działań. W szczególności Krajowa Polityka Miejska zdefiniuje zasady dla zapewnienia kompleksowości działań podmiotów publicznych tak, aby działania podejmowane w ramach zakresu zadań jednych podmiotów nie powodowały negatywnego wpływu na inne obszary. Tylko kompleksowe i komplementarne podejście pozwoli na realizację interesu publicznego w sposób optymalny i całościowy.

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku nawiązuje w swoich założeniach do kierunków KPM. Podobnie jak to zawiera KPM, Program zakłada kompleksowe i komplementarne podejście do realizacji interesu publicznego.

3.2.6. Założenia do Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 (NPR)¹⁰

NPR ma być dokumentem rządowym, który stworzy przyjazne warunki dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce, np. poprzez projekty zmian w prawie, stworzenie spójnego systemu i określenie źródeł finansowania rewitalizacji, promowanie dobrych praktyk, dzielenie się wiedzą czy wypracowanie wzorcowych dokumentów. Skierowany on będzie przede wszystkim do samorządów, ale też do społeczności lokalnych, osób prywatnych, przedsiębiorców, organizacji samorządowych. NPR ma być odpowiedzią na niekorzystne

⁹ Według KPZK obszar funkcjonalny jest to zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujący się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywaniami, jednolitymi celami rozwoju

¹⁰ Założenia do Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 – Projekt z czerwca 2014 r.

procesy, które zachodzą na obszarach zdegradowanych, głównie w miastach. Te procesy i ich skutki to m.in. problemy ekonomiczne, niszcząca infrastruktura (np. budynki, ulice), osłabienie relacji społecznych. Skala potrzeb jest bardzo duża – wg opracowania Instytutu Rozwoju Miast „Skala degradacji miast w Polsce”, nawet 20% obszarów miejskich wymaga rewitalizacji. Dotyczy to niemal 2,4 mln mieszkańców naszego kraju.

NPR to także reakcja na negatywne zjawiska i tendencje w miastach, np. chaotyczne rozpraszanie zabudowy miejskiej – tzw. rozlewanie się miast, wyludnianie się ich centrów, spadek liczby mieszkańców w ośrodkach miejskich, dominacja indywidualnego transportu samochodowego nad transportem publicznym, zanieczyszczenie powietrza.

NPR ma promować ideę „powrotu do miast” – zwartych w zabudowie, ograniczających emisyjność, charakteryzujących się dbałością o zieloną infrastrukturę i jednocześnie przyjaznych mieszkańcom. Horyzont czasowy dokumentu to 2022 rok. Wyznaczenie go związane jest z jednej strony z dużymi środkami dostępnymi dla Polski z budżetu UE na lata 2014–2020 (przewiduje się, że na szeroko rozumianą rewitalizację będzie to nie mniej niż 25 mld zł), a z drugiej umożliwi zbudowanie mocnych podstaw dla krajowych instrumentów, po jego zakończeniu.

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku uwzględni wszystkie zalecenia dotyczące programów rewitalizacji, określonych w założeniach do NPR.

ZPR poprzez realizację kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych przyczyni się do tworzenia zwartej zabudowy, ograniczenia emisyjności, dbałości o „zieloną” infrastrukturę i uczyni miasto przyjaznym mieszkańcom.

3.2.7. Ustawa o rewitalizacji - projekt¹¹

Ustawa o rewitalizacji dokonuje regulacji prawnej zagadnień związanych z przygotowaniem i prowadzeniem skutecznej rewitalizacji. Warunkiem udanej rewitalizacji jest bowiem holistyczne uwzględnienie czynników społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych czy środowiskowych. Dzięki projektowanej ustawie łatwiejsze będzie skuteczniejsze przeciwdziałanie i niwelowanie najważniejszych słabości otoczenia prawnego uniemożliwiającego prowadzenie efektywnych działań rewitalizacyjnych, w tym w szczególności brak uznania rewitalizacji jako zadania własnego gminy, niewystarczająca skuteczność narzędzi planistycznych i z zakresu gospodarowania nieruchomościami, mały zakres uznaniowości w stosunkach gminy z inwestorami, brak zachęt do włączenia się w proces rewitalizacji wszystkich interesariuszy.

¹¹ Ustawa o rewitalizacji – projekt z dnia 22 kwietnia 2015 r.

Oczekiwanym efektem regulacji jest także bardziej kompleksowe i lepiej zaplanowane, a co za tym idzie skuteczniejsze prowadzenie rewitalizacji, jako procesu prowadzącego do trwałego wyprowadzenia obszarów kryzysowych i ich mieszkańców ze stanu degradacji i wykluczenia.

Niniejsza ustawa przyczyni się również do likwidacji identyfikowanych obecnie barier organizacyjnych procesów rewitalizacji.

Ustawa ma także w swoim założeniu charakter narzędziowy – wskazuje rodzaje aktów prawa miejscowego, które mogą być wykorzystywane w zależności od indywidualnej sytuacji gminy i jej specyficznych potrzeb.

Projektowane rozwiązania wpisują się również w szerszy nurt działań Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju na rzecz rewitalizacji, tj. Narodowy Plan Rewitalizacji.

3.3. Dokumenty regionalne

3.3.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze¹²

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego rewitalizacja to kompleksowy, skoordynowany, wieloletni proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych prowadzony na obszarze zdegradowanym w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, w szczególności przez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne¹³

Nadrzędnym (głównym) celem Strategii jest spójność terytorialna, rozumiana jako zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim oraz wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego podaje dwa Obszary Strategicznej Interwencji, tj.:

- problemowe (ostrołęcko-siedlecki, płocko-ciechanowski, radomski),
- bieguny wzrostu (Obszar Metropolitalny Warszawy).

¹² Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Uchwała nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.

¹³ Uwarunkowania endogeniczne należy rozumieć jako czynniki wewnętrzne, dotyczące potencjału rozwojowego obszaru

Do najważniejszych kierunków działań, skierowanych do Obszaru Metropolitalnego Warszawy należą:

- Wzmocnienie funkcji metropolitalnej Warszawy,
- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej,
- Uporządkowanie gospodarki przestrzennej i przywrócenie ładu przestrzennego w OMW,
- Rewitalizacja i regeneracja (odnowa) istniejącej zabudowy w miastach OMW, w tym szczególnie w prawobrzeżnej Warszawie,
- Równoważenie rozwoju OMW w sferze środowiska i energetyki,
- Rozwój specjalizacji w obszarze innowacyjnej gospodarki,
- Rozwój cyfryzacji oraz systemu e-usług publicznych dla mieszkańców,
- Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów o najsilniejszych powiązaniach funkcjonalnych z m.st. Warszawą, przy wykorzystaniu m.in. instrumentów zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku nawiązuje do najważniejszych kierunków działań SRWM poprzez odnowę istniejącej zabudowy w mieście, a szczególnie w jego prawobrzeżnej części.

3.4. Strategie i programy miejskie

3.4.1. Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku (Strategia Rozwoju)¹⁴

Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku jest głównym dokumentem wskazującym kierunki rozwoju miasta. Misją samorządu Warszawy, stolicy Rzeczypospolitej Polskiej, miasta o bogatych tradycjach, jest osiągnięcie jak najwyższego poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców oraz zajęcie przez Warszawę znaczącego miejsca wśród najważniejszych metropolii europejskich.

Wizją Warszawy jest „...atrakcyjna, nowoczesna, dynamicznie rozwijająca się metropolia, z gospodarką opartą na wiedzy, środkowoeuropejskie centrum finansowe, miasto zajmujące znaczące miejsce wśród najważniejszych stolic europejskich. Warszawa (...) to wspólnota otwarta i dostępna, miasto wysokiej jakości życia, ważne centrum kultury europejskiej o dobrze zorganizowanej przestrzeni publicznej – miasto z duszą”.

Wizja realizowana jest poprzez pięć celów strategicznych:

¹⁴ Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku – Uchwała nr LXII/1789/2005 z 24 listopada 2005 r.

1. Poprawa jakości życia i bezpieczeństwa mieszkańców Warszawy,
2. Wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców poprzez pielęgnowanie tradycji, rozwój kultury i pobudzanie aktywności społecznej,
3. Rozwijanie funkcji metropolitalnych wzmacniających pozycję Warszawy w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim,
4. Rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i badaniach naukowych,
5. Osiągnięcie w Warszawie trwałego ładu przestrzennego.

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku realizuje założenia i cele Strategii Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku. ZPR jest dokumentem strategicznym, który w bardzo dużym stopniu odnosi się do problemu warszawskich obszarów zdegradowanych i ich rewitalizacji.

Należy tu wymienić:

- Cel strategiczny 1 – Poprawa jakości życia i bezpieczeństwa mieszkańców Warszawy,
 - Cel operacyjny 1.3 – Wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego oraz modernizacji istniejących budynków,
Program 1.3.4 – Rewitalizacja zdegradowanych zasobów mieszkaniowych;
- Cel strategiczny 2 – Wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców poprzez pielęgnowanie tradycji, rozwój kultury i pobudzanie aktywności społecznej,
 - Cel operacyjny 2.1 – Umocnienie tradycji m.st. Warszawy oparte na dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym,
Program 2.1.2 – Rewitalizacja wybranych zdegradowanych fragmentów dzielnic, w tym o znaczeniu historycznym, a przede wszystkim
- Cel strategiczny 5 – Osiągnięcie w Warszawie trwałego ładu przestrzennego,
 - Cel operacyjny 5.5 – Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

3.4.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy (Studium)¹⁵

Studium jest dokumentem planistycznym określającym politykę zagospodarowania przestrzennego gminy (miasta) dla jej całego obszaru. Studium jest dokumentem

¹⁵ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy – Uchwała nr LXXXII/2746/2006 z dnia 10 października 2006 r., zmieniona Uchwałą nr L/1521/2009 z dnia 26 lutego 2009 r., uzupełniona Uchwałą nr LIV/1631/2009 z dnia 28 kwietnia 2009 r., zmieniona Uchwałą nr XCII/2689/2010 z dnia 7 października 2010 r. oraz Uchwałą nr LXI/1669/2013 z dnia 11 lipca 2013 r., zmieniona Uchwałą nr XCII/2346/2014 z 16 października 2014 r.

wyznaczającym kierunki zmian i działań dotyczących kształtowania struktury przestrzennej i krajobrazu Warszawy. Odnosi się do jakości urbanistycznej i ochrony środowiska kulturowo-przyrodniczego, podkreślających i eksponujących elementy kształtujące indywidualny wizerunek miasta i stanowiących o jakości przestrzeni miejskiej.

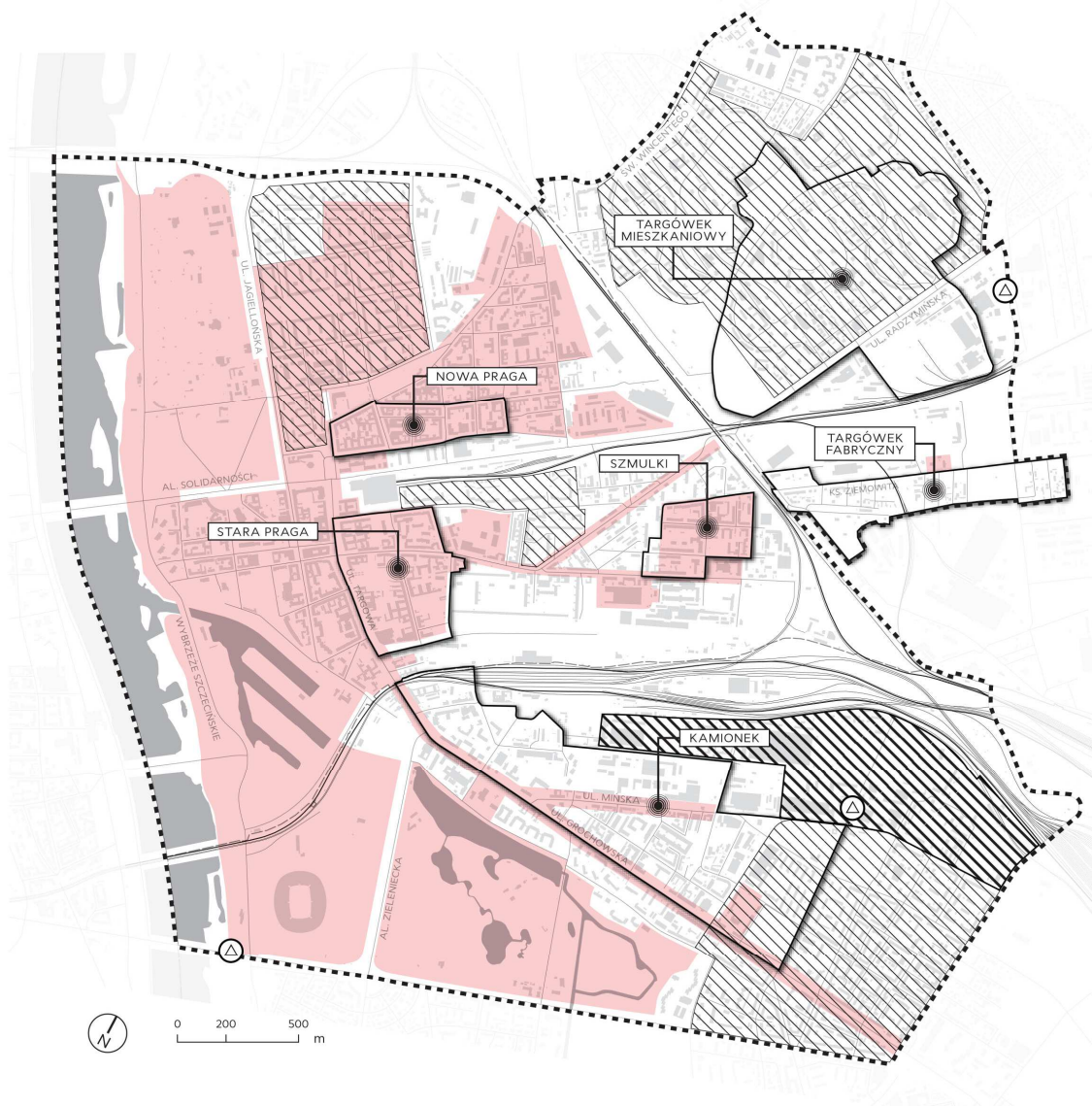
Studium wskazuje na konieczność utworzenia centrum miasta po stronie praskiej poprzez rewaloryzację i modernizację rejonów historycznej zabudowy oraz zagospodarowywanie terenów niezabudowanych. Jako szczególne miejsce planowanego rozwoju wskazuje na Port Praski, obszar obecnie niezagospodarowany i нефункциональный, a przewidziany na nową zabudowę mieszkaniowo-usługową. Istotne jest również powiązanie lewobrzeżnego i prawobrzeżnego centrum miasta połączeniami mostowymi, także o charakterze pieszo-rowerowym, a także innymi formami, jak np. połączeniami wodnymi (prom, tramwaj wodny, statek wycieczkowy).

Zintegrowany Program Rewitalizacji do 2022 roku zakłada koncentrację działań na terenie Pragi-Północ, Pragi-Południe i Targówka, co stanowi odpowiedź zarówno na realizację działań w obszarach kryzysowych, jak również konieczność utworzenia centrum miasta po praskiej stronie.

MIASTO STOLECZNE WARSZAWA

OBSZARY WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI I REKULTYWACJI NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

- OBSZARY OSIEDLI MIESZKANIOWYCH NIEPEŁNIĄCYCH WSPÓŁCZESNYCH STANDARDÓW ORAZ OSIEDLA ZDEGRADOWANE LUB ZAGROŻONE DEGRADACJĄ
- TERENY ZDEGRADOWANE POŁOŻONE W OBSZARACH PRZEMYSŁOWYCH DO PRZEKSZTAŁCEN PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNYCH
- OBSZARY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
- REJONY LOKALIZACJI DZIKICH WYSYPISK DO REKULTYWACJI

- GRANICA OBSZARU PRIORYTETOWEGO
- GRANICE PODOBSZARÓW
- GRANICE DZIELNIC

3.4.3. Społeczna Strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009–2020 (SSW)¹⁶

Społeczna Strategia Warszawy na lata 2009–2020 przedstawia problemy społeczne i wyzwania stojące przed Warszawą, prezentuje także możliwości pokonywania trudności i szanse rozwoju potencjału miasta. Strategia służy realizacji celów, jakie stawiają przed sobą władze miasta w ramach polityki społecznej, czyli:

1. Zintegrowana polityka społeczna,
2. Wzrost potencjału społecznego,
3. Integracja i reintegracja społeczna i zawodowa.

Cele wskazują kierunki i zmiany, które pozwolą na wzmocnienie Warszawy:

- jej samorządu: aktywnego, otwartego na współpracę i partnerstwo, umożliwiającego mieszkańcom rozwój i tworzącego klimat bycia „u siebie”,
- obywateli miasta: budujących coraz większy potencjał społeczny Warszawy, korzystających z możliwości realizacji celów osobistych, perspektywy dobrego życia i samorealizacji, posiadających równe szanse w dostępie do dóbr, usług i informacji oraz uczestniczących w życiu społecznym i publicznym,
- różnych podmiotów, w tym m.in.: organizacji pozarządowych, zrzeszeń, podmiotów gospodarczych, małych przedsiębiorstw.

Pomimo swojej nazwy SSW zawiera wiele działań operacyjnych, których celem jest odpowiedź na wyzwania stojące również przed Zintegrowanym Programem Rewitalizacji do 2022 roku, gdzie planuje się, że duża część działań zostanie skierowana do mieszkańców w celu poprawy ich sytuacji oraz zwiększenia potencjału społecznego na obszarach zdegradowanych.

3.4.4. Strategia zrównoważonego rozwoju systemu transportowego Warszawy do 2015 roku i na lata kolejne, w tym Zrównoważonego planu rozwoju transportu publicznego Warszawy¹⁷

W dokumencie tym przyjęto, że uzasadnione i niezbędne jest zapewnienie równowagi pomiędzy odbywaniem podróży samochodami i transportem zbiorowym z uwzględnieniem ważnej roli ruchu pieszego i rowerowego. **Dla strefy śródmiejskiej** Strategia Transportowa

¹⁶ Społeczna Strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009–2020 Uchwała nr XLVI/1427/2008 z dnia 18 grudnia 2008 r.

¹⁷ Strategia zrównoważonego rozwoju systemu transportowego Warszawy – Uchwała nr LVIII/1749/2009 z 9 lipca 2009 r.

określa cele związane z zachowaniem ładu przestrzennego oraz podnoszeniem wizerunku i prestiżu miasta.

ZPR jest w pełni skorelowany z celami określonymi w Strategii Transportu. Zakłada się silne wykorzystanie zbudowanego odcinka II linii metra z uwzględnieniem jej kontynuacji na Targówku oraz zmodernizowanych tras tramwajowych, do budowania potencjału gospodarczego rewitalizacji.

ZPR zakłada realizację polityki transportowej określonej w tym dokumencie poprzez:

- Przywrócenie ulicom funkcji miejskich przez zapewnienie właściwych proporcji między przepustowością układu ulicznego i pojemnością parkingów a natężeniem ruchu samochodowego i zapotrzebowaniem na miejsca postojowe. Towarzyszyć temu ma odpowiednia oferta ze strony transportu publicznego oraz poprawa warunków ruchu pieszego i rowerowego. Ulice miasta mają odzyskać tradycyjny charakter, oprócz obsługi ruchu samochodowego pełniąc funkcje społeczne, kulturowe i estetyczne.
- Poprawę jakości przestrzeni miejskiej poprzez wykreowanie obszarów, które mogłyby stanowić wizytówkę miasta z przestrzenią publiczną przyjazną człowiekowi, łatwo dostępne głównie dzięki transportowi publicznemu. Przestrzenie takie będą stanowić ulice/place wolne od uciążliwości ruchu samochodowego (lub z ograniczonym ruchem „uspokojonym”), z wychodzącymi na nie usługami, urządzeniami ruchu pieszego i rowerowego, wkomponowanymi w dobrze urządzoną zieleń.
- Zbliżenie miasta do Wisły, poprzez realizację planu zagospodarowania przestrzennego jej brzegów z rozwojem pasażerskiego transportu wodnego i budową przystani.

Realizacja powyższych celów ma następować dzięki zastosowaniu środków przewidzianych dla strefy śródmiejskiej, takich jak:

- ograniczanie penetracji obszaru przez samochody osobowe i ciężarowe,
- ograniczanie do minimum działań inwestycyjnych w zakresie układu drogowego, mogących doprowadzić do zwiększenia przepustowości ulic,
- rozwój (i modernizacja) systemu transportu zbiorowego,
- limitowanie liczby miejsc parkingowych (także eliminacja parkowania niezgodnego z przepisami),
- stosowanie normatywu parkingowego (maksymalna dopuszczalna liczba miejsc parkingowych), ograniczającego podaż miejsc parkingowych powstających wraz z nowymi inwestycjami,

- stosowanie opłat za parkowanie,
- rozwój infrastruktury rowerowej (trasy rowerowe, parkingi).

3.4.5. Lokalny Program Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013¹⁸

Lokalny Program Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013 był kontynuacją Lokalnego Uproszczonego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013 (Uchwała Rady Miasta nr XLV/1107/2005 z dnia 27 stycznia 2005 r.).

Część strategiczna Lokalnego Programu Rewitalizacji określiła wszystkie warunki polityki rewitalizacyjnej w mieście i była narzędziem zarządzania procesem rewitalizacyjnym, a w mniejszym stopniu wypełniała funkcję bezpośredniego programowania. Funkcja ta była zdecentralizowana i ulokowana głównie na poziomie lokalnym, dzielnicowym zawarta w dzielnicowych mikroprogramach rewitalizacji, które stanowiły załączniki do Lokalnego Programu Rewitalizacji. W trakcie realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy zostało opracowanych 15 dzielnicowych mikroprogramów rewitalizacji. Poszczególne dzielnice, uczestniczące w Lokalnym Programie Rewitalizacji (uczestnictwo było dobrowolne), na podstawie szeregu badań i analizy wskaźnikowej zdiagnozowały obszary kryzysowe. Dzielnicowe mikroprogramy rewitalizacji zawierały diagnozę tych obszarów oraz propozycje działań (projekty), które realizowane były na tych obszarach, w celu zmiany ich sytuacji przestrzennej i społeczno-gospodarczej, a w konsekwencji wyprowadzeniu obszaru z kryzysu. W celu wdrażania i monitorowania Programu, w drodze zarządzenia Prezydenta m.st. Warszawy powołano: Komitet Monitorujący, dzielnicowych koordynatorów ds. rewitalizacji oraz zespoły ds. rewitalizacji w dzielnicach¹⁹. Lokalny Program Rewitalizacji m.st. Warszawy wypełniał następujące funkcje:

- koordynacyjną – koordynował politykę rewitalizacyjną prowadzoną na poziomie miasta i dzielnic, wskazywał cele, które musiały zostać uwzględnione w dzielnicowym wymiarze rewitalizacji,
- wspierającą na poziomie dzielnic – o charakterze wdrożeniowym i pomocowym dla urzędów dzielnic i potencjalnych partnerów w projektach programu,

¹⁸ Lokalny Program Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013 – Uchwała Rady Miasta st. Warszawy nr XXX/995/2008 z dnia 8 maja 2008 r., zmieniona: Uchwałą nr XLIII/1348/2008 z 27 listopada 2008 r., Uchwałą nr LII/1607/2009 z 16 kwietnia 2009 r., Uchwałą nr LXXIV/2290/2010 z 18 marca 2010 r., Uchwałą nr XVII/355/2011 z 16 czerwca 2011 r., Uchwałą nr XXXVII/948/2012 z 13 maja 2012 r., Uchwałą nr LXIV/1785/2013 z 12 września 2013 r.

¹⁹ Zarządzenia Prezydenta nr 1949/2008 z 8 sierpnia 2008 r. w sprawie powołania Komitetu Monitorującego dla realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013; Zarządzenie Prezydenta nr 1980/2008 z 21 sierpnia 2008 r. w sprawie powołania dzielnicowych koordynatorów ds. rewitalizacji; Zarządzenie Prezydenta nr 2043/2008 z 10 września 2008 r. w sprawie powołania zespołów ds. rewitalizacji w dzielnicach m.st. Warszawy.

- wspierającą na poziomie ogólnomiejskim – o charakterze wdrożeniowym i pomocowym dla biur i jednostek miejskich w projektach programu.

3.4.6. Pozostałe dokumenty

Ze względu na swój interdyscyplinarny charakter Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku wykazuje powiązania z większością programów miejskich m.st. Warszawy. Na szczególną uwagę zasługują następujące programy miejskie m.st. Warszawy:

- Program Opieki nad Zabytkami miasta stołecznego Warszawy na lata 2010–2014,
- Program Ochrony Środowiska na terenie m.st. Warszawy na lata 2009–2012 z uwzględnieniem Perspektywy do roku 2016,
- Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem m.st. Warszawy na lata 2013–2017.

Powiązania Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy z powyższymi dokumentami strategicznymi i programami miejskimi m.st. Warszawy zostały omówione w rozdziale 3 ZPR, pn. „Diagnoza priorytetowego obszaru kryzysowego”.

- Miasto kultury i obywateli. Program rozwoju kultury w Warszawie do roku 2020.²⁰
- Warszawa przyjazna seniorom na lata 2013-2020²¹
- Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013 – 2020²²
- Program „Rodzina” na lata 2010- 2020²³
- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych m.st. Warszawy w 2015 r²⁴
- Strategia Rozwoju Sportu w Warszawie do roku 2020.²⁵
- Polityka energetyczna m.st. Warszawy do 2020 roku.²⁶
- Plan działań na rzecz zrównoważonego zużycia energii dla Warszawy w perspektywie do 2020 roku.²⁷

²⁰ Uchwała nr XXXIV/839/2012 Rady m.st. Warszawy z dnia 29 marca 2012 r

²¹ Uchwała Rady m.st. Warszawy nr LXXII/1870/2013 z dnia 05.grudnia .2013 r.

²² Uchwała Rady m.st. Warszawy nr LXIII/1751/2013 z dnia 29 sierpnia 2013r.

²³ Uchwała Rady m.st. Warszawy nr LXXXII/2398/2010 z dnia 13 maja 2010 r

²⁴ Uchwała Rady m.st. Warszawy nr XCIII/2386/2014 z dnia 30 października 2014 r.

²⁵ Uchwała Rady m.st. Warszawy nr XCIII/2728/2010 z dnia 21 października 2010 r.

²⁶ Uchwała Rady m.st. Warszawy nr LXIX/2063/2006 z dnia 27 lutego 2006r.

²⁷ Uchwała Rady m.st. Warszawy nr XXII/443/2011 z dnia 8 września 2011r.

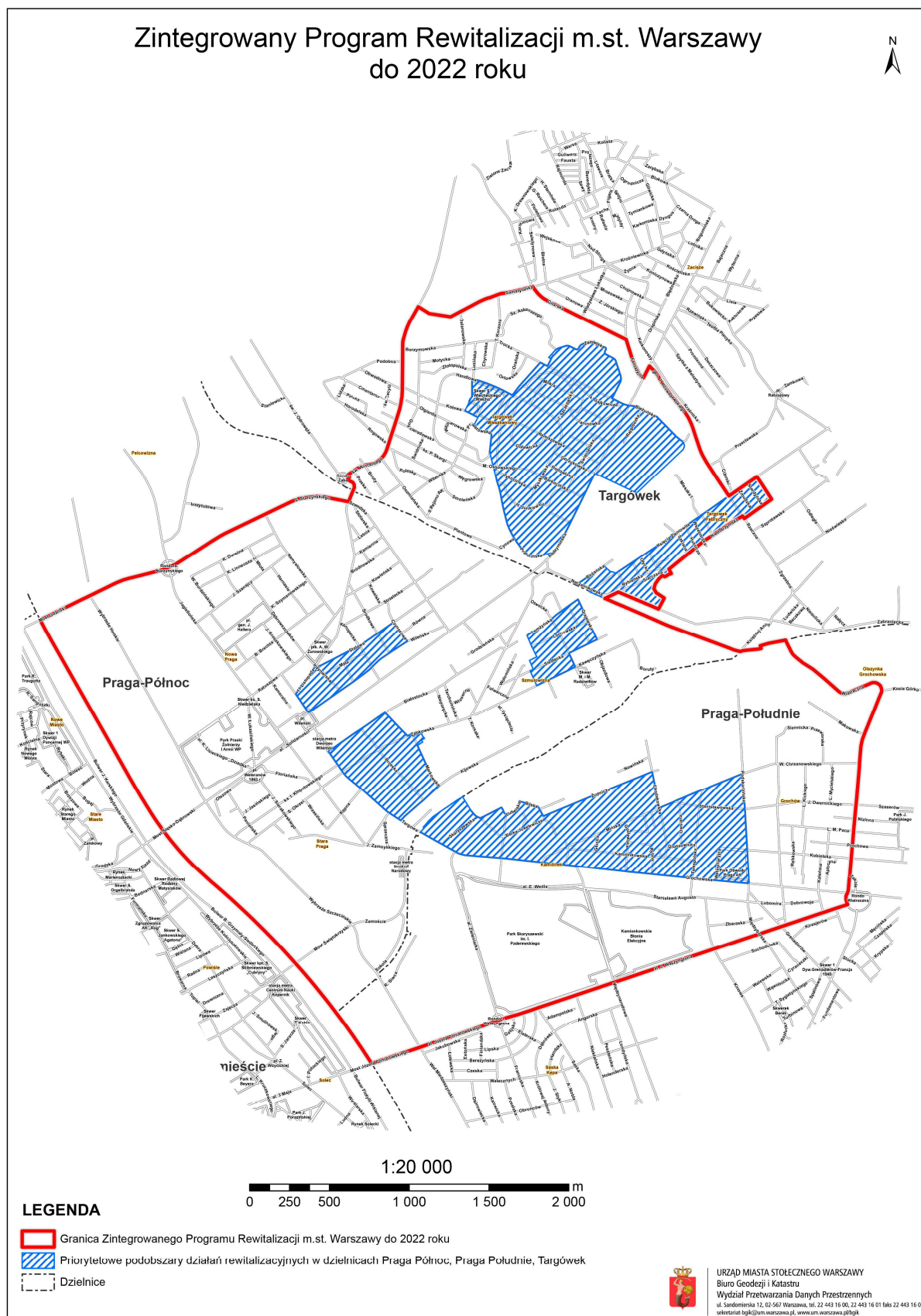
4. Diagnoza priorytetowego obszaru kryzysowego ²⁸

4.1. Charakterystyka priorytetowego obszaru kryzysowego

Priorytetowym obszarem dla Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku jest obszar dwóch sfer funkcjonalnych: śródmiejskiej i miejskiej prawobrzeżnej Warszawy, tj. część dzielnicy Praga-Północ, część dzielnicy Praga-Południe i część dzielnicy Targówek. Granica obszaru przebiega ulicami: ul. S. Starzyńskiego do Ronda Żaba, ul. św. Wincentego, ul. Samarytanka, ul. Gilarska, ul. Fantazyjna, ul. Radzywińska (do wysokości ul. Kraśnickiej), ul. Kraśnicka (do linii kolejowej), ul. gen. T. Rozwadowskiego, ul. Księcia Ziemowita, ul. Klementowicka, (w dół do ul. Rzecznej), ul. Rzeczna, ul. Księcia Ziemowita, ul. Dziewanny (w prostej linii do ul. Siarczanej), ul. Siarczana, następnie wzdłuż linii kolejowej do ul. Wiatraczna, al. J. Waszyngtona do rzeki Wisły aż do ul. S. Starzyńskiego.

²⁸ Diagnoza została opracowana w oparciu o dane stan na koniec 2012 r. i zostaną uzupełnione o dane na koniec 2013 r. i 2014 r. (tam gdzie to będzie możliwe) w maju 2015 r.

Obszar priorytetowy

Obszar priorytetowy obejmuje wybrane kryzysowe obszary trzech dzielnic, a w jego ramach wyodrębnia się dwa obszary wsparcia, pierwszy dotyczący obszarów miejskich Pragi-Południe, Pragi-Północ i Targówka (Targówek Mieszkaniowy), drugi zaś obszar częściowo przemysłowy na terenie Targówka – Targówek Fabryczny i część Kamionka.

Działania rewitalizacyjne do 2022 roku będą realizowane na wyznaczonym obszarze priorytetowym, w pierwszej kolejności na wyznaczonych podobszarach kryzysowych. W części priorytetowego obszaru kryzysowego, należącego do dzielnicy Praga-Południe – Kamionek, do dzielnicy Praga-Północ – Stara Praga, Nowa Praga i Szmulowizna, a do dzielnicy Targówek będzie to Targówek Fabryczny i Targówek Mieszkaniowy.

Łącznie obszar priorytetowy, który zostanie objęty działaniami rewitalizacyjnymi do 2022 roku zajmuje 1423 ha, co stanowi 2,75% powierzchni Warszawy. Na obszarze priorytetowym zameldowane są 129 838 osoby, co stanowi 7,53% ludności zameldowanej w Warszawie.

Na przyjętym do rewitalizacji priorytetowym obszarze kryzysowym obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Targówka Fabrycznego w rejonie ulic: Rzecznej, Ziemowita i Klukowskiej – Uchwała nr XXXIII/794/2012 Rady Miasta stołecznego Warszawy z 8.03.2012 r.,
- rejonu ul. Grochowskiej (odcinek Lubelska – Kaleńska) – Uchwała nr 143/VIII/99 Rady Gminy Warszawa-Centrum z 29.04.1999 r.,
- rejonu Dworca Wschodniego – Uchwała nr XCIII/2737/2010 z 21.10.2010 r.,
- obszaru Nowa Praga II – Uchwała nr LXI/1683/2013 Rady Miasta stołecznego Warszawy z 11.07.2013 r.,
- terenu Pragi Centrum – Uchwała nr XCIII/2736/2010 Rady Miasta stołecznego Warszawy z 21.10.2010 r.,
- rejonu Stadionu Narodowego – Uchwała nr XCII/2349/2014 z 16.10.2014 r.

**Miejscowe
plan zagospo-
darowania
przestrzennego**

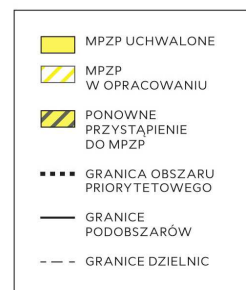
1. MPZP obszaru Nowa Praga II (2013)
2. MPZP Praga Centrum (2010)
3. MPZP Dworzec Wschodni (2010)
4. MPZP rejonu Stadionu Narodowego (2014)
5. MPZP rejonu ul. Grochowskiej na odcinku od ul. Lubelskiej do ul. Kałeskiej (1999)
6. MPZP rejonu Rondo Wiatraczna - część I (2014)
7. MPZP Targówka Przemysłowego (2000)
8. MPZP Targówka Fabrycznego w rejonie ulic: Rzecznę, Ziemowita, Klukowskiej (2012)

PONOWNE PRZYSTĄPIENIE DO PLANU

9. MPZP rejonu Rondo Wiatraczna - część II
10. MPZP rejonu ul. Grochowskiej (Kamionek)
11. MPZP rejonu ulic: Radzywińskiej,
Rozwadowskiej, Ks. Ziemowita
12. MPZP Targówek Fabryczny w rejonie
ul. Księżnej Anny

PLANY W OPRACOWANIU

13. MPZP skweru im. St. Włochckiego „Wieża”
14. MPZP Nowa Praga cz. A
15. MPZP Nowa Praga cz. B
16. MPZP Port Praski
17. MPZP rejonu Michałowa i Szmulowizny -
zajezdnia Kawczyńska
18. MPZP rejonu Michałowa i rejonu
al. Solidarności
19. MPZP rejonu Michałowa i Szmulowizny
- ul. Objazdowa
20. MPZP rejonu ul. Podkarbskiej
21. MPZP Kamione
22. MPZP rejonu Rondo Wiatraczna - część II

Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejonu Portu Praskiego; wyłożony do wglądu publicznego w okresie październik–listopad 2011 r.

Rada m.st. Warszawy przyjęła Uchwałę nr LXXII/1865/2013 z dnia 5.12.2013 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejonu Skweru im. Stefana Wiecheckiego „Wiecha”.

Ponadto dla rejonu Pragi w maju 2014 roku opracowano Studium zaspokajania potrzeb ruchu pieszego oraz transportu publicznego w związku z rewitalizacją nadbrzeży Wisły²⁹.

Wyznaczony do rewitalizacji obszar nie jest jednolity, a problemy występujące na poszczególnych podobszarach, należących do dzielnic, których części zostały włączone do obszaru priorytetowego, są specyficzne i przyjmują różne nasilenie, dlatego też obszar priorytetowy w części diagnostycznej został w dużej mierze opisany w rozbiciu na obszary dzielnicowe.

4.1.1. Praga-Południe

Obszar kryzysowy w dzielnicy **Praga-Południe** o powierzchni 465 ha, stanowiący 21% powierzchni dzielnicy, znajduje się w zachodniej części dzielnicy przylegającej od zachodu do rzeki Wisły. W skład obszaru wchodzi osiedla Kamionek, Grochów i częściowo Kinowa. Granice obszaru wyznacza linia torów kolejowych, ulica Wiatraczna, Aleja Waszyngtona oraz Wisła. Na jego obszarze znajdują się także tereny Parku Skaryszewskiego oraz PGE Narodowy i jego otoczenie. Na obszarze kryzysowym Pragi-Południe zameldowanych jest 30 397 osób, co stanowi ponad 17% ludności zameldowanej na całym obszarze dzielnicy. W ramach tego obszaru wybrany został jeden **podobszar – Kamionek**.

Kamionek jest częścią dzielnicy Praga-Południe obejmującą tereny częściowo przemysłowe, osiedla robotnicze oraz zabytkowe kamienice. Znajduje się w północno-zachodniej części dzielnicy.

**Podobszar
Kamionek**

Granice podobszaru wyznaczają: od zachodu linia torów kolejowych, będąca jednocześnie granicą dzielnicy, od północy ulice Lubelska, Bliska, Żupnicza, Chodakowska i Mińska, od wschodu ulica Podskarbińska, a od południa ulice Targowa, Zamoyskiego i Grochowska.

Powierzchnia podobszaru Kamionek, wyznaczonego w ramach obszaru kryzysowego w dzielnicy Praga-Południe, wynosi 88 ha.

²⁹ Studium zaspokajania potrzeb ruchu pieszego oraz transportu publicznego w związku z rewitalizacją nadbrzeży Wisły; Warszawa, maj 2014, wykonawca – TransEko; na zamówienie Zarządu Mienia m.st. Warszawy; autor prowadzący: dr inż. Andrzej Brzeziński.

4.1.2. Praga-Północ

Kryzysowy obszar w dzielnicy **Praga-Północ** o powierzchni 670 ha, stanowiący 58,6% powierzchni dzielnicy, ma charakter zdecydowanie mieszkaniowy. Prawie 96,8% powierzchni terenów mieszkaniowych dzielnicy znajduje się właśnie na tym obszarze, mieszka tu 98% mieszkańców dzielnicy (67 984 mieszkańców). Zlokalizowana jest tutaj większość budynków użyteczności publicznej, obiekty sportowe, rekreacyjne oraz obiekty handlowo-usługowe. Obszar pełni także ważną funkcję komunikacyjną zarówno dla mieszkańców wszystkich dzielnic prawobrzeżnej Warszawy, jak i okolicznych gmin. W strukturze użytkowania gruntów przeważają tereny zabudowane i zurbanizowane. Dużą część obszaru, ponad 30% zajmują tereny komunikacyjne, zajęte pod drogi i trakcje kolejowe. W ramach obszaru kryzysowego w dzielnicy Praga-Północ wybrane zostały następujące podobszary: część Starej Pragi, część Nowej Pragi i część Szmulowizny.

Podobszar Stara Praga obejmuje następujący kwartał ulic: Białostocka, Markowska, Kijowska i Targowa (z ulicą Brzeską i Żąbkowską) i zajmuje powierzchnię 26 ha.

Podobszar Stara Praga

Charakterystyczne dla Starej Pragi są również ulice Żąbkowska i Brzeska (zwłaszcza na odcinku od Żąbkowskiej do Kijowskiej).

Większa część zabudowy tego podobszaru, pochodząca z początku XX wieku oraz okresu międzywojennego, jest rzadkim w stolicy zespołem dobrze zachowanej przedwojennej substancji miejskiej. Osią dzielnicy i rejonu jest ulica Targowa, przy której znajduje się Bazar Różyckiego.

Podobszar znajduje się w bliskim sąsiedztwie centralnego punktu dzielnicy, jakim jest plac Wileński, w okolicach którego jest dworzec PKP Warszawa Wileńska, budynek byłej Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych oraz cerkiew Świętej Równiej Apostołów Marii Magdaleny.

Podobszar Nowa Praga znajduje się na północny wschód od terenów Starej Pragi. Podobszar ten obejmuje następujący kwartał ulic: Wileńska, Targowa, 11 Listopada, Stalowa,

Podobszar Nowa Praga

Czynszowa (z ulicami Inżynierską, Zaokopową, Środkową na odcinkach od Stalowej do Wileńskiej) i zajmuje powierzchnię 11,45 ha. Podobszar ten również charakteryzuje się zabytkową, przedwojenną substancją miejską.

Podobszar Szmulowizna, potocznie Szmulki, to osiedle, które otoczone jest z trzech stron torami kolejowymi. Rozciąga się na północ od ul. Kawęczyńskiej, a jego główną ulicą pozostaje ul. Radzymińska uregulowana w XIX w. Nazwa Szmulowizna pochodzi od imienia

właściciela tych terenów Szmul Zbytkowera (1756–1801), żydowskiego kupca, bankiera, faktora, protegowanego króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Granice podobszaru wyznaczają ulice: Kawęczyńska, Otwocka, Siedlecka, Grajewska, Łomżyńska do ul. Kawęczyńskiej (z ulicami Michałowską, Zachariasza i Łochowską). Podobszar Szmulowizna zajmuje powierzchnię 11 ha.

Podobszar Szmulowizna

4.1.3. Targówek

Kryzysowy obszar w dzielnicy **Targówek** objął swym zasięgiem części dwóch osiedli: Targówek Fabryczny i Targówek Mieszkaniowy i zajmuje powierzchnię 288 ha, co stanowi 11% powierzchni dzielnicy. Zameldowane są tu 31 457 osoby, co stanowi ponad 25% ludności zameldowanej w całej dzielnicy. **Podobszar Targówek Fabryczny** zajmujący powierzchnię 25,76 ha ograniczony jest ulicami: Naczelnikowską, Birżańską, Księcia Ziemowita, Klementowską, Niedotrzymską, Siarczaną.

Podobszar Targówek Fabryczny

Targówek Fabryczny od XIX w. był miejscem osiedli robotniczych, fabryk i podmiejskich gospodarstw rolnych, których pozostałości można odnaleźć jeszcze dziś, to typowy obszar przemysłowy, który miejscami w znacznym stopniu zatracił swe pierwotne funkcje. **Podobszar Targówek Mieszkaniowy** o powierzchni 76,38 ha jest obszarem o funkcji głównie mieszkaniowej. Znajduje się w granicach ulic: Pratulńskiej, Prałatowskiej, Kołowej, Handlowej, Trockiej, Zamiejskiej, Biezuńskiej oraz Radzywińskiej.

Podobszar Targówek Mieszkaniowy

Znaczną część terenu zajmuje tutaj osiedle zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej zrealizowane w technologii uprzemysłowionej w drugiej połowie lat 70. XX w. W centralnej części osiedla znajdują się skwer S. Wiecheckiego „Wiecha” i Teatr Rampa.

4.2. Uzasadnienie wyboru obszaru

Doświadczenia z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji w latach 2005–2013, przedstawione w *Ewaluacji postępów w realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013 – Raport. Stan na 2010*³⁰ monitoringu działań prowadzonych przez cały okres realizacji Programu oraz stanowisk Komitetu Monitorującego dla realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013 (KM) zdecydowały o weryfikacji podejścia do procesów rewitalizacyjnych w m.st. Warszawie. Raport z ewaluacji wykazał, iż działania rewitalizacyjne, przeprowadzane na terenie m.st. Warszawy, powinny zostać skoncentrowane na jednym, wybranym, priorytetowym obszarze miasta.

W 2012 roku odbył się cykl debat, z udziałem środowisk naukowych, organizacji pozarządowych, społecznych, na których omawiane były doświadczenia z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013 (LPR). Wnioski, które zostały sformułowane w wyniku ww. debat, całkowicie potwierdziły konieczność koncentracji działań rewitalizacyjnych na wybranym, priorytetowym obszarze miasta. Ponadto obszary zdegradowane jako motory rozwoju powinny rozwijać się dzięki skoncentrowanemu wsparciu z poziomu miasta oraz dzielnic, przeciwdziałać zjawiskom kryzysowym na zdiagnozowanych obszarach przez integrację działań przestrzennych, społecznych, środowiskowych i gospodarczych. Obszary te muszą być postrzegane jako atrakcyjne obszary do życia, inwestowania oraz dobrej organizacji przestrzennej. Jeśli chodzi o wskazanie kluczowych obszarów rewitalizacji, to wszyscy uczestnicy debat zgodzili się, że punktem wyjścia są zidentyfikowane dotychczas obszary, które znajdują się w dzielnicowych mikroprogramach rewitalizacji (DMR)³¹. Jednocześnie zauważono, że nie wszystkie z tych obszarów są w takim samym stopniu istotne z punktu widzenia rozwoju miasta jako całości i w związku z tym zgłoszono konieczność wyłonienia obszaru kluczowego (priorytetowego) na najbliższe lata realizacji Zintegrowanego Programu Rewitalizacji do 2022 roku (ZPR).

Mając na uwadze wnioski płynące z analizy dokumentów strategicznych, ewaluacji LPR, ekspertyzy przestrzennej, przeprowadzonych debat i dotychczasowych doświadczeń z zakresu rewitalizacji w Warszawie zaproponowano, iż Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku będzie kontynuacją Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st.

³⁰ „Ewaluacja postępów w realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2005–2013 (stan na rok 2010)”. Opracowany przez zespół pod kierownictwem Mirosława Grochowskiego. Praca zlecona przez Biuro Polityki Lokalowej.

³¹ Dzielnicowe Mikroprogramy Rewitalizacji (DMR) są załącznikami Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013.

Warszawy na lata 2005–2013. ZPR jako program operacyjny Strategii Rozwoju m.st. Warszawy realizuje zagadnienia z zakresu rewitalizacji w mieście stołecznym Warszawa.

ZPR jest odpowiedzią na problemy obszarów zdegradowanych w mieście, skupia działania w obszarze rewitalizowanym tak, aby włączyć zdegradowany obszar do funkcjonalnej przestrzeni miejskiej. Dla realizacji tego celu koniecznym stało się wyłonienie kluczowego (priorytetowego) obszaru, przeznaczonego do rewitalizacji na najbliższe lata. Dotychczasowe doświadczenia wskazały również, iż nie da się uzyskać znaczących efektów rewitalizacyjnych bez zwiększenia koncentracji zarówno środków, jak i działań na wybranym obszarze. Nie należy bowiem oczekiwać znaczących i trwałych efektów od pojedynczych projektów, rozproszonych w obrębie całego miasta, których oddziaływanie, choć ważne, pozostaje tylko lokalne. Dla zwiększenia efektu rewitalizacji w skali miasta koniecznym jest skoncentrowanie działań rewitalizacyjnych na wybranych, spośród już określonych w Lokalnym Programie Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013, obszarach rewitalizacji.

Dokumenty strategiczne Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy³² oraz Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku³³ nie do końca precyzują znaczenie dla rozwoju Warszawy jej poszczególnych obszarów. W niniejszym Programie również nie wszystkie ze zidentyfikowanych obszarów będą w takim samym stopniu istotne z punktu widzenia rozwoju miasta jako całości. Studium jednakże wskazuje na obszary rozwojowe miasta, wyróżniając w Warszawie trzy strefy funkcjonalne, tj. strefę śródmieścia funkcjonalnego, strefę miejską i strefę przedmieść. W strefie śródmieścia funkcjonalnego lokują się obszary zdegradowane (kryzysowe) **Pragi-Północ, Pragi-Południe, Śródmieścia, Woli i Ochoty**. W strefie miejskiej obszary **Targówka, Mokotowa, Bielany, Ursus, Bemowa i Włochy**. W strefie przedmieść znajdują się natomiast obszary Wawra, Rembertowa i Wesołej. Ze Studium i Strategii wynika, iż dla zrównoważenia rozwoju Miasta większego znaczenia nabierają obszary prawobrzeżnej Warszawy. Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku również ściśle nawiązuje do przyjętego w Studium podziału na strefy funkcjonalne miasta stołecznego Warszawy. Należy uznać, iż samo położenie danego obszaru zdegradowanego w obrębie którejś ze wskazanych

³² Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy – Uchwała nr LXXXII/2746/2006 z dnia 10 października 2006 r., zmieniona Uchwałą nr L/1521/2009 z dnia 26 lutego 2009 r., uzupełniona Uchwałą nr LIV/1631/2009 z dnia 28 kwietnia 2009 r., zmieniona Uchwałą nr XCII/2689/2010 z dnia 7 października 2010 r. oraz Uchwałą nr LXI/1669/2013 z dnia 11 lipca 2013 r., zmieniona Uchwałą nr XCII/2346/2014 z 16 października 2014 r.

³³ Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku – Uchwała nr LXII/1789/2005 z 24 listopada 2005 r.

w Strategii i Studium stref funkcjonalnych wpływa na podniesienie jego znaczenia dla rozwoju miasta³⁴.

Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku odnosi się do problemów warszawskich obszarów zdegradowanych i ich rewitalizacji, której poświęcony jest cel operacyjny 5.5 Strategii – Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Mając na uwadze wskazane w Studium i Strategii obszary funkcjonalne m.st. Warszawy, cele Strategii, a w szczególności Cel 5, mówiący o osiągnięciu w Warszawie trwałego ładu przestrzennego i integracji przestrzennej lewobrzeżnej i prawobrzeżnej Warszawy oraz doświadczenia z realizacji LPR, podjęto decyzję o wyborze priorytetowego obszaru, na którym zostaną skupione środki na realizację projektów z zakresu rewitalizacji do 2022 roku. Takim priorytetowym obszarem, który w całości odpowiada na ww. uwarunkowania i jest spójny z polityką przestrzenną i rozwojową Miasta do 2022 roku, jest obszar dwóch sfer funkcjonalnych: śródmiejskiej i miejskiej prawobrzeżnej Warszawy, tj. część Pragi-Północ, część Pragi-Południe i części Targówka.

4.2.1. Praga-Południe

Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe wskazany w ramach ZPR jako teren wymagający podjęcia zintensyfikowanych działań rewitalizacyjnych został wytyczony w większości w obrębie wyznaczonego obszaru kryzysowego w Mikroprogramie Rewitalizacji dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy na lata 2005–2013. Priorytetowy obszar ujęty w ZPR zawężono do osiedli Kamionek, części Grochowa, części Kinowej wraz z terenem Parku Skaryszewskiego i PGE Narodowym oraz jego otoczeniem. Wskazaniem do takiego ujęcia jest konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych na terenie odznaczającym się szczególnym nasileniem problemów, a także koncentracji działań w ramach realizowanych przedsięwzięć zgodnie z zaleceniami ewaluacyjnymi LPR.

Na wyznaczonym obszarze na przestrzeni kilku lat obserwowane są znaczne przemiany w przestrzeni. Wybudowany został PGE Narodowy w miejsce Stadionu X-lecia, uporządkowano okolice Stadionu, zlikwidowano Jarmark Europa oraz przeprowadzono inne inwestycje, tj. modernizacje ulic, zmiany komunikacyjne – odnowienie dworców Warszawa Wschodnia i Warszawa Stadion. Obserwowane przemiany wpisywały się również w przedsięwzięcia dzielnicowe, takie jak modernizacje kamienic zrealizowanych w ramach LPR.

³⁴ Analiza sfery zagospodarowania przestrzennego m.st. Warszawy dla potrzeb „Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy” – ekspertyza sporządzona na zlecenie Biura Polityki Lokalowej Urzędu m.st. Warszawy przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa (autorzy: Waldemar Siemiński, Paweł Sosnowski).

Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe znajduje się w strefie miejskiej, w której dominują tereny mieszkaniowe, parkowe, a także z uwagi na uwarunkowania historyczne tereny przemysłowe i usługowe. Zabudowa obszaru ukształtowała się głównie w początkach XX wieku. W latach wcześniejszych obszar był terenem podmiejskim graniczącym z Warszawą. Na obszarze znajdują się duże arterie komunikacyjne – ul. Grochowska, Al. Waszyngtona – sąsiadujące z obszarem Rondo Wiatraczna. Usytuowane są na nim także liczne lokale usługowe, instytucje, szkoły, przedsiębiorstwa, budynki pofabryczne i tereny kolejowe. Centralna lokalizacja obszaru, bliskość Wisły oraz jego zróżnicowany charakter i dobre skomunikowanie z resztą miasta mają wpływ na jego atrakcyjność i potencjał rozwojowy.

Na obszarze kryzysowym poza zabudową mieszkaniową i przemysłową znajdują się także liczne obiekty użyteczności publicznej (m.in. obiekty wykorzystywane przez służbę zdrowia), siedziby administracji rządowej i samorządowej, a także organizacje działające w obszarze pomocy społecznej. Prowadzona jest również działalność kulturalna i sportowa (PGE Narodowy, liczne kluby sportowe, takie jak.: „Orzeł”, „Drukarz”, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej – Ognisko Grochów, Uczniowskie Kluby Sportowe – „Kamionek Warszawa”, „Praskie Centrum Sztuki i Walki”, „Niedźwiadek”, „Orlęta”³⁵).

Działania oświatowe prowadzi dziewięć przedszkoli publicznych oraz przedszkole prywatne. Ponadto działają trzy publiczne szkoły podstawowe i prywatna szkoła podstawowa. W obszarze znajduje się także pięć szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Innymi placówkami oświatowymi działającymi na obszarze są: ognisko pracy pozaszkolnej, dwie poradnie psychologiczne oraz szkoła specjalna. Na obszarze funkcjonują także: Uniwersytet Trzeciego Wieku, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych im. Ks. J. Majki, Wyższa Szkoła Administracyjno-Społeczna³⁶.

Podobszar Kamionek

Podobszar Kamionek, który został wyznaczony w ramach obszaru kryzysowego w dzielnicy Praga-Południe, należy do starszej części dzielnicy. Zabudowa Kamionka została ukształtowana w dużej mierze w latach 30. XX wieku. Zachowany przedwojenny układ urbanistyczny obejmuje zabytkową architekturę mieszkalną i przemysłową, w tym dawne osiedla robotnicze, fabryki i zabytkowe kamienice³⁷.

³⁵ Informacja Zespół Sportu i Rekreacji dla Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy, listopad 2013 r.

³⁶ Opracowanie na podstawie danych Wydziału Oświaty i Wychowania dla Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy, listopad 2013 r.

³⁷ K. Bogacka, *Warszawska Praga-Południe – krajobraz kulturowy i jego rewitalizacja*, w: *Praca zbiorowa pod red. K. Krzyżanowskiej, Wizerunek jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2010, SGGW, s. 148.

Z uwagi na częściowo poprzemysłowy charakter oraz znaczną degradację tej części obszaru wraz z nasileniem negatywnych zjawisk społecznych podobszar Kamionek został wskazany jako miejsce wymagające wzmożonych działań rewitalizacyjnych, które powstrzymają degradację osiedla oraz wpiszą się w przemiany zachodzące na podobszarze. Impulsem dla rozwoju obszaru

Soho Factory, ul. Mińska 25, zdj. Urząd m.st. Warszawy

kryzysowego oraz podobszaru niewątpliwie jest jego specyficzny pofabryczny charakter, liczne tereny zieleni i rekreacyjne, bliskość centrum i dobra komunikacja, które mogą przyciągnąć m.in. inwestorów i środowiska artystyczne. Artyści coraz częściej umieszczają na jego terenie swoje pracownie oraz prowadzą działania kulturalno-społeczne. Jako przykład można wskazać budynek przy ul. Lubelskiej 30/32, ulicę Skaryszewską, czy Soho Factory przy ul. Mińskiej 25.

Atutem obszaru kryzysowego jest lokalizacja na jego terenie PGE Narodowego, na którym organizowanych jest wiele imprez masowych o zasięgu ponadlokalnym oraz innych obiektów sportowych. Bardzo ważnym elementem prorozwojowym obszaru jest również Park Skaryszewski znajdujący się w bliskim sąsiedztwie podobszaru Kamionek.

Ważnymi czynnikami, które zwiększają atrakcyjność obszaru, są: II linia metra, która lepiej komunikuje obszar z innymi dzielnicami Warszawy oraz modernizacja trasy tramwajowej Dworzec Wileński – PGE Narodowy – Rondo Waszyngtona. Niewątpliwymi walorami obszaru i podobszaru kryzysowego jest także ciekawa architektura, zabytki, miejsca będące świadkami wydarzeń historycznych oraz niepowtarzalna tożsamość mieszkańców tej części miasta.

Realizacja działań rewitalizacyjnych na obszarze kryzysowym w dzielnicy Praga-Południe została rozpoczęta już w ramach LPR. Od 2008 roku prowadzony jest program „Artystyczna Skaryszewska”, którego celem jest wsparcie rozwoju kultury, a w szczególności niezależnych organizacji artystycznych i indywidualnych artystów działających lub mających zamiar prowadzić swoją działalność na terenie dzielnicy. W ramach programu organizowane są przez dzielnicę cyklicznie konkursy na najem lokali użytkowych z przeznaczeniem na działalność społeczno-kulturalną. Lokale, które typowane są do konkursów, znajdują się w podobszarze kryzysowym – Kamionku, w okolicach ulic Lubelskiej, Skaryszewskiej, Targowej i Grochowskiej. Wskazany obszar pofabryczny cieszy się zainteresowaniem środowisk artystycznych. W budynku przy ul. Lubelskiej 30/32 funkcjonują organizacje artystyczne, a w niedalekim sąsiedztwie prowadzi swoją działalność Teatr Powszechny.

W 2011 roku zrealizowany został Program „Kolorowa Praga”. Jego głównym celem była poprawa wyglądu dzielnicy poprzez modernizację elewacji budynków należących do wspólnot mieszkaniowych z terenu dzielnicy Praga-Południe.

Kolejny program, który zrealizowano na obszarze, to „Blok, podwórko, kamienice ożywiły się dzielnicę”. Był on przedsięwzięciem partnerskim prowadzonym w ramach projektu systemowego Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich „Rewitalizacja Społeczna”. Działania podejmowane w ramach programu dedykowano mieszkańcom obszaru kryzysowego.

Natomiast inwestycją zrealizowaną w 2008 roku na obszarze kryzysowym była budowa dzielnicowego Centrum Promocji Kultury przy ul. Podskarbińskiej. Centrum pełni funkcje artystyczne, kulturalne i społeczne. W budynku znajdują się: sala widowiskowa na 300 osób, studio nagrań, kino, galeria, kawiarnia oraz pracownie artystyczne.

W ramach LPR na obszarze kryzysowym w dzielnicy Praga-Południe zostały zrealizowane następujące działania: Modernizacja kamienicy przy ul. Lubelskiej 30/32, Restauracja terenów zieleni osiedla „TOR”, Modernizacja kamienicy przy ul. Kobielskiej 88/92, Modernizacja kamienicy przy ul. Kamionkowskiej 49, Modernizacja Parku OPAK ograniczonego ulicami Grochowską, Podskarbińską, Kobielską i Weterynaryjną.

*Centrum Promocji Kultury, ul. Podskarbińska 2,
zdj. Archiwum Urzędu Dzielnicy Praga-Południe m.st.
Warszawy*

*ul. Lubelska 30/32,
zdj. Archiwum Urzędu Dzielnicy Praga-Południe m.st.
Warszawy*

ul. Kobielska 88/92,

zdj. Archiwum Urzędu Dzielnicy Praga-Południe

m.st. Warszawy

Spotkania z mieszkańcami, przeprowadzone w dzielnicy Praga-Południe w latach 2013–2014, potwierdziły konieczność kontynuowania działań rewitalizacyjnych na wybranym obszarze. Obok działań infrastrukturalnych wskazywano głównie konieczność przeprowadzania działań aktywizujących lokalną społeczność, budujących tożsamość mieszkańców i integrujących, przygotowania oferty kulturalnej, edukacyjnej i oświatowej dla najuboższych mieszkańców, lepszego informowania o wydarzeniach na terenie

dzielnicy, lepszego wykorzystania potencjału instytucji działających na obszarze.

4.2.2. Praga-Północ

Jako obszar kryzysowy w dzielnicy **Praga-Północ** w ramach ZPR został przyjęty do rewitalizacji obszar kryzysowy dzielnicy, objęty już działaniami rewitalizacyjnymi w latach 2005–2013. Kontynuacja procesu rewitalizacji na wybranym obszarze dzielnicy Praga-Północ jest jak najbardziej uzasadniona, z uwagi na konieczność podniesienia standardu życia najuboższych mieszkańców w zakresie poprawy warunków mieszkaniowych i dostępu do infrastruktury. Istotne jest poszerzenie oferty mieszkaniowej adresowanej do osób o różnym stopniu zamożności, osób z niepełnosprawnościami i w starszym wieku. Praga-Północ to jedna z najstarszych dzielnic Warszawy, która zachowała swój naturalny, historyczny rodowód. Duża część zabudowy w obszarze to budynki komunalne o złym stanie technicznym, gdzie brakuje podstawowych udogodnień – ciepłej wody, gazu, centralnego ogrzewania. Przez wiele lat przekwaterowywano tu z całej Warszawy rodziny ze środowisk dotkniętych problemami społecznymi. W następstwie tych działań do dnia dzisiejszego obszar Pragi-Północ postrzegany jest jako rejon zagrożony przestępczością, mało bezpieczny, o dużym nasileniu problemów społecznych oraz ubóstwa i biedy. Kontynuacja procesów rewitalizacyjnych na tym obszarze przyczyni się do odnowy zdegradowanej tkanki miejskiej.

**Podobszary:
Stara Praga,
Nowa Praga,
Szmulowizna**

Wyznaczone **podobszary: Stara Praga, Nowa Praga, Szmulowizna** potrzebują pilnej rewitalizacji w pierwszej kolejności. Wiekowe kamienice czekają na remonty, a obserwowane w tym rejonie zjawisko wykluczenia społecznego, bądź zagrożenie nim, różnicuje społeczność

lokalną. Wykluczenie społeczne zagraża grupie osób długotrwale bezrobotnych, odbiorcom pomocy społecznej, samotnym rodzicom będącym w trudnej sytuacji społecznej i życiowej, niepełnosprawnym, osobom uzależnionym od alkoholu, narkotyków, leków, więźniom opuszczającym zakłady karne, młodzieży z rodzin dotkniętych problemami społecznymi.

Natężenie negatywnych czynników społecznych w **podobszarze Starej Pragi** występujące szczególnie wśród mieszkańców ul. Brzeskiej i Ząbkowskiej, przejawia się ubóstwem wielu rodzin. Jest

**Podobszar
Stara Praga**

jednym z głównych powodów sytuowania ich na marginesie życia społecznego. Wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na Starej Pradze występuje zjawisko utrwalonej bezradności, poprzez bazowanie na zasiłkach pomocy społecznej oraz ze względu na trudną sytuację życiową jak: ciężka choroba, kalectwo, więzienie lub odejście jedyne go żywiciela rodziny.

Wskazany do rewitalizacji w ramach ZPR podobszar Starej Pragi wykorzystywany jest głównie pod funkcje mieszkalne uzupełnione usługami niezbędnymi do zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców. Posiada dobre możliwości komunikacyjne wynikające z centralnego położenia w obrębie dzielnicy i miasta. Poprzez zachowane układy urbanistyczne i pierzeje ulic z zabudową z przełomu XIX i XX w. obszar ten stanowi atrakcję turystyczną. W pejzaż obszaru wpisują się również galerie, restauracje, kawiarnie oferujące niebanalny program artystyczny – np. lokale przy ul. Ząbkowskiej i Brzeskiej współtworzą akcje artystyczne i aktywnie w nich uczestniczą (Noc Pragi, Ząbkowska KULmixTURA). Formuły tych imprez podkreślają walory wielokulturowości Pragi, ożywiają zaniedbaną przez dziesięciolecia przestrzeń miasta i angażują lokalną społeczność, dając jej możliwość kontaktu z rodzimym i światowym dorobkiem kulturalnym. Natomiast Park Praski jako otoczenie podobszaru kryzysowego jest miejscem rekreacji, wypoczynku, imprez kulturalnych zarówno w skali dzielnicy, jak i całego miasta.

Działania rewitalizacyjne na podobszarze Starej Pragi zapoczątkowano zadaniem inwestycyjnym pn. „Rewitalizacja ul. Ząbkowskiej” i kontynuowano je poprzez realizację projektów wpisanych do Mikroprogramu Rewitalizacji Dzielnicy Praga-Północ pn. „Renowacja kamienic praskich o znaczeniu historycznym wraz z adaptacją pomieszczeń na cele społeczne” oraz pn. „Kontynuacja prac rewitalizacyjnych na ulicy Ząbkowskiej”. W efekcie w przestrzeni ul. Ząbkowskiej do końca 2010 r. przeprowadzono remonty w siedmiu kamienicach, zaadaptowano pomieszczenia w budynku Ząbkowska 23/25 na potrzeby Komisariatu Policji i biblioteki dla dzieci.

ul. Ząbkowska 36,
zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

W wyremontowanym lokalu w kamienicy przy ul. Ząbkowskiej 4 powstała świetlica socjoterapeutyczna „Mały Książę” prowadzona przez Stowarzyszenie „Otwarte Drzwi”. Placówka ta obejmuje opieką grupę praskich dzieci, zapobiegając marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

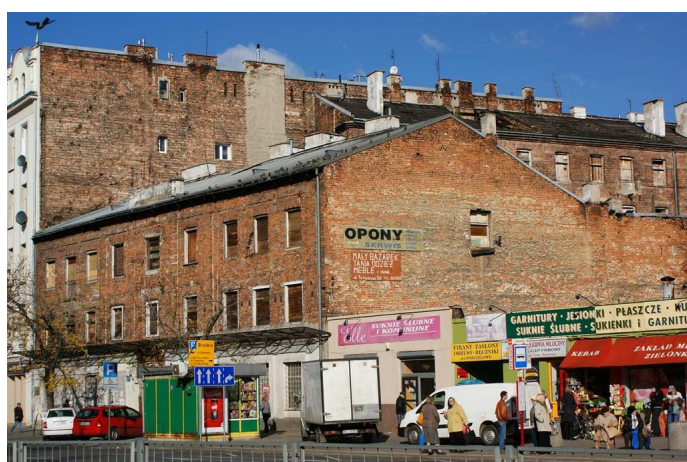
Poza ul. Ząbkowską przeprowadzono remonty dwóch budynków przy ul. Markowskiej 12 i 14, dwóch kamienic przy ul. Białostockiej 6 i 8, jak i modernizację samej ulicy Białostockiej.

ul. Białostocka,
zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

ul. Markowska 12, 14,
zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

ul. Targowa 56,
zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

We wskazanym podobszarze aktualnie realizowany jest projekt pt. „Warszawska Przestrzeń Technologiczna – Centrum Kreatywności Targowa 56”.

Badane na podobszarze wskaźniki: społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne obrazują niekorzystną sytuację w obszarze ulic: Białostockiej, Markowskiej, Kijowskiej, Targowej i wskazują na potrzebę podjęcia

działań synergicznych w celu osiągnięcia zmian jakościowych w rewitalizowanym obszarze, co spowoduje zmianę jego negatywnego wizerunku. Poza stwierdzonymi przez badania

eksperckie trudnościami z zagospodarowaniem przestrzeni, w trakcie debat z mieszkańcami przeprowadzonych w latach 2013–2014 zauważono m.in. następujące problemy: zdewastowane chodniki, zbyt duży ruch kołowy, powodujący pękanie kamienic, konieczność zmniejszenia ilości miejsc postojowych na chodnikach, brak atrakcyjnych miejsc w przestrzeni publicznej, konieczność remontów i modernizacji placów zabaw, infrastruktura sportowo-rekreacyjna jest zdecydowanie niewystarczająca oraz brak obiektów z zakresu usług turystycznych.

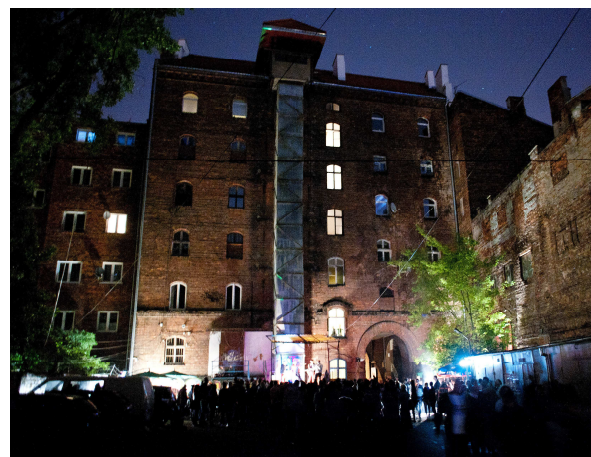
Przestrzeń publiczna **podobszaru Nowej Pragi**, wskazana do rewitalizacji w ramach ZPR, także wymaga pilnej rewaloryzacji i modernizacji. Podobszar ten podobnie jak w przypadku Starej Pragi wykorzystywany jest głównie pod funkcje mieszkalne, uzupełnione usługami, niezbędnymi do zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców. Do istotnych problemów zaliczyć należy degradację zabytkowej substancji miejskiej. Cechy degradacji przestrzennej podobszaru wynikają także z problemów infrastrukturalnych (częsty brak dostępu do c.o. i c.c.w.). Możliwości rozwojowe tego podobszaru ogranicza brak przyjętego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

**Podobszar
Nowa Praga**

Mieszkańcy tej części dzielnicy również zagrożeni są wykluczeniem społecznym i borykają się z trudną sytuacją mieszkaniową.

W podobszarze Nowej Pragi dotychczas wykonano: plac zabaw w obrębie ul. Równa, Czynszowa i Wileńska, wymianę częściowej nawierzchni jezdni ul. Konopackiej, Czynszowej, Małej, Środkowej i Zaokopowej, częściowy remont chodnika ul. Konopackiej, Środkowej, Zaokopowej, przebudowę przejścia dla pieszych do Szkoły Podstawowej przy ul. Kowieńskiej. Na ul. Środkowej 14 w 2010 r. wykonano remont budynku frontowego, z wymianą stropów, a w 2012 r. wykonano dokumentację techniczną w zakresie planowanego doposażenia budynków na ul. Środkowej 3 i 3A w instalacje c.o. i c.c.w.

Potencjałem rozwojowym dla tego podobszaru są lokale użytkowe należące do zasobu komunalnego, w szczególności umiejscowione na ul. Stalowej. Część

z nich to lokale znajdujące się na parterze, ul. Inżynierska 3, zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

od frontu, z bezpośrednim dostępem do dobrze skomunikowanej ulicy, z możliwością przeznaczenia na działalność usługowo-handlową. Motorem rozwoju dla Nowej Pragi może być budynek przy ul. Inżynierskiej 6 (tzw. Dom pod Syreną, dawniej zajezdnia autobusowa).

Przestrzeń publiczna **podobszaru Szmulowizny**, podobnie jak podobszarów Starej Pragi i Nowej Pragi, wymaga działań modernizacyjnych, a zabytkowa substancja miejska jest

Podobszar Szmulowizna

zdegradowana. Brak jest także miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Przesłanką wyboru tego podobszaru w zakresie negatywnych zjawisk społecznych jest ich koncentracja (np. problem uzależnień).

W podobszarze Szmulowizna dotychczas zmodernizowano i przystosowano budynek przy ul. Otwockiej 3 na potrzeby poradni psychologiczno-pedagogicznej, wybudowano pełnowymiarowy obiekt sportowy (boisko) wraz z trybunami przy ul. Kawęczyńskiej 44, zmodernizowano i zaadaptowano budynki Warszawskiej Wytwórni Wódek „Koneser”, zmodernizowano ul. Kawęczyńską na odcinku od ul. Ząbkowskiej do ul. Otwockiej, wymieniono cząstkową nawierzchnię jezdni ul. Otwockiej, Siedleckiej, Grajewskiej, Łomżyńskiej, Łochowskiej, Zachariasza i Michałowskiej, częściowo wyremontowano chodnik ul. Siedleckiej, Grajewskiej, Łomżyńskiej, Łochowskiej, Zachariasza i Michałowskiej, przebudowano przejście dla pieszych do Szkoły Podstawowej przy ul. Otwockiej.

Ważnym elementem mogącym dać impuls ekonomiczny dla podobszaru jest wykorzystanie potencjału, jaki stanowią lokale użytkowe.

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku jest szansą na wydobycie potencjału miejskiego i społecznego, jaki drzemie w tej części m.st. Warszawy.

4.2.3. Targówek

W przypadku dzielnicy **Targówek** zakres interwencji ZPR ograniczony jest do Obszaru A, który ujęty był w Mikroprogramie Rewitalizacji dzielnicy Targówek m.st. Warszawy i obejmuje swym zasięgiem fragmenty dwóch osiedli: Targówka Fabrycznego i Targówka Mieszkaniowego. Ważną przesłanką do objęcia tego rejonu dzielnicy ZPR jest potrzeba kontynuacji rozpoczętego w ubiegłych latach procesu odnowy zarówno w sferze przestrzennej, infrastrukturalnej, jak i społecznej oraz gospodarczej poprzez dalszą poprawę estetyki budynków, doposażenie w instalacje, jak również inwestycje w sferę społeczną

Podobszar Targówek Fabryczny

i przestrzenną oraz aktywizację środowiska lokalnego terenu.

Wyznaczony podobszar **Targówek Fabryczny** to w większości typowy teren przemysłowy, na którym postępuje degradacja

substancji mieszkaniowej. Od XIX w. był miejscem osiedli robotniczych, fabryk i podmiejskich gospodarstw rolnych, których pozostałości można odnaleźć jeszcze dziś. O jego charakterze świadczą także nazwy ulic: Siarczana, Chemiczna, Hutnicza. Targówek Fabryczny zawdzięcza swoją nazwę licznym zakładom przemysłowym, które działały tu już od XIX wieku. Dużym problemem na tym podobszarze jest zły stan techniczny budynków, nierzadko pamiętających przełom XIX i XX wieku. Ważnym powodem remontów kamienic jest ich wartość historyczna, a także architektoniczna.

W tej części Targówka Fabrycznego zlokalizowane są tereny produkcyjno-składowe, przy czym w większości są to tereny zdegradowane ze względu na zmianę struktury przemysłu i upadek terenochłonnych gałęzi produkcji. Omawiany podobszar nie spełnia również funkcji przestrzeni publicznej, ponieważ charakteryzuje się niską jakością i intensywnością zagospodarowania oraz bardzo słabym wyposażeniem w usługi publiczne. Na Targówku Fabrycznym brak jest parków, skwerów umożliwiających mieszkańcom czynny wypoczynek lub relaks.

*ul. Ziemowita,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy*

*ul. Siarczana 6 z otoczeniem,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy*

Podobszar ten zdecydowanie bardziej niż pozostałe części dzielnicy boryka się z problemami społeczno-gospodarczymi. Charakteryzują się one wyraźnie niskim poziomem aktywności mieszkańców i przedsiębiorców oraz wielorakimi barierami rozwojowymi.

Rewitalizacja podobszaru Targówka Fabrycznego jest zadaniem priorytetowym w kontekście stymulowania zrównoważonego rozwoju obszaru i dalszej zmiany jego wizerunku. Podobszar ten jest dysfunkcyjny, o zapóźnieniach inwestycyjnych, pozbawiony infrastruktury niezbędnej do ożywienia społeczno-gospodarczego, ale posiadający duży potencjał w tym zakresie.

Do końca 2012 roku zostały zakończone remonty i modernizacje dziewięciu budynków, w tym modernizacja trzech przedwojennych. W otoczeniu modernizowanych budynków dokonano nasadzeń drzew i krzewów, rekultywacji trawników i aranżacji terenów zieleni oraz podwórz o łącznej powierzchni 1296 m². Zostały przeprowadzone remonty małej architektury, ogrodzeń oraz budowa trzech placów zabaw. Zmodernizowano 370 mb. ciągów pieszo-jezdných.

Na omawianym podobszarze zostało zorganizowanych kilkanaście społecznych projektów, imprez i wydarzeń aktywizujących i stymulujących lokalną społeczność. W ostatnich latach został zrealizowany projekt remontu zabytkowego zespołu kościoła przy ul. Księcia Ziemowita oraz rekultywacji parku i otoczenia kościoła. Parafia jest teraz bardzo dobrze przygotowana do prowadzenia działalności oświatowej i edukacyjnej i współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dzieci, młodzieży i ich rodzin oraz wsparcia ich w trudnościach zawodowych i wychowawczych.

Teren Targówka Fabrycznego, ze względu na skupienie zakładów przemysłowych, magazynów, rozbudowaną komunikację kolejową i drogową mógłby w przyszłości pełnić rolę zaplecza logistycznego Warszawy. Planowana budowa Obwodnicy Śródmiejskiej ułatwi komunikację w tej części stolicy i sprawi, iż te tereny staną się atrakcyjniejsze pod względem inwestycyjnym. Ważne znaczenie dla rewitalizacji podobszaru mają zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Targówka Fabrycznego w rejonie ulic: Rzeczej, Ziemowita i Klukowskiej dotyczące poprawy i kształtowania jakości i estetyki zabudowy i zagospodarowania terenu, w szczególności przez:

- „remonty lub wymianę zdegradowanej zabudowy na nową,
- docelowe usunięcie lub wymianę substandardowej zabudowy gospodarczej i garażowej na nową wbudowaną w budynki funkcji podstawowej i uzupełniającej (mieszkalnictwo i usługi) [...],
- likwidację elementów dysharmonizujących takich jak: nośniki reklamowe, tymczasowa zabudowa (z wyjątkiem dopuszczonej w planie)”³⁸.

Podobszar Targówek Mieszkaniowy

Podobszar Targówek Mieszkaniowy jest to obszar głównie o funkcji mieszkaniowej. Znajdują się tu osiedla z lat 70., domy z początku XX w., enklawy zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, kilka kompleksów nowej zabudowy mieszkaniowej i budynki użyteczności

³⁸ Uchwała nr XXXIII/794/2012 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 8 marca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Targówka Fabrycznego w rejonie ulic: Rzeczej, Ziemowita i Klukowskiej, s. 7.

publicznej, takie jak: szkoła podstawowa wraz z kompleksem boisk, Dzielnicowe Biuro Finansów Oświaty Targówek m.st. Warszawy, przedszkola publiczne, przychodnie zdrowia, biblioteka dla dzieci i młodzieży, klub osiedlowy, urząd pocztowy oraz oddziały banków.

Znaczną część terenu Targówka Mieszkaniowego zajmuje osiedle zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej zrealizowane w technologii uprzemysłowionej w drugiej połowie lat 70. XX w.

Osiedle zrealizowane zostało w oryginalnym układzie; ciągi komunikacyjne i zabudowa mieszkaniowa tworzą kręgi, wewnątrz których jest miejsce na infrastrukturę, parkingi naziemne, ciągi komunikacyjne i zieleń. Największy z nich, tzw. „ring” utworzony jest przez ul. Handlową-Ossowskiego oraz Myszkowską i otacza centralną część osiedla, w której znajdują się m.in. Park Wiecha³⁹ i Teatr Rampa.

ul. Remiszewska, zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

Częściowo na podobszarze Targówka Mieszkaniowego zachowała się przedwojenna zabudowa, charakterystyczna dla obszaru Targówka. Pojedyncze obiekty o charakterze zabytkowym należą do właścicieli prywatnych. Namiastką klimatu dawnego Targówka jest ul. Tykocińska, sąsiadująca z kościołem pw.

Chrystusa Króla. Zachował się tu fragment starej architektury wraz z oryginalnym brukiem.

W ubiegłych latach odnowiono sąsiadujące kamienice pozostające w zasobach

ul. Tykocińska, zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

komunalnych oraz wymieniono oświetlenie uliczne na stylizowane lampy.

W podobszarze jednak nadal widoczne są zapóźnienia wielu dziesięcioleci, a także ślady wojennych zniszczeń, zwłaszcza w obrębie ulic Święciańskiej, Barkocińskiej, Handlowej i Radzywińskiej.

³⁹ Rada m.st. Warszawy w dniu 5.12.2013 r. przyjęła Uchwałę nr LXXII/1865/2013 w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejonu Skweru im. Stefana Wiecheckiego „Wiecha”.

Problemy, jakie były zgłaszane podczas spotkań z mieszkańcami w latach 2013–2014, oprócz kwestii związanych ze złym stanem technicznym tkanki mieszkaniowej dotyczyły sfery społecznej oraz zagrożeń typowych dla zamkniętych osiedli mieszkaniowych, tj. przestępczości, nadużywania alkoholu i narkotyków zwłaszcza przez osoby młode, pozbawione perspektyw na przyszłość. Kolejne problemy to: brak oferty kulturalnej, edukacyjnej dla mieszkańców oraz zanikanie lokalnej przedsiębiorczości.

Potencjałem dla rozwoju podobszaru jest rozbudowa II linii metra. Przewidywane są dwie stacje metra: w rejonie ul. Trockiej i w rejonie kościoła p-w. Chrystusa Króla. Od południowej strony przewidywana jest także Obwodnica Śródmiejska. Powyższe inwestycje poprawią dostępność tych terenów i umożliwią ich lepsze skomunikowanie z innymi częściami miasta, wpłyną więc korzystnie na podniesienie atrakcyjności tego terenu.

Do końca 2012 roku na podobszarze zostały zakończone remonty i modernizacje 19 z 37 budynków poprzez m.in. docieplenia, remonty elewacji, wymianę instalacji, doposażenia w c.o., c.c.w., gaz, remonty instalacji wodno-kanalizacyjnej oraz instalacji elektrycznej,

*ul. Ossowskiego 9, budynek komunalny,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy*

*ul. Oszmiańska, budynek komunalny,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy*

remonty piwnic, remonty dachów, malowanie klatek schodowych. W otoczeniu modernizowanych budynków dokonano nasadzeń drzew i krzewów, rekultywacji trawników. Zostały przeprowadzone remonty małej architektury. Zmodernizowano szereg ciągów pieszo-jezdných. Na omawianym podobszarze zostało zorganizowanych kilkanaście społecznych projektów, imprez i wydarzeń aktywizujących lokalną społeczność. Dzielnica przeprowadziła też w obszarze kryzysowym ważne inwestycje związane z budową nowych budynków komunalnych przy ul. Oszmiańskiej i ul. Ossowskiego.

4.3. Zagospodarowanie przestrzenne

4.3.1. Obszary ochrony dziedzictwa kulturowego

Główne cele polityki zagospodarowania przestrzennego miasta w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego określają dokumenty strategiczne miasta stołecznego Warszawy, tj.: Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku i Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy. Cel strategiczny 2 Strategii Rozwoju Miasta, czyli wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców poprzez pielęgnowanie tradycji, rozwój kultury i pobudzanie aktywności społecznej, określa politykę miasta, związaną z ochroną dziedzictwa kulturowego miasta Warszawy.

Studium, które jest dokumentem planistycznym określającym politykę zagospodarowania przestrzennego gminy, mówi, że głównym celem tej polityki jest ochrona historycznej tożsamości Miasta w kształtowaniu urbanistycznej przyszłości Warszawy. Celem wprowadzenia ochrony jest: zachowanie zidentyfikowanych wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego, wyeksponowanie obszarów i obiektów o istotnych wartościach zabytkowych kulturowych, zahamowanie procesów degradacji zabytków i przeciwdziałanie negatywnym zmianom funkcjonalno-przestrzennym w obszarach posiadających wartości kulturowe, w tym utrzymanie tradycyjnej wysokości historycznych części miasta. W celu ochrony wartości zabytkowych i kulturowych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym określa się: obszary i obiekty, które ze względu na posiadane wartości kulturowe objęte zostały ochroną konserwatorską lub urbanistyczną, zasady ochrony wartości zabytkowych i kulturowych obszarów i obiektów, w tym ograniczenia w zagospodarowaniu.

Podstawowym dokumentem określającym cele ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie m.st. Warszawy jest Program Opieki nad Zabytkami Miasta Stołecznego Warszawy na lata 2010–2014⁴⁰. Jego realizacja była przewidziana na cztery lata, ale wyznaczone priorytety są przeznaczone do realizacji do 2020 roku. Priorytetami Programu Opieki nad Zabytkami są: włączenie mieszkańców Warszawy do opieki nad zabytkami i podnoszenie ich świadomości, tworzenie trwałych warunków do poprawy stanu zachowania dziedzictwa, eksponowanie i wykorzystanie walorów zabytkowych do budowania tożsamości i dumy mieszkańców, wykorzystywanie i udostępnianie zabytków na cele społeczne, w tym kulturalne i edukacyjne, mieszkańcom i turystom.

⁴⁰ Uchwała Rady Miasta z 15 lipca 2010 r. nr LXXXVI/2576/2010 – Program Opieki nad Zabytkami Miasta Stołecznego Warszawy na lata 2010–2014

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku uwzględnia cele i kierunki zawarte zarówno w Strategii, Studium, jak i Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Stołecznego Warszawy.

Na obszarze priorytetowym, ujętym w ZPR, jest 1137 obiektów włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków m.st. Warszawy (w tym 166 obiektów wpisanych jest do rejestru zabytków, z czego cztery to układy urbanistyczne).

DZIEDZICTWO KULTUROWE I OCHRONA ZABYTEKÓW NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

- ARCHEOLOGIA
REJESTR ZABYTEKÓW
- ARCHEOLOGIA
EWIDENCJA ZABYTEKÓW
- OTOCZENIA OBIEKTÓW
W REJESTRZE ZABYTEKÓW
- OBSZARY W REJESTRZE
ZABYTEKÓW
- OBSZARY W EWIDENCJI
ZABYTEKÓW

- OBIEKTY W REJESTRZE ZABYTEKÓW
własność m. st. Warszawy
- OBIEKTY W REJESTRZE ZABYTEKÓW
inna własność
- OBIEKTY W EWIDENCJI ZABYTEKÓW
własność m. st. Warszawy
- OBIEKTY W EWIDENCJI ZABYTEKÓW
inna własność

- GRANICA OBSZARU
PRIORYTETOWEGO
- GRANICE
PODOBSZARÓW
- GRANICE DZIELNIC

4.3.1.1. Praga-Południe

Na terenie obszaru kryzysowego w dzielnicy **Praga-Południe** znajduje się 261 obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków (w tym 26 obiektów wpisanych do rejestru zabytków).

Szczególną pozostałością historii tego obszaru poza zabudową przemysłową są cenne zabytki, do których zaliczyć można m.in. Zespół budynków dawnego Instytutu Weterynarii, który został wybudowany w związku z funkcjonującym w okolicach największym praskim targiem⁴¹, Rogatki Grochowskie, Pomnik Budowy Szosy Brzeskiej, Park Skaryszewski im. Ignacego Jana Paderewskiego (lata 1906–1922) objęty ochroną konserwatorską i Konkatedrę Matki Bożej Zwycięskiej wraz z najstarszym cmentarzem przykościelnym w Warszawie. Na cmentarzu zostali pochowani m.in. uczestnicy bitwy ze Szwedami (1656 rok), powstańcy kościuszkowscy, polegli w bitwie pod Olszynką Grochowską oraz żołnierze obu wojen światowych.

Konkatedra Matki Boskiej Zwycięskiej, ul. Grochowska 365,
zdj. Archiwum Urzędu Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy

Rogatki Grochowskie,
zdj. Archiwum Urzędu Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy

Znaczna część kamienic i innych budynków w podobszarze **Kamionka** znajduje się w Gminnej Ewidencji Zabytków m.st. Warszawy. Część budynków wpisana została do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego. Wśród nich wyróżnić można m.in.:

Podobszar Kamionek

- Rogatki Grochowskie (północna) – ul. J. Zamoyskiego 55,
- Konkatedrę Matki Boskiej Zwycięskiej wraz z najstarszym cmentarzem przykościelnym w Warszawie – ul. Grochowska 365,

⁴¹ *Sinfonia Varsovia, Wytyczne urbanistyczno-architektoniczne.*

- zespół budynków dawnego Instytutu Weterynarii (obecnie siedziba Sinfonii Varsovii) – ul. Grochowska 272,
- kamienicę przy ul. Targowej 14,
- kamienicę przy ul. Grochowskiej 342,
- kamienicę przy ul. Chodakowskiej 22,
- zespół pofabryczny dawnego Towarzystwa Akcyjnego Lnianej i Jutowej Manufaktury, później Zakładów Amunicyjnych „Pocisk” – ul. Mińska 25.

*ul. Targowa 14,
zdj. Archiwum Urzędu Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy*

*Zdjęcie dawnego Instytutu Weterynarii;
zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Południe*

Głównym problemem dotyczącym obszarów dziedzictwa kulturowego na terenie obszaru kryzysowego w dzielnicy Praga-Południe, wskazanym podczas debat z mieszkańcami w latach 2013–2014 jest degradacja wartościowych pod względem architektonicznym i kulturowym obiektów. Wykazano również, iż konieczne jest budowanie tożsamości kulturowej dzielnicy, wykorzystanie potencjału organizacji i instytucji kulturalnych działających w dzielnicy.

4.3.1.2. Praga-Północ

Obszar kryzysowy w **dzielnicy Praga-Północ** z uwagi na swój historyczny charakter posiada wiele obiektów zabytkowych objętych ochroną konserwatorską. 800 obiektów na tym obszarze wpisanych jest do Gminnej Ewidencji Zabytków (w tym 135 wpisanych do rejestru zabytków; cztery z nich to układy urbanistyczne).

Do najważniejszych zabytków dzielnicy należą: Kościół pw. Najświętszej Matki Bożej Loretańskiej, Bazylika Najświętszego Serca Jezusowego, Cerkiew pw. Świętej Równiej Apostołom Marii Magdaleny, Bazylika katedralna św. Floriana Męczennika i św. Michała Archanioła, Komora Wodna, zespół budynków dawnej Centralnej Dyrekcji Okręgowej PKP,

Warszawska Wytwórnia Wódek „Koneser” i Zespół Budynków Koszarowych 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej.

Strefą ochrony konserwatorskiej objęte są tereny Ogrodu Zoologicznego i Parku Praskiego, teren osiedla Kameralna wraz z budynkiem cerkwi, tereny Starej Pragi, obszar Szmulowizny oraz rejon Nowej Pragi. Na Pradze-Północ znajduje się ok. 10% zasobu zabytkowego Warszawy, ale bardzo mało zabytków jest wpisanych do rejestru, większość z nich znajduje się tylko w gminnej ewidencji zabytków.

Podobszar Stara Praga

W podobszarze **Starej Pragi** do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w omawianym podobszarze wpisanych jest sześć kamienic i trzy układy urbanistyczne:

- Brzeska – układ urbanistyczny i zespół budowlany ul. Brzeskiej na odcinku: Żąbkowska – Kijowska,
- Targowa – układ urbanistyczny i zespół budowlany ul. Targowej na odcinku Plac Wileński – wiadukt kolejowy,
- Żąbkowska – układ urbanistyczny i zespół budowlany ul. Żąbkowskiej na odcinku od Targowej do Brzeskiej ukształtowany przed 1939 rokiem.,
- Warszawska Wytwórnia Wódek „Koneser” przy ul. Żąbkowskiej 27/31.

Na Starej Pradze znajdują się najstarsze zabytki całej Pragi:

- Bazylika katedralna św. Floriana Męczennika i św. Michała Archanioła – ul. Floriańska 3,
- Cerkiew p.w. Świętej Równiej Apostołów Marii Magdaleny – ul. Solidarności 52,
- Kościół pw. Najświętszej Matki Bożej Loretańskiej – ul. Ratuszowa 5,
- miejsca związane z dziejami praskich Żydów.

Kościół pw. Najświętszej Matki Bożej Loretańskiej, ul. Ratuszowa 5, zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

Warszawska Wytwórnia Wódek „Koneser”, ul. Żąbkowska 27/31, zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

Część zabudowy podobszaru pochodzi z początku XX wieku i okresu międzywojennego. Zabytkowe budynki mieszkalne wymagają szybkiej interwencji. W szczególnie złym stanie technicznym znajdują się kamienice przy ul. Brzeskiej.

Mimo objęcia podobszaru prawną ochroną konserwatorską, jego liczne obiekty mające wartość kulturową znajdują się w złym stanie technicznym. Fakt ten miał istotne znaczenie przy wyznaczaniu granic obszaru przeznaczonego do rewitalizacji. Ponadto w trakcie debat (w latach 2013–2014) z partnerami społecznymi z rejonu Starej Pragi zgłoszono potrzebę intensywnej współpracy z Biurem Stołecznego Konserwatora Zabytków Urzędu m.st. Warszawy i konieczność pozyskiwania środków finansowych na zabytki.

Potrzeba widoczna jest przede wszystkim w odniesieniu do tych obiektów, które znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków i

*Bazylika katedralna św. Floriana Męczennika,
ul. Floriańska 3,*

zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

nie są objęte dotychczasowymi formami wsparcia przewidzianymi tylko dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków (zasady udzielania dotacji na obiekty wpisane do rejestru zabytków określa art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami; na terenie Warszawy uchwała nr XXXVI/1073/2008 Rady m.st. Warszawy z dnia 26 czerwca 2008 r. i uchwała nr XL/1252/2008 Rady m.st. Warszawy z dnia 2 października 2008 r.).

Część podobszaru Nowej Pragi objęta jest ochroną konserwatora zabytków. Do rejestru zabytków wpisanych jest 11 obiektów, dwa zespoły budowlane:

**Podobszar
Nowa Praga**

- Składy Towarzystwa Akcyjnego Przechowania i Transportowania Mebli i Towarów A. Wróblewski i S-ka – ul. Inżynierska 3,
- Zespół budynków dawnej Centralnej Dyrekcji Okręgowej PKP – ul. Targowa 74,
- Zespół budynków koszarowych 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej – ul. 11 Listopada 13, 15, 17/19,
- dwa zespoły przemysłowe – Stalownia i Zbrojownia – ul. Szwedzka 2/4,
- Fabryka Lamp – ul. Szwedzka 20,
- Zabudowania remizy tramwajowej – ul. Inżynierska 6,
- układ urbanistyczny przy ul. Małej.

W gminnej ewidencji zabytków figuruje ponad 150 obiektów z obszaru Nowej Pragi.

Zespół budynków koszarowych 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej, ul. 11 Listopada 13, 15, 17/19, zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

Układ urbanistyczny przy ul. Małej, zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

Do unikatowych zabytków należą dwie kamienice przy ul. Wileńskiej 19 i 21 – obie wpisane do rejestru zabytków, które mają niespotykany wystrój klatek schodowych. Są to figuralne malowidła na stropie ostatniej kondygnacji. Zwraca uwagę dom przy ul. Wileńskiej 13 (Kamienica Arona Balfisza), także wpisany do rejestru zabytków, z zachowanym wnętrzem podwórza: klombem i pompą. Oprócz tych trzech kamienic na ul. Wileńskiej na uwagę zasługuje zwarta pierzeja między ul. Targową i Czynszową. Stoją tu duże kamienice z rozległymi podwórzami otoczonymi oficynami. Istniejąca zabudowa jest znacznie zdewastowana i zdekapitalizowana.

Na ul. Stalowej jest 49 obiektów w ewidencji zabytków. Są tu wartościowe przykłady architektury eklektycznej z końca XIX w., a także architektury modernistycznej z lat 30., zwłaszcza po północnej stronie ulicy. Na uwagę zasługuje dom nr 28/30 (Kamienica Leopolda Daaba) z zachowanymi budynkami gospodarczymi w podwórzu, a także domy nr 34 (Zespół budowlany dawnej fabryki mydeł toaletowych, perfum i kosmetyków „Florance”) i nr 36 o bogatej niegdyś dekoracji fasad.

Pałac Konopackiego, zdj. Urząd m.st. Warszawy

W sąsiedztwie podobszaru Nowej Pragi przy ul. Strzeleckiej 11/13 znajduje się Pałacyk Konopackiego, który jest jednym z najcenniejszych dla historii Pragi budynków. Powstał najprawdopodobniej pomiędzy 1861 a 1866 r. w okresie pierwszych lat rozwoju Nowej Pragi, której twórcą był Ksawery Konopacki. Pałacyk został

wpisany do rejestru zabytków w maju 2005 r.

W trakcie debat (w latach 2013–2014) z mieszkańcami i aktywistami podkreślono, że istotnym problemem Nowej Pragi są zaniedbane i nieremontowane zabytki.

Na terenie **podobszaru Szmulowizna** znaczna część budynków objęta jest ochroną konserwatorską. W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się większość budynków ul. Grajewskiej, Kawęczyńskiej, Łomżyńskiej, Michałowskiej, Siedleckiej, Zachariasza, Otwockiej. Wszystkie pochodzące z I połowy XX w. Na uwagę zasługuje obiekt dawnych Zakładów Polskiego Przemysłu Gumowego (ul. Otwocka 14) z 1916 roku, obecnie kompleks artystyczno-edukacyjny (Centrum Artystyczne „Fabryka Trzciny”). Zewnętrzny wygląd zabudowy nie uległ istotnym zmianom, natomiast wnętrza (zaadaptowane m.in. na teatr) łączą surowość podniszczonych, ceglanych murów z odsłoniętymi instalacjami, podkreślając postindustrialny charakter obiektu.

**Podobszar
Szmulowizna**

W otoczeniu podobszaru do rejestru zabytków wpisane są następujące obiekty:⁴²

- Dwór z lat 1850–1875 – ul. Radzywińska 49,
- Bazylika Najświętszego Serca Jezusowego – ul. Kawęczyńska 53,
- Zajezdnia tramwajowa „Kawęczyńska” (hala postojowa i budynek administracyjno-mieszkalny) – ul. Kawęczyńska 16,
- Zespół budynków przemysłowych z młynem parowym Michła – ul. Objazdowa 2,
- Warszawska Fabryka Drutu i Gwoździ „Drucianka” – zespół budynków przemysłowych – ul. Objazdowa 1.

4.3.1.3. Targówek

Na terenie obszaru kryzysowego w dzielnicy **Targówek** znajduje się 76 obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, w tym pięć obiektów wpisanych do rejestru zabytków, z czego dwa to zespoły przestrzenne (cmentarze – zespół Cmentarza Bródnowskiego oraz Cmentarz Żydowski na Bródnie)⁴³. W obszarze kryzysowym znajdują się dwa obiekty wymienione w Studium. Jednym jest willa przy ul. Siarczanej 6 z 1905 r. wraz z ogrodem z początku XX wieku, a drugim zespół kościoła parafialnego pw. Zmartwychwstania Pańskiego przy ul. Księcia Ziemowita 39, datowany na lata 1919–1933. W skład zespołu wchodzi budynek kościoła i dzwonnica z 1919 r., plebania z 1933 r. oraz ogród z początku

⁴² *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego rejonów Michałowa i Szmulowizny w dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy, Warszawa, grudzień 2012. Uchwała nr XCIV/2810/2010 z dnia 9.11.2010 r.*

⁴³ *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy, 2006, s. 28.*

XX wieku. W trakcie realizacji Dzielnicowego Mikroprogramu Rewitalizacji dzielnicy Targówek w ramach LPR zespół został poddany gruntownemu remontowi przez parafię w ramach projektu pn. „Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja poprzez renowację budynku kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego, dzwonnicy oraz budynku plebanii przy ul. Księcia Ziemowita 39 wraz z zagospodarowaniem terenu wokół” współfinansowanego ze środków RPO WM 2007–2013. W projekcie przeprowadzono także rekultywację parku wokół obu głównych budynków oraz terenu parafialnego (nowe nasadzenia, alejki spacerowe, założono ogród botaniczny ze stawem, tzw. „ptasi ogród”).

*Zabytkowy budynek plebanii przy ul. Księcia Ziemowita 39 przed i po remoncie,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy*

*Zabytkowy kościół przy ul. Księcia Ziemowita 39 przed i po remoncie,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy*

W 2009 r. do rejestru zabytków została wpisana także willa Pietrusińskiego przy ul. Tykocińskiej 15 z 1930 r. Po wojnie aż do lat 90. XX wieku mieściło się w niej przedszkole, potem ze względu na stan techniczny willa była wyłączona z użytkowania i popadła w ruinę.

Willa przy ul. Tykocińskiej 15,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

Willa przy ul. Tykocińskiej 15 z otoczeniem,
zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

W podobszarze **Targówek Fabryczny** zlokalizowane są trzy obiekty wpisane do rejestru zabytków: willa przy ul. Siarczanej 6 z 1905 r. wraz z ogrodem z początku XX wieku (nr wg rejestru zabytków 1236), budynek mieszkalny murowany – ul. Siarczana 6a, zespół zabudowań kościelnych (kościół pw. Zmartwychwstania Pańskiego, budynek plebanii murowano-drewniany z I ćw. XX w Pańskiego z 1919 r., dzwonnica drewniana z wieżą z około 1920 r.) przy ul. Ziemowita 39 wraz z terenem i zielenią datowany na lata 1919–1933.

**Podobszar
Targówek
Fabryczny**

ul. Siarczana 6, zdj. Urząd m.st. Warszawy

ul. Siarczana 6, zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

Plan wskazuje również strefy występowania stanowisk archeologicznych w rejonie ul. Księżnej Anny i ul. Nieświeskiej.

Do gminnej ewidencji zabytków wpisano 18 budynków oraz Zespół fabryki Kijewski, Scholtze i Spółka, Spółka Akcyjna Fabryk Chemicznych i Huty Szklanej – trzy obiekty.

W podobszarze zgodnie z zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Targówka Fabrycznego ustalono też zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków i dóbr kultury współczesnej.

Plan ustala ochronę następujących budynków będących w miejskiej ewidencji zabytków:

- a) budynku mieszkalnego jednorodzinnego zlokalizowanego przy ul. Żmudzkiej 10,
- b) budynku mieszkalnego jednorodzinnego zlokalizowanego przy ul. Sterdyńskiej 3A,
- c) budynku mieszkalnego jednorodzinnego zlokalizowanego przy ul. Sterdyńskiej 10,
- d) budynku mieszkalnego wielorodzinnego zlokalizowanego przy ul. Sterdyńskiej 3.

Podobszar Targówek Mieszkaniowy

W podobszarze **Targówka Mieszkaniowego** nie występują tereny prawnie chronione. Jest natomiast jeden budynek wpisany do wojewódzkiego rejestru zabytków – willa mieszkalna z 1930 r. proj. arch. Bolesława Pietrusińskiego przy ul. Tykocińskiej 15 oraz 22 budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, m.in. przy ul. Tykocińskiej i ul. Radzywińskiej. W ewidencji zabytków znajduje się także częściowo skwer S. Wiecheckiego „Wiecha” oraz budynek Teatru Rampa.

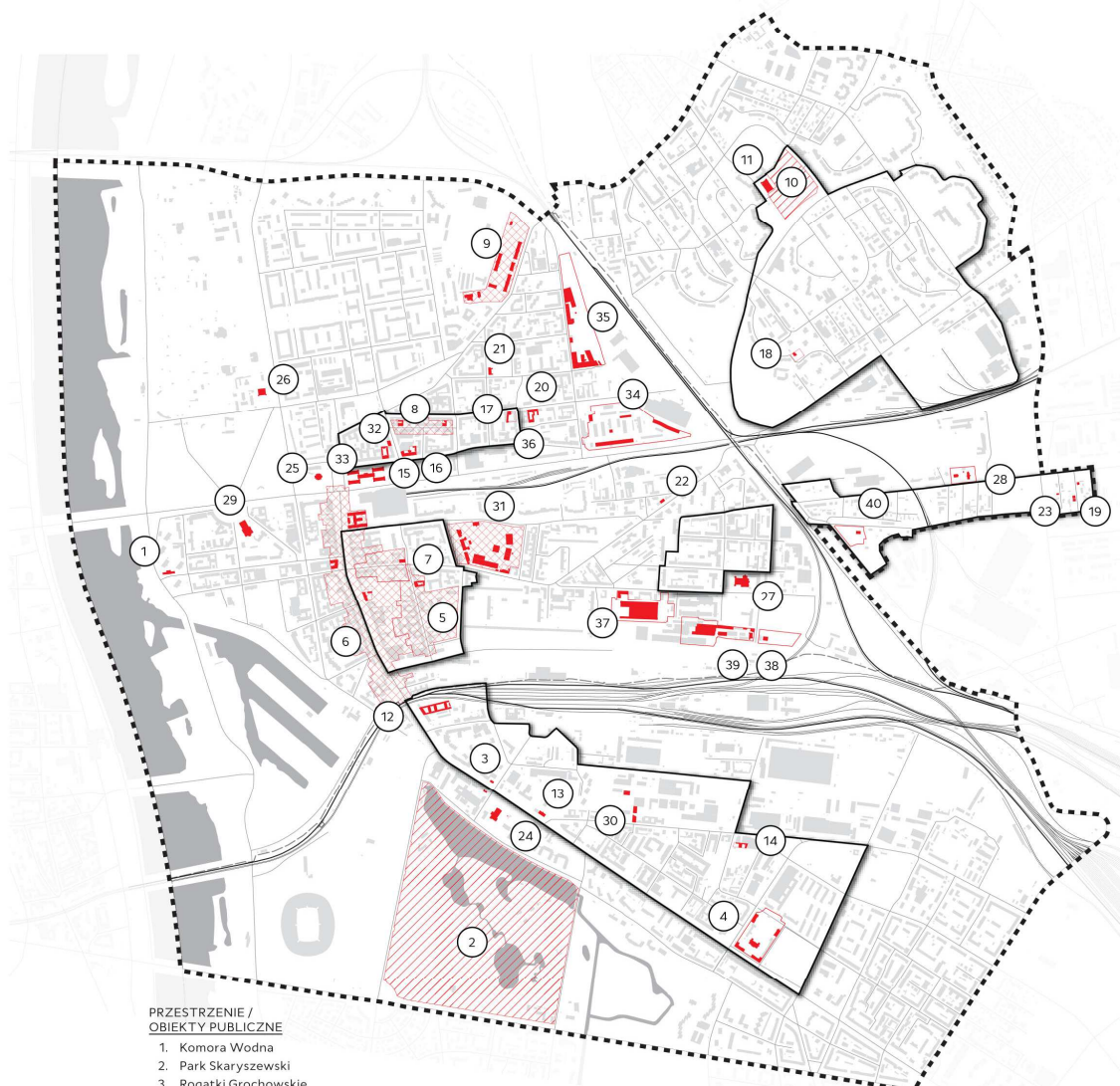
Teatr Rampa,

zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

DZIEDZICTWO KULTUROWE I OCHRONA ZABYTKÓW NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM - WYBRANE OBIEKTY

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

PRZESTRZENIE / OBIEKTY PUBLICZNE

1. Komora Wodna
2. Park Skaryszewski
3. Rogatki Grochowskie
4. Siedziba Sinfonii Varsovii
5. Układ urbanistyczny przy Brzeskiej
6. Układ urbanistyczny przy Targowej
7. Układ urbanistyczny przy Ząbkowskiej
8. Układ urbanistyczny przy Małej
9. Koszary 36 Pułku Piechoty
10. Park „Wiecha”
11. Teatr Rampa

OBIEKTY MIESZKALNE

12. Kamienica ul. Targowa 14
13. Kamienica ul. Grochowska 342
14. Kamienica ul. Chodakowska 22
15. Kamienica Arona Balfisza
16. Kamienice ul. Wileńska 19, 21
17. Kamienica Leopolda Daaba
18. Willa Bolesława Pietrusińskiego
19. Domy przy ul. Sterdyńskiej
20. Dom przy ul. Stalowej 36
21. Pałac Konopackiego
22. Dwór z lat 1850-1875
23. Dom przy ul. Żmudzkiej 10

OBIEKTY SAKRALNE

24. Konkatedra Matki Boskiej Zwycięskiej
25. Cerkiew św. Marii Magdaleny
26. Kościół Najświętszej Matki Bożej Loretanckiej
27. Bazylika Najświętszego Serca Jezusowego
28. Kościół Parafialny Zmartwychwstania Pańskiego
29. Bazylika Katedralna św. Floriana

OBIEKTY POPRZEMYSŁOWE

30. Zespół pofabryczny Zakładów Amunicyjnych „Pocisk”
31. Warszawska Wytwórnia Wódek „Koneser”
32. Składy Mebli i Towarów A. Wróblewski i S-ka
33. Zespół budynków d. Centralnej Dyrekcji Okręgowej PKP
34. Warszawska Fabryka Stali i Zbrojownia nr 2
35. Zespół d. Fabryki Lamp oraz Fabryki „Praga”
36. Zespół budynków d. fabryki „Florange”
37. Zajezdnia tramwajowa „Kawęczynska”
38. Zespół budynków przemysłowych z młynem Michla
39. Warszawska Fabryka Drutu i Gwoździ „Drucianka”
40. Zespół fabryki „Kijewski, Scholtze i Spółka” - willa

- GRANICA OBSZARU PRIORYTETOWEGO
- GRANICE PODOBSZARÓW
- - - GRANICE DZIELNIC

4.3.2. Ochrona przyrody

Główne cele polityki zagospodarowania przestrzennego miasta w zakresie ochrony środowiska i jego zasobów określają dokumenty strategiczne miasta stołecznego Warszawy, tj.: Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do roku 2020 i Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy. W Strategii znalazły się programy, bezpośrednio związane z ochroną środowiska, a mające znaczący wpływ na wyprowadzanie obszarów zdegradowanych z kryzysu. Są to następujące programy:

- Ochrona i zagospodarowanie systemu zieleni miejskiej (Program 1.4.3.),
- Rewaloryzacja zabytkowych parków miejskich (Program 2.1.3.),
- Zagospodarowanie doliny Wisły i jej wykorzystanie jako atrakcji dla mieszkańców i turystów (Program 2.3.1.),
- Określenie zasad ochrony obszarów o szczególnych walorach urbanistycznych, kulturowych i przyrodniczych (Program 5.1.3.).

W Studium natomiast podkreślono, że rozwój Warszawy wiąże się z koniecznością harmonizowania rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego z ochroną środowiska przyrodniczego. Oznacza to zachowanie zasobów i ochronę jakości środowiska poprzez określenie zasad korzystania z przestrzeni Warszawy. Zgodnie ze Studium do głównych celów polityki zagospodarowania przestrzennego miasta w zakresie ochrony środowiska i jego zasobów należą: ochrona walorów środowiska, przyrody i krajobrazu, poprawa jakości wód powierzchniowych i ochrona zasobów wodnych, ochrona przed hałasem komunikacyjnym i przemysłowym, osiągnięcie wymaganych standardów jakości powietrza atmosferycznego, przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska na skutek wystąpienia awarii przemysłowych oraz awarii wynikających z transportu materiałów niebezpiecznych.

Podstawowym dokumentem określającym cele ochrony środowiska na terenie m.st. Warszawy jest Program Ochrony Środowiska m.st. Warszawy na lata 2009–2012 z uwzględnieniem perspektywy do 2016 roku⁴⁴. Nadrzędnym celem Programu Ochrony Środowiska jest osiągnięcie zrównoważonego i trwałego rozwoju miasta stołecznego Warszawy poprzez zachowanie istotnych walorów środowiska przyrodniczego, poprawę jego stanu, poprawę ładu przestrzennego i rozwój infrastruktury ochrony środowiska.

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku uwzględnia cele i kierunki działań zawarte zarówno w Strategii, Studium, jak i Programie Ochrony Środowiska m.st. Warszawy.

⁴⁴ Program Ochrony Środowiska m.st. Warszawy na lata 2009–2012 z uwzględnieniem perspektywy do 2016 r. Uchwała Rady Miasta nr XCIII/2732/2010 z dnia 21 października 2010 r.

4.3.2.1. Praga-Południe

Obszar kryzysowy w dzielnicy **Praga-Południe** posiada bardzo zróżnicowaną szatę roślinną. Część zieleni w obszarze kryzysowym podlega ochronie w postaci wpisu do rejestru zabytków, tj.: teren cmentarza przykościelnego, teren Kamionkowskich Błoni Elekcyjnych, skwerów wzdłuż al. Emila Wedla oraz Park Skaryszewski (o powierzchni 49,56 ha, wpisany do rejestru zabytków 13.12.1973 r.).

*Park Skaryszewski,
zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy*

W obszarze znajdują się dwa pomniki przyrody objęte ochroną, takie jak: buk pospolity w Parku Skaryszewskim, głaz Marszałka Józefa Piłsudskiego – głaz narzutowy przy ul. Mińskiej 25.

Okolice Jeziorka Kamionkowskiego oraz niektóre zadrzewienia (skupiska i aleje) uznaje się za formy zieleni w skali regionu Mazowsza przedstawiające znaczące walory przyrodnicze, a zarazem krajobrazowe.

Tereny podobszaru **Kamionka** powiązane są przyrodniczo z Obszarem Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły poprzez Park Skaryszewski, nową zieleń wokół PGE Narodowego oraz zieleń Portu Praskiego. Jest to istotne powiązanie ze względu na

możliwość zasilania biologicznego terenów miejskich z Doliny Wisły.

Na terenie podobszaru Kamionek ze względu na dużą intensywność zabudowy oraz bardzo silnie przekształcone gleby nie występują naturalne zbiorowiska roślin. Roślinność jest zaniedbana z wyłączeniem terenu Parku im. Obwodu Praga Armii Krajowej (OPAK). Park został poddany rewaloryzacji w latach 2005–2006. Działania te przyniosły wymierne rezultaty. Park cieszy się dużą popularnością wśród mieszkańców i stanowi miejsce spotkań, integracji i rekreacji.

**Podobszar
Kamionek**

Na pozostałych terenach Kamionka, dotychczas wykorzystywanych przemysłowo, występują spontaniczne zbiorowiska roślin. Występują tu także typowo miejskie zbiorowiska trawnikowo-zieleńcowe o następującym charakterze:

*Park im. Obwodu Praga Armii Krajowej (OPAK),
zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy*

- zieleń przyuliczna,
- zieleń osiedli mieszkalnych towarzysząca zabudowie współczesnych osiedli mieszkaniowych,
- zieleń osiedli mieszkalnych towarzysząca zabudowie starszych kamienic i oficyn,
- zieleń zabytkowego cmentarza przy kościele na Kamionku,
- zieleń obiektów szkolnych i sportowych,
- zieleń towarzysząca zabudowie przemysłowej.

Zieleń znajduje się w różnym stanie zdrowotnym, od bardzo dobrze zachowanej i utrzymanej do zaniedbanej i wymagającej podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych. Na podobszarze Kamionek doszło do zbyt intensywnej urbanizacji, której tempo nie było dostosowane do tempa przemian środowiskowych.

Zieleń zabytkowego cmentarza przy kościele na Kamionku przy ul. Grochowskiej jest bardzo istotna i cenna ze względu na wiek, rozmiary zachowanych drzew i krzewów oraz ich dobry stan. Znajduje się tu większość najokazalszych i najcenniejszych drzew, w tym potężne kasztanowce i klony. Wokół kościoła Matki Boskiej Zwycięskiej widać nowe nasadzenia i uzupełnienia.

4.3.2.2. Praga-Północ

Dla całego obszaru kryzysowego **Pragi-Północ** kierunkami ochrony środowiska i kształtowania funkcji przyrodniczych w zagospodarowaniu przestrzennym jest przede wszystkim (zgodnie z zapisami Studium): utrzymanie ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej obszarów o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych pełniących ważne funkcje klimatyczne, biologiczne i hydrologiczne; wyeksponowanie w strukturze dzielnicy obszarów o dużych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych; zahamowanie degradacji terenów zieleni, poprawa jakości środowiska; wzrost bezpieczeństwa ekologicznego. Do najbardziej atrakcyjnych terenów zieleni Pragi-Północ, mających dużą wartość przyrodniczą i rekreacyjną, należą:

Miejski Ogród Zoologiczny (32 ha), Park Praski (18,5 ha), obszar zieleni przy ul. Siedleckiej (0,5 ha), Obszar Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły.

Brzeg Wisły, zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

Na terenie podobszaru **Starej Pragi** wyróżniają się dwa, całkowicie odmienne przyrodniczo obszary: międzywale Wisły – z naturalną zielenią łęgową oraz obszary zabudowane, gdzie szata roślinna została całkowicie przekształcona antropogenicznie, zieleni jest mało i jest to wyłącznie zieleń kultywowana.

W otoczeniu podobszaru i w podobszarze Starej Pragi znajdują się następujące rodzaje zieleni:

Podobszar Stara Praga

- Obiekty zieleni objęte ochroną prawną:
 - Park Praski, o powierzchni 18,5 ha – najstarszy park publiczny w Warszawie, który wraz z terenem Miejskiego Ogrodu Zoologicznego stanowi zwarty kompleks zieleni miejskiej. W zasobach drzewostanu występują topole, lipy, klony, robinie – szacunkowy wiek drzew wynosi 60–130 lat,
 - leśne i zaroślowe zbiorowiska siedlisk podmokłych (międzywale Wisły), czyli zbiorowiska zastępcze należące do kręgu łągu wierzbowo-topolowego), w tym wikliny nadrzeczne. Dominujące gatunki to topole i wierzyby. W bezpośrednim sąsiedztwie ulic można zaobserwować znaczny udział gatunków obcych, tj. klonu jesionolistnego.
- Samodzielne tereny zieleni urządzonej:
 - skwer u zbiegu ul. J. Sierakowskiego i ul. Floriańskiej. Zieleń podkreśla i współtworzy układ komunikacyjny. Rosną tam klony, lipy, kasztanowce i topole,
 - zadrzewienia towarzyszące różnym obiektom, np. zieleń o charakterze parkowym przy Szpitalu Praskim.
- Zieleń towarzysząca szkołom i przedszkolom

– Na uwagę zasługuje zieleń otaczająca przedszkole, znajdujące się we wnętrzu osiedlowym przy ul. Żąbkowskiej. Na niewielkiej powierzchni znajduje się stosunkowo zróżnicowany drzewostan. Rośnie tu topola włoska, świerk, modrzew, brzoza, wierzba płacząca

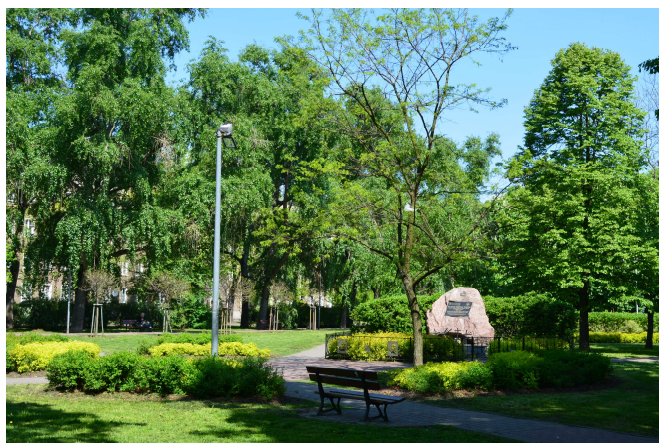
- Zieleń przyuliczna.

Ochrona przyrody – poza aspektem prawnym – ma także wymiar społeczny. W trakcie debat z mieszkańcami w latach 2013–2014 zwracano uwagę, że na podobszarze Starej Pragi jest niewystarczająca ilość zieleni oraz należy przeciwdziałać wycince drzew – w tym szczególnie jeśli chodzi o starodrzew. Podkreślono konieczność uporządkowania terenów zieleni – wzdłuż Wisły.

Podobszar Nowa Praga

Na terenie podobszaru **Nowej Pragi** na podstawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego – prognozy oddziaływania na środowisko na obszarze Nowej Pragi wyróżnia się:⁴⁵

- zieleń obiektów przyrodniczych chronionych odrębnym statusem prawnym – leśne i zaroślowe zbiorowiska zastępcze łągów wierzbowo-topolowych występują w tzw.

Skwer Żurowskiego na Nowej Pradze,

zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

międzywalu Wisły. Teren ten poddany jest ochronie na podstawie Ustawy o ochronie przyrody i stanowi część rozległych obszarów chronionych jako: Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 – „Dolina Środkowej Wisły”,

- samodzielne tereny zieleni urządzonej.

⁴⁵ Opracowanie: Hanna Kowińska, Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego obszaru Nowa Praga II – prognoza oddziaływania na środowisko, Warszawa 2011, Uchwała Rady m.st. Warszawy nr LXI/1683/2013 z dnia 11.07.2013 r.

Na terenie podobszaru **Szmulowizny** nie ma obszarów i obiektów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Obszar objęty planem znajduje się poza terenami chronionymi Natura 2000.

**Podobszar
Szmulowizna**

Podstawową strukturę przyrodniczą Szmulowizny zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego stanowią:

- obszary międzytorza, w szczególności: zachowane tereny zieleni naturalnej,
- zieleń na terenach obiektów zabytkowych, ogrodów, zieleńców i innych terenów,
- zieleń na terenach obiektów sakralnych,
- zieleń na terenach obiektów oświatowych,
- wnętrza osiedlowe o charakterze parkowym, w szczególności: zadrzewienie przyuliczne, pojedyncze drzewa o wysokich walorach przyrodniczych.

Park na Szmulowiznie, zdj. Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy

4.3.2.3. Targówek

Dzielnicę **Targówek** utożsamiano przez dłuższy czas z pozbawionym zieleni osiedlem mieszkaniowym. W Studium wśród słabych stron i zagrożeń dla dzielnicy wskazano bardzo mały udział ogólnodostępnych parków, skwerów i ogrodów oraz zwiększanie się zasięgu tzw. „warszawskiej wyspy ciepła”⁴⁶, która obejmuje m.in. zachodni Targówek⁴⁷. Z tego punktu widzenia duże znaczenie mają: Park Bródnowski (sąsiadujący z obszarem kryzysowym) oraz skwer S. Wiecheckiego „Wiecha” (znajdujący się na obszarze kryzysowym). Potrzeba poprawy warunków przyrodniczych w dzielnicy została uwzględniona poprzez zaliczenie do terenów zieleni nowo urządzonej nieformalnych ogrodów działkowych. W obszarze kryzysowym znajdują się następujące tereny zieleni urządzonej:

⁴⁶ Studium..., s. 36.

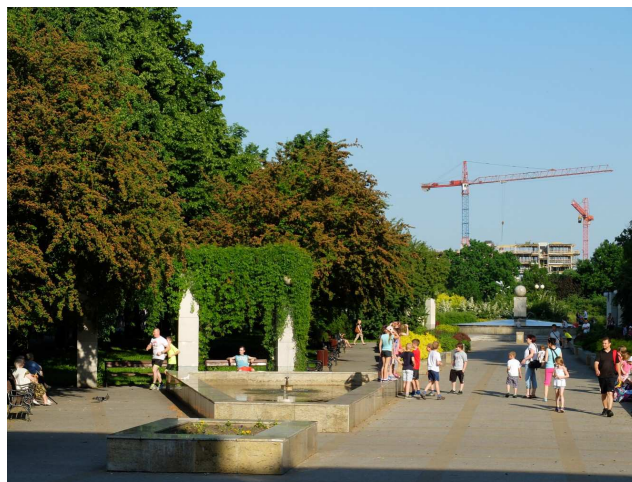
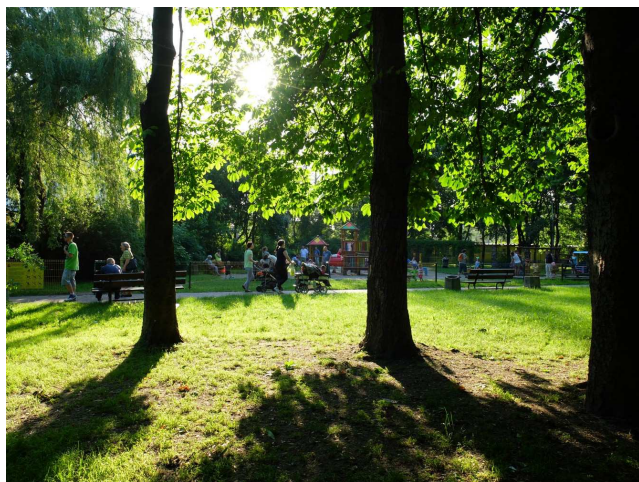
⁴⁷ Tamże, s. 34.

- przy ul. Św. Wincentego, w sąsiedztwie Cmentarza Bródnowskiego (Rodzinne Ogródki Działkowe (ROD) „Pokój”),
- między linią kolejową a ul. Księcia Ziemowita (ROD „Mieszka I”)⁴⁸.

Dla rewitalizacji obszaru kryzysowego istotne znaczenie ma modernizacja skweru S. Wiecheckiego „Wiecha”, otaczającego Teatr Rampa. Istotna jest także rewaloryzacja zieleni przyulicznej oraz wykorzystanie potencjału enklaw zieleni w ogródkach działkowych sąsiadujących z zadrzewionym terenem Cmentarza Bródnowskiego – obszar kryzysowy w ZPR powiększono w stosunku do obszaru z Mikroprogramem Rewitalizacji dzielnicy Targówek m.st. Warszawy o teren ROD „Pokój”.

Podobszar Targówek Fabryczny

Zgodnie z zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla podobszaru **Targówek Fabryczny** ustala się ochronę: Kanału Bródnowskiego i otaczających kanał terenów zieleni, pojedynczych drzew i istniejącego szpaleru drzew wzdłuż ul. Klementowskiej oznaczonych jako drzewa do zachowania oraz projektowanych skwerów, oznaczonych zgodnie z planem.

Park im. S. Wiecheckiego „Wiecha”, zdj. Urząd Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

Podobszar Targówek Mieszkaniowy

Duże znaczenie dla ochrony środowiska na terenie podobszaru **Targówka Mieszkaniowego** ma skwer S. Wiecheckiego „Wiecha”.

⁴⁸ Tamże, s. 132.

4.4. Sytuacja lokalowa

Miasto Stołeczne Warszawa na koniec 2013 r. posiadało 83 582 lokale mieszkalne, co stanowiło ok. 9,4% wszystkich mieszkań w Warszawie i 9 303 lokali użytkowych (z uwagi na brak danych dot. innych podmiotów, nie można określić udziału lokali użytkowych Miasta w stosunku do wszystkich lokali użytkowych w Warszawie).

Na terenie dzielnic objętych rewitalizacją miejski zasób lokalowy przedstawiał się następująco:

1. Praga-Południe: 10 701 lokali mieszkalnych i 1 151 lokali użytkowych;
2. Praga-Północ: 11 760 lokali mieszkalnych i 1 181 lokali użytkowych;
3. Targówek: 3 841 lokali mieszkalnych i 143 lokale użytkowe.

Charakterystyka zasobu miejskiego została opisana w poniższych rozdziałach.

4.4.1. Zasób mieszkaniowy Warszawy

W aspekcie gospodarowania mieszkaniowym zasobem m.st. Warszawy, ZPR jest powiązany z Wieloletnim Programem Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem m.st. Warszawy na lata 2013 – 2017⁴⁹ (WPGMZ), który przedstawia średniookresową (pięcioletnią) analizę i prognozę dotyczącą zasobu mieszkaniowego, a także wyznacza zasady polityki remontowej. WPGMZ uwzględnia społeczne, ekonomiczne i prawne uwarunkowania charakterystyczne dla tego zasobu. Mając na uwadze racjonalne gospodarowanie mieszkaniowym zasobem m.st. Warszawy, WPGMZ wyznacza m.in. następujące cele:

- poprawa stanu technicznego zasobu poprzez prowadzenie świadomej polityki remontowej określonej na podstawie rzeczywistych potrzeb oraz planów remontów i modernizacji na kolejne lata;
- kontynuowanie budownictwa mieszkaniowego realizowanego przez m.st. Warszawa;
- wzrost liczby lokali przeznaczonych na realizację programów polityki społecznej.

W WPGMZ przyjęto również zasadę, iż podczas planowania remontów budynków powinny być sukcesywnie prowadzone prace uwzględniające potrzeby związane z technicznym

⁴⁹ *Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem m.st. Warszawy na lata 2013-2017 przyjęty Uchwałą Rady Miasta Stołecznego Warszawy nr XLVIII/1303/2012 z dnia 13 grudnia 2012 r.*

przystosowaniem budynków oraz lokali mieszkalnych dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami⁵⁰.

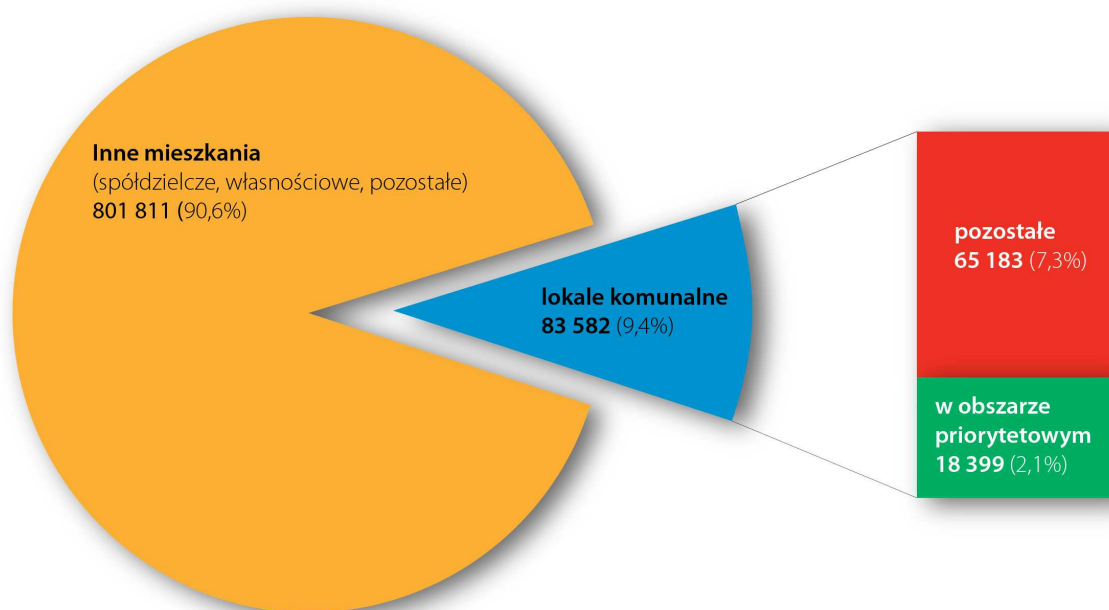
W polityce remontowej zawarto także *Plan działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej budynków i redukcji emisji gazów cieplarnianych*, który jest spójny z uchwałami: *Polityka energetyczna m.st. Warszawy do 2020 roku* oraz *Plan działań na rzecz zrównoważonego zużycia energii dla Warszawy w perspektywie do 2020 roku*.⁵¹

Istotne jest, że działania podejmowane w ramach ZPR odzwierciedlają powyższe cele oraz wpisują się w założenia polityki remontowej wynikającej z WPGMZ zwłaszcza w zakresie:

- poprawy charakterystyki energetycznej budynków,
- podnoszenia jakości przestrzeni publicznej oraz standardu budynków i lokali (m.in. poprzez doposażenia w instalacje techniczne), w tym wsparcia dla odnowy zasobów mieszkaniowych Miasta stanowiących dziedzictwo kulturowe i podniesienia jakości osiedlowej przestrzeni publicznej obszarów zdegradowanych.

Zasoby mieszkaniowe w Warszawie na koniec 2013 r. liczyły 885 393 mieszkań⁵². Udział lokali komunalnych w ogólnej liczbie mieszkań w Warszawie wynosił **9,4%**, z czego **2,1%** stanowiły lokale usytuowane w obszarze priorytetowym.

Wykres nr 1. Zasób mieszkaniowy w Warszawie

⁵⁰ WPGMZ na lata 2013–2017, Rozdział 2.1.2. Plan remontów na lata 2013–2017

⁵¹ Uchwała nr XXII/443/2011 Rady m.st. Warszawy z dnia 8 września 2011 r.

⁵² Panorama Dzielnic Warszawy w 2013 r., GUS.

Liczbę mieszkań komunalnych, osób w nich zamieszkałych oraz średnią powierzchnię użytkową przypadającą na mieszkanie oraz na osobę na tle zasobu mieszkaniowego Warszawy ilustruje tabela pt. *Zasoby mieszkaniowe*.

Tabela nr 1. Zasoby mieszkaniowe na 31.12.2013 r.⁵³

Dzielnice	Liczba mieszkań	Liczba osób zamieszkałych	Średnia powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m²]	Powierzchnia użytkowa na mieszkańca [m²/osobę]
Praga Południe	92 575	178 170	52,5	27,3
Praga-Południe Lokale komunalne	10 701	21 606	39,1	19,4
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe Lokale komunalne	4 467	8 046	37,9	21,0
Praga Północ	33 541	67 984	44,8	22,1
Praga-Północ Lokale komunalne	11 760	22 941	40,5	20,7
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ Lokale komunalne	11 760	22 941	40,5	20,7
Targówek	54 479	123 705	54,3	23,9
Targówek Lokale komunalne	3 841	9 539	38,0	15,3
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek Lokale komunalne	2 172	4 316	36,6	18,5
Zasób mieszkaniowy w Warszawie	885 393	1 724 404	58,7	30,2
Zasób mieszkaniowy m.st. Warszawy	83 582	177 752	40,7	19,1
Obszar priorytetowy Lokale komunalne	18 399	35 303	39,4	21,0

⁵³ Dane w zakresie ogółu mieszkań w Warszawie na podstawie GUS Panorama Dzielnic Warszawy w 2013r., dane w zakresie zasobu komunalnego – opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z dzielnic wg stanu na 31 grudnia 2013 r.

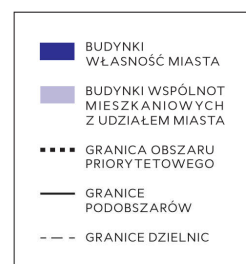
Z powyższej tabeli wynika, że mieszkania w zasobie mieszkaniowym m.st. Warszawy w stosunku do wszystkich mieszkań w Warszawie charakteryzują się mniejszą powierzchnią – średnio o 31%, a w obszarze priorytetowym o 33%. Zatem różnica pomiędzy obszarem priorytetowym a zasobem mieszkaniowym m.st. Warszawy nie jest znacząca (40,7 m² zasób mieszkaniowy i 39,4 m² obszar priorytetowy). Najmniejsza rozbieżność pomiędzy wszystkimi mieszkaniami a obszarem kryzysowym występuje w dzielnicy Praga-Północ, co wynika z tego, że lokale komunalne stanowią w tej dzielnicy 1/3 całego zasobu.

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

ZASOBY LOKALOWE M. ST. WARSZAWY NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

4.4.2. Poziom wyposażenia mieszkań w Warszawie

Poziom wyposażenia mieszkań w Warszawie jest zróżnicowany w poszczególnych dzielnicach. Należy zaznaczyć, iż brak wyposażenia mieszkań w urządzenia ma związek nie tylko z dostępnością do sieci miejskich, ale również z możliwościami technicznymi podłączenia budynku, jak i uwarunkowaniami ekonomicznymi ich właścicieli.

W 2013 r. w Warszawie mieszkań nieposiadających:

- instalacji centralnego ogrzewania z sieci⁵⁴ było 4,9 %, w tym 2,0 % to lokale komunalne,
- instalacji gazowej z sieci⁵⁵ było 20,6 %, w tym 1,3 % lokali komunalnych,
- łazienek w lokalach było 2,0%, w tym 1,5 % lokali komunalnych.

4.4.3. Charakterystyka obszaru priorytetowego

Na koniec 2013 r. na obszarze priorytetowym znajdowało się łącznie 18 399 mieszkań komunalnych, które usytuowane są w 623 budynkach mieszkalnych stanowiących wyłączną własność m.st. Warszawy (dalej „budynki komunalne”) oraz w 546 budynkach, które należą do wspólnot mieszkaniowych, gdzie miasto jest jednym z właścicieli (dalej „budynki wspólnotowe”). Na obszarze priorytetowym usytuowanych jest 32 % wszystkich budynków komunalnych stanowiących wyłączną własność Miasta i 12 % budynków wspólnotowych. W tabeli 2 zestawiono informacje charakteryzujące budynki mieszkalne, w których znajdują się lokale m.st. Warszawy.

⁵⁴ Brak centralnego ogrzewania z sieci nie oznacza, że dany budynek nie posiada wyposażenia w instalację grzewczą (istnieje możliwość np. ogrzewania centralnego z lokalnej kotłowni)

⁵⁵ Z uwagi na decyzje i preferencje właścicieli oraz przepisy budowlane instalacje gazowe zastępuje się często wzmocnioną instalacją elektryczną

Tabela nr 2. Budynki mieszkalne, w których znajdują się lokale m.st. Warszawy⁵⁶

Obszar	RAZEM	Budynki Komunalne	Budynki Wspólnotowe
1. Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	355	112	243
<i>Podobszar Kamionek</i>	<i>130</i>	<i>70</i>	<i>60</i>
2. Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	670	398	272
<i>Podobszar Stara Praga</i>	<i>74</i>	<i>58</i>	<i>16</i>
<i>Podobszar Nowa Praga</i>	<i>99</i>	<i>63</i>	<i>36</i>
<i>Podobszar Szmulowizna</i>	<i>61</i>	<i>48</i>	<i>16</i>
3. Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	144	113	31
<i>Podobszar Targówek Fabryczny</i>	<i>33</i>	<i>33</i>	<i>0</i>
<i>Podobszar Targówek Mieszkaniowy</i>	<i>39</i>	<i>35</i>	<i>4</i>
Obszar priorytetowy (1+2+3)	1 169	623	546
Budynki komunalne i wspólnotowe w całej Warszawie	6 519	1 958	4 561

Komunalne budynki mieszkalne na tym obszarze zostały w 98% wybudowane przed 1990 r. w szczególności:

- na Pradze-Południe 100% budynków (112 budynków),
- na Pradze-Północ 97,5% (388 budynków),
- na Targówku 96,5% (109 budynków).

Biorąc pod uwagę wiek i stopień zużycia komunalnych budynków mieszkalnych znajdujących się na obszarze priorytetowym, należy podkreślić potrzebę wsparcia dzielnic w działaniach mających na celu zatrzymanie procesów degradacji tkanki mieszkaniowej i narastania problemów społecznych na tym obszarze. Problemem jest nie tylko degradacja budynków, ale także brak wyposażenia w niezbędne media. Zważywszy na czas budowy i ówczesne standardy wyposażenia mieszkań (piece i kuchnie węglowe), obecnie wiele budynków nie posiada instalacji c.o. i c.c.w. a nawet łazienek w obrębie lokalu. W 2013 r. w mieszkaniowym zasobie m.st. Warszawy zewidencjonowano 16% lokali, które nie posiadają wyodrębnionego pomieszczenia łazienki (13 354 mieszkania), z czego 7,4 % (6 166

⁵⁶ Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z dzielnic wg stanu na 31 grudnia 2013 r.

mieszkań) w obszarze priorytetowym. Z uwagi na powyższe zasób ten wymaga przeprowadzenia prac remontowo-modernizacyjnych w celu poprawy stanu technicznego i warunków zamieszkiwania.

Poniżej przedstawiono stan wyposażenia technicznego budynków komunalnych na obszarze priorytetowym i podobszarach oraz całego mieszkaniowego zasobu komunalnego.

Tabela nr 3. Stan wyposażenia komunalnych budynków mieszkalnych⁵⁷

Obszar	Zasób	Centralne ogrzewanie z sieci	Gaz z sieci	Kanalizacja miejska
1. Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	112	26	58	112
		23,2%	51,8%	100,0%
Podobszar Kamionek	70	12	39	70
		17,1%	55,7%	100,0%
2. Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	398	54	261	398
		13,6%	65,6%	100,0%
Podobszar Stara Praga	58	10	55	58
		17,2%	94,8%	100,0%
Podobszar Nowa Praga	63	2	51	63
		3,2%	81,0%	100,0%
Podobszar Szmulowizna	48	11	23	48
		22,9%	47,9%	100,0%
3. Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	113	12	40	84
		10,6%	35,4%	74,3%
Podobszar Targówek Fabryczny	33	0	13	20
		0%	39,4%	60,6%
Podobszar Targówek Mieszkaniowy	35	6	13	33
		17,1%	37,1%	94,3%
Obszar priorytetowy (1+2+3)	623	92	359	594
		14,8%	57,6%	95,3%
Warszawa (zasób komunalny)	1 958	626	1067	1804
		32,0%	54,5%	92,1%

⁵⁷ Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z dzielnic wg stanu na 31 grudnia 2013 r.

4.4.3.1. Praga-Południe

Na terenie obszaru kryzysowego w dzielnicy **Praga-Południe** usytuowanych jest 112 (18,0%) budynków komunalnych z obszaru priorytetowego liczącego 623 budynki komunalne. W tym 29 (4,6%) budynków komunalnych znajduje się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁵⁸. Na obszarze zlokalizowane są 243 (44,5%) budynki wspólnotowe z obszaru priorytetowego.

Należy zauważyć, iż 102 (91,1%) budynki komunalne na tym obszarze stanowią budynki wybudowane przed II wojną światową. Ponadto 59 budynków komunalnych jest objętych ochroną konserwatorską, m.in. poprzez ujęcie w Gminnej Ewidencji Zabytków), co stanowi 52,7% budynków z obszaru kryzysowego dzielnicy.

W obszarze kryzysowym zlokalizowanych jest 4 467 (41,7%) lokali mieszkalnych m.st. Warszawy w dzielnicy, co stanowi 24,3% mieszkań komunalnych z obszaru priorytetowego. W lokalach komunalnych na obszarze kryzysowym zamieszkuje 8 046 osób.

Spośród 112 budynków komunalnych znajdujących się w obszarze kryzysowym dzielnicy 86 (76,8%) budynków nie posiada c.o. z sieci miejskiej, a 54 (48,2%) budynki dostępu do sieci miejskiej gazowej. Wszystkie budynki Miasta wyposażone są w instalację wodno-kanalizacyjną. Ponadto na tym obszarze kryzysowym 609 lokali pozbawionych jest łazienki, co stanowi ok. 13,6% mieszkań komunalnych w obszarze.

Na tym obszarze 18 budynków wymaga przeprowadzenia remontu kompleksowego, z czego 5 budynków znajduje się na nieruchomościach, w stosunku do których zgłoszone zostały roszczenia byłych właścicieli lub ich następców prawnych.

Na **podobszarze Kamionek** zlokalizowanych jest 70 budynków komunalnych (w tym 19 budynków komunalnych znajdujących się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁵⁹) i 60 budynków wspólnotowych.

**Podobszar
Kamionek**

Spośród budynków komunalnych znajdujących się na podobszarze 31 (44,3%) nie posiada dostępu do sieci miejskiej gazowej, ale wszystkie budynki komunalne wyposażone są w instalację wodno-kanalizacyjną.

W podobszarze Kamionek instalację grzewczą zasilaną z sieci ciepłowniczej posiada zaledwie 12 budynków, w tym 4 zostały doposażone w latach 2010-2013 w ramach Projektu pn. „Ciepło sieciowe w budynkach komunalnych”.

⁵⁸ Stan na 31.XII.2013 r.

⁵⁹ Stan na 31.XII.2013 r.

Przeprowadzenia remontu kompleksowego wymaga 16 budynków, z czego 5 usytuowanych jest na nieruchomościach, w stosunku do których zgłoszono roszczenia byłych właścicieli lub ich następców prawnych.

4.4.3.2. Praga-Północ

Na terenie obszaru kryzysowego w dzielnicy **Praga-Północ** usytuowanych jest 398 (63,9%) budynków komunalnych z obszaru priorytetowego liczącego 623 budynki komunalne. W tym 82 (13,2%) budynki komunalne znajduje się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁶⁰. Na obszarze zlokalizowanych jest 272 (49,8%) budynki wspólnotowe z obszaru priorytetowego.

Należy zauważyć, iż 374 (94%) budynki komunalne na obszarze kryzysowym stanowią budynki wybudowane przed II wojną światową. Ponadto 291 budynków komunalnych jest objętych ochroną konserwatorską, co stanowi 73,1% budynków komunalnych z obszaru kryzysowego dzielnicy. W przypadku tych obiektów remonty będą odpowiednio droższe i bardziej skomplikowane, co jest podyktowane warunkami określonymi przez Stołecznego Konserwatora Zabytków.

W obszarze kryzysowym zlokalizowane są wszystkie lokale mieszkalne w tej dzielnicy należące do m.st. Warszawy (11 760), co stanowi 63,9% mieszkań komunalnych z obszaru priorytetowego. W lokalach komunalnych na obszarze kryzysowym zamieszkuje 22 941 osób.

Spośród 398 komunalnych budynków mieszkalnych aż 344 (86,4%) nie posiada instalacji c.o. a 137 (34,4%) instalacji gazowej. Ponadto na tym obszarze 4 953 lokale pozbawione są łazienki, co stanowi ok. 42% mieszkań komunalnych w obszarze kryzysowym.

Potrzebę przeprowadzenia remontu kompleksowego wykazuje 137 budynków, spośród których 94,2% jest objętych ochroną konserwatorską, co stanowi istotny problem na tym obszarze. Dla 13 budynków PINB wydał decyzje nakazujące ich opróżnienie.

Podobszar Stara Praga

Na podobszarze **Starej Pragi** zlokalizowanych jest 58 budynków komunalnych (w tym 10 budynków komunalnych znajdujących się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁶¹) i 16 budynków wspólnotowych.

⁶⁰ Stan na 31.XII.2013 r.

⁶¹ Stan na 31.XII.2013 r.

W instalację gazową z sieci miejskiej na podobszarze Starej Pragi wyposażonych jest 55 komunalnych budynków mieszkalnych, a w instalację c.o. – 10 budynków, spośród których 8 zostało doposażonych na przełomie 2009/2010 roku w ramach LPR.

Na podobszarze znajdują się 4 budynki wykwaterowane i wyłączone z eksploatacji. Stan techniczny 11 komunalnych budynków kwalifikuje je do przeprowadzenia remontu kompleksowego wraz z modernizacją.

Na podobszarze **Nowa Praga** zlokalizowanych jest 63 budynki komunalne (w tym 14 budynków komunalnych znajdujących się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁶²) i 36 budynków wspólnotowych.

**Podobszar
Nowa Praga**

Na podobszarze Nowej Pragi aż 61 (96,8%) budynków komunalnych nie posiada instalacji c.o. Z kolei tylko 12 (19%) budynków nie jest wyposażonych w instalację gazową.

W podobszarze wykwaterowanych i wyłączonych z eksploatacji jest 5 budynków komunalnych, w tym jeden usługowy. Remontu kompleksowego wymagają 33 budynki, z czego 3 usytuowane są na nieruchomościach, do których zgłoszono roszczenia.

Na podobszarze **Szumowizny** położonych jest 48 budynków komunalnych (w tym 12 budynków komunalnych znajduje się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁶³) i 13 budynków wspólnotowych.

**Podobszar
Szumowizna**

W podobszarze Szumowizny 11 (23%) budynków komunalnych posiada instalację c.o. Ich doposażenie nastąpiło w latach 2012 i 2013 w ramach Projektu pn. „Ciepło sieciowe w budynkach komunalnych”.

W instalację gazową wyposażone są 23 komunalne budynki mieszkalne, co stanowi 47,9%.

Na podobszarze Szumowizny wykwaterowane i wyłączone z eksploatacji są 3 budynki komunalne. Ponadto przeprowadzenia remontu kompleksowego wymaga 1 budynek mieszkalny na nieruchomości, do której zgłoszono roszczenia.

4.4.3.3. Targówek

Na terenie obszaru kryzysowego w dzielnicy **Targówek** usytuowanych jest 113 (18,1%) budynków komunalnych z obszaru priorytetowego liczącego 623 budynki komunalne. W tym

⁶² Stan na 31.XII.2013 r.

⁶³ Stan na 31.XII.2013 r.

17 (2,7%) budynków komunalnych znajduje się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁶⁴. Na obszarze zlokalizowanych jest 31 (5,7%) budynków wspólnotowych z obszaru priorytetowego.

Należy zauważyć, iż 100 (88,5%) budynków komunalnych na tym obszarze stanowią budynki wybudowane przed II wojną światową. Ponadto 41 budynków z tego obszaru objęto ochroną konserwatorską, co stanowi 36,3% budynków z obszaru kryzysowego dzielnicy.

W obszarze kryzysowym zlokalizowanych jest 2 172 (56,5%) lokali mieszkalnych m.st. Warszawy w dzielnicy, co stanowi 11,8% mieszkań komunalnych z obszaru priorytetowego. W lokalach komunalnych na obszarze kryzysowym zamieszkuje 4 316 osób.

Spośród 113 komunalnych budynków mieszkalnych aż 101 (89,4%) nie posiada instalacji c.o. z sieci miejskiej, a 73 (64,6%) instalacji gazowej. W odróżnieniu od pozostałych obszarów kryzysowych na obszarze kryzysowym dzielnicy Targówek 29 (25,7%) budynków nie jest podłączonych do kanalizacji miejskiej. Ponadto na tym obszarze 583 lokale pozbawione są łazienki, co stanowi ok. 26,8% mieszkań komunalnych w obszarze.

Przeprowadzenia remontu kompleksowego na tym obszarze wymaga 5 budynków komunalnych, a w przypadku kolejnych 6 budynków ekspertyzy techniczne stwierdzają nieopłacalność wykonania remontów, co prowadzi do konieczności wykwaterowania najemców i rozbiórki budynków.

Podobszar Targówek Fabryczny

Na podobszarze **Targówek Fabryczny** położone są 33 budynki komunalne (w tym 5 budynków komunalnych znajduje się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁶⁵), nie występują natomiast budynki wspólnotowe.

Na tym podobszarze budynki komunalne nie posiadają instalacji c.o. z sieci miejskiej. Ponadto 20 (60,6%) budynków komunalnych nie posiada dostępu do sieci gazowej, a 13 (39,4%) budynków nie jest podłączone do miejskiej sieci kanalizacyjnej.

Przeprowadzenia remontu kompleksowego na tym obszarze wymagają 2 budynki, a w przypadku 4 budynków ekspertyzy techniczne stwierdzają nieopłacalność remontów, co prowadzi do konieczności wykwaterowania najemców i rozbiórki budynków.

⁶⁴ Stan na 31.XII.2013 r.

⁶⁵ Stan na 31.XII.2013 r.

Na podobszarze **Targówek Mieszkaniowy** zlokalizowanych jest 35 budynków komunalnych mieszkalnych (w tym 4 budynki komunalne znajdują się na nieruchomościach objętych roszczeniami byłych właścicieli lub ich następców prawnych⁶⁶) i 4 budynki wspólnotowe.

**Podobszar
Targówek
Mieszkaniowy**

Spośród budynków komunalnych zlokalizowanych w podobszarze 29 (82,9%) nie ma dostępu do c.o. z sieci miejskiej, 22 (62,9%) nie posiada instalacji gazowej zasilanej z sieci, a 2 (5,7%) budynki nie mają dostępu do miejskiej kanalizacji. Stan techniczny 3 budynków komunalnych kwalifikuje je do przeprowadzenia remontu kompleksowego.

4.4.4. Nowe budynki mieszkalne

Wielkość zasobów mieszkaniowych w Warszawie z roku na rok wzrasta, co jest efektem nowych inwestycji w budownictwie oraz – w mniejszym stopniu – rozbudowy i przebudowy budynków już istniejących.

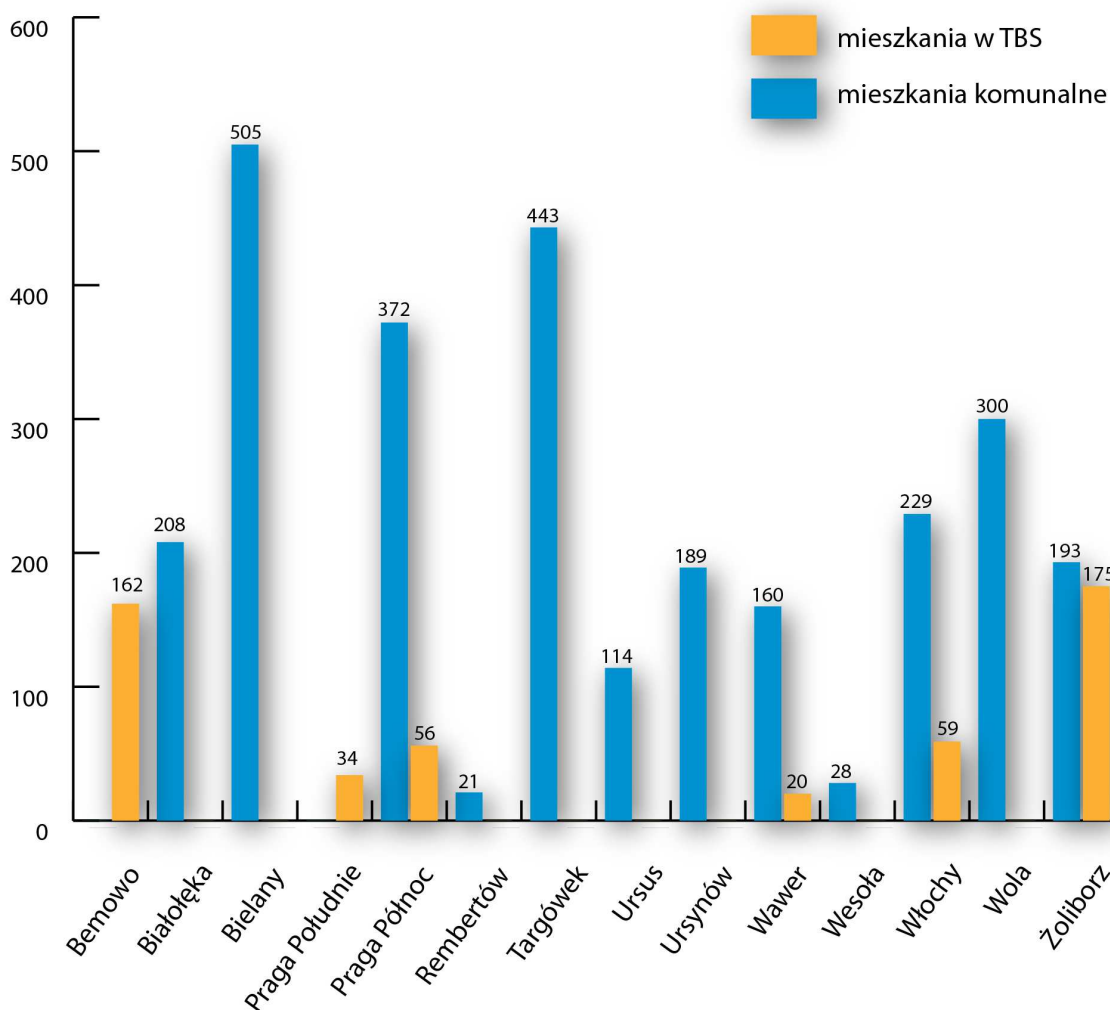
W latach 2007 - 2013 w Warszawie oddano do użytkowania 102,7 tys. nowych mieszkań, co oznacza średnio 14,7 tys. mieszkań rocznie. Mieszkania komunalne stanowią 1,8% ogółu mieszkań wybudowanych w tym okresie.

W latach 2007–2013 w wyniku realizacji komunalnego budownictwa mieszkaniowego powstało 2 345 nowych komunalnych mieszkań, spośród których 1 804 to mieszkania w nowych budynkach, a 541 mieszkań pozyskano w wyniku adaptacji bądź kompleksowej modernizacji budynków pełniących wcześniej funkcje hotelowe. W 2014 r. oddano do użytku kolejne 417 mieszkań komunalnych.

Inwestycje mieszkaniowe realizowały również miejskie spółki Towarzystwa Budownictwa Społecznego, w których m.st. Warszawa posiada 100% udziałów. W wyniku tych inwestycji w latach 2007–2014 wybudowano 506 mieszkań.

Łącznie w latach 2007-2014 powstało 2 762 mieszkań komunalnych i 506 mieszkań w formule TBS, co daje 3 268 mieszkań.

⁶⁶ Stan na 31.XII.2013 r.

Wykres nr 2. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2007–2014

Od 2008 r. budownictwo mieszkaniowe realizowane było w ramach Programu Komunalnego Budownictwa Mieszkaniowego m.st. Warszawy⁶⁷. Program był kierowany przede wszystkim dla rodzin:

- o niskich dochodach, znajdujących się w trudnej sytuacji mieszkaniowej,
- wykwaterowywanych z budynków zagrożonych i przeznaczonych do rozbiórki ze względu na ich stan techniczny,
- przekwaterowywanych z budynków komunalnych przeznaczonych do remontu lub modernizacji,

⁶⁷ Program Komunalnego Budownictwa Mieszkaniowego m.st. Warszawy na lata 2008–2012 przyjęty Uchwałą Rady m.st. Warszawy nr XLI/1273/2008 z dnia 2 października 2008 r.

- wykwaterowywanych z budynków przeznaczonych do rozbiórki w związku z inwestycjami komunalnymi.

Efektem programu jest jednak nie tylko udzielenie pomocy mieszkaniowej gospodarstwom domowym poprzez zapewnienie im lokali w nowych inwestycjach, ale dodatkowo należy mieć na uwadze, że część osób, które wprowadziły się do tych nowych budynków zwolniła swoje dotychczasowe lokale, które z kolei zostały zagospodarowane na rzecz innych osób oczekujących pomocy mieszkaniowej (głównie na lokale socjalne). Mając na uwadze pozytywne rezultaty programu budownictwa mieszkaniowego m.st. Warszawy oraz naturalny ruch w zasobie w latach 2007-2014 zrealizowano ponad 15 tysięcy spraw, w tym wynajęto ponad 6,5 tys. lokali socjalnych, co pozwoliło zmniejszyć liczbę osób oczekujących na najem lokalu o 25% (z 5 278 w 2007 r. do 3 952 w 2014 r.). Realizacja budownictwa mieszkaniowego w tym okresie umożliwiła 2,5-krotne zwiększenie zasobu lokali socjalnych, bowiem część ze zwalnianych lokali została przekwalifikowana na lokale socjalne.

W dzielnicach Praga-Południe, Praga-Północ i Targówek wg stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. na najem lokalu z mieszkaniowego zasobu m.st. Warszawy oczekiwało 1 286 gospodarstw domowych, co stanowiło 32,5% ogólnej liczby oczekujących na najem lokalu. Najwięcej gospodarstwa domowych oczekiwało w dzielnicy Praga-Północ, a najmniej na Pradze-Południe

Na obszarze trzech dzielnic objętych rewitalizacją oddano do użytkowania 815 komunalnych lokali mieszkalnych, w tym 372 mieszkania w dzielnicy Praga-Północ oraz 443 lokale w dzielnicy Targówek. W dzielnicy Praga-Północ zrealizowano kompleks dziewięciu budynków przy ul. Jagiellońskiej 47 z 303 lokalami mieszkalnymi oraz jeden budynek przy ul. Białostockiej 51 z 69 mieszkaniami. W dzielnicy Targówek nowe lokale wybudowano przy ul. Oszmiańskiej 10 (137 lokali) oraz Ossowskiego 9 (144 lokale), ponadto poddano kompleksowej modernizacji budynek hotelowy przy ul. Św. Wincentego 87, w wyniku czego powstały 162 mieszkania.

Na obszarze dzielnic objętych rewitalizacją powstało 90 lokali mieszkalnych w formule TBS, w tym w dzielnicy Praga-Północ – 56 lokali przy ul. Otwockiej 16, w dzielnicy Praga-Południe – 34 lokale przy ul. Rybnej 7, Wiarusów 26 i 28 oraz Beskidzkiej 26 i 28.

4.4.5. Lokale użytkowe

Miasto st. Warszawa jest właścicielem ponad 9 tysięcy lokali użytkowych, z czego na obszarze priorytetowym usytuowanych jest 1 766 lokali. Gospodarowanie tym majątkiem

zostało przekazane do dzielnic. Wynika to zarówno z przepisów uchwały tzw. kompetencyjnej⁶⁸ jak również z uchwały Rady m.st. Warszawy i zarządzenia Prezydenta m.st. Warszawy dotyczących najmu lokali użytkowych w budynkach wielolokalowych⁶⁹.

W przypadku najmu komercyjnego lokale użytkowe wynajmowane są w drodze konkursu ofert na najem lub w drodze przetargu. W ramach konkursu umowy zawierane są na okres do 3 lat z możliwością ich przedłużenia, natomiast w drodze przetargu na okres do lat 10 również z możliwością ich przedłużenia.

Istotnym narzędziem gospodarowania lokalami użytkowymi jest profilowanie rodzaju działalności w wybranych lokalizacjach, zgodnie z potrzebami lokalnych społeczności. Narzędziem do realizacji tego przedsięwzięcia są *konkursy profilowane*. Organizator konkursu (burmistrz), określa regulamin konkursu oraz warunki najmu lokalu. Warunki obejmują m.in. określenie celów, na jaki lokal może być wykorzystany lub celów, na jakie nie może być wykorzystany. Przykładem konkursów profilowanych może być projekt realizowany przez Zarząd Dzielnicy Praga-Południe „Artystyczna Skaryszewska”. Średnio w roku wynajmowanych jest w tym trybie kilkanaście lokali.

Lokale mogą być również wynajmowane poza przetargiem i poza konkursem. Podmiotami uprawnionymi do najmu preferencyjnego są przede wszystkim organizacje pozarządowe, osoby prawne m.st. Warszawy, organy administracji rządowej i samorządowej oraz organy wymiaru sprawiedliwości.

Poniżej przedstawiono liczbę komunalnych lokali użytkowych w obszarach kryzysowych w dzielnicach oraz podobszarach.

⁶⁸ uchwała nr XLVI/1422/2008 Rady m.st. Warszawy z dnia 18.12.2008r. w sprawie przekazania dzielnicom m.st. Warszawy do wykonywania niektórych zadań i kompetencji m.st. Warszawy

⁶⁹ uchwała nr LVI/1668/2009 z dnia 28.05.2009r. Rady m.st. Warszawy w sprawie zasad najmu lokali użytkowych w budynkach wielolokalowych na okres dłuższy niż 3 lata i nie dłuższy niż 10 lat oraz wyrażenia zgody na zawarcie, po umowie zawartej na czas oznaczony, kolejnej umowy najmu z tym samym podmiotem z późn. zm oraz nr Zarządzenie Prezydenta m.st. Warszawy nr 5923/2014 w sprawie zasad najmu lokali użytkowych w budynkach wielolokalowych na okres do lat 3 oraz szczegółowego trybu oddawania w najem lokali użytkowych na okres dłuższy niż 3 lata i nie dłuższy niż 10 lat. z późn. zm.

Tabela nr 4. Liczba komunalnych lokali użytkowych oraz liczba pustostanów lokali użytkowych na obszarze priorytetowym oraz w podobszarach – na 31.12.2013 r.

Obszar	Liczba komunalnych lokali użytkowych	Liczba pustostanów	Udział pustostanów do liczby lokali użytkowych w obszarze [%]
Praga-Południe	1 151	180	15,6%
1. Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	499	85	17,0%
<i>Podobszar Kamionek</i>	301	65	21,6%
Praga Północ	1 181	151	12,8%
2. Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	1 181	151	12,8%
<i>Podobszar Stara Praga</i>	228	26	11,4%
<i>Podobszar Nowa Praga</i>	254	42	16,5%
<i>Podobszar Szmulowizna</i>	45	10	22,2%
Targówek	143	14	9,8%
3. Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	86	8	9,3%
<i>Podobszar Targówek Fabryczny</i>	13	3	23,1%
<i>Podobszar Targówek Mieszkaniowy</i>	28	1	3,6%
Zasób m.st. Warszawy	9 303	1 052	11,3%
Zasób na Pradze-Południe, Pradze-Północ i Targówku	2 475	345	13,9%
Obszar priorytetowy (1+2+3)	1 766	244	13,8%

W obszarze priorytetowym największy zasób lokali użytkowych znajduje się na obszarze kryzysowym w dzielnicy Praga-Północ – 1 181 lokali, co stanowi 67% wszystkich lokali na

obszarze priorytetowym. W wyodrębnionych trzech podobszarach na tym terenie znajduje się ponad 500 lokali użytkowych. Z jednej strony stanowi to duży potencjał w kształtowaniu przestrzeni, z drugiej strony, stan techniczny tego zasobu, jak również roszczenia byłych właścicieli, w znaczny sposób ograniczają ich potencjał inwestycyjny.

Pustostany występują w każdym zasobie, jednak znaczna liczba pustostanów wynika z naturalnego ruchu najemców, a także z małego zainteresowania wynajmem lokali o złym stanie technicznym, niekorzystnej lokalizacji lub małej powierzchni.

Na obszarze priorytetowym blisko 14% zasobu lokali użytkowych to pustostany. Analizując ich strukturę należy stwierdzić że blisko połowę stanowią lokale o małej powierzchni – do 30 m². Lokale takie nie cieszą się powodzeniem wśród potencjalnych najemców, z uwagi na to, że niewiele rodzajów działalności gospodarczej można prowadzić na takiej przestrzeni.

Na obszarach kryzysowych bardzo ważnym elementem gospodarowania lokalami użytkowymi, będzie aktywne podejście do zagospodarowania pustostanów lokali użytkowych, których wynajęcie jest utrudnione.

4.5. Sytuacja społeczna

Podstawowym dokumentem prezentującym diagnozę sytuacji społecznej jest Społeczna Strategia Warszawy – Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2009–2020 (SSW)⁷⁰.

Zgodnie z zapisami SSW, uśredniając wskaźniki w skali całego miasta, Warszawa jest w dobrej sytuacji, jeśli chodzi o poziom marginalizacji i wykluczenia. SSW zwraca jednakże uwagę na dwie kwestie:

- miasto nie ma dobrego systemu monitorowania zjawisk wykluczenia: trudno jest ustalić rzeczywiste rozmiary bezdomności, uzależnień (alkohol, substancje psychoaktywne, ale też hazard i inne nowe formy uzależnień), a nawet bezrobocia (jeśli osoba niepracująca nie zdecyduje się zarejestrować, nie funkcjonuje w statystykach),
- procesy dezintegracyjne zachodzące w mieście, takie jak samotność, separacja terytorialna i społeczna, brak tolerancji, wrogość we wzajemnych stosunkach, są bardzo trudne do uchwycenia w tradycyjnie zbieranych statystykach.

⁷⁰ Społeczna Strategia Warszawy – Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2009–2020, Uchwała Rady m.st. Warszawy nr XLVI/1427/2008 z 18.12.2008 r.

SSW wskazuje, iż w Warszawie mamy do czynienia z niewykorzystaniem zasobów ludzkich, wyrażającym się w różnych formach, pasywności ekonomicznej kobiet (niemal najwyższej w kraju), zatrudnianiu poniżej kwalifikacji, przedwczesnej dezaktywizacji, pasywności seniorów.

SSW zauważa, iż w Warszawie narasta zróżnicowanie społeczne, funkcjonalne i przestrzenne między poszczególnymi częściami Warszawy, a jego przejawami są:

- widoczna koncentracja grup o wyższym statusie społecznym wzdłuż linii północ-południe (Żoliborz, Śródmieście, Mokotów, część Wilanowa i Ursynowa, Pragi-Południe) oraz wyspowe tereny zabudowy jednorodzinnej. Wyodrębniają się wyspy dobrobytu: fragmenty Mokotowa, Wilanowa i Ursynowa,
- koncentracja grup o niższym statusie ekonomiczno-społecznym, szczególnie widoczna w niektórych dzielnicach (Wola i Praga-Północ) oraz na terenach peryferyjnych, gorzej skomunikowanych z centrum.

Podstawowym wyzwaniem dla Warszawy jest zagęszczenie problemów społecznych na wybranych obszarach, które wymagają szczególnej troski, podjęcia programów interwencji wykraczających poza typowy zakres zadań pomocy społecznej. Rejony te to przede wszystkim: rejony kumulacji problemów społecznych, funkcjonalnych i infrastrukturalnych (tereny Pragi-Północ i Targówka, a także robotnicze fragmenty Białołęki i Woli).

Podział na obszary „lepsze i gorsze” stale się pogłębia. Na taką sytuację ma wpływ wiele czynników, m.in.:

- Utrzymująca się tendencja dużych zespołów mieszkaniowych, które zasiedlają ludzie w podobnym wieku, tworząc jednorodne warstwy demograficzne. Efektem jest niekorzystna struktura demograficzna w przestrzeni miasta;
- Powstawanie grodzonych zespołów mieszkaniowych w większej skali niż w innych miastach, czego efektem jest nadmierny wzrost różnic społecznych;
- Zanikanie podstawowych jednostek mieszkaniowych wyposażonych w elementarne usługi (osiedla społeczne). Zanikowi tożsamości tradycyjnych dzielnic i subdzielnic nie towarzyszy pojawianie się nowych wzorców;
- Przyciąganie grup etnicznych i migrantów poszukujących pracy. Niektórzy z nich zaczynają tworzyć zamknięte enklawy w tkance miasta, a działania zorientowane na integrację przybyszów nie są dostatecznie skuteczne.

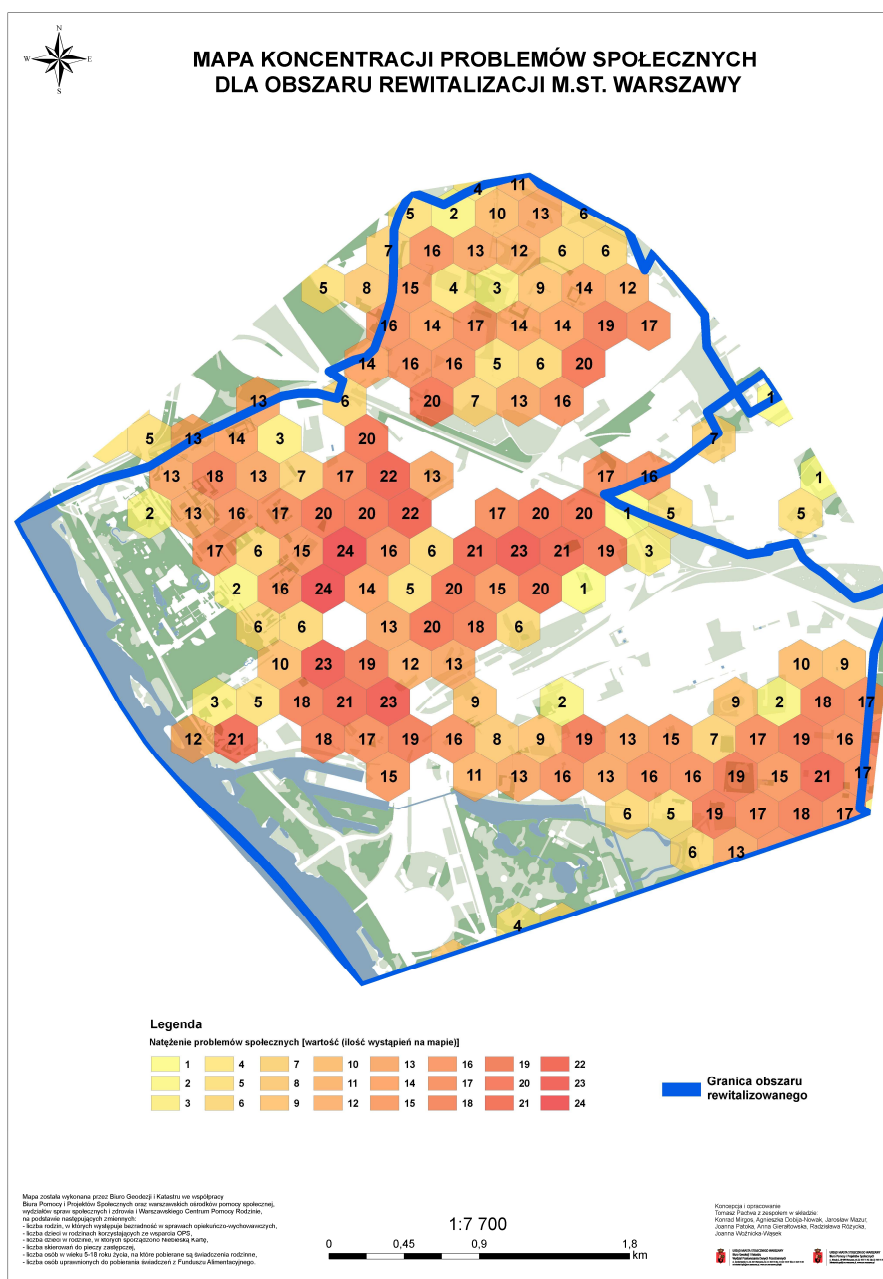
Cytując za SSW, szczególnym problemem Warszawy jest nie sama obecność grup zagrożonych marginalizacją czy doświadczających trudności na rynku pracy (te występują

wszędzie), ale dystans, jaki dzieli te grupy od sytuacji „przeciętnego” warszawiaka. Wysokie koszty utrzymania w stolicy sprawiają, że nierówności dochodowe bardziej niż gdzie indziej przekładają się tu na różnice w stylu życia. Związane z nimi poczucie wyobcowania ma nie tylko określone konsekwencje psychologiczne, ale może być także generatorem podziałów społecznych, a wreszcie wykluczenia (marginalizacji).

W kontekście integracji społecznej, w zakresie analizy tendencji rozwoju demograficznego wnioski dla polityki przestrzennej miasta formułuje Studium, tj.:

- Wykorzystanie dla rozwoju miasta potencjału demograficznego ludności migrującej zarobkowo do Warszawy wymaga stworzenia dogodnych warunków do stałego osiedlania się tej ludności,
- W osiedlach śródmiejskich (Mokotów, Śródmieście, Wola, Żoliborz, Praga-Południe, Praga-Północ) przemiany demograficzne powodują wzrost zapotrzebowania na infrastrukturę i usługi świadczone na rzecz osób starszych (domy opieki, domy dziennego pobytu, usługi rehabilitacyjne).

Do największych problemów społecznych związanych z rewitalizacją należą: niekorzystne tendencje demograficzne, bezrobocie, problemy związane z przestępczością, uzależnieniami, w tym z uzależnieniami młodych ludzi, niski udział społeczeństwa w działaniach rozwojowych swojego obszaru zamieszkania i prowadzenia działalności. Poniżej prezentujemy diagnozę w tym zakresie w obszarach kryzysowych dzielnic, Praga-Południe, Praga-Północ i Targówek wchodzących w skład priorytetowego obszaru kryzysowego.

4.5.1. Struktura demograficzna

Tabela nr 5. Gęstość zaludnienia w obszarze priorytetowym⁷¹

Obszar	Powierzchnia obszaru (ha)	Liczba osób zameldowanych	Gęstość zaludnienia (osoby/ha)
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	465	30 397	65
<i>Podobszar Kamionek</i>	<i>88</i>	<i>14 139</i>	<i>161</i>
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	670	67 984	101
<i>Podobszar Stara Praga</i>	<i>26</i>	<i>5 628</i>	<i>216</i>
<i>Podobszar Nowa Praga</i>	<i>11</i>	<i>6 830</i>	<i>621</i>
<i>Podobszar Szmulowizna</i>	<i>11,46</i>	<i>2 932</i>	<i>256</i>
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	288	31 457	109
<i>Podobszar Targówek Fabryczny</i>	<i>25,76</i>	<i>911</i>	<i>35</i>
<i>Podobszar Targówek Mieszkaniowy</i>	<i>76,38</i>	<i>15 792</i>	<i>207</i>
Obszar priorytetowy (całość)	1 423	129 838	91
Warszawa	51 700	1 724 404	33

Priorytetowy obszar ujęty w ZPR zamieszkują łącznie 129 838 osoby, co stanowi 7,53% liczby mieszkańców Warszawy. Gęstość zaludnienia na obszarze priorytetowym wynosi 91 osób/ha (33 dla Warszawy), czyli jest prawie trzykrotnie wyższa niż w Warszawie. Największa gęstość zaludnienia, jeśli chodzi o obszary kryzysowe w dzielnicach, jest w obszarze Targówka i wynosi 109 osób/ha, a najniższa w obszarze Pragi-Południe i wynosi 65 osób/ha. Jeśli zaś chodzi o podobszary, to największą gęstość zaludnienia ma podobszar Nowej Pragi (621 osób/ha), a najmniejszą podobszar Targówka Fabrycznego (35 osób/ha).

⁷¹ Stan na 31 grudnia 2013 r.; Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z dzielnic i Panoramy Dzielnic Warszawy w 2013 r. (GUS).

Wykres nr 3. Gęstość zaludnienia w obszarze priorytetowym

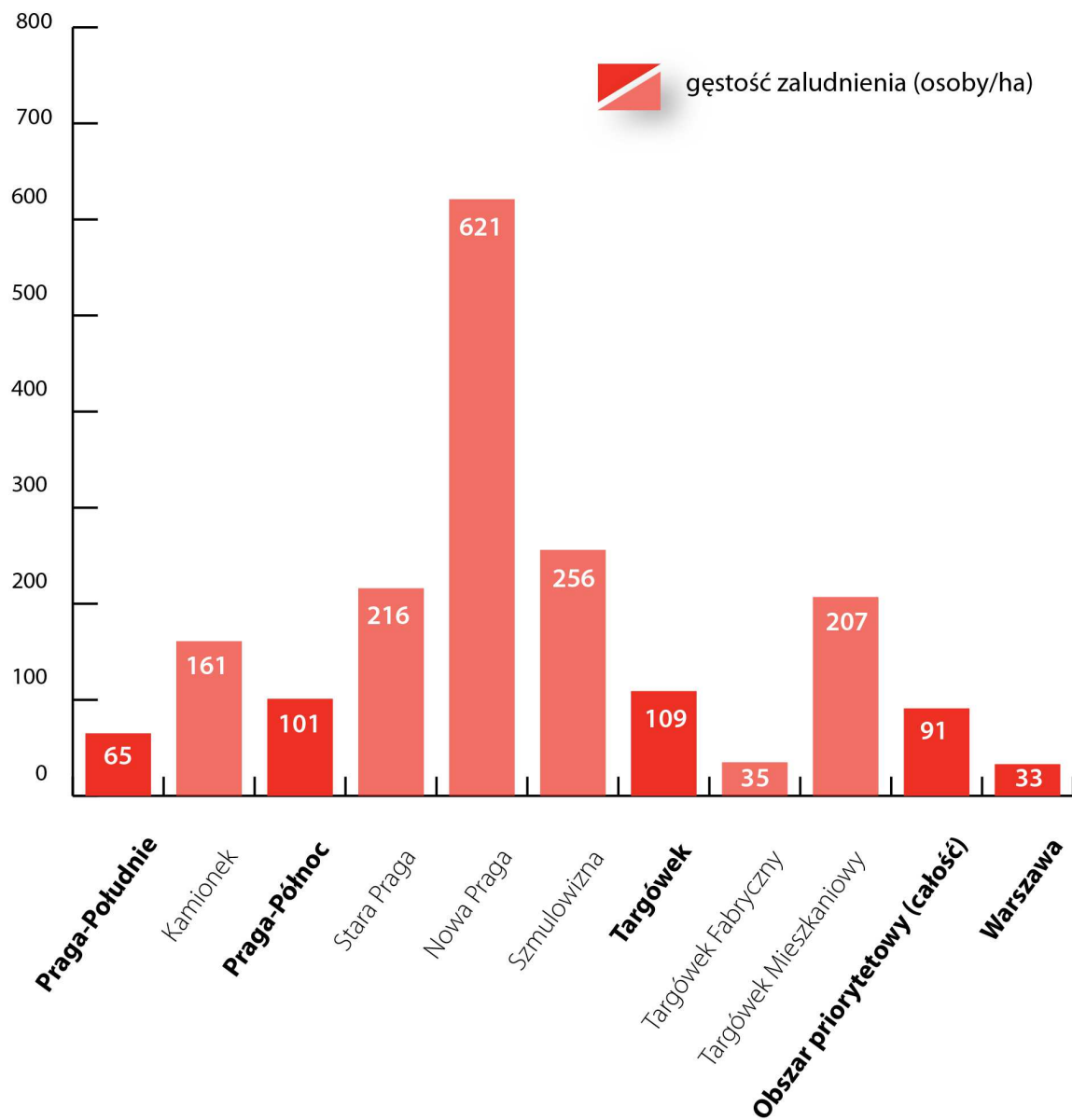

Tabela nr 6. Struktura demograficzna w obszarze priorytetowym⁷²

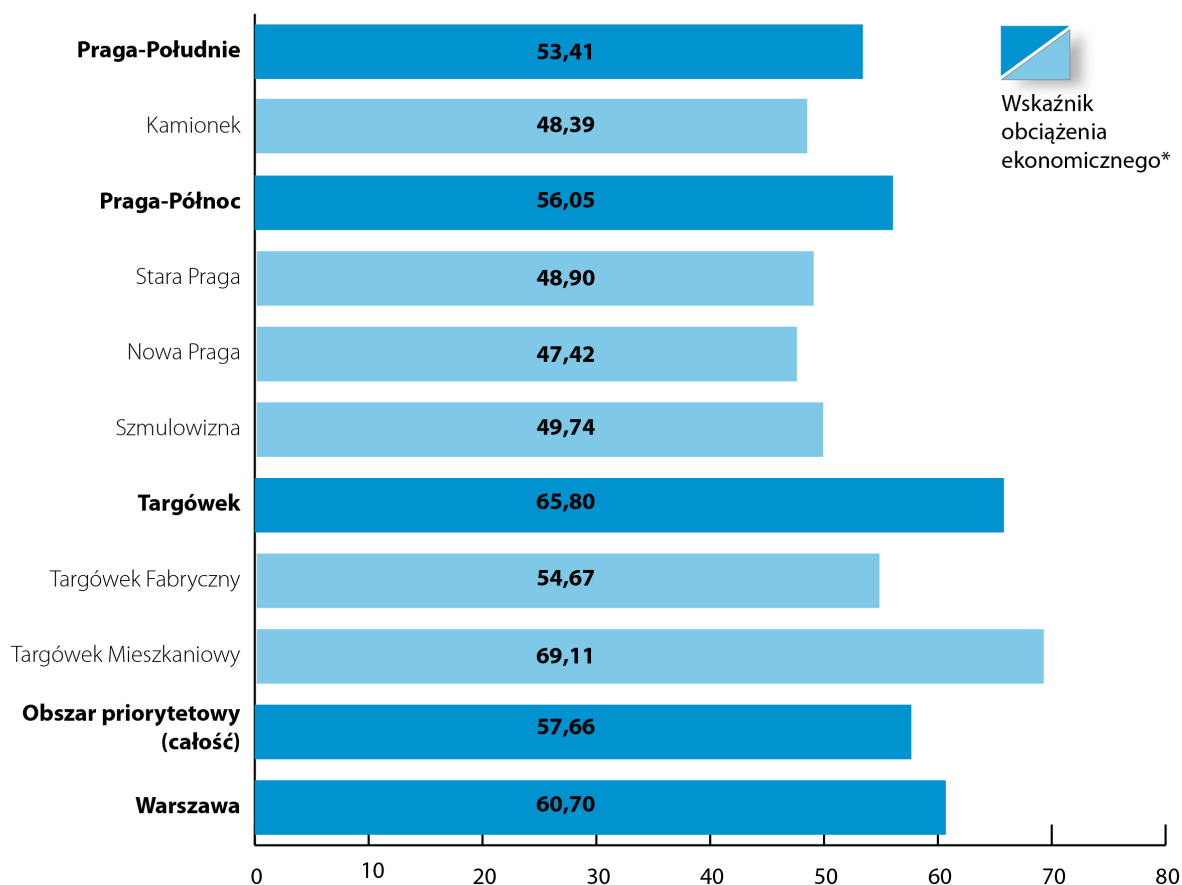
Obszar	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego ⁷³
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	5 157 (16,97%)	19 814 (65,18%)	5 426 (17,85%)	53,41
<i>Podobszar Kamionek</i>	<i>2 670 (18,88%)</i>	<i>9 528 (67,39%)</i>	<i>1 941 (13,73%)</i>	<i>48,39</i>
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	10 322 (15,18%)	43 566 (64,08%)	14 096 (20,73%)	56,05
<i>Podobszar Stara Praga</i>	<i>1 073 (19,05%)</i>	<i>3 780 (67,16%)</i>	<i>775 (13,77%)</i>	<i>48,9</i>
<i>Podobszar Nowa Praga</i>	<i>1 201 (17,58%)</i>	<i>4 633 (67,83%)</i>	<i>996 (14,58%)</i>	<i>47,42</i>
<i>Podobszar Szmulowizna</i>	<i>554 (18,89%)</i>	<i>1 958 (66,78%)</i>	<i>420 (14,32%)</i>	<i>49,74</i>
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	5 381 (17,1%)	18 973 (60,31%)	7 103 (22,58%)	65,8
<i>Podobszar Targówek Fabryczny</i>	<i>187 (20,53%)</i>	<i>589 (64,65%)</i>	<i>135 (14,82%)</i>	<i>54,67</i>
<i>Podobszar Targówek Mieszkaniowy</i>	<i>2 685 (17%)</i>	<i>9 338 (59,13%)</i>	<i>3 769 (23,87%)</i>	<i>69,11</i>
Obszar priorytetowy (całość)	20 860 (16,07%)	82 353 (63,43%)	26 625 (20,51%)	57,66
Warszawa	257 960 (14,96%)	1 061 842 (61,58%)	386 602 (22,42%)	60,7

Ponad 16% mieszkańców obszaru to osoby w wieku przedprodukcyjnym i jest to ponad 8% mieszkańców Warszawy w wieku przedprodukcyjnym. Obszar priorytetowy zamieszkuje 4 350 dzieci (do lat 3), co stanowi 6,35% ogółu dzieci w Warszawie i 3,32% ogółu populacji na obszarze. Największą grupę mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym i liczy ona 82 353 osoby. Stanowi to 63% mieszkańców obszaru i 7,75% osób w wieku produkcyjnym Warszawy. Natomiast osoby w wieku poprodukcyjnym to 20,51% mieszkańców obszaru (26 625 osób).

⁷² Stan na 31 grudnia 2013 r.; Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z dzielnic i Panoramy Dzielnic Warszawy w 2013 r. (GUS).

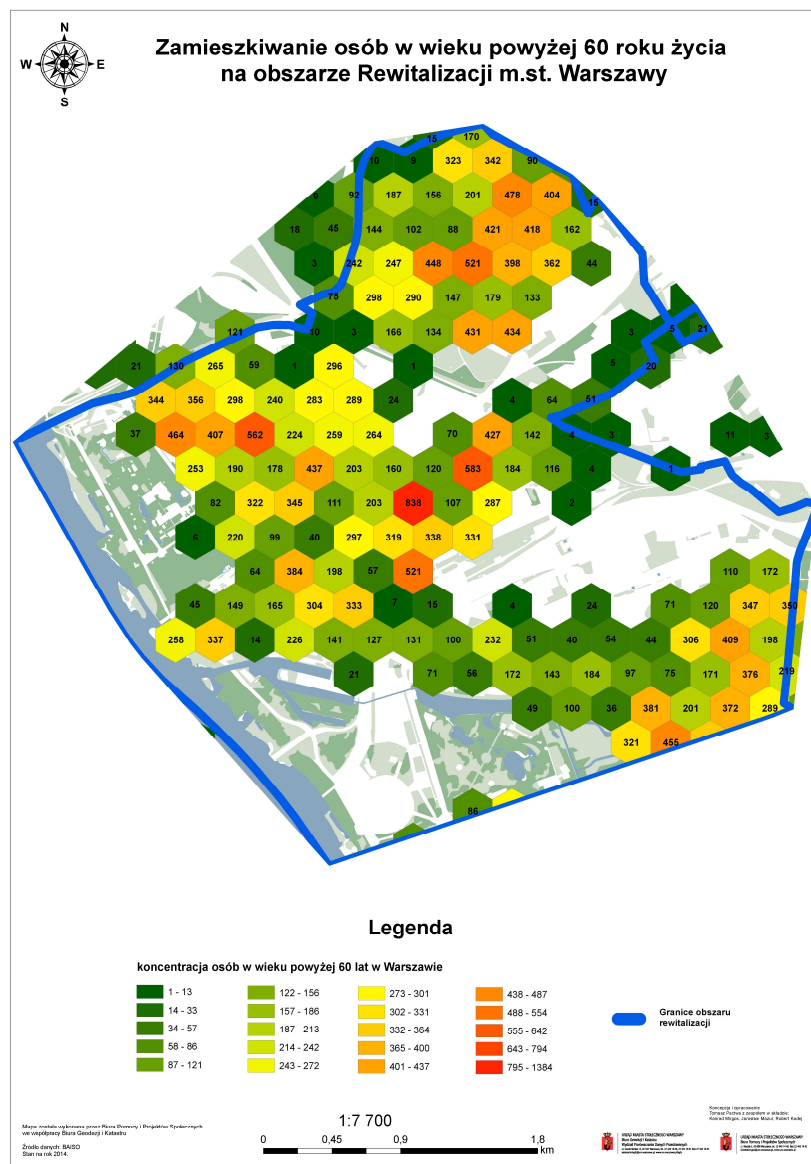
⁷³ Wskaźnik obciążenia ekonomicznego – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Wykres nr 4. Poziom wskaźnika obciążenia ekonomicznego w obszarze priorytetowym

(*) – Wskaźnik obciążenia ekonomicznego – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym

4.5.1.1. Praga-Południe

Potencjał demograficzny dzielnicy **Praga-Południe** jest znaczący. Dzielnica pod względem liczby mieszkańców należy do jednej z większych dzielnic Warszawy (178 170 osób zameldowanych). Jednak na przestrzeni ostatnich lat (2009–2013) liczba zameldowanych mieszkańców dzielnicy spada (w stosunku do 2009 r. o 6,80%). Największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Obserwowany jest jednak spadek liczby osób w wieku produkcyjnym (o 12% w stosunku do 2009 roku). Natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrasta – w 2009 roku było ich 38 487 (21,08%), w 2012 roku – 22,86%, a w 2013 roku – 22,99%.

Pomimo starzenia się mieszkańców dzielnicy obserwowany jest także wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież). W 2009 roku osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 13,85% mieszkańców, a w 2013 roku 15,89% mieszkańców. Niewątpliwie ma to związek z procesami zachodzącymi na terenie dzielnicy, takimi jak m.in. starzenie się mieszkańców, spadek liczby mieszkańców z jednej strony, z drugiej przyrost liczby dzieci i młodzieży, związany z powstającymi na terenie dzielnicy nowymi osiedlami. Na terenie obszaru kryzysowego Pragi-Południe, na którym zameldowanych jest 30 397 osób, a gęstość zaludnienia wynosi 65 osób/ha, występuje zbliżona do dzielnicy struktura demograficzna i zjawisko starzenia się mieszkańców.

Wśród zameldowanych mieszkańców obszaru 16,97% stanowiły dzieci i młodzież do 19. roku życia. Najliczniejsza grupa to osoby w wieku produkcyjnym od 20. do 65. roku życia – 65,18% mieszkańców obszaru. Natomiast osoby powyżej 65. roku życia stanowiły 17,85% ogółu. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego na obszarze kryzysowym w dzielnicy Praga-Południe wynosi 53,41 i jest niższy zarówno od wskaźnika dla Warszawy, jak dla obszaru priorytetowego.

Wśród osób zamieszkujących obszar kryzysowy pewną część stanowią także osoby narodowości romskiej i wietnamskiej (250 osób narodowości romskiej i 211 osób narodowości wietnamskiej).

Podobszar **Kamionek** zamieszkuje 14 139 osób, co stanowi 7,93% mieszkańców dzielnicy. Gęstość zaludnienia podobszaru wynosi 161 osób/ha i jest prawie pięciokrotnie wyższa od gęstości zaludnienia dla Warszawy. Wśród mieszkańców podobszaru przeważają kobiety, tj. 54% mieszkańców podobszaru. 18,88% mieszkańców to dzieci i młodzież do 19. roku życia. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym od 20. do 65. roku życia – 67,39% mieszkańców podobszaru. Osoby powyżej 65. roku życia stanowią 13,73% ogółu. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego w podobszarze Kamionka wynosi 48,39. Na podobszarze Kamionka zamieszkuje 50 osób narodowości romskiej⁷⁴ i 26 osób narodowości wietnamskiej⁷⁵.

**Podobszar
Kamionek**

4.5.1.2. Praga-Północ

W obszarze kryzysowym w dzielnicy **Praga-Północ** liczba osób zameldowanych – stan na rok 2013 – wynosi 67 984 osoby. W ciągu ostatnich 10 lat liczba mieszkańców uległa

⁷⁴ Dane OPS dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy.

⁷⁵ Dane BAISO – stan na 2013 r.

zmniejszeniu o ok. 10 000, ale gęstość zaludnienia jest ponad trzykrotnie wyższa niż w całej Warszawie. Zagęszczenie mieszkańców na ha wynosi 101 osób, wobec średniej dla Warszawy 33 osoby. W okresie ostatnich lat struktura wiekowa mieszkańców Pragi-Północ nie uległa większym zmianom. Około 49% ludności stanowiły osoby poniżej 40. roku życia. Mieszkańcy między 40. a 60. rokiem życia na koniec 2013 roku stanowili ok. 28% ogółu ludności. Grupa osób powyżej 65 lat to ponad 20% populacji. Osoby, które ukończyły 80. rok życia, stanowiły prawie 5%, a dzieci i młodzież w wieku od 0 do 19. roku życia to 15,18%. Udział osób w wieku produkcyjnym na obszarze kryzysowym Pragi-Północ wynosił 64% populacji. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego na tym obszarze wynosił w 2013 r. 56,05 i jest niższy od wskaźnika dla Warszawy (60,7) i obszaru priorytetowego (57,66).

Podobszar Stara Praga

Na podobszarze **Starej Pragi** na koniec 2013 roku zameldowanych było 5 628 osób (8,28% ludności całej dzielnicy). Wskaźnik gęstości zaludnienia na tym obszarze wynosi 216 osób/ha. Wskaźnik ekonomicznego obciążenia dla podobszaru wynosi 48,9 i jest niższy od wskaźnika dla Warszawy – 60,7.

Struktura wieku mieszkańców podobszaru:

- przedział 0–19 lat: 1 073 osoby (19,05% mieszkańców podobszaru),
- przedział 20–64 lata: 3 780 osób (67,16% mieszkańców podobszaru),
- przedział 65 lat i powyżej: 775 osób, co stanowi prawie 13,77% mieszkańców.

Struktura według płci: mężczyźni stanowili 46,6%, natomiast kobiety 53,4% populacji.

Na podobszarze **Nowej Pragi** na koniec 2013 roku zameldowanych było 6830 osób (10% ludności całej dzielnicy). Wskaźnik gęstości zaludnienia na tym podobszarze wynosi 621

Podobszar Nowa Praga

osób/ha. Wskaźnik ekonomicznego obciążenia dla podobszaru wynosi 47,42 i jest niższy od wskaźnika dla obszaru priorytetowego (57,66) i dla Warszawy (60,7).

Struktura wieku mieszkańców podobszaru:

- przedział 0–19 lat: 1 201 osób (17,58% mieszkańców podobszaru),
- przedział 20–64 lata: 4 633 osoby (67,83% mieszkańców podobszaru),
- przedział 65 lat i powyżej: 996 osób, co stanowi 14,58% mieszkańców podobszaru.

Struktura płci: mężczyźni stanowili 46,5%, natomiast kobiety 53,5% populacji.

Podobszar Szmulowizna

Na podobszarze **Szmulowizny** na koniec 2013 roku zameldowanych było 2932 osoby (4,3% ludności całej dzielnicy). Wskaźnik gęstości zaludnienia na tym podobszarze wynosi 256 osób/ha. Wskaźnik

obciążenia ekonomicznego na tym podobszarze wynosi 49,74 i jest niższy od wskaźnika dla Warszawy (60,7) i obszaru priorytetowego (57,66).

Struktura wieku mieszkańców podobszaru:

- przedział 0–19 lat: 554 osoby (18,89% mieszkańców podobszaru),
- przedział 20–64 lata: 1958 osób (66,78% mieszkańców podobszaru),
- przedział 65 lat i powyżej: 420 osób, co stanowi 14,32% mieszkańców.

Struktura płci: mężczyźni stanowili 47,4%, natomiast kobiety 52,6% populacji.

4.5.1.3. Targówek

W dzielnicy **Targówek** obserwuje się nieznaczny wzrost liczby mieszkańców. W 2009 r. Targówek liczył 123 214 mieszkańców, w 2010 r. – 123 473, w 2012 - 123 464 osoby, a w 2013 r. mieszkało tu 123 705 osób. Największą grupę osób stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym (73 524 osoby) i jest to grupa, która z roku na rok się zmniejsza. W 2009 roku na Targówku mieszkało 77 659 osób w wieku produkcyjnym, w 2010 roku – 76 785, w 2011 roku – 75 080, a w 2012 r. – 74 156 osób. Jednocześnie wzrasta liczebność w grupie osób w wieku poprodukcyjnym: w 2009 roku mieszkało tu 26 911 osób, w 2010 roku – 27 873 osoby, w 2011 roku – 28 473 osoby, w 2012 roku – 29 377 osób, a w 2013 roku – 30 144 osoby.

Negatywne zjawiska demograficzne obserwowane w dzielnicy przekładają się na sytuację w obszarze kryzysowym wybranym do rewitalizacji do 2022 roku w ramach ZPR.

Na obszarze kryzysowym w dzielnicy Targówek zameldowanych jest 31 457 osób, co stanowi 24% mieszkańców obszaru priorytetowego przyjętego do rewitalizacji do 2022 roku, a 25% mieszkańców dzielnicy Targówek. Gęstość zaludnienia obszaru kryzysowego wynosi 109 osób/ha, podczas gdy gęstość zaludnienia w dzielnicy Targówek – 51 osób. Największą grupę mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym, tj. 18 973 osoby (60,31% mieszkańców obszaru kryzysowego w dzielnicy Targówek). Drugą co do wielkości grupą są osoby w wieku poprodukcyjnym – 7103 osoby (22,58%). Natomiast osoby w wieku przedprodukcyjnym to 5381 osób (17,1%). Jeśli chodzi o sytuację demograficzną, to na uwagę zasługuje wskaźnik obciążenia ekonomicznego, który w obszarze kryzysowym jest wyższy niż wskaźnik Warszawy i wynosi 65,8, podczas gdy wskaźnik Warszawy – 60,7. Wskaźnik ten na obszarze kryzysowym wykazuje tendencję wzrostową (w 2010 i 2011 r. wynosił 59, w 2012 r. – 62,84, a w 2013 r. – 65,80). Wpływa na to wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym, spadek liczby osób w wieku produkcyjnym z jednoczesnym zmniejszeniem się liczby mieszkańców obszaru ogółem.

Podobszar Targówek Fabryczny

Podobszar **Targówek Fabryczny** zamieszkuje łącznie 911 osób, z tego 135 osób jest w wieku poprodukcyjnym, 187 osób w wieku przedprodukcyjnym, a 589 to osoby w wieku produkcyjnym.

Wskaźnik gęstości zaludnienia na podobszarze wynosi 35 osób/ha i jest wyższy od wskaźnika dla Warszawy (33 osoby/ha). Jeśli chodzi o strukturę według płci to 51% mieszkańców podobszaru stanowią kobiety. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego na podobszarze jest niższy niż wskaźnik dla obszaru kryzysowego i wynosi 54,67. Wpływ na to ma większy niż na obszarze udział osób w wieku przedprodukcyjnym (ponad 20% ludności obszaru). Na podobszarze wskaźnik obciążenia ekonomicznego w kolejnych latach nie wykazywał znaczących zmian i kształtował się następująco: 2010 r. – 53,51, 2011 r. – 52,76, 2012 r. – 52,47. Natomiast w 2013 r. nastąpił wzrost wskaźnika do wartości 54,67. Wpływ na to miał spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym. W 2012 r. osób w wieku produkcyjnym było 608, a w 2013 r. 589, podczas gdy liczba osób w wieku nieprodukcyjnym pozostawała na podobnym poziomie (w 2012 r. – 319 osób, a w 2013 r. – 322 osoby).

Podobszar Targówek Mieszkaniowy

Sytuacja demograficzna w podobszarze **Targówek Mieszkaniowy** jest analogiczna do sytuacji w dzielnicy i w obszarze kryzysowym.

Obserwowany jest spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym (w 2010 r. – 10 055 osób, w 2011 r. – 9885 osób, w 2012 r. – 9613 osób, w 2013 r. – 9338 osób). Wskaźnik gęstości zaludnienia na podobszarze wynosi 207 osób/ha i jest ponad dwukrotnie wyższy od wskaźnika dla obszaru priorytetowego (91 osoby/ha). Podobszar ten zamieszkuje 15 792 osoby, z czego prawie 54% to kobiety. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego wykazuje tendencję wzrastającą. W 2010 r. wynosił 56,39, w 2011 r. – 60,66, w 2012 r. – 64,84, a w 2013 aż 69,11. Decydujący wpływ ma tu wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W 2013 r. liczba osób w wieku poprodukcyjnym wynosiła 3769 i wzrosła w porównaniu z 2012 r. o 245 osób.

4.5.2. Bezrobocie

Tabela nr7. Bezrobocie w obszarze priorytetowym⁷⁶

Obszar	Liczba bezrobotnych	Bezrobotni/1000 mieszkańców	Liczba długotrwale bezrobotnych	Długotrwale bezrobotni/1000 mieszkańców
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	1 232 (4,05%)	40,53	489	16,09
<i>Podobszar Kamionek</i>	580 (5,18%)	41,02	222	15,7
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	3 520 (4,60%)	51,78	1 241	18,25
<i>Podobszar Stara Praga</i>	260 (4,62%)	46,20	83	14,75
<i>Podobszar Nowa Praga</i>	383 (5,61%)	56,07	117	17,13
<i>Podobszar Szmulowizna</i>	169 (5,76%)	57,64	65	22,17
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	1 117 (3,55%)	35,51	420	13,35
<i>Podobszar Targówek Fabryczny</i>	65 (7,13%)	71,35	24	26,34
<i>Podobszar Targówek Mieszkaniowy</i>	459 (2,91%)	29,07	181	11,46
Obszar priorytetowy	5 869 (4,52%)	45,20	2 150	16,56
Warszawa	54 842 (3,18%)	31,80	22 685	13,15

4.5.2.1. Praga-Południe

W 2012 r. odnotowano na **Pradze-Południe** największy wzrost bezrobocia spośród wszystkich dzielnic Warszawy (5754 osoby, wzrost o 1016 osób stosunku do roku 2011). W 2013 r. liczba bezrobotnych wzrosła o kolejne 640 osoby. Osób poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy, tj. długotrwale bezrobotnych, było 2253, (tj. 35,24% ogółu zarejestrowanych osób bezrobotnych w dzielnicy). Najwięcej bezrobotnych w dzielnicy Praga-Południe jest w grupie wiekowej 25–34 lata i zjawisko to wykazuje tendencję wzrostową (w 2010 r. było to 1375 osób, w 2011 r. – 1438 osób, w 2012 r. – 1700 osób,

⁷⁶ Stan na 31 grudnia 2013 r. źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z dzielnic i Panoramy Dzielnic Warszawy w 2013 r. (GUS).

a w 2013 r. – 1791 osób). Jeśli chodzi o poziom wykształcenia, to największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym i liczyła ona 1622 osób. Najmniej bezrobotnych było w grupie osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Jeśli zaś chodzi o czas pozostawania bez pracy, to z roku na rok zwiększa się liczba bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy (2010 r. – 265 osób, 2011 r. – 634 osoby, w 2012 r. – 551 osób, a w 2013 r. 867 osób). Na terenie obszaru kryzysowego w dzielnicy Praga-Południe w 2013 r. zarejestrowanych było 1232 osoby bezrobotne, co stanowiło 21% osób bezrobotnych obszaru priorytetowego ujętego w ZPR, a długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w Urzędzie Pracy było 489 osób⁷⁷ (stanowi to 39,7% wszystkich osób bezrobotnych z obszaru kryzysowego w dzielnicy).

Podobszar Kamionek

W odniesieniu do podobszaru **Kamionka** zjawisko długotrwałego bezrobocia, tj. powyżej 12 miesięcy, dotknęło 222 osoby, tj. 10% osób długotrwale bezrobotnych w dzielnicy⁷⁸ i jest to ponad 45% osób długotrwale bezrobotnych obszaru kryzysowego w dzielnicy Praga-Południe. W podobszarze Kamionka obserwuje się wzrost liczby bezrobotnych (w 2010 r. było 215 osób bezrobotnych, w 2011 r. – 275, w 2012 r. – 381, a w 2013 r. – 580 osób).

4.5.2.2. Praga-Północ

Na terenie **Pragi-Północ** w 2013 roku zarejestrowanych było 3520 bezrobotnych. Od 2009 roku liczba osób bezrobotnych wzrastała i ta tendencja utrzymała się również w 2013 roku. Niezmiennie największą liczbę osób bezrobotnych odnotowuje się w grupach wiekowych: 25–34 (w 2010 r. – 886 osób, w 2011 r. – 683 osoby, w 2012 r. – 886 osób, a w 2013 r. – 900 osób). Jeśli chodzi o poziom wykształcenia, to największą grupę bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (w 2010 r. – 899 osób, w 2011 r. – 1935 osób, w 2012 r. – 1145 osób, w 2013 r. – 1327 osób). Jeśli zaś chodzi o czas pozostawania bez pracy, to w 2013 roku najliczniejszą grupą były osoby długotrwale bezrobotne, tj. pozostające bez pracy 12 miesięcy i dłużej (1241 osób).

Na koniec 2013 roku wskaźnik długotrwałego bezrobocia w obszarze kryzysowym dzielnicy wynosił 18,25 i był wyższy od wskaźnika długotrwałego bezrobocia w 2012 r. (11,62).

Na terenie podobszaru **Starej Pragi** w 2013 r. było zarejestrowanych 260 bezrobotnych osób, z czego prawie 32% to długotrwale bezrobotni (83 osoby). Bezrobotni zamieszkujący podobszar stanowią 7,39%

Podobszar Stara Praga

⁷⁷ Dane Urzędu Pracy m.st. Warszawy.

⁷⁸ Dane Urzędu Pracy m.st. Warszawy – stan na 31.12.2012 r.

bezrobotnych obszaru kryzysowego w dzielnicy. Wskaźnik długotrwałego bezrobocia w podobszarze wynosi 14,75 i jest niższy od wskaźnika dla obszaru kryzysowego Pragi-Północ (18,25), obszaru priorytetowego (16,56) i wyższy niż dla Warszawy (13,15).

Na terenie podobszaru **Nowej Pragi** było zarejestrowanych 117⁷⁹ długotrwanie bezrobotnych, co stanowiło prawie 31% bezrobotnych z terenu podobszaru Nowej Pragi (383 osoby). Bezrobotni

**Podobszar
Nowa Praga**

zamieszkujący podobszar stanowią 5,61% ludności podobszaru. Wskaźnik długotrwałego bezrobocia wynosi 17,13 i jest niższy od wskaźnika dla obszaru kryzysowego dzielnicy (18,25) i wyższy od wskaźnika dla obszaru priorytetowego (16,56) i dla Warszawy (13,15).

Na podobszarze **Szmulowizny** jako długotrwanie bezrobotne zarejestrowanych było 65 osób⁸⁰, co stanowiło 38,46% ogólnej liczby bezrobotnych podobszaru Szmulowizna (169 osób). Bezrobotni

**Podobszar
Szmulowizna**

zamieszkali w podobszarze stanowią 5,76% ludności podobszaru. Wskaźnik długotrwałego bezrobocia w podobszarze wynosi 22,17 i jest wyższy od wskaźnika dla obszaru kryzysowego (18,25), obszaru priorytetowego (16,56) i dla Warszawy (13,15).

4.5.2.3. Targówek

Poziom bezrobocia na terenie dzielnicy **Targówek** ma tendencję wzrostową (w 2010 r. zarejestrowanych było 2985 osób, w 2011 r. – 3171 osób, w 2012 r. – 3752 osoby, a w 2013 r. – 4267 osób). Najliczniejszą grupę bezrobotnych, podobnie jak w dzielnicy Praga-Południe i Praga-Północ, stanowią osoby w przedziale 25–34 lata (1100 osób). Liczba osób w tym przedziale stale wzrasta (w 2010 r. były 854 osoby, a 2011 r. – 875 osób, a w 2012 r. – 993 osoby). Jeśli chodzi o poziom wykształcenia, to największą grupę bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (w 2010 r. – 849 osób, w 2011 r. – 896 osób, w 2012 r. – 1022 osoby, a w 2013 r. – 1114 osób). Jeśli zaś chodzi o czas pozostawania bez pracy, to największą grupę osób bezrobotnych w 2013 r. stanowiły osoby w przedziale 6–12 miesięcy (991 osób). Wskaźnik długotrwałego bezrobocia w dzielnicy Targówek w 2013 r. wynosił 12,39 (w 2012 – 7,83, w 2011 r. – 6,50, a w 2010 r. – 7,65).

Na obszarze kryzysowym w dzielnicy Targówek problem bezrobocia dotyczył 1117 osób⁸¹, co stanowi 26,18% wszystkich bezrobotnych w dzielnicy. Osoby długotrwanie bezrobotne stanowią prawie 37,6% wszystkich bezrobotnych obszaru (420 osoby). Większość z nich

⁷⁹ Według danych Urzędu Pracy m.st. Warszawy, dane na koniec grudnia 2013 r..

⁸⁰ Dane z Urzędu Pracy m.st. Warszawy, stan na 31.12.2013 r. wg wpisu do rejestru bezrobotnych powyżej 12 miesięcy.

⁸¹ Według danych Urzędu Pracy m.st. Warszawy.

z minimalnymi szansami na znalezienie pracy ze względu na brak kwalifikacji i podstawowe wykształcenie. Wskaźnik długotrwałego bezrobocia w 2013 r. dla obszaru (13,35) był niższy niż dla obszaru priorytetowego (16,56) i zbliżony do Wskaźnika dla Warszawy (13,15). Jednakże od 2011 r. obserwuje się wzrost tego wskaźnika. W 2011 r. wynosił 4,76, w 2012 r. wzrósł do 8,66, a w 2013 r. wynosił 13,35. W porównaniu z rokiem 2012 liczba osób długotrwale bezrobotnych w 2013 r. zwiększyła się o 146 osób.

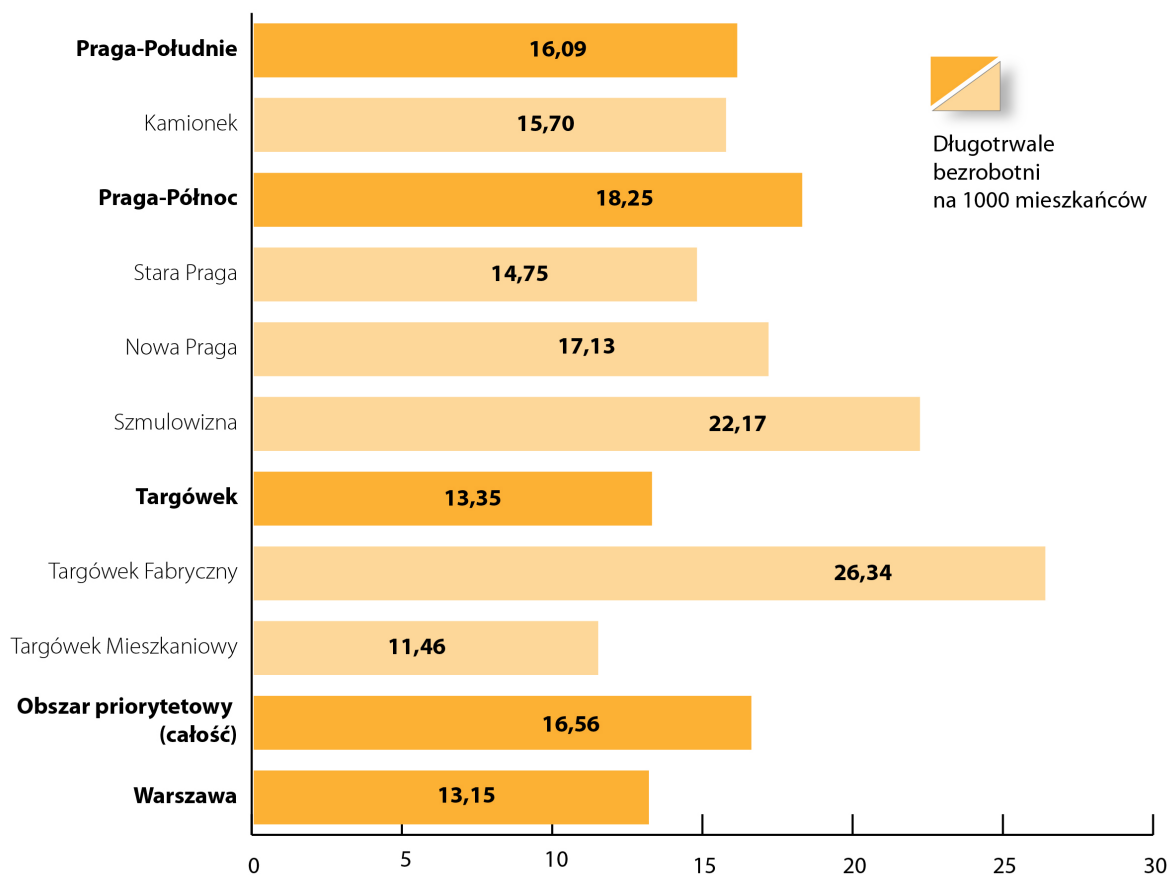
Podobszar Targówek Fabryczny

Na podobszarze **Targówka Fabrycznego** mieszka 65 osób bezrobotnych, z czego 24 to osoby długotrwale bezrobotne (prawie 37% bezrobotnych). W porównaniu z rokiem 2010 liczba długotrwale bezrobotnych wzrosła prawie pięciokrotnie (w 2010 r. długotrwale bezrobotnych było 5 osób). Wzrasta także udział bezrobotnych długotrwale w ogólnej liczbie bezrobotnych (w 2010 r. – 26%, w 2011 r. – 27%, w 2012 r. – 30%, w 2013 r. – 36,92%). Tendencję wzrostową ma także wskaźnik długotrwałego bezrobocia i wynosił on w kolejnych latach: 2010 – 5,07, w 2011 – 6,20, w 2012 – 15,10, a w 2013 r. – 26,34.

Podobszar Targówek Mieszkaniowy

Na podobszarze **Targówek Mieszkaniowy** istotnym problemem jest koncentracja w podobszarze osób długotrwale bezrobotnych, z których większość ma jedynie podstawowe wykształcenie, niskie kwalifikacje i niekiedy minimalne doświadczenie w pracy. Problem bezrobocia dotyczył 459 osób: 181 osób to długotrwale bezrobotni (43% osób długotrwale bezrobotnych z obszaru kryzysowego). W 2013 r. udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się i wynosił 39,43% (w 2012 r. – 29,69%). Na podobszarze zaobserwowano wzrost wskaźnika długotrwałego bezrobocia. W 2011 r. wynosił on 4,53, w 2012 r. wzrósł do 6,69, a w 2013 r. wynosił już 11,46.

Wykres nr 5. Poziom długotrwałego bezrobocia w obszarze priorytetowym

4.5.3. Pomoc społeczna

Tabela nr 8. Pomoc społeczna w obszarze priorytetowym⁸²

Obszar	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	1 714 (5,64%)	56,39	1 276	41,98
<i>Podobszar Kamionek</i>	816 (5,77%)	57,71	639	45,19
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	3 192 (4,69%)	46,95	2 135	31,40
<i>Podobszar Stara Praga</i>	236 (4,2%)	41,93	201	35,71
<i>Podobszar Nowa Praga</i>	369 (5,4%)	54,03	334	48,90
<i>Podobszar Szmulowizna</i>	208 (7,1%)	70,94	183	62,41
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	1 210 (3,85%)	38,47	953	30,29
<i>Podobszar Targówek Fabryczny</i>	151 (16,57%)	165,75	119	130,63
<i>Podobszar Targówek Mieszkaniowy</i>	459 (3,34%)	33,43	416	26,34
Obszar priorytetowy (całość)	6 116 (4,71%)	47,10	4 364	33,61
Warszawa	39 675 (2,3%)	23,01	23 434	13,59

Zadania z zakresu pomocy społecznej w dzielnicach m.st. Warszawy realizują dzielnicowe ośrodki pomocy społecznej m.st. Warszawy (OPS). Pomoc świadczona jest rodzinom i osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej przede wszystkim w formie świadczeń pieniężnych na zabezpieczenie niezbędnych potrzeb. Równolegle z pomocą finansową świadczona jest pomoc w formie szeroko rozumianej pracy socjalnej poprzez realizowanie programów skierowanych do grup o różnym charakterze problemów. Działania podejmowane przez OPS mają na celu wzmocnienie umiejętności społecznych osób zagrożonych

⁸² Opracowanie własne według danych pozyskanych z dzielnic m.st. Warszawy i Panoramy Dzielnic m.st. Warszawy (GUS).

wykluczeniem i wykluczonych. Realizując zadania pomocy społecznej, OPS-y ściśle współpracują na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

4.5.3.1. Praga-Południe

W 2013 r. ze świadczeń pomocy społecznej w dzielnicy **Praga-Południe** korzystało ogółem 4284 osób⁸³ i był to wzrost o ponad 3% w stosunku do roku poprzedniego. Wzrosła też liczba osób korzystająca z zasiłków pomocy społecznej (w 2012 r. – 2386 osób, a w 2013 r. - 2553 osoby). W obszarze kryzysowym w dzielnicy Praga-Południe z zasiłków pomocy społecznej skorzystało 1276 osób. Natomiast z różnych form pomocy społecznej w obszarze kryzysowym skorzystało 1714 osób, czyli 74% świadczonej pomocy w obszarze kryzysowym to pomoc w formie pieniężnej. Obszar kryzysowy zamieszkuje 250 osób narodowości romskiej (ponad 30% otrzymuje wsparcie OPS-u)⁸⁴. Obecnie w stałym kontakcie z asystentem romskim pozostaje 111 osób narodowości romskiej.

Na spotkaniach z mieszkańcami, które odbyły się w latach 2013–2014, zgłoszono szereg problemów, wymagających podjęcia działań w sferze społecznej. Wśród nich były problemy związane z: bezrobociem, uzależnieniem, niepełnosprawnością, przemocą oraz problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Wskazano także brak placówek oferujących wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych oraz doświadczających przemocy i uzależnień, a także brak programów aktywizujących lokalną społeczność i programów aktywizacji zawodowej, także dla osób z niepełnosprawnościami. Zauważono również brak programów integrujących społeczność romską oraz wietnamską, jak również brak ofert pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży. Kryzysowość diagnozowanego obszaru podkreślają także obserwacje prowadzone w ramach prac takich placówek, jak ognisko pracy pozaszkolnej oraz poradnia psychologiczno-pedagogiczna zlokalizowane na obszarze. Z zebranych informacji wynika, że istnieje duża potrzeba zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży. Widoczny jest niski status materialny rodzin, brak pozytywnych wzorców, niewydolność wychowawcza rodzin. Wiele osób zamieszkujących obszar boryka się z różnego rodzaju uzależnieniami, charakteryzuje się bezradnością życiową, przebywa lub opuściła zakłady karne.

Skalę problemów związanych z ubóstwem, zagrożeniem wykluczenia społecznego, w tym bezdomnością, wskazuje także liczba osób, które skorzystały ze wsparcia takich instytucji jak: działające na obszarze kryzysowym Jadłodajnia im. Św. Brata Alberta prowadzona przez

⁸³ *Panorama Dzielnicy Warszawy w 2010, 2011, 2012, 2013 r.*

⁸⁴ *Dane listopad 2013 r. Ośrodek Pomocy Społecznej dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy.*

Caritas – ok. 300 osób, noclegownia dla osób bezdomnych Stowarzyszenia Monar-Markot – 2638 osób, a także pralnia dla bezdomnych i magazyn odzieży – ok. 330 osób.

Podobszar **Kamionka** jest rejonem odznaczającym się szczególnym nasileniem występowania problemów społecznych. Wśród nich wyróżnić można problemy związane z niepełnosprawnością, chorobami przewlekłymi, bezrobociem, uzależnieniami, przemocą oraz problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Na podobszarze 639 osób korzysta z zasiłków pomocy społecznej, tj. 50% wszystkich osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na obszarze kryzysowym. 816 osób na podobszarze korzysta z różnych form pomocy społecznej (pieniężnej i niepieniężnej), tj. prawie 48% wszystkich osób obszaru korzystających z pomocy społecznej zamieszkuje podobszar Kamionka. Do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej należą: ubóstwo, długotrwała/ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność opiekuńcza, alkoholizm, bezdomność, przemoc w rodzinie, narkomania.

**Podobszar
Kamionek**

Na spotkaniach z mieszkańcami, które odbyły się w latach 2013–2014, wskazano, iż jednymi z najczęstszych problemów społecznych, które dotyczą mieszkańców, są te, które dotyczą wykluczenia społecznego osób starszych, ubogich, bezrobotnych, dzieci i młodzież z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

4.5.3.2. Praga-Północ

Na obszarze kryzysowym dzielnicy **Praga-Północ** o skali problemów społecznych obszaru świadczy liczba osób korzystających z systemu świadczeń pomocy społecznej, który wspiera osoby i rodziny o najniższych dochodach.

W 2013 roku OPS przyznał świadczenie pomocy społecznej 3192 osobom (2135 to świadczenia pieniężne). Dla porównania, w 2012 roku takich osób było 3463, a w 2011 roku 3431 osób.

W obszarze kryzysowym Pragi-Północ od 2010 roku obserwuje się spadek liczby osób uprawnionych do zasiłków pomocy społecznej (w 2010 r. było 4038, w 2011 r. – 2544, w 2012 r. – 2277, a w 2013 r. już tylko 2135 osób). Obserwuje się także spadek liczby korzystających ze świadczeń niepieniężnych (w 2011 r. było 2073, w 2012 r. – 1604, a w 2013 r. – 1548 osób).

**Podobszar
Stara Praga**

W podobszarze **Starej Pragi** uprawnionych do pobierania różnych form pomocy społecznej jest 236 osób (4,2% mieszkańców podobszaru). Liczba uprawnionych do zasiłków na koniec 2013 roku

wynosiła 201 osób. Wysoki jest tu wskaźnik ubóstwa, czyli liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i wynosi 35,71, podczas gdy wskaźnik ten dla Warszawy wynosi 13,59.

Do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej należą: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, alkoholizm, bezdomność, przemoc w rodzinie, narkomania, długotrwała/ciężka choroba.

W trakcie spotkań z lokalną społecznością, które odbyły się w latach 2013–2014, wskazywane były następujące problemy dla **Starej Pragi**: dziedziczenie problemów społecznych, agresja i przemoc wśród mieszkańców, wiele samotnych matek, nieinteresowanie się rodziców swoimi dziećmi, młodzi niewykształceni rodzice, brak wsparcia w opiece nad dziećmi niepełnosprawnymi, dostęp do narkotyków, młodzież pijąca alkohol, narkotyzująca się, paląca papierosy, niskie wyniki nauczania i przemoc w szkołach, problemy emocjonalne dzieci i młodzieży

Podobszar Nowa Praga

Na terenie podobszaru **Nowa Praga** z różnego rodzaju zasiłków korzystało 334 osób, co stanowi ponad 16% korzystających z zasiłków na całej Pradze-Północ. Na terenie podobszaru uprawnionych do pomocy społecznej jest 369 osób (5,4% mieszkańców podobszaru). Wysoki jest tu wskaźnik ubóstwa, czyli liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i wynosi 48,9. Dla porównania, wskaźnik ubóstwa dla obszaru priorytetowego wynosi 33,61, a dla Warszawy 13,59.

Do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej należą: ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała/ciężka choroba, bezradność opiekuńcza, bezrobocie, alkoholizm, bezdomność, przemoc w rodzinie, narkomania.

W trakcie debat z mieszkańcami, które odbyły się w latach 2012 - 2014 wielokrotnie podnoszono problem narkotyków, jako jeden z najpoważniejszych problemów społecznych tego obszaru. Za bardzo poważny problem mieszkańcy uważają fakt łatwego dostępu do narkotyków. Ponadto wskazywano na problem znieczulicy na krzywdę dzieci w tym rejonie, a kwestie dotyczące wychowania dzieci i młodzieży jako szczególnie istotne w tym podobszarze.

Na terenie podobszaru **Szmulowizna** ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 208 osób, co stanowi 7,1% mieszkańców podobszaru Szmulowizny. Wskaźnik ubóstwa jest wysoki i wynosi 62,41 i jest to jedna z najwyższych wartości tego wskaźnika w porównaniu z innymi podobszarami wyznaczonymi do rewitalizacji do 2022 roku. Na trudną sytuację materialną mieszkańców

Podobszar Szmulowizna

i konieczność korzystania ze wsparcia, jakim jest pomoc społeczna, wskazuje fakt, że w podobszarze Szmulowizny w 2013 r. z zasiłku pieniężnego korzystało 183 osoby.

Do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej należą: ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała/ciężka choroba, bezradność opiekuńcza, bezrobocie.

W trakcie spotkań z mieszkańcami, które odbyły się w latach 2012 - 2014 w podobszarze Szmulowizny z mieszkańcami wskazywane były następujące problemy w obszarze życia społecznego: mała aktywność i złe wyniki młodzieży w nauce, brak zajęć rozwijających zainteresowania dzieci i młodzieży, brak placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, problem samotnych matek, nieradzących sobie w życiu, zakłócanie porządku publicznego i dewastowanie lokali przez lokatorów z omawianego podobszaru.

4.5.3.3. Targówek

W obszarze kryzysowym w dzielnicy **Targówek** ze świadczeń pomocy społecznej korzysta 1210 osób, co stanowi 3,85% mieszkańców obszaru kryzysowego w dzielnicy. W obszarze kryzysowym 953 osoby pobierają różnego rodzaju zasiłki i jest to prawie 22% osób korzystających z pomocy społecznej w formie zasiłków całego obszaru priorytetowego. Wskaźnik ubóstwa dla obszaru kryzysowego wynosi 30,29 i jest wyższy od wskaźnika ubóstwa dla Warszawy (13,59). W latach 2010–2012 wskaźnik ten wykazywał tendencję malejącą (w 2010 roku wynosił 29,77, w 2011 roku – 27,74, a w 2012 roku 27,63).

Do najistotniejszych problemów społecznych obserwowanych w dzielnicy Targówek należy zaliczyć: alkoholizm, bezdomność, narkomanię i przemoc w rodzinie.

Około 12,5% osób z problemem alkoholowym w dzielnicy mieszka na obszarze kryzysowym. Najwięcej osób spożywających alkohol występowało w grupie osób pomiędzy 25. a 34. rokiem życia.

Jeśli zaś chodzi o poziom zagrożenia narkomanią, to jest bardzo trudny do rzeczywistego ustalenia ze względu na rozproszone i cząstkowe dane na ten temat. W prowadzonych badaniach zdiagnozowano zagrożenie narkomanią jako problem coraz częściej dotyczący młodzież gimnazjalną i ponadgimnazjalną. Obecnie opieką objętą przez OPS jest 7 rodzin, w tym 18 osób.

W podobszarze **Targówek Fabryczny** liczba osób korzystających z pomocy społecznej wynosi 151, a pobierających zasiłki pomocy społecznej 119 osób (stanowi to 13% mieszkańców podobszaru).

Do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej

**Podobszar
Targówek
Fabryczny**

w podobszarze kryzysowym należy: ubóstwo, bezrobocie, bezradność opiekuńcza, niepełnosprawność, długotrwała/ciężka choroba.

Należy zaznaczyć, że czynnikiem oddziałującym na sytuację w podobszarze jest Ośrodek dla Uchodźców zlokalizowany przy ul. Księżnej Anny 24. Jest to ośrodek tymczasowy dla matek z dziećmi, których większość uczęszcza do Szkoły Podstawowej nr 58 przy ul. Mieszka I nr 7. Przewaga uczniów obcojęzycznych w większości klas powoduje problemy w procesie nauczania (problemy w komunikacji nauczyciel – uczeń, brak motywacji do nauki, problem z utrzymaniem dyscypliny w klasach) i skutkuje bardzo niskimi wynikami w nauce, osiąganymi przez uczniów tej szkoły. W konsekwencji rodzice, nowoosiedlający się na tym terenie (np. osiedle Wilno) przenoszą dzieci do szkół na Zaciszu, co negatywnie wpływa na proces integracji w lokalnej społeczności.

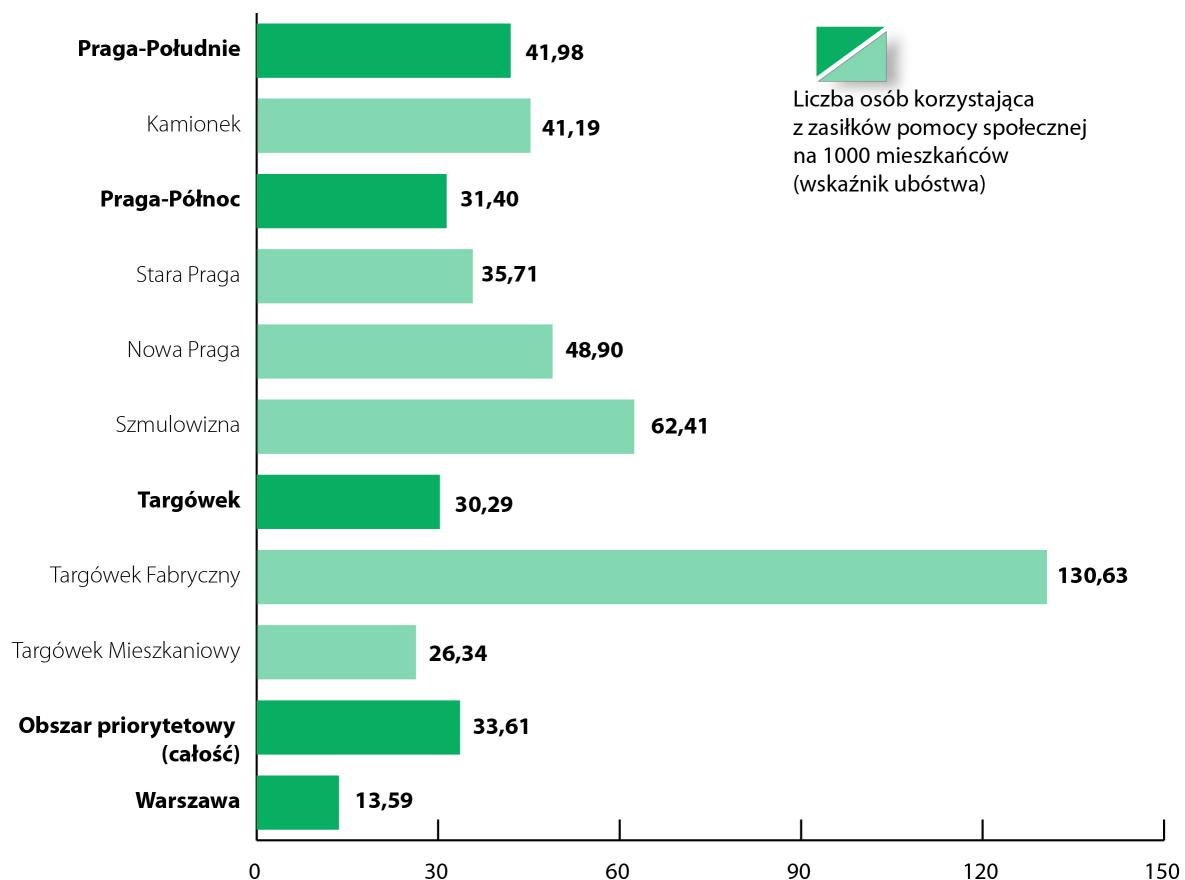
Podobszar Targówek Mieszkaniowy

W podobszarze **Targówek Mieszkaniowy** liczba osób korzystających z pomocy społecznej wynosi 459, a pobierających zasiłki to 416 osób. Wskaźnik ubóstwa (26,34) jest tu wyższy niż wskaźnik ubóstwa dla Warszawy (13,59).

Do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej w tym podobszarze kryzysowym należy: niepełnosprawność, długotrwała/ciężka choroba, ubóstwo, bezrobocie, bezradność opiekuńcza.

Diagnoza podobszaru kryzysowego wykazała, iż obszar ten wymaga zintensyfikowania działań w zakresie pomocy społecznej w kierunku pomocy rodzinom, w których występuje problem bezradności opiekuńczej, szczególnie w rodzinach wielodzietnych. Zwrócono także uwagę na konieczność podjęcia działań w zakresie modernizacji infrastruktury mieszkaniowej (części wspólnych budynków) pod kątem przystosowania ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a także zniesienia barier architektonicznych w przestrzeni publicznej.

Wykres nr 6. Poziom ubóstwa w obszarze priorytetowym (wskaźnik ubóstwa)

4.5.4. Przestępczość

Tabela nr 9. Przestępczość w obszarze priorytetowym⁸⁵

Obszar	Ogółem	Przestępstwa				Wskaźnik przestępczości ⁸⁶
		o charakterze kryminalnym	o charakterze gospodarczym	drogowe	inne	
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	822	644	14	89	75	23,65
Podobszar Kamionek	322 przestępstwa bez przestępstw gospodarczych i drogowych					22,77
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	3 270	2 513	502	204	51	37,71
Podobszar Stara Praga	323 przestępstwa bez przestępstw gospodarczych i zdarzeń drogowych					57,39
Podobszar Nowa Praga	245 przestępstw bez przestępstw gospodarczych i zdarzeń drogowych					35,87
Podobszar Szmulowizna	118 przestępstw bez przestępstw gospodarczych i zdarzeń drogowych					40,25
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	356	257	3	6	90	11,03
Podobszar Targówek Fabryczny	17 przestępstw bez przestępstw gospodarczych i zdarzeń drogowych					18,66
Podobszar Targówek Mieszkaniowy	121 przestępstw bez przestępstw gospodarczych i zdarzeń drogowych					7,66
Obszar priorytetowy	4 448	3 414	519	299	216	27,96
Warszawa	55 669	45 979	5 287	3 567	836	27,15

⁸⁵ Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z dzielnic i Panoramy Dzielnic Warszawy (GUS); stan na 31.12.2013 r.

⁸⁶ Wskaźnik przestępczości – przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi (w tym: czyny karalne nieletnich) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

4.5.4.1. Praga-Południe

Praga-Południe zajmuje trzecie miejsce w Warszawie pod względem liczby zabójstw, rozbojów z bronią i przestępstw narkotykowych⁸⁷. Charakter przestępstw popełnianych na terenie dzielnicy jest różnorodny. Na terenach wielkich osiedli mieszkaniowych dominują kradzieże, włamania do mieszkań, domów i do samochodów, rozboje, dystrybucja narkotyków, przestępstwa przeciwko rodzinie (niealimentacja, znęcanie się nad członkami najbliższej rodziny), przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, tj. prowadzenie pod wpływem alkoholu lub środków odurzających. Ponadto w związku ze znaczną ilością podmiotów gospodarczych odnotowywane są przestępstwa o charakterze gospodarczym, w tym z zakresu naruszenia prawa karnego, skarbowego i innych przepisów pozakodeksowych. Inny rodzaj przestępstw związany jest z wyłudzeniem kredytów oraz wzrastająca liczba przestępstw popełnianych przy posługiwaniu się elektronicznymi środkami łączności⁸⁸. Istotne znaczenie w poprawie bezpieczeństwa na terenie dzielnicy miała likwidacja bazaru znajdującego się na terenie ówczesnego Stadionu X-lecia. Wraz z budową PGE Narodowego odnotowano spadek liczby przestępstw głównie o charakterze gospodarczym, a ukierunkowanych w dużej mierze na przestępstwa akcyzowe czy też określone w ustawie o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Pomimo występujących przestępstw, według danych zebranych w ramach „Barometru Dzielnicowego”, 76% mieszkańców dzielnicy czuje się bezpiecznie⁸⁹.

Obszar kryzysowy jest miejscem, na którym w roku 2013 odnotowano 719 przestępstw i wykroczeń stwierdzonych, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi, w tym czyny karalne nieletnich, co stanowi 23,65 przestępstw na 1000 mieszkańców obszaru kryzysowego. Jeśli chodzi o wskaźnik przestępczości dla obszaru kryzysowego, to wykazuje on tendencję spadkową (w 2010 r. wynosił 29,28, w 2011 r. – 28,36, w 2012 r. – 26,30, a w 2013 r. – 23,65).

Największą liczbę stanowią przestępstwa o charakterze kryminalnym, tj. 78% (644) wszystkich przestępstw na obszarze, a najmniejszą przestępstwa gospodarcze, tj. 1,70% z ogólnej liczby przestępstw.

Podobszar Kamionek

Natomiast w podobszarze **Kamionka** stwierdzono 322 przestępstwa i wykroczenia, w tym czyny karalne nieletnich. Wskaźnik

⁸⁷ Dane z Komendy Stołecznej Policji.

⁸⁸ Informacja o stanie przestępczości i jej zwalczaniu oraz efektach działań podejmowanych przez Prokuraturę Rejonową Warszawa Praga-Południe w Warszawie w 2013 r.; styczeń 2014 r.

⁸⁹ <http://dobraulica.pl/2013/05/praga-poludnie-niezbyt-bezpiecznie/>

przestępczości w podobszarze wynosi 22,77. Wskaźnik przestępczości na podobszarze Kamionka w latach 2010 i 2011 był na prawie takim samym poziomie (29,06 i 30,57), a w 2012 roku nastąpił spadek do 22,74. Najwięcej przestępstw na podobszarze w 2013 r. miało charakter kryminalny, tj. 75,34% (z 372 przestępstw ogółem), a najmniej przestępstw było o charakterze drogowym, tj. 10,7% z ogólnej liczby przestępstw.

4.5.4.2. Praga-Północ

Ze względu na liczbę popełnianych przestępstw **Praga-Północ** od wielu lat uznawana jest za rejon szczególnie niebezpieczny. Z danych wynika, że ponad 60% przestępstw (ogółem) obszaru priorytetowego zostało popełnionych na obszarze kryzysowym w dzielnicy Praga-Północ. Przeważają tu przestępstwa o charakterze kryminalnym (2513, co stanowi prawie 77% wszystkich przestępstw z obszaru priorytetowego). Wskaźnik przestępczości na obszarze kryzysowym wynosi 37,71 i jest wyższy od wskaźnika dla obszaru priorytetowego (27,96) i dla Warszawy (27,15) i jest najwyższy w porównaniu do pozostałych obszarów kryzysowych ujętych w ZPR. W 2013 r. nastąpił znaczny wzrost wskaźnika przestępczości w porównaniu z rokiem 2012 r. (29,91). Odnotowano 25% więcej przestępstw ogółem niż w 2012 r.

W podobszarze **Starej Pragi** liczba wszystkich wykroczeń, przestępstw, także z udziałem nieletnich wynosi 365, a w tym 312 przestępstw o charakterze kryminalnym (ponad 80% przestępstw z podobszaru). Najmniej odnotowano przestępstw drogowych (8). Wskaźnik przestępczości na podobszarze Starej Pragi jest najwyższy w porównaniu ze wskaźnikami pozostałych podobszarów ujętych w ZPR i wynosi 57,39.

**Podobszar
Stara Praga**

W podobszarze **Nowej Pragi** liczba wszystkich wykroczeń, przestępstw, także z udziałem nieletnich wynosi w sumie 227 przypadków, a w tym: 187 przestępstw o charakterze kryminalnym, 25 o charakterze gospodarczym, 7 przestępstw drogowych. Wskaźnik przestępczości w podobszarze jest wysoki i wynosi 35,87.

**Podobszar
Nowa Praga**

W podobszarze **Szumowizny** liczba wszystkich wykroczeń, przestępstw, także z udziałem nieletnich wynosi w sumie 142 przypadki, a w tym: 106 przestępstw o charakterze kryminalnym, 16 o charakterze gospodarczym i 8 przestępstw drogowych. Wskaźnik przestępczości w podobszarze wynosi 40,25 i jest wyższy od wskaźnika przestępczości obszaru kryzysowego (37,71) i wskaźnika obszaru priorytetowego (27,96), jak również wskaźnika dla Warszawy (27,15).

**Podobszar
Szumowizna**

4.5.4.3. Targówek

W 2013 roku w dzielnicy **Targówek** zostało popełnionych 3018 przestępstw. Na obszarze kryzysowym popełniono 356 przestępstw (czyli ponad 11% popełnionych w całej dzielnicy), a w tym 257 przestępstw o charakterze kryminalnym (72% wszystkich przestępstw w obszarze kryzysowym), 3 przestępstwa o charakterze gospodarczym i 6 przestępstw drogowych. Wskaźnik przestępczości w obszarze kryzysowym w dzielnicy Targówek wynosi

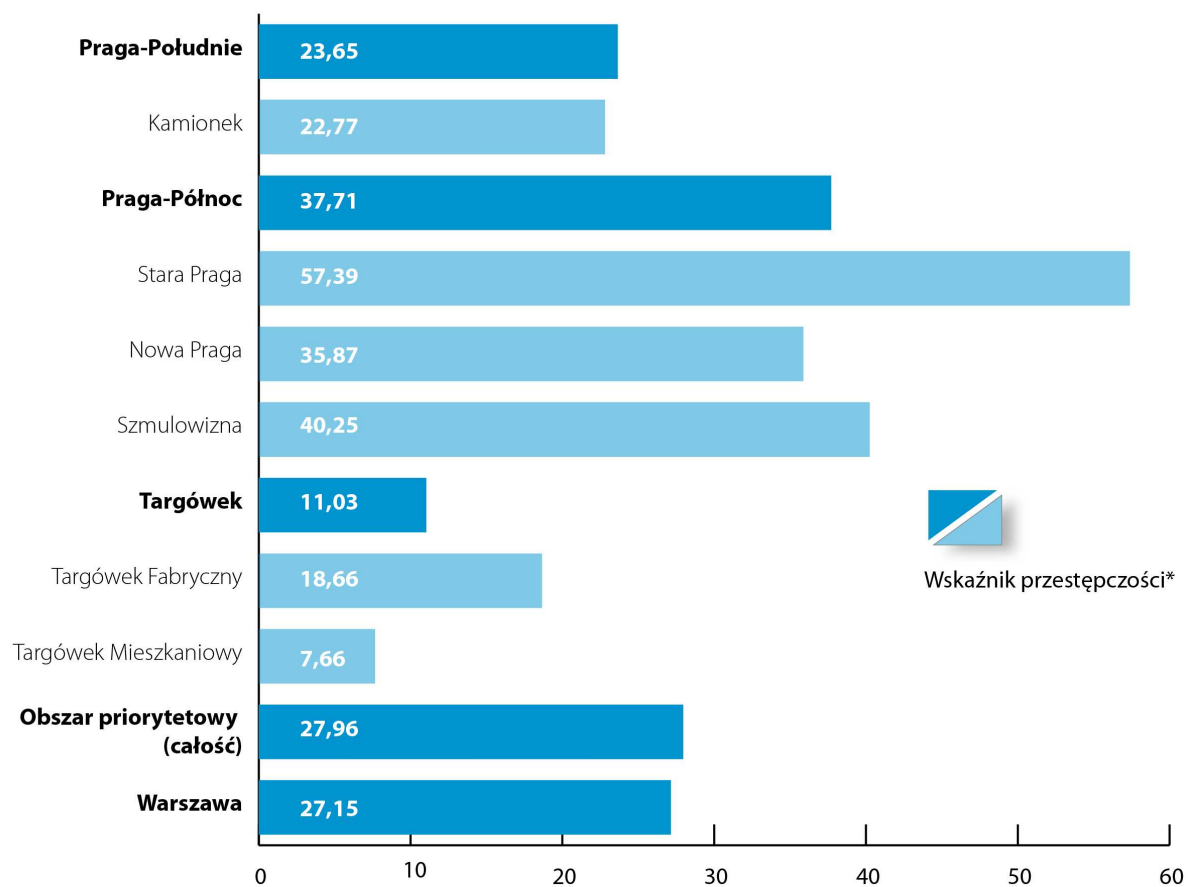
Podobszar Targówek Fabryczny

11,03 i jest niższy niż wskaźnik obszaru priorytetowego (27,96) oraz wskaźnik dla Warszawy (27,15). W podobszarze **Targówek Fabryczny** policja w 2013 r. odnotowała 18 przestępstw, w tym 8 przestępstw o charakterze kryminalnym. Wskaźnik przestępczości na tym obszarze wynosi 18,66 i jest wyższy od wskaźnika obszaru kryzysowego dzielnicy Targówek (11,03).

Podobszar Targówek Mieszkaniowy

W podobszarze **Targówek Mieszkaniowy** w 2013 r. popełniono 127 przestępstw, w tym: 78 przestępstw o charakterze kryminalnym, 3 o charakterze gospodarczym i 3 przestępstwa drogowe. Wskaźnik przestępczości w podobszarze Targówka Mieszkaniowego wynosi 7,66 i jest to najniższa wartość tego wskaźnika w porównaniu z innymi podobszarami.

Wykres nr 7. Poziom przestępczości w obszarze priorytetowym (wskaźnik przestępczości)

(*) – Wskaźnik przestępczości – przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi (w tym: czyny karalne nieletnich) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

4.6. Przedsiębiorczość

Tabela nr 10. Przedsiębiorczość w obszarze priorytetowym⁹⁰

Przedsiębiorczość w obszarach kryzysowych				Wskaźnik przedsiębiorczości ⁹¹
Obszar	Liczba podmiotów razem	Sektor publiczny	Sektor prywatny	
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	6 375	172	6 203	20,97
<i>Podobszar Kamionek</i>	3 263	81	3 182	23,08
Obszar kryzysowy Praga-Północ	11 069	236	10 833	16,28
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	4 468	30	4 438	14,20
<i>Podobszar Targówek Fabryczny</i>	254	0	254	27,88
<i>Podobszar Targówek Mieszkaniowy</i>	2 232	12	2 220	14,13
Obszar priorytetowy	21 912	438	21 474	16,88
Warszawa	371 476	4 413	367 063	21,54

4.6.1. Praga-Południe

Na terenie dzielnicy **Praga-Południe** na koniec 2013 r. podmiotów gospodarczych było 34775, co stanowiło 9,4% wszystkich podmiotów na terenie Warszawy. Charakter i struktura przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie dzielnicy wskazuje na przewagę mikroprzedsiębiorstw – jednoosobowych działalności gospodarczych (85%), niewielki udział w liczbie przedsiębiorstw mają spółki kapitałowe, takie jak spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (9,3%) czy spółki akcyjne (0,7%). Pod względem struktury gałęziowej przeważającymi podmiotami są firmy działające w sferze usług, handlu i napraw.

⁹⁰ Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z dzielnic i Panoramy Dzielnic Warszawy w 2013 r.

⁹¹ Wskaźnik przedsiębiorczości – liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Poza przedsiębiorstwami na terenie dzielnicy swoje działania prowadzą instytucje otoczenia biznesu, stowarzyszenia przedsiębiorców, izby gospodarcze, agencje zatrudnienia i inne⁹². Nagromadzenie różnego rodzaju usług oraz handlu szczególnie dostrzegalne jest wzdłuż głównych arterii komunikacyjnych obszaru, takich jak np. ulica Grochowska. W obszarze kryzysowym Pragi-Południe w 2013 r. zarejestrowanych było 6375 podmiotów gospodarczych, a w tym 172 w sektorze publicznym i 6203 w sektorze prywatnym. Wskaźnik przedsiębiorczości na obszarze kryzysowym Pragi-Południe wynosi 20,97 i jest wyższy niż dla obszaru priorytetowego (16,88).

Przedsiębiorczość w podobszarze **Kamionka** oparta jest, podobnie jak w całej dzielnicy i obszarze kryzysowym na mikroprzedsiębiorstwach.

**Podobszar
Kamionek**

W podobszarze zarejestrowane są łącznie 3263 podmioty gospodarcze (51% zarejestrowanych podmiotów w obszarze kryzysowym Pragi-Południe), w tym 81 podmiotów w sektorze publicznym i 3182 w sektorze prywatnym (97% podmiotów w podobszarze Kamionka). Podobszar Kamionka jest terenem przemysłowym, na którym mają swoje siedziby liczne firmy, punkty usługowe, a także fabryki. Poprzemysłowa infrastruktura (pozostałości dawnych fabryk, liczne magazyny i inne obiekty przemysłowe) sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości, a postępująca degradacja wymusza konieczność podejmowania nowych inwestycji. Jest to obszar, na którym na przestrzeni lat zaobserwowano zachodzące zmiany polegające m.in. na zmianie funkcji obiektów przemysłowych, czego przykładem jest np. przekształcenie dawnych terenów pofabrycznych w siedzibę Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej, budynki sądowe na ulicy Terespolskiej, Soho Factory. Część zmian nie uwzględnia specyfiki terenu i jego przemysłowej tożsamości. Niektóre cenne obiekty znikają z podobszaru, a w ich miejsce powstają nowoczesne osiedla mieszkaniowe nie zawsze wpisujące się w tożsamość tego bogatego w historyczne uwarunkowania podobszaru. Podobszar z uwagi na centralne położenie oraz liczne obiekty i przedsiębiorstwa działające na jego terenie może być miejscem znacznych inwestycji, a tym samym rozwoju przedsiębiorczości.

Głównym problemem w zakresie przedsiębiorczości wskazanym na zorganizowanych w latach 2013–2014 debatach był brak odpowiedniej platformy do wymiany informacji pomiędzy przedsiębiorcami oraz urzędem dzielnicy. Wskazano również zaniedbania infrastrukturalne, brak miejsc parkingowych dla klientów, co utrudnia dostępność do przedsiębiorców oraz brak polityki zachęt dla przyciągania inwestorów.

⁹² Dane, zespół pod red. prof. dr. hab. J. Cieślaka, *Raport o stanie przedsiębiorczości w dzielnicy Praga-Południe*, Warszawa 2013, s. 8–15.

4.6.2. Praga-Północ

Obszar kryzysowy **Pragi-Północ** posiada wskaźnik przedsiębiorczości niższy niż wskaźnik dla Warszawy (21,54) i dla obszaru priorytetowego (16,88). Na koniec 2013 roku wskaźnik przedsiębiorczości dla obszaru kryzysowego dzielnicy Praga-Północ kształtował się na poziomie 16,28.

Prawie 98% podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na Pradze-Północ stanowią podmioty sektora prywatnego. Głównie są to małe jedno- lub kilkusobowe prywatne przedsiębiorstwa (prywatne przedsiębiorstwa do dziewięciu zatrudnionych stanowią prawie 94% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na Pradze-Północ).

Natomiast firmy aktywne w stosunku do ogółu firm zarejestrowanych na terenie Pragi-Północ stanowią zaledwie 43%. Analiza statystyk przedsiębiorczości wykazuje, że większość podmiotów działających na Pradze-Północ zajmuje się handlem, naprawą pojazdów samochodowych, działalnością naukową i techniczną oraz budownictwem, transportem i gospodarką magazynową.

W sferze gospodarczej na terenie obszaru kryzysowego Pragi-Północ zidentyfikowano następujące problemy: bardzo dużą liczbę bezrobotnych w porównaniu z innymi dzielnicami Warszawy, niski wskaźnik przedsiębiorczości – 15. miejsce w rankingu dzielnic Warszawy, duże rozdrobnienie przedsiębiorców, przewaga małych podmiotów gospodarczych, które nie dysponują kapitałem na rozwój ani nie posiadają rezerw wystarczających na przetrwanie złej koniunktury gospodarczej, co sprzyja załamaniom na lokalnym rynku pracy i hamuje inwestycje, brak warunków zachęcających do inwestowania, mała liczba podmiotów działających w branży turystycznej, znikome wykorzystanie potencjału turystycznego.

Na spotkaniach z mieszkańcami w latach 2013–2014 zwrócono uwagę na konieczność zmiany dotychczasowej polityki wobec lokali użytkowych, dostosowania stawek czynszu lokali użytkowych na obszarze kryzysowym. Zwrócono również uwagę na zły stan techniczny lokali użytkowych, wymagających kapitalnego remontu.

Podobszar Stara Praga

W podobszarze **Starej Pragi** jeszcze kilkanaście lat temu przedsiębiorczość oparta była głównie na lokalnym, drobnym handlu, rzemiośle i gastronomii. Funkcjonowały małe zakłady rzemieślnicze oraz Bazar Różyckiego stanowiący centrum handlu detalicznego. Jednak proces globalizacji (powstanie m.in. wielkopowierzchniowych obiektów handlowych) spowodował spadek drobnej przedsiębiorczości. W związku z tym z przestrzeni ulicznych centrum Starej Pragi (Ząbkowska, Białostocka, Brzeska, Markowska) znikły tradycyjne rzemieślnicze zakłady

usługowe i małe sklepiki niewytrzymujące konkurencji. Na terenie podobszaru funkcjonuje zaledwie kilka firm, głównie międzynarodowych dyskontów⁹³.

Natomiast od kilku lat na ulicach podobszaru intensywnie rozwija się działalność kulturalna oraz gastronomiczna. Szczególnie na ul. Żąbkowskiej funkcjonuje już kilkanaście lokali gastronomicznych oraz pracowni i galerii artystycznych.

W podobszarze **Nowej Pragi** w 2013 r. z ogólnej liczby 254 lokali użytkowych wynajętych było 212 lokali, co stanowi 83% ogólnej bazy lokalowej udostępnionej przez dzielnicę dla potrzeb prowadzenia działalności gospodarczej.

**Podobszar
Nowa Praga**

W podobszarze **Szmulowizny** z ogólnej liczby 45 lokali użytkowych wynajętych było 35 – co stanowi 77% ogólnej bazy lokalowej udostępnionej przez dzielnicę dla potrzeb prowadzenia działalności gospodarczej.

**Podobszar
Szmulowizna**

4.6.3. Targówek

Dzielnica **Targówek** należy do dzielnic Warszawy o najniższym wskaźniku przedsiębiorczości, który wynosi 15,44.

Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w obszarze kryzysowym wynosi 14,20, podczas gdy w m.st. Warszawie średnia wynosi 21,54.

W dzielnicy Targówek najliczniej spośród wszystkich firm zarejestrowanych reprezentowana jest jednoosobowa działalność gospodarcza (blisko 88%). W skali całej Warszawy udział ten wynosi 80%. Dominują firmy zajmujące się handlem i naprawami (23%), transportem i gospodarką magazynową (18,2%), działalnością naukową i techniczną (13,7%), budownictwem (9,8%) i przemysłem (8,4%). W dzielnicy Targówek prawie 94% przedsiębiorstw to mikroprzedsiębiorstwa⁹⁴.

Głównymi problemami, związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej, zgłaszanymi przez przedsiębiorców biorących udział w badaniach Stołecznego Forum Przedsiębiorczości (SFoP) w latach 2012–2014 były: zmniejszenie się zasobności portfela klientów, niekorzystne przepisy związane z prowadzeniem działalności, niestabilna sytuacja polityczna, zmiany technologiczne na rynkach, zmiany potrzeb i wymagań klientów⁹⁵.

⁹³ Na podstawie danych z Wydziału Działalności Gospodarczej i Zezwoleń dla Dzielnicy Praga-Północ, Urząd Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy.

⁹⁴ Stołeczne Forum Przedsiębiorczości (SFoP) Raport o stanie przedsiębiorczości w dzielnicy Targówek, Warszawa 2013.

⁹⁵ SFoP Raport o stanie przedsiębiorczości w dzielnicy Targówek, Warszawa 2013.

**Podobszar
Targówek
Fabryczny**

W podobszarze **Targówek Fabryczny** zarejestrowanych jest 254 podmiotów gospodarczych⁹⁶. Stanowi to niecałe 2% podmiotów gospodarczych z dzielnicy Targówek. Wskaźnik przedsiębiorczości z uwagi na małą liczbę ludności zamieszkującej podobszar wynosi 27,88.

Podczas debat z mieszkańcami w latach 2013–2014 zgłaszanym problemem był w szczególności brak wsparcia dla nowych inicjatyw gospodarczych. Zgłoszono konieczność stworzenia systemu wsparcia dla przedsiębiorców w celu przyciągania małych i średnich firm.

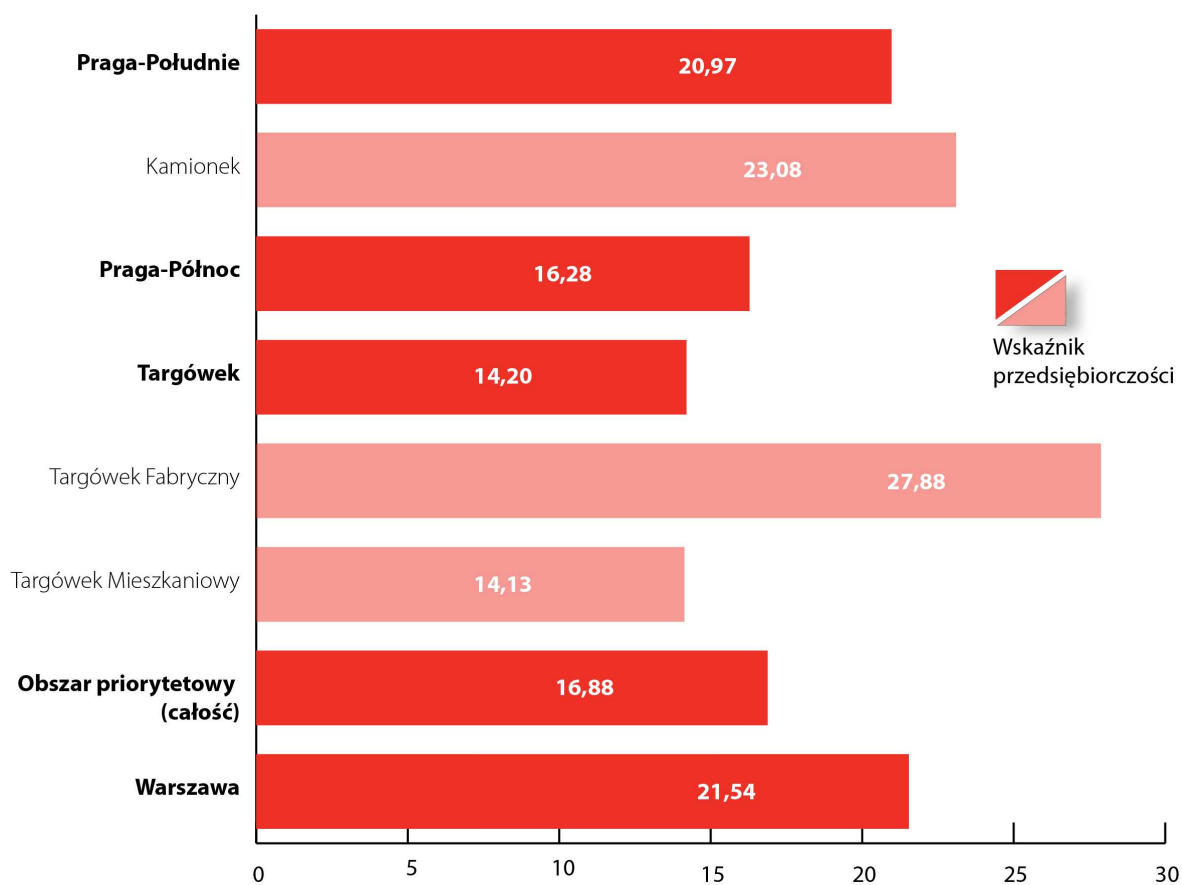
**Podobszar
Targówek
Mieszkaniowy**

W podobszarze **Targówek Mieszkaniowy** na koniec 2013 r. zarejestrowanych było 2232 podmiotów gospodarczych, w tym 12 sektora publicznego, co stanowi 11,7% podmiotów zarejestrowanych w dzielnicy. Wskaźnik przedsiębiorczości wynosi

14,13 i jest niższy od wskaźnika dla Warszawy (21,54) i dla obszaru priorytetowego (16,88). O tak niskim wskaźniku przedsiębiorczości może świadczyć zdecydowanie mieszkaniowy charakter podobszaru.

Podczas debat z mieszkańcami w latach 2013–2014 jako podstawowy problem na podobszarze Targówka Mieszkaniowego zgłoszono brak małych osiedlowych sklepów, usług gastronomicznych i zanik usług rzemieślniczych.

⁹⁶ Z danych GUS; stan na 31.12.2012 r.

Wykres 8. Przedsiębiorczość w obszarze priorytetowym (wskaźnik przedsiębiorczości)

4.7. Wskaźniki obszaru priorytetowego

Do przeprowadzenia diagnozy kryzysowości obszaru dzielnice Targówek, Praga-Północ, Praga-Południe zastosowały obligatoryjnie następujące wskaźniki:

Wysoki poziom ubóstwa

- **Wysoki poziom ubóstwa** – liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej – liczba osób pobierających świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (wg danych Pomocy Społecznej).

Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia

- **Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia** – poziom bezrobocia długotrwałego – liczba osób bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (wg danych Urzędu Pracy).

Wysoki poziom przestępczości i wykroczeń

- **Wysoki poziom przestępczości i wykroczeń** – przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi (w tym czyny karalne nieletnich) – liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych, nieobejmujących zdarzeń drogowych oraz przestępstw gospodarczych z uwzględnieniem czynów nieletnich, tj. do 17. roku życia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (wg danych Komendy Policji).

Niski poziom wydajności energetycznej budynków

- **Niski poziom wydajności energetycznej budynków** – wskaźnik wydajności energetycznej budynków – udział budynków sprzed 1990 roku i dodatkowo budynków powstałych w latach 1980–1990 (bez jakichkolwiek prac termomodernizacyjnych) w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych (wg danych – badania własne).

Przyjmuje się wskaźniki – stan na 31.XII.2013 r.

Przy badaniu wskaźnikowym kryzysowości podobszaru dokonano obligatoryjnie badania co najmniej dwóch wskaźników z wymienionych powyżej.

Tabela nr 11. Wskaźniki obszaru priorytetowego ujętego w ZPR⁹⁷

Obszar	Liczba mieszkańców obszaru	Ubóstwo		Bezrobocie		Przestępczość		Wydażność energetyczna budynków ⁹⁸	
		liczba	wskaźnik	liczba	wskaźnik	liczba	wskaźnik	liczba	%
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe	30 397	1 276	41,98	489	16,09	719	23,65	114	100
Podobszar Kamionek	14 139	639	45,19	222	15,7	322	22,77	74	100
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	67 984	2 135	31,40	1 241	18,25	2 266	37,71	394	97,5
Podobszar Stara Praga	5 628	201	35,71	83	14,75	323	57,39	65	98,48
Podobszar Nowa Praga	6 830	334	48,90	117	17,13	245	35,87	117	100
Podobszar Szmulowizna	2 932	183	62,41	65	22,17	118	40,25	61	100
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	31 457	953	30,29	420	13,35	347	11,03	110	98,2
Podobszar Targówek Fabryczny	911	119	130,63	24	26,34	17	18,66	32	100
Podobszar Targówek Mieszkaniowy	15 792	416	26,34	181	11,46	121	7,66	35	100
Obszar priorytetowy	129 838	4 364	33,61	2 150	16,56	3 630	27,96	618	98
Warszawa	1 724 404	23 434	13,59	22 685	13,15	46 815	27,15	1895	92,48

⁹⁷ Stan na 31 grudnia 2012 r.; opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z dzielnic i Panoramy Dzielnic Warszawy w 2012 r. (GUS).

⁹⁸ Podane liczby dotyczą tylko zasobu komunalnego (100% własność m.st. Warszawy).

5. Analiza SWOT⁹⁹

Mocne strony	Słabe strony
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Południe, podobzdar Kamionek	
- Na obszarze kryzysowym poza zabudową mieszkaniową i przemysłową znajdują się także liczne obiekty użyteczności publicznej/edukacyjnej SWPS, instytucje/organizacje działające w obszarze pomocy społecznej, instytucje kultury/teatry offowe, Teatr Powszechny, CPK, Soho Factory i inne - W obszarze zlokalizowane liczne usługi publiczne - Obiekty zabytkowe, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków - Obszar kryzysowy posiada bardzo zróżnicowaną szatę roślinną, skwery miejskie, parki (np. Park Skaryszewski, park OPAK) - Nagromadzenie różnego rodzaju usług oraz handlu szczególnie dostrzegalne jest wzdłuż głównych arterii komunikacyjnych obszaru, takich jak np. ul. Grochowska. - Dobra komunikacja - Zróżnicowanie kulturowe mieszkańców - Mocna zarysowana tożsamość/ przywiązanie do miejsca zamieszkania - Dla terenu Parku Skaryszewskiego został opracowany projekt rewaloryzacji - Działania podejmowane w ramach prac prowadzonych w Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL przy ul. Paca 40 na rzecz lokalnej społeczności oraz inne działania NGO działających na terenie obszaru	- Duże zróżnicowanie obszaru (tereny przemysłowe, w tym kolejowe, a także na południe tereny mieszkalno-przemysłowe) - Niski standard budynków komunalnych (dostęp do c.c.w. i c.o.) - Ubóstwo mieszkańców obszaru (gł. mieszkańców budynków komunalnych), niskie dochody rodzin - Degradacja przestrzenna obszaru, budynków komunalnych - Tylko w 19 budynkach komunalnych wyremontowano elewacje - Niedostateczna oferta rekreacyjno-rozrywkowa (możliwości spędzania wolnego czasu), w szczególności dla określonej grupy potencjalnych odbiorców, np. młodzieży, dzieci - Nagromadzenie problemów społecznych, w tym wychowawczych i edukacyjnych - Mały stopień integracji mniejszości etnicznych (społeczność romska, wietnamska) - Trudno dostępna (finansowo) oferta spędzania czasu wolnego dla osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami - Słaba integracja pomiędzy osiedlami (nowe osiedla, stare kamienice)/rozwarstwienie społeczne, kontrasty społeczne - Izolacja SWPS i SOHO - Wysokie czynsze za lokale użytkowe - Słaby przepływ informacji, promocji wydarzeń, działań prowadzonych na terenie obszaru

⁹⁹ Analiza SWOT dla obszaru rewitalizacji została wypracowana wspólnie z dzielnicami oraz przy współpracy z Komitetem Monitorującym.

Mocne strony	Słabe strony
Obszar kryzysowy w dzielnicy Praga-Północ	
• Wiele obiektów zabytkowych Pragi-Północ z uwagi na swój historyczny charakter objętych jest ochroną konserwatorską • Większość budynków użyteczności publicznej zlokalizowana jest na obszarze kryzysowym • Większość powierzchni terenów mieszkaniowych znajduje się na obszarze kryzysowym • Od kilku lat na ulicach obszaru kryzysowego intensywnie rozwija się działalność artystyczna oraz klubowo-kawiarniana • Poprzez zachowane układy urbanistyczne i pierzeje ulic z zabudową z przełomu XIX i XX w. obszar ten stanowi atrakcję turystyczną • Organizacje posiadające siedziby przy Żąbkowskiej i Brzeskiej nie tylko aktywnie uczestniczą, lecz współtworzą akcje artystyczne, takie jak Noc Pragi czy Żąbkowska KULmixTURA. Formuły tych imprez podkreślają walory wielokulturowości Pragi, ożywiają zaniedbaną przez dziesięciolecia przestrzeń miasta i angażują lokalną społeczność, dając jej możliwość kontaktu z rodzimym i światowym dorobkiem kulturalnym • Dobra komunikacja • Bliskość centrum miasta • Atrakcyjne położenie nad rzeką Wisłą z widokiem na panoramę Starego Miasta	• Niższy poziom życia mieszkańców w porównaniu z resztą miasta • Niewiele budynków posiada podłączenie do c.o. i c.c.w. • Nieliczne tereny przeznaczone na ogólnodostępne strefy rekreacji dziecięcej, te, które istnieją, wymagają remontów i modernizacji • Brak obiektów z zakresu usług turystycznych • Zły stan przestrzeni publicznej • Niski standard budynków • Duża grupa mieszkańców o niskich dochodach i niskim poziomie wykształcenia
Podobszar Stara Praga	
• Zachowany tradycyjny folklor warszawski • W starych praskich kamienicach oraz opuszczonych murach fabryk powstały galerie, centra sztuki, a także pracownie autorskie. • Duża liczba budynków znajdująca się we władaniu miasta stołecznego Warszawy • Duża liczba organizacji działających na rzecz mieszkańców obszaru • Historyczne budynki i układy urbanistyczne wpisane do rejestru Stołecznego Konserwatora Zabytków • Obszar o potencjale inwestycyjnym dającym różne możliwości zagospodarowania i wspierania renowacji starej tkanki miejskiej • Zachowana zwarta historyczna zabudowa	• Bardzo zły stan techniczny kamienic przy ul. Brzeskiej • Akcyjne, niemające ciągłego charakteru inicjatywy na rzecz przeciwdziałania problemom społecznym wśród mieszkańców

Mocne strony	Słabe strony
Podobszar Nowa Praga	
• Historyczne budynki i układ urbanistyczny wpisane do rejestru Stolecznego Konserwatora Zabytków • Podobszar o potencjale inwestycyjnym dającym różne możliwości zagospodarowania i wspierania renowacji starej tkanki miejskiej • Zachowana zwarta historyczna zabudowa	• Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla podobszaru • Infrastruktura sportowo-rekreacyjna jest zdecydowanie niewystarczająca i nie dla wszystkich dostępna • 11,4% bezrobotnych w dzielnicy to mieszkańcy podobszaru • Brak miejskich inwestycji kulturalnych • Niezagospodarowana część lokali użytkowych z uwagi na niski standard i wysoki koszt adaptacji
Podobszar Szmulowizna	
• Obiektów zabytkowe o wysokiej wartości historycznej • Park i tereny zieleni • Podobszar o potencjale inwestycyjnym dającym różne możliwości zagospodarowania i wspierania renowacji starej tkanki miejskiej	• Osiedle otoczone z trzech stron torami kolejowymi • Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla podobszaru • 94% budynków komunalnych wybudowanych przed 1945 rokiem • Niezagospodarowana część lokali użytkowych z uwagi na niski standard i wysoki koszt adaptacji
Obszar kryzysowy w dzielnicy Targówek	
• Tereny przy ul. św. Wincentego (w sąsiedztwie Cmentarza Bródnowskiego) mogą być przeznaczone pod inwestycje i rekreację • Tereny zieleni w postaci POD „Pokój” oraz POD „Mieszka I” • Oddział Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej • Dobre skomunikowanie z centrum miasta • Tradycyjny charakter obszaru przemysłowego • Siedziby wielu firm i przedsiębiorstw – utrzymany charakter przemysłowy • Występowanie na terenie obszaru obiektów zabytkowych	• Zbyt mała liczba lokali socjalnych i zamiennych • Blisko 50% lokali znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga dużych nakładów finansowych na remonty oraz wyposażenia w urządzenia infrastrukturalne • Słabo rozwinięta infrastruktura miejska (np. 21 budynków nie ma podłączenia do kanalizacji miejskiej) • Niewystarczające dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami • Problemy związane z problemami społecznymi: alkoholizm, narkomania, bezdomność, przemoc w rodzinie, przestępczość • Wysoki odsetek młodzieży, która nie kontynuuje nauki po gimnazjum • Niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców

Mocne strony	Słabe strony
Podobszar Targówek Fabryczny	
• Występowanie zespołu zabytkowego przy ul. Siarczanej 6 • Na obszarze dominującym właścicielem jest m.st. Warszawa, co umożliwia prowadzenie aktywnej polityki miasta • Aktywne środowisko lokalne	• Częściowo jest to teren przemysłowy, na którym postępuje degradacja substancji mieszkaniowej • Zakłady przemysłowe (m.in. dawne Warszawskie Zakłady Telewizyjne, bazy PKS-u i CPN-u) nie przetrwały zmian ustrojowych i obecnie tereny te należą do najbardziej zdegradowanych w skali całej Warszawy • Wieloletnie zapóźnienia inwestycyjne • Obszar jest trudno dostępny komunikacyjnie (słabo rozwinięte połączenia komunikacji miejskiej) • Zdegradowana przestrzeń przez infrastrukturę kolejową • Mała ilość terenów rekreacyjnych i obiektów sportowych • Niewielka ilość terenów zieleni urządzonej • Obszar posiada zaniedbaną i słabo rozwiniętą przestrzeń publiczną • Niska estetyka obszaru
Podobszar Targówek Mieszkaniowy	
• Częściowo zachowana przedwojenna zabudowa, charakterystyczna dla obszaru i występowanie pojedynczych obiektów zabytkowych • Park im. S. Wiecheckiego „Wiecha” miejscem spacerów i spotkań lokalnej społeczności	• Zły stan techniczny obiektów i otoczenia w obrębie ul.: Święciańskiej, Barkocińskiej, Handlowej i Radzymińskiej • Część pustostanów jest w starych zasobach, bez infrastruktury technicznej • Zagrożenia typowe dla enklaw osiedli mieszkaniowych: przestępczość, nadużywanie alkoholu i narkotyków, zwłaszcza przez osoby młode • Słaba aktywność lokalnej społeczności. • Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

Szanse	Zagrożenia
Obszar Priorytetowy	
- Obszar priorytetowy jest centralną dużą i znaczącą przestrzenią miasta, pełni ważną funkcję komunikacyjną, zarówno dla mieszkańców wszystkich dzielnic Warszawy, jak i okolicznych gmin. - Odnowione kamienice, znajdujące się w zasobie komunalnym - Dzięki zrealizowanym działaniom w infrastrukturę komunalną oraz rewaloryzację zieleni miejskiej niektóre obszary zmieniają swój negatywny wizerunek - Zagospodarowywane międzywale prawobrzeżnej Warszawy - Zrealizowane liczne projekty dotyczące zabytków - Budowa drugiej linii metra i jej uruchomienie zwiększa atrakcyjność gospodarczą obszaru kryzysowego - PGE Narodowy – atrakcyjny obiekt sportowy - Potencjał inwestycyjny istniejących nieruchomości - Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w partnerstwie ze spółdzielniami mieszkaniowymi i wspólnotami mieszkaniowymi - Możliwość zmiany lub określenia funkcji w planie zagospodarowania przestrzennego - Instytucje prywatne podnoszące kompleksowo wartość zabudowy i przestrzeni: Port Praski, Warszawska Wytwórnia Wódek „Koneser”, Soho Factory, Szwedzka 20 - Park Praski z Ogrodem Zoologicznym to miejsce rekreacji, wypoczynku, z możliwością organizacji imprez kulturalnych zarówno w skali dzielnicy, jak i całego miasta - Potencjał gospodarczy i społeczny ul. Brzeskiej, Targowej, Żąbkowskiej, Markowskiej i Białostockiej - Kontynuacja programów i projektów na obszarze rewitalizacji - Duży obszar występowania zwartych form zieleni i rekreacji: Park Skaryszewski, Park Praski, ZOO, obszary OSO Natura 2000, tereny działkowe, PGE Narodowy i jego otoczenie - Moda na Pragę	- Problemy środowiskowe związane z zagospodarowaniem otoczenia na obszarze priorytetowym - Zwiększanie się odsetka mieszkańców w wieku powyżej 65 lat - Brak centrum informacji turystycznej miasta na terenie prawobrzeżnej Warszawy - Cały obszar objęty dekretem Bieruta - mogą wystąpić kolejne roszczenia poprzednich właścicieli lub ich spadkobierców - Nieuregulowany stan prawny gruntów - Istniejące plany zagospodarowania przestrzennego niedostosowane do potrzeb związanych z rewitalizacją obszarów kryzysowych - Nieuregulowany stan prawny dużej liczby budynków pozostających we władaniu m.st. Warszawy - Obostrzenia związane z pracami remontowymi i modernizacyjnymi budynków rejestrowych lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków - Nieuregulowana sytuacja własnościowa budynków na obszarze/liczne roszczenia - Niska jakość kapitału społecznego (niska świadomość obywatelska)

6. Strategia i kierunki działań rewitalizacyjnych

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku jest dokumentem operacyjnym Strategii Rozwoju m.st. Warszawy do roku 2020. Dokument ten jest podstawą do prowadzenia kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na terenie miasta stołecznego Warszawy. Program ten zakłada również kontynuację niektórych zadań podjętych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013.

6.1. Misja

Misją Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku jest zrównoważenie szans rozwojowych kryzysowych części Warszawy poprzez kreowanie i inicjowanie kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarze priorytetowym oraz koordynację wybranych polityk miasta stołecznego Warszawy na obszarach kryzysowych.

6.2. Cele

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku służy realizacji Celu Nadrzędnego, jakim jest: ODNOWA, OŻYWIENIE I WŁĄCZENIE SPOŁECZNO-GOSPODARCZE WYBRANYCH, OBECNIE KRYZYSOWYCH OBSZARÓW MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY.

Celem długofalowym działań rewitalizacyjnych jest zrównanie rozwoju obszarów obecnie kryzysowych z obszarami znajdującymi się po lewej stronie Wisły. Zakłada się, że będzie to efekt wieloletniego procesu, który rozpoczyna Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku. Działania mają być skierowane na rozwój i podniesienie atrakcyjności obszarów kryzysowych (głównie Pragi-Południe, Pragi Północ, Targówka) dla mieszkańców i inwestorów, poprzez uporządkowanie przestrzeni, przygotowanie jej do pełnienia funkcji gospodarczych, rekreacyjnych i mieszkalnych, a także zmniejszenie negatywnych oddziaływań na środowisko tych obszarów. Efekt ożywienia i włączenia dotyczyć będzie zarówno mieszkańców, poprzez ich aktywny udział w życiu społecznym i gospodarczym, jak i przestrzeni, poprzez włączenie jej (komunikacyjne i funkcjonalne) do centrum miasta.

Pomysłem na taki rozwój jest skoncentrowanie działań wokół centrów lokalnych, które powinny wykorzystywać swój endogenny potencjał i dzięki kumulacji różnych funkcji rozciągać aktywność na dalsze, sąsiadujące obszary. Działania te wymagać będą konsekwentnej realizacji polityki miasta i włączania w działania lokalnych środowisk.

Cel nadrzędny zostanie osiągnięty przez realizację czterech celów głównych i podporządkowanych im celów szczegółowych.

Są to:

- I. Ożywienie społeczno-gospodarcze, podniesienie jakości przestrzeni publicznej oraz poprawa środowiska naturalnego zgodnie z wymogami gospodarki niskoemisyjnej.
- II. Rozwój turystyki, kultury i sportu w oparciu o tożsamość lokalną oraz zasoby dziedzictwa kulturowego.
- III. Zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
- IV. Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich udziału w różnych obszarach funkcjonowania miasta.

Równoległa realizacja wskazanych powyżej celów głównych pozwoli na osiągnięcie kompleksowego i zintegrowanego podejścia do procesu rewitalizacji na priorytetowym obszarze kryzysowym.

Realizacja celów określonych w ZPR jest możliwa w obrębie posiadanych przez miasto narzędzi, zadań i działań oraz kompetencji, o charakterze:

- A. **Regulacyjnym** – możliwość zastosowania przepisów prawa lokalnego,
- B. **Inwestycyjnym** – możliwość podjęcia interwencji publicznej,
- C. **Właścicielskim** – możliwość odpowiednio ukierunkowanego dysponowania majątkiem publicznym.

W zależności od celu szczegółowego dobrane zostały odpowiednie narzędzia, projekty w ramach kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz kompetencje, które pozwolą na osiągnięcie docelowego efektu.

Zakłada się dostosowanie realizacji celów szczegółowych określonych w ZPR w przypadku zmiany odpowiednich przepisów prawnych usprawniających prowadzenie działań z zakresu rewitalizacji¹⁰⁰.

¹⁰⁰ W przypadku zmian prawnych realizowanych na podstawie Narodowego Planu Rewitalizacji (w przygotowaniu) gmina może otrzymać dodatkowe instrumenty ułatwiające skuteczne prowadzenie działań z zakresu rewitalizacji.

6.2.1. Cel główny I – Ożywienie społeczno-gospodarcze, podniesienie jakości przestrzeni publicznej oraz poprawa środowiska naturalnego zgodnie z wymogami gospodarki niskoemisyjnej

Miasto, realizując zadania własne określone w przepisach prawa dąży do zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Mając na uwadze zróżnicowanie w zakresie warunków życia na obszarze priorytetowym względem pozostałej części miasta, działania podejmowane w ramach tego celu mają pomóc w zniwelowaniu różnic i uzyskaniu trwałej poprawy zarówno w sferze gospodarczej, społecznej, jak i w jakości przestrzeni publicznej. Jednym z kluczowych elementów takiej polityki jest wykorzystanie wewnętrznego potencjału obszaru priorytetowego, który ze względu na swoje położenie, wartość historyczną oraz dobre warunki komunikacyjne posiada potencjał rozwojowy w perspektywie średniookresowej do 2022 roku.

Dlatego w ramach tego celu będą realizowane następujące cele szczegółowe:

- 1.1. Zapewnienie ładu przestrzennego i uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych,
- 1.2. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru pod kątem określonych dziedzin aktywności gospodarczej,
- 1.3. Zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców obszaru,
- 1.4. Poprawa charakterystyki energetycznej budynków,
- 1.5. Podniesienie standardu budynków i lokali,
- 1.6. Rozwój społecznego budownictwa mieszkaniowego.

6.2.1.1. Cel szczegółowy 1.1. Zapewnienie ładu przestrzennego i uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych

Narzędzia regulacyjne

Plany miejscowe – ładu przestrzenny

Jednym z wyzwań, jakie należy podjąć w ramach celu I jest podniesienie jakości przestrzeni publicznej. Na długofalowe przemiany przestrzenne w obszarze priorytetowym wpływ mają dwa powiązane ze sobą elementy. Pierwszym z nich jest polityka przestrzenna miasta, którą

określa Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m.st. Warszawy oraz plany zagospodarowania przestrzennego. Drugim jest odpowiednio prowadzona polityka inwestycyjna opisana w dalszej części tego rozdziału.

Teren obszaru priorytetowego pokryty jest planami miejscowymi w 46,5%. Pomimo faktu, że wynik ten jest powyżej średniej dla całego miasta (35%), to jednak z uwagi na szczególną rolę, jaką pełnią zapisy planów miejscowych dla spójności ładu przestrzennego w przekształceniach obszarów zdegradowanych, konieczne jest jak najszybsze przyjęcie planów miejscowych:

1. Nowa Praga cz. A,
2. Nowa Praga cz. B,
3. Rejon Szmulowizny zajezdni Kawęczyńska,
4. Rejon Michałowa i w rejonie al. Solidarności,
5. Rejon Michałowa i Szmulowizny,
6. Kamionek,
7. Rejon ul. Podskarbińskiej,
8. Rejon Ronda Wiatraczna cz. II,
9. Port Praski,
10. Skwer im. Stefana Wiecheckiego „Wiecha”,
11. Targówek Fabryczny obszar ograniczony ulicami Radzymińską, gen. T. Rozwadowskiego, Księcia Ziemowita, Naczelnikowską,
12. Targówek Fabryczny w rejonie ulicy Księżnej Anny.

Docelowo plany miejscowe powinny wskazywać tereny rozwojowe oraz obszary podlegające ochronie z uwagi na ich unikalny charakter. Ważne jest wykorzystanie potencjału rozwojowego obszaru priorytetowego wynikającego z już uchwalonych planów miejscowych. Konieczne jest również doprecyzowanie zapisów planów miejscowych. W pierwszej kolejności dotyczy to Targówka Fabrycznego w ramach prowadzonej procedury planistycznej obszaru po byłych Zakładach Tłuszczowych Kruszwica, a także podjęcie procedury planistycznej dla pozostającej poza tą procedurą części Targówka Fabrycznego, w szczególności obszar sąsiadujący po drugiej stronie torów kolejowych. Niezbędna jest zmiana, dotycząca znacznego ograniczenia dopuszczalnej uciążliwości lokalizowanych na tym obszarze zakładów prowadzących działalność polegającą na zbieraniu i przetwarzaniu odpadów. Przyjęcie planów miejscowych dla obszaru priorytetowego objętego Programem pozwoli na kompleksowe i spójne podejście do prowadzenia przekształceń tego obszaru. W przypadku wejścia w życie rozwiązań upraszczających procedurę planistyczną oraz

narzędzi rozszerzających kompetencje samorządu lokalnego mechanizmy te zostaną zastosowane odpowiednio dla obszaru objętego ZPR.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Osiągnięcie 100% pokrycia planami miejscowymi obszaru priorytetowego w trakcie trwania Programu.

Narzędzia inwestycyjne

Porządkowanie przestrzeni

Aby osiągnąć założenia tego celu szczegółowego, należy skupić się na kompleksowym podejściu do przestrzeni publicznej. Podejmowane zadania będą realizowane wokół wyznaczonych przez program kwartałów ulic z zabudową mieszkaniowo-usługową oraz wokół miejsc, gdzie w sposób zaplanowany, a czasem spontaniczny powstaną miejsca koncentracji aktywności mieszkańców. W zależności od funkcji, miejsca te nazywane będą centrami lokalnymi lub ponadlokalnymi. Miejsca te w sposób naturalny będą oddziaływać na sąsiedztwo, wpływając pozytywnie na przemiany społeczno-gospodarcze. Lokalizacje zostaną wskazane przez miasto, a ich charakter doprecyzowany we współpracy z lokalną społecznością.

Poprawa przestrzeni oraz poczucia bezpieczeństwa w ramach tego celu szczegółowego wpłynie na podniesienie jej atrakcyjności i na osiedlanie się nowych mieszkańców oraz ułatwi procesy gospodarcze charakterystyczne dla obszarów strefy śródmiejskiej.

Dodatkowo w wyniku zrealizowanych i będących w realizacji ogólnomiejskich inwestycji z zakresu układu transportowego, które podnoszą zarówno dostępność komunikacyjną obszaru (metro), jak i powodują wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza obszar priorytetowy (Trasa Świętokrzyska i Obwodnica Śródmiejska), w sposób naturalny zwiększy się możliwość korzystania z przestrzeni lokalnych centrów na terenie objętym Programem. Centra lokalne co do zasady będą realizowały jednocześnie kilka celów, jednak z uwagi na swoją dominującą cechę zostały przypisane odpowiednio do właściwych celów ZPR:

- w ramach Celu I – gospodarcze (Centra Kreatywności, Centra Targowe),
- w ramach Celu II i III – kulturalno-społeczne (Centra Aktywności Lokalnej),
- w ramach Celu I i II – rekreacyjne (Centra Rekreacji).

W ramach celu szczegółowego 1.1 planowana jest realizacja kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

Porządkowanie i podnoszenie atrakcyjności przestrzeni publicznej

Przedsięwzięcie to skoncentrowane będzie na porządkowaniu przestrzeni publicznej w wybranych kwartałach ulic w miejscach koncentracji funkcji mieszkalnych oraz miejscach koncentracji funkcji gospodarczych (np. targowiska, węzły komunikacyjne, miejsca pracy), społecznych (np. placówki edukacyjne, kulturalne, społeczne) lub rekreacyjnych (np. tereny zieleni, place zabaw). Zadania w ramach tego kluczowego przedsięwzięcia są ze sobą powiązane i dotyczą w szczególności: porządkowania terenów zieleni, poprawy oświetlenia ulicznego, poprawy bezpieczeństwa mieszkańców, poprawy zagospodarowania otoczenia budynków, przygotowania przyjaznych i bezpiecznych miejsc zabaw dla dzieci oraz atrakcyjnych miejsc integracji, a także porządkowania miejsc parkingowych.

Kluczowe przedsięwzięcie rewitalizacyjne będzie realizowane w następujących kwartałach ulic:

Praga-Południe

- Kwartal SKARYSZEWSKA – Skaryszewska – Lubelska – Zamoyskiego – Targowa
- Kwartal KAMIONKOWSKA – Bliska – Mińska – Chodakowska – Groszowicka – Terespolska – Grochowska

Praga-Północ

- Kwartal BRZESKA – Targowa – Żąbkowska – Markowska – Kijowska
- Kwartal INŻYNIERSKA – Inżynierska – Stalowa – Czynszowa – Wileńska
- Kwartal ŁOMŻYŃSKA – Łomżyńska – Grajewska – Siedlecka – Otwocka – Kawęczyńska

Targówek

- Kwartal SIARCZANA – Siarczana – Naczelnikowska – Ziemowita – Dziewanny
- Kwartal ŚWIECIAŃSKA – Radzywińska – Barkocińska – Świeciańska – Handlowa
- Kwartal RAJGRODZKA – Radzywińska – Biezuńska – Rajgrodzka – Radzywińska

Realizacja kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego możliwa będzie przy jednoczesnej realizacji na terenie kryzysowym poniżej wymienionych punktowych przedsięwzięć, takich jak:

- Centra: Bazar Różyckiego, Centrum Trocka

(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 1.2.)

- Centra Kreatywności: Warszawska Przestrzeń Technologiczna – Targowa 56, Targowa 80

(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 1.2.)

- Centrum Artystyczne Inżynierska 6
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 2.2.)
- Centrum Kulturalno-Społeczne: Pałacyk Konopackiego, Stalowa 34, Teatr Baj
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 2.2.)
- Centrum Orkiestra Sinfonia Varsovia
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 2.2.)
- Skwer sportów miejskich
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 2.3.)
- Miejsca aktywności lokalnej przy ul. Markowskiej 16 i ul. Siarczanej 6
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 4.1.)
- Modernizacja drewnianego budynku Zespołu Ognisk Wychowawczych przy ul. Środkowej 9
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 3.1)
- Likwidacja indywidualnych źródeł ciepła w budynkach
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 1.4.)
- Remont i modernizacja substancji mieszkaniowej podnoszące standard budynków i lokali
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 1.5.)
- Budowa i modernizacja budynków z lokalami na wynajem
(przedsięwzięcie realizowane w ramach celu szczegółowego 1.6.).

Istotną kwestią jest tu podejście całościowe, które wymaga wielu uzgodnień na etapie przygotowania kluczowych przedsięwzięć do realizacji. Lista zadań i działań przewidzianych do realizacji w ramach tego kluczowego przedsięwzięcia będzie podlegała rozszerzeniu w trakcie trwania Programu.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Uporządkowana przestrzeń publiczna w kwartałach ulic w bezpośrednim sąsiedztwie budynków mieszkalnych.
- Poprawa ładu przestrzennego w obszarze budowanych centrów lokalnych.

Oddzielnym obszarem interwencji jest kontynuacja poprawy jakości przestrzeni nadwiślańskiej i poszerzanie oferty dla mieszkańców. W tym zakresie działania prowadzone są w ramach oddzielnego pakietu zadań powiązanego z programem Dzielnica Wisła, w tym obejmujące utrzymanie i rozszerzanie oferty rekreacyjnej, takie jak: remont zejść i dróg na wale Gołędzinowskim i Miedzeszyńskim; budowa przystani i kąpielisk; modernizacja i przebudowa prawobrzeżnych tam poprzecznych i podłużnych.

Narzędzia o charakterze właścicielskim

W ramach celu szczegółowego przewiduje się również działania towarzyszące kluczowym przedsięwzięciom rewitalizacyjnym, które zostały zaprojektowane jako otwarty mechanizm wspierania drobnych przemian w przestrzeni publicznej oraz w sposób umożliwiający uzyskanie komplementarnego wymiaru funkcji integracyjnej centrów w przestrzeni miejskiej. W celu uzupełnienia przedsięwzięć w przestrzeni publicznej wykorzystane zostaną mechanizmy inicjatywy lokalnej i budżetu partycypacyjnego, wspierające projekty w zakresie drobnych zmian w sąsiadującej przestrzeni, których celem będzie poprawa dostępności do estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej. Wybór projektów nastąpi w drodze otwartego naboru projektów zgłaszanych przez mieszkańców. Realizowane zamierzenia mogą dotyczyć:

- placów zabaw,
- urządzeń rekreacyjnych dla mieszkańców,
- małej architektury,
- wprowadzania małych form zieleni.

Jak pokazały doświadczenia realizowanych działań z zakresu rewitalizacji w latach poprzednich, m.in. w ramach projektu „Blok, podwórko, kamienice – ożywiły się dzielnice” jednym z ważniejszych czynników sukcesu w zakresie społecznych aspektów wychodzenia z sytuacji kryzysowej jest poprawa estetyki najbliższej przestrzeni publicznej. Niniejsze mechanizmy wykorzystają potencjał miasta do porządkowania (podwórka dla wspólnot) i tworzenia wielopodmiotowych relacji społecznych (porządek przestrzenny). Duże wnętrza kwaterałów i decydująca operacyjna rola miasta jako aktualnego właściciela umożliwia wytworzenie bezpiecznych i spójnych przestrzeni społecznych w kwaterałach.

Ważne jest, by przy tego typu działaniach niwelować, a nie tworzyć bariery przestrzenne i społeczne. Mieszkańcy mają z jednej strony prawo decydować o najbliższej „półprywatnej” przestrzeni, jaką jest podwórko kamienicy, jednak należy dążyć, aby nie powstawały obok siebie zamknięte getta zamożności i biedy.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Stworzenie mechanizmów umożliwiających wprowadzenie przemian przestrzeni publicznej.

Rozwiązania transportowe

Kompetencje właścicielskie skoncentrowane będą również na wykorzystaniu potencjału przestrzeni publicznej, które poprzez prowadzenie odpowiedniej polityki w zakresie rozwiązań transportowych mogą wzmacniać procesy rozwojowe w obszarze priorytetowym. Zmiany w układzie transportowym dotyczą przede wszystkim centralnej części obszaru rewitalizacji i służą budowaniu śródmiejskiego potencjału rejonu. Działania podejmowane w tym zakresie są ściśle powiązane z realizacją docelowego układu transportowego odciążającego omawiany obszar (dokończenie Obwodnicy Śródmiejskiej i Trasy Świętokrzyskiej) i będą nakierowane na:

- stworzenie kierunkowych zmian pozwalających na przyciąganie nowych mieszkańców i przedsiębiorców, a jednocześnie zapobieganie depopulacji obszaru,
- wprowadzenie priorytetu dla ruchu pieszego i rowerowego,
- poprawę dostępu do transportu publicznego,
- poprawę dostępu do transportu publicznego, w tym poprzez realizację zadań dotyczących kontynuacji budowy II linii metra, rozwoju sieci tras tramwajowych (budowa, przebudowa, rozbudowa), zakup taboru tramwajowego i niskoemisyjnego taboru autobusowego (wraz z realizacją niezbędnej infrastruktury towarzyszącej), a także zadania dot. rozwoju kolei aglomeracyjnej (SKM).
- uporządkowanie parkowania w obszarze.

Efekt usprawnienia funkcjonowania transportu na obszarze rewitalizowanym będzie wzmacniany realizacją zadań dot. drogowych ciągów obwodnic: śródmiejskiej, miejskiej i ekspresowej, odciążających lokalny układ drogowy w/w obszarze.

Przewiduje się zatem stopniowe uspokajanie ruchu zgodnie z rekomendacjami zawartymi między innymi w „Studium zaspokojenia potrzeb ruchu pieszego oraz transportu publicznego w związku z rewitalizacją nabrzeży Wisły”. Realizacja rekomendacji nastąpi w następujących etapach:

ETAP I – do powstawania Trasy Świętokrzyskiej:

- Utrzymanie dotychczasowego standardu przekroju ul. Wybrzeże Helskie i ul. Wybrzeże Szczecińskie (do czasu uruchomienia wschodniego odcinka Obwodnicy Śródmiejskiej) z dwoma pasami ruchu w kierunku północnym.

- Usprawnienie obsługi ruchu rowerowego, głównie poprzez wyznaczenie drogi dla rowerów po stronie wschodniej ul. Wybrzeże Helskie od mostu Gdańskiego do ul. ks. I. Kłopotowskiego (o pełnym standardzie), z powiązaniem z mostem Śląsko-Dąbrowskim oraz poprawieniem powiązania z trasą rowerową po stronie zachodniej (na południe od ul. ks. I. Kłopotowskiego) i wyznaczeniem przejazdu rowerowego na wschodnim wlocie mostu Świętokrzyskiego.
- Zabezpieczenie przejścia dla pieszych pod mostem Śląsko-Dąbrowskim (za pomocą wzbudzonej sygnalizacji świetlnej z dodaniem przejazdu rowerowego).
- Prowadzenie skrzyżowania al. Solidarności i ul. Jagiellońskiej, sterowanego sygnalizacją świetlną z pełnym układem przejść dla pieszych i przejazdów rowerowych.
- Przekształcenie ul. Jagiellońskiej (na południe od al. Solidarności) z uporządkowaniem parkowania i wyznaczeniem obustronnych pasów dla rowerów.

ETAP II – po powstaniu Trasy Świętokrzyskiej:

- Po uruchomieniu Trasy Świętokrzyskiej (na odcinku co najmniej do ul. Targowej) ograniczenie tranzytowej roli ul.: ks. I. Kłopotowskiego oraz S. Okrzei. Zredukowanie liczby pasów ruchu do jednego w każdym kierunku.
- Ograniczenie liczby pasów ruchu sprzyjać będzie uspokojeniu ruchu oraz stworzy możliwość zorganizowania kontrapasów rowerowych (na obu ulicach dwukierunkowy ruch rowerowy). Na obu ulicach powstanie co najmniej jednostronny pas do parkowania równoległego.
- Zastąpienie skrzyżowania z sygnalizacją świetlną S. Okrzei/J. Sierakowskiego i ks. I. Kłopotowskiego/J. Sierakowskiego skrzyżowaniami równorzędnymi.
- Stopniowe uspokojenie ruchu w rejonie centralnym Pragi, w tym ograniczenie ruchu na ul. Żąbkowskiej i ul. Brzeskiej.

ETAP III – po powstaniu wschodniego odcinka Obwodnicy Śródmiejskiej (co najmniej odc.

Węzeł Żaba – Trasa Świętokrzyska)

- Ograniczenie funkcji ul. Wybrzeże Helskie i jej przekroju do standardu 1x2 na odcinku od mostu Gdańskiego do ul. ks. I. Kłopotowskiego.
- Wprowadzenie ograniczenia ruchu ciężarowego na całym odcinku od mostu Gdańskiego do mostu Świętokrzyskiego.

- Zorganizowanie pełnego układu przejść dla pieszych i przejazdów rowerowych na skrzyżowaniach z ul. Ratuszową i ks. I. Kłopotowskiego/S. Okrzei.
- Zastąpienie sterowanego sygnalizacją świetlną przejścia dla pieszych pod mostem Śląsko-Dąbrowskim przejściem z azyłem dla pieszych i wprowadzenie dodatkowego przejścia dla pieszych (z azyłem) łączącego Park Praski z Wisłą (na odcinku pomiędzy ul. Ratuszową i mostem Śląsko-Dąbrowskim).
- Wprowadzenie stałego pasa do parkowania równoległego na Wybrzeżu Hel skim na odcinku pomiędzy mostem Gdańskim i ul. Ratuszową oraz zatok parkingowych pomiędzy ul. ks. I. Kłopotowskiego i ul. Ratuszową.
- Uspokojenie ruchu na ul. Ratuszowej (odc. Jagiellońska – Wybrzeże Hel skie), z przekrojem 1x2 i zwężonymi pasami ruchu (2 x 3,0 m) z dodaniem linii bocznych wyznaczających zwężone obustronne pasy dla ruchu rowerowego.
- Zmniejszenie przepustowości ulicy Targowej oraz wprowadzenie zakazu ruchu lub mocnego ograniczenia ruchu pojazdów na ul. Ząbkowskiej na odcinku od ul. Brzeskiej do ul. Targowej.
- Uporządkowanie parkowania na ul. Jagiellońskiej, Ratuszowej, ks. I. Kłopotowskiego, S. Okrzei, J. Sierakowskiego, Panieńskiej, Markowskiej, Brzeskiej.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Wdrożenie docelowego układu transportowego w centralnej części obszaru rewitalizacji.

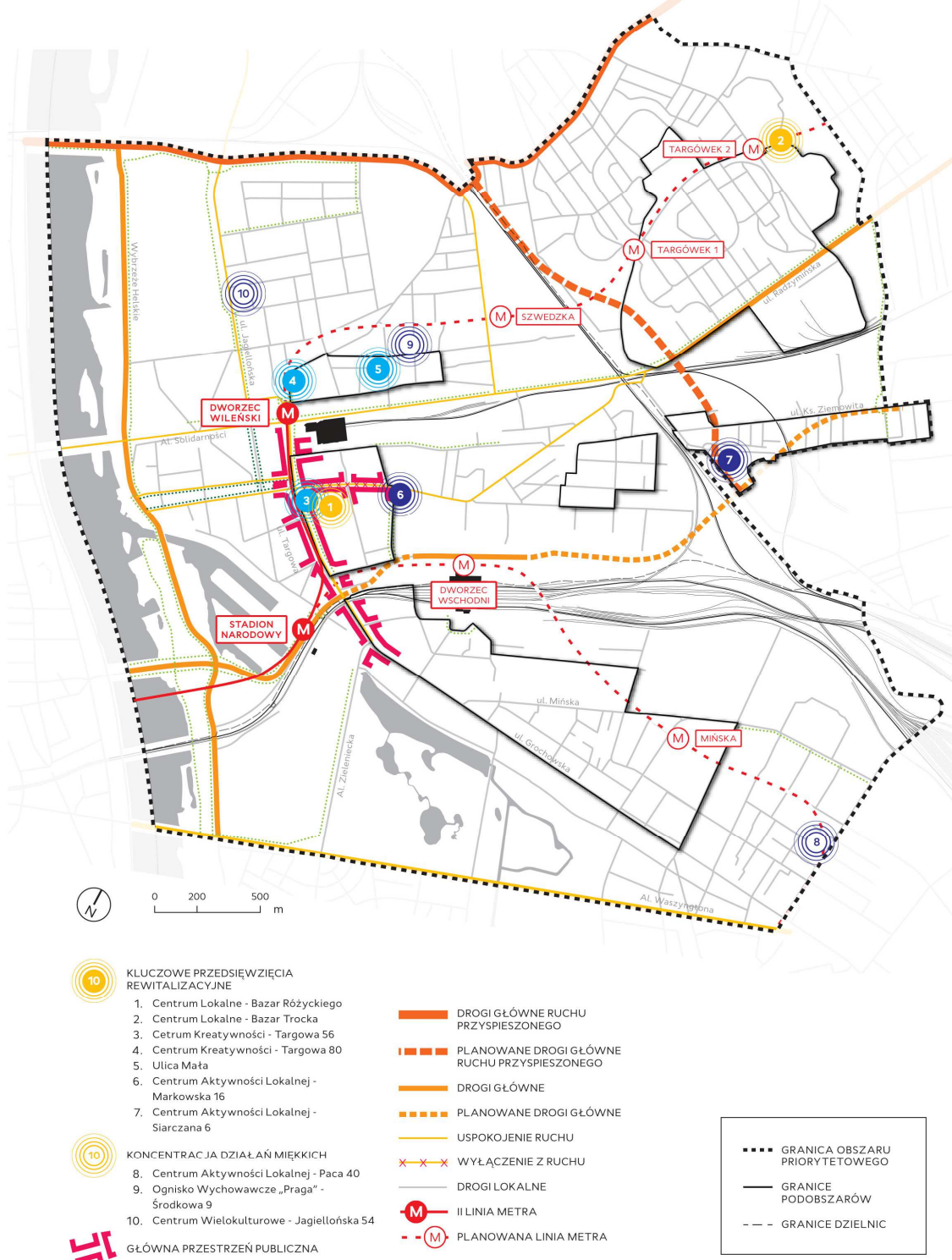
Powiązanie celu szczegółowego 1.1. z celami szczegółowymi:

1.2., 1.3., 1.4., 1.5., 1.6., 2.1., 2.2., 2.3., 3.2., 4.1., 4.2.

MIASTO STOLECZNE WARSZAWA

PODNIESIENIE JAKOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ ORAZ
ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

6.2.1.2. Cel szczegółowy 1.2. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru kryzysowego pod kątem określonych dziedzin aktywności gospodarczej

Jednym z oczekiwanych efektów realizacji Programu jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej na terenie obszaru priorytetowego. Ze względu na śródmiejski lub miejski charakter przestrzeni w obszarze adresatem działań są małe i średnie przedsiębiorstwa z silnym naciskiem na branże określone w dokumencie *Innowacyjna Warszawa 2020*. Program wspierania przedsiębiorczości¹⁰¹. Z uwagi na potencjał obszaru Pragi zidentyfikowany w ramach prac diagnostycznych projektu *Creative Metropoles*¹⁰² przewiduje się koncentrację działań związanych z rozwojem sektora kreatywnego (m.in.: reklama, architektura, wydawnictwa tradycyjne i elektroniczne, projektowanie mody, wzornictwo, muzyka, teatr, taniec, fotografia, film, media, rzemiosło artystyczne, rynek sztuki, programowanie, gry komputerowe i wideo). Drugą grupą podmiotów, które mogą mieć silny wpływ na procesy przemian jest sektor usług, ze szczególnym nastawieniem na obszar obsługi ruchu turystycznego (gastronomia, usługi noclegowe). Ostatnią grupą, która ma znaczenie w kontekście realizacji celów programu jest sektor firm/podmiotów ekonomii społecznej, który ze względu na specyfikę swojej działalności wspiera zatrudnienie i rozwija bazę miejsc pracy uwzględniających charakterystykę lokalnych zasobów ludzkich.

Uruchomienie działań z zakresu rozwoju gospodarczego będzie uwzględniało historyczne uwarunkowania oraz sposób funkcjonowania przedsiębiorczości na terenie obszaru. Szczególną rolę w tym zakresie pełnią targowiska i bazy, które są stałym i tradycyjnym elementem gospodarki obszaru. Zakładana jest realizacja na początku dwóch kluczowych dla obszaru miejsc handlu wraz z ich otoczeniem – Bazar Różyckiego i Centrum Trocka (obecnie targowisko Trocka). Projekty te będą realizowane w ramach kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego pn. *Centra Lokalne*.

¹⁰¹ *Innowacyjna Warszawa 2020. Program wspierania przedsiębiorczości, Uchwała nr XLIII/1180/2012 z 4.10.2012 r. Rady m.st. Warszawy.*

¹⁰² *Raport końcowy projektu Creative Metropoles – Sektor Kreatywny w Warszawie. Potencjał i warunki rozwoju. Warszawa 2010 r.*

Narzędzia regulacyjne

Zasady korzystania z przestrzeni

Regulacyjne narzędzia w ramach tego celu szczegółowego odnoszą się generalnie do sposobu korzystania z przestrzeni miejskiej. Kluczowym zagadnieniem dotyczącym zarówno polityki przestrzennej, jak i strategii gospodarczej dla obszaru kryzysowego jest określenie charakteru poszczególnych ulic i ich przestrzeni. Budowanie długofalowej polityki gospodarczej wymaga uwzględnienia zmian w zakresie rozwiązań transportowych opisanych w celu szczegółowym I.1 w miarę uspokajania ruchu. Narzędziem regulacyjnym, które zostanie zastosowane do uporządkowania miejskiej przestrzeni jest zarządzenie dotyczące korzystania z przestrzeni publicznej. Rozwiązanie będzie wzorowane na modelu wypracowanym w przypadku Traktu Królewskiego i wzbogacone o elementy rekomendowane w opracowaniu *Program przemian w sferze gospodarczej i przestrzennej na wskazanym obszarze Pragi-Północ*¹⁰³ (dalej jako *Program przemian w sferze gospodarczej i przestrzennej*), zrealizowanym na zlecenie miasta stołecznego Warszawy przez Oddział Warszawski Stowarzyszenia Architektów Polskich (OW SARP). Z uwagi na śródmiejski charakter obszaru centralnej Pragi, w pierwszej kolejności zakłada się objęcie regulacją obszaru centralnego wyznaczonego we wspomnianym wyżej opracowaniu, a następnie podobnymi regulacjami powinny zostać objęte obszary kryzysowe dzielnicy Praga-Południe i Targówek.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Wdrożenie zasad dotyczących korzystania z przestrzeni miejskiej.
- Wdrożenie zasad korzystania z ogródków kawiarnianych na wybranych ulicach.
- Wdrożenie schematu pomocy dla nowo zakładanych firm.

Dodatkowym narzędziem regulacyjnym, którego celem jest podniesienie estetyki przestrzeni publicznej jest tematyka wystroju lokali użytkowych. Zostanie opracowany katalog projektów witryn i szyldów, których wykorzystanie ma sprzyjać spójności wystroju lokali użytkowych z charakterem ulicy i specyfiki budynku/zabudowy na danym obszarze. Objęcie regulacją pozostałych obszarów objętych programem wymaga dalszych analiz.

¹⁰³ *Program przemian w sferze gospodarczej i przestrzennej na wskazanym obszarze Pragi-Północ.*

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Przygotowanie kierunkowych wytycznych dotyczących szyldów i elementów wystroju przestrzeni publicznej z uwzględnieniem charakteru ulicy i specyfiki zabudowy.

Narzędzia inwestycyjne**Centra lokalne**

W ramach kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych planuje się podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej na terenie obszaru priorytetowego, a w przypadku Starej i Nowej Pragi z wykorzystaniem rekomendacji Programu przemian w sferze gospodarczej i przestrzennej (OW SARP).

Planowana jest realizacja kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

Budowa centrów lokalnych

- **Centra Targowe:**
 - BAZAR RÓŻYCKIEGO – Zakładana modernizacja targowiska z jednoczesnym wprowadzeniem funkcji służących spotkaniom i wymiany ważnych informacji lokalnych. Powiązane z celem szczegółowym 1.1,
 - CENTRUM TROCKA – Budowa nowej stacji II linii metra u zbiegu ul. Trockiej i Pratulińskiej daje możliwość redefinicji funkcji i roli tego miejsca dla Targówka Mieszkaniowego. Projekt zakłada pozostawienie w tym miejscu funkcji handlowych z jednoczesnym uporządkowaniem przestrzeni nad nową stacją metra i wprowadzeniem dodatkowych funkcji. Powiązane z celem szczegółowym 1.1.

- **Centra Kreatywności**

Mając na uwadze perspektywę wzrostu znaczenia sektora kreatywnego na Pradze zostaną otwarte dwa centra ponadlokalne, których celem będzie uruchomienie odpowiednio dobranych instrumentów okołobiznesowych wzmacniających kluczowe kompetencje niezbędne do rozwoju firm z tego obszaru.

○ Warszawska Przestrzeń Technologiczna – Centrum Kreatywności Targowa 56, „Centrum Kreatywności Targowa 56” będzie technicznym i instytucjonalnym zapleczem dla działalności sprzyjającej rozwojowi gospodarczemu miasta, poprzez wspieranie kreatywnej przedsiębiorczości. Centrum będzie pełnić rolę inkubatora przedsiębiorczości dedykowanego kreatywnym. Obok stworzenia odpowiedniej infrastruktury wsparcie w Centrum obejmować będzie m.in.: preferencyjne stawki czynszu, szkolenia oraz usługi doradcze i informacyjne, dostęp do wspólnej infrastruktury technicznej i serwisowej. Poprzez udostępnianie nowoczesnej powierzchni biurowej, konferencyjnej i wystawienniczej Centrum zaspokajać będzie specyficzne potrzeby firm sektora kreatywnego. Na poszczególnych kondygnacjach Centrum znajdą się pomieszczenia biurowe, sale konferencyjne oraz wystawiennicze. Zadaniem Centrum będzie również ścisła współpraca z instytucjami otoczenia biznesu, przedstawicielami środowisk kreatywnych, wsparcie kreatywnych i innowacyjnych projektów oraz przedsiębiorstw działających w sektorach kreatywnych. Usytuowanie Centrum Kreatywności w dzielnicy Praga-Północ wpisuje się w działania zmierzające do umocnienia pozycji Pragi jako dzielnicy kreatywnej, przyjaznej sztuce i twórcom.

○ Warszawska Przestrzeń Technologiczna – Centrum Kreatywności Targowa 80, Centrum Kreatywności Targowa 80 powinno być uzupełnieniem funkcji i infrastruktury powstałej w ramach projektu Centrum Kreatywności Targowa 56. W budynku planowane są sale konferencyjne i wystawiennicze oraz pracownie specjalistyczne i warsztaty (przewidywane np. pracownia mebla, warsztat tapicerski, renowacja mebli, pracownia tkacko-krawiecka, fablab: laboratorium szybkiego prototypowania, pracownia druku 3D i digitalizacji skan 3D).

Dzięki udostępnieniu na preferencyjnych warunkach pracowni i warsztatów, możliwe będzie wsparcie tradycyjnej kreatywnej działalności wytwórczej i rzemieślniczej, promocja rzemiosła i ginących zawodów jak również nowoczesnego designu, mody, multimediiów itp. Poprzez właściwy dobór najemców (tenant mix) stymulowana będzie współpraca i powiązania kooperacyjne pomiędzy tradycyjnymi, a nowoczesnymi branżami w ramach sektora kreatywnego.

W związku z tym, że sektor kreatywny skupia w sobie szereg branż o charakterze artystycznym, zostanie przekształcona przestrzeń po dawnych historycznych zabudowaniach Remizy Tramwajowej w przestrzeń artystyczną (miejsce dla pracowni twórczych, wernisaży, dyskusji, warsztatów dla dzieci i seniorów).

- **Ulica rzemieślników Mała**

Rewitalizacja ul. Małej o zachowanej w całości zwartej zabudowie z końca XIX i początku XX wieku, stanowiącej unikatowy przypadek w Warszawie, jest szansą dla odbudowy rękodzielniczych tradycji praskich i ochrony „ginących zawodów” o charakterze artystycznym oraz aktywizacji zawodowej społeczności obszaru priorytetowego.

Stworzenie w rejonie ul. Małej strefy, gdzie można byłoby skorzystać z unikatowych usług rękodzielniczych i wyszkolić nowe kadry kultywujące dorobek dawnych cechów, odwołuje się do chwalebnej tradycji praskich rzemieślników przywracając Pradze ważne miejsce na handlowo-usługowej mapie miasta. Rewitalizacyjny charakter projektu opiera się na trzech filarach: odnowie zdewastowanej zabudowy, ochronie dziedzictwa kultury materialnej i „ginących zawodów” oraz przeciwdziałaniu bierności zawodowej mieszkańców Pragi-Północ dzięki edukacji dla uczniów i młodzieży z obszaru kryzysowego, osób samotnych, starszych czy osób z niepełnosprawnościami (ostatni z nich otwiera możliwości pozyskiwania środków na przyuczanie do zawodów).

Poza narzędziami właścicielskimi typu „lokal dla rzemieślnika” realizowanych w oparciu o konkursy profilowane i preferencyjne stawki czynszu, konieczne jest również powiązanie instrumentów wsparcia przedsiębiorczości oferowanych przez Urząd m.st. Warszawy i Urząd Pracy m.st. Warszawy z zaangażowaniem i działalnością statutową instytucji samorządu gospodarczego, w tym w szczególności cechów i izb rzemieślniczych.

Bazując na doświadczeniach realizowanego już przez Muzeum Warszawskiej Pragi cyklu spotkań z prawobrzeżnymi rzemieślnikami a także konkursu na przedmioty sztuki użytkowej promujące Warszawę, planuje się wykorzystanie rzemiosła artystycznego, jako motywu przewodniego promocji tego obszaru.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Utworzenie centrów lokalnych, wzmacniających funkcje gospodarcze obszaru kryzysowego.
- Aranżacja przestrzeni podnosząca estetykę i stworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców.

Narzędzia o charakterze właścicielskim

Polityka lokalowa

Na obszarze kryzysowym miasto posiada znaczną liczbę lokali użytkowych.

Istotną przeszkodą w prawidłowym funkcjonowaniu tego zasobu jest zły stan techniczny lokali, zaniedbane budynki i podwórka, jak również negatywna opinia o tym obszarze.

Aby zachęcić potencjalnych przedsiębiorców do wynajęcia lokali zostaną stworzone rozwiązania i udogodnienia pozwalające na skrócenie i uproszczenie procedur najmu lokali użytkowych.

Z uwagi na zły stan techniczny, pewna grupa lokali zostanie doprowadzona do stanu deweloperskiego, tak aby po stronie najemcy zostało tylko dostosowanie lokalu do własnych potrzeb, a nie kompleksowy remont.

W przypadku lokali w złym stanie technicznym, wymagających gruntownych remontów, co wiąże się z dużymi nakładami finansowymi, możliwym będzie wprowadzenie dłuższych, do 12 miesięcy, „wakacji czynszowych” związanych z oczekiwaniem na pozwolenia na remont jak i na jego wykonanie. Zostanie również zwiększony limit nakładów do wysokości którego najemcy będą mogli rozliczyć w trakcie najmu nakłady poniesione na remont lokalu.

Kolejną propozycją będzie możliwość podnajęcia całego lokalu innemu podmiotowi (bez podwyższania stawki czynszu) ale tylko w sytuacji wydzielenia lokalu bądź grupy lokali będących w złym stanie technicznym i wynajęcia ich podmiotowi, który doprowadzi je do stanu pozwalającego na prowadzenie w nich działalności. Warunkiem jednak będzie prowadzenie przez podnajemcę działalności pożądaney na obszarze kryzysowym.

Dodatkowo Miasto posiada możliwość oddziaływania na obszar kryzysowy odpowiednio sprofilowaną polityką lokalową. Założenia takiej polityki zostaną opracowane w oparciu o analizę tenant-mix, której celem będzie doprecyzowanie zarówno charakteru poszczególnych ulic, jak również proponowanych zmian w samej przestrzeni ulic. Dla określenia charakteru ulic pomocnym może być podział ulic na metropolitalne oraz lokalne. Metropolitalne to ważne, ogólnomiejskie arterie komunikacyjne o potencjale reprezentacyjnych bulwarów miejskich z ofertą skierowaną do mieszkańców całego miasta i turystów. Przykładem ulicy metropolitalnej może być ul. Targowa. Lokalne ulice – wolne od „łatwego” tranzytu, z ruchem uspokojonym, z usługami głównie dla mieszkańców dzielnicy, z preferencją dla funkcji sprzyjających wzmacnianiu tożsamości lokalnych. Przykładem ulicy lokalnej może być. ul. Stalowa ul. Strzelecka, ul. Mała. Określenie charakteru ulic pomoże wskazać możliwy krąg najemców lokali użytkowych.

Oddzielnym pilotażowym projektem będzie odpowiednie sprofilowanie najmów lokali w byłej zajezdni tramwajów konnych (Inżynierska 6). Wdrożenie polityki opartej o ww. analizy zostanie poprzedzona procesem konsultacji, który pozwoli na dostosowanie przyszłej polityki do lokalnych uwarunkowań.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Wdrożenie spójnej polityki w zakresie gospodarowania lokalami użytkowymi (charakter ulicy, konkursy profilowane).
- Wdrożenie odrębnych przepisów dotyczących najmu lokali użytkowych dla obszaru priorytetowego.

Powiązanie celu szczegółowego 1.2. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.3., 1.4., 1.6., 2.1., 2.2., 2.4., 3.2., 4.1., 4.2.

6.2.1.3. Cel szczegółowy 1.3. Zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców obszaru kryzysowego

Narzędzia regulacyjne

Klauzule społeczne

Zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców odbywać się będzie poprzez rozwój stref aktywności gospodarczej realizowany w ramach celu I.2, a także poprzez podnoszenie ich kwalifikacji zawodowych, co z kolei pozwoli na podniesienie ich atrakcyjności na rynku pracy. Dodatkowym działaniem, którego celem jest wzmocnienie lokalnego rynku pracy, zwłaszcza włączenia osób zagrożonych marginalizacją, jest upowszechnienie stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. Klauzule takie pozwalają zwiększyć szansę na realizację zamówień publicznych przez podmioty zatrudniające osoby niepełnosprawne lub osoby z grup marginalizowanych. Zadania realizowane w ramach niniejszego programu co do zasady powinny respektować konieczność stosowania klauzul społecznych w ramach realizowanych zamówień publicznych. Umieszczanie klauzul społecznych w przetargach na remonty w zamówieniach publicznych na wykonywanie prac budowlanych czy porządkowych na analizowanym obszarze jest ważnym instrumentem wspierającym działania z zakresu aktywizacji zawodowej. Brak stosowania tego typu klauzul

wymaga każdorazowo uzasadnienia ze strony zamawiającego. Wszelkie działania związane z rozwojem ekonomii społecznej, wspierania firm socjalnych, czy powiązań pomiędzy szkołą a firmami są nieodłącznym elementem realizacji działań w zakresie aktywizacji zawodowej mieszkańców.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Wdrożenie obowiązku stosowania klauzul społecznych w zamówieniach objętych Programem.

Narzędzia inwestycyjne

Działania aktywizujące

W ramach tego celu zostaną podjęte działania aktywizujące nastawione na zwiększenie możliwości podjęcia pracy zwłaszcza przez osoby zagrożone marginalizacją. Część (4,71%) mieszkańców obszarów kryzysowych to osoby regularnie korzystające z pomocy społecznej. Dla tych osób zaadresowany zostanie oddzielny instrument wsparcia realizowany przez Urząd Pracy m.st. Warszawy we współpracy z właściwymi ośrodkami pomocy społecznej. Działania te zostaną oparte na wypracowanym modelu współpracy ukierunkowanym na pomoc w wejściu na rynek pracy z jednoczesnym podniesieniem lub dostarczeniem nowych kompetencji zawodowych oraz działaniami aktywizującymi.

Urząd Pracy m.st. Warszawy wspólnie z ośrodkami pomocy społecznej i organizacjami pozarządowymi z obszarów rewitalizowanych, zgodnie z zapisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 149 z późn. zm.) będzie realizował Program Aktywizacja i Integracja (PAI) którego celem jest udzielanie kompleksowej pomocy osobom bezrobotnym, integracja społeczna i przeciwdziałanie pogłębianiu się problemów związanych z wykluczeniem społecznym. PAI ma na celu rozwinięcie umiejętności psychospołecznych, budowanie prawidłowych interakcji z otoczeniem, powrót do aktywności społecznej wspólnych klientów Urzędu i ośrodków, których oddalenie od rynku pracy skazuje na konieczność korzystania z pomocy społecznej.

Włączanie do pełnienia ról społecznych i zawodowych osób bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem może być realizowane w oparciu o instytucje ekonomii społecznej – a szczególnie (w przypadku zainteresowania taką formą) poprzez wsparcie organizacyjne i finansowe powoływanych spółdzielni socjalnych.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Dedykowany program aktywizacji osób zagrożonych marginalizacją pod kątem wzmocnienia ich roli na rynku pracy.

Narzędzia o charakterze właścicielskim**Aktywizacja bezrobotnych**

Działania realizowane w ramach omawianego celu będą dodatkowo wzmocnione poprzez powiązania z rezultatami działań podejmowanych w ramach celu I.1 i I.2. Przedsięwzięcia kluczowe realizowane w ramach tych celów szczegółowych mają wzmacniać atrakcyjność inwestycyjną i docelowo zwiększać liczbę miejsc pracy. Stąd też odbiorcami działań w Programie są również pracujący mieszkańcy oraz tacy, którzy wybiorą obszary rewitalizowane jako miejsce lokalizacji swojej działalności gospodarczej.

Ważnym elementem aktywizacji bezrobotnych mieszkańców obszarów zdegradowanych może być także danie możliwości odpracowania zaległości za zamieszkiwane lokale, włączenie w prace związane ze sprzątaniem, remontem czy modernizacją budynków i terenów. Taki instrument w stosunku do lokali mieszkalnych stanowiących własność gminy został wprowadzony w lutym 2014 roku i daje możliwość spłaty zadłużenia za korzystanie z lokali osobom będącym w trudnej sytuacji materialnej i życiowej, w formie świadczenia niepieniężnego.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Wprowadzenie wzorców samodzielności.
- Podniesienie aktywności na rynku pracy przez osoby zagrożone marginalizacją.

Powiązanie celu szczegółowego 1.3. z celami szczegółowymi:

1.2., 2.4., 4.1., 4.2.

6.2.1.4. Cel szczegółowy 1.4. Poprawa charakterystyki energetycznej budynków

Realizacja celu szczegółowego obejmuje zadania na rzecz poprawy stanu jakości powietrza, a także polepszenia komfortu życia mieszkańców i ograniczenia kosztów przeznaczonych na ogrzewanie. Podejmowane będą działania skupiające się na poprawie charakterystyki

energetycznej budynków i wyposażenia budynków mieszkalnych wielorodzinnych w jednorodny system grzewczy zasilany z sieci miejskiej ciepłowniczej. Podejmowane będą także działania zmierzające do wykorzystania, w miarę warunków technicznych, odnawialnych źródeł energii do częściowego zaspokajania potrzeb wspólnot mieszkaniowych, spółdzielni oraz zasobu komunalnego. W przypadku braku możliwości doprowadzenia infrastruktury centralnej sieci ciepłowniczej przez spółkę Veolia Energia Warszawa S.A. budynki zostaną doposażone w inny, jednolity system ogrzewania. Rozbudowa sieci miejskich przyczyni się do osiągnięcia pożądanego efektu redukcji emisji gazów cieplarnianych i innych szkodliwych substancji.

Narzędzia inwestycyjne

Doposażenie w instalacje grzewcze

Kluczowe przedsięwzięcie rewitalizacyjne w ramach tego celu koncentruje się na wykonaniu w budynkach instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody wraz z adaptacją pomieszczenia na węzeł cieplny/kotłownię oraz zakup i montaż węzła cieplnego/kotła gazowego i likwidacji dotychczasowych indywidualnych źródeł ciepła.

Planowana jest realizacja kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

Likwidacja indywidualnych źródeł ciepła w budynkach

Realizacja przedsięwzięcia przyniesie korzyści w postaci podwyższenia stopnia bezpieczeństwa mieszkańców w wyniku likwidacji indywidualnych źródeł ciepła, gdzie równocześnie nośnikiem ciepła w lokalu i budynku był gaz, energia elektryczna i paliwo stałe. Usunięcie indywidualnych urządzeń grzewczych (spalanie w piecach na paliwo stałe) przyczyni się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń. Ponadto modernizacja systemów grzewczych przyczyni się do obniżenia kosztów eksploatacji budynków poprzez zmniejszenie zużycia energii w wyniku modernizacji systemu grzewczego połączonej z termomodernizacją budynków. W ramach tego przedsięwzięcia w pierwszej kolejności będą realizowane zadania polegające na doposażeniu miejskich budynków i lokali.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Podłączenie do sieci ciepłowniczej 222 budynków komunalnych z 4162 lokalami w trzech dzielnicach.

Narzędzia o charakterze właścicielskim**Zwiększenie zasięgu sieci**

Kluczowe przedsięwzięcie rewitalizacyjne będzie realizowane równolegle wraz z innymi działaniami obejmującymi zwiększenie zasięgu sieci ciepłowniczej. Istotne jest również zaangażowanie wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych w modernizację istniejących sieci na ich terenie oraz doposażenie w instalacje grzewcze połączoną z termomodernizacją budynków. Modernizacja systemów grzewczych jest ściśle powiązana z modernizacją energetyczną budynków, zarówno w postaci remontów jak i przebudowy. W tym celu wskazuje się wspólnotom i spółdzielniom mieszkaniowym możliwe do wykorzystania mechanizmy finansowe krajowe i unijne pozwalające na wsparcie procesu modernizacji systemów grzewczych w budynkach i włączenie w system ciepłowniczy miasta, łącznie z termomodernizacją budynku. Instrument ten zostanie szczegółowo zdefiniowany zarówno w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej, jak również w Strategii ZIT dla metropolii warszawskiej.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Przyłączenie budynków wspólnotowych i spółdzielczych zasilanych z indywidualnych źródeł niskiej emisji.
- Poprawa efektywności energetycznej budynków wspólnot mieszkaniowych.

Zwiększenie zasięgu sieci ciepłowniczej

Modyfikacji systemów grzewczych w budynkach musi towarzyszyć rozwój infrastruktury. W celu osiągnięcia zamierzonych celów konieczna jest rozbudowa sieci ciepłowniczej na obszarze priorytetowym.

Planowane inwestycje Veolii Energia Warszawa stwarzają możliwość podłączenia budynków nieposiadających dostępu do miejskiej sieci ciepłowniczej, usytuowanych na obszarze priorytetowym. Inwestycje będą realizowane ze środków pozyskanych w ramach Strategii ZIT dla metropolii warszawskiej.

Rezultatem podjętych działań będą:

- Budowa i modernizacja sieci ciepłowniczej i przyłączenie budynków zasilanych z indywidualnych źródeł niskiej emisji.
- Podniesienie jakości i zwiększenie zasięgu sieci ciepłowniczej.

Powiązanie celu szczegółowego 1.4. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.5., 1.6.

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

DOPOSAŻENIE BUDYNKÓW W C.O. I C.C.W. NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

- DOPOSAŻENIA W C.O. I C.C.W. PLANOWANE NA LATA 2015-2022
- PLANOWANE REMONTY KWARTAŁÓW
- DOPOSAŻENIA W C.O. I C.C.W. ZREALIZOWANE W RAMACH PROJEKTU „CIEPŁO SIECIOWE W BUDYNKACH KOMUNALNYCH 2010 - 2014”
- DOPOSAŻENIA W C.O. I C.C.W. ZREALIZOWANE W RAMACH LPR 2005 - 2013

- GRANICA OBSZARU PRIORYTETOWEGO
- GRANICE PODOBSZARÓW
- GRANICE DZIELNIC

6.2.1.5. Cel szczegółowy 1.5. Podniesienie standardu budynków i lokali

Cel szczegółowy ukierunkowany będzie na poprawę warunków mieszkaniowych w zasobie komunalnym oraz poprawę stanu technicznego budynków. Celem jest również obniżenie kosztów utrzymania oraz eksploatacji budynków mieszkalnych stanowiących własność m.st. Warszawy. Z uwagi na fakt, że 70% budynków (115) jest objętych ochroną konserwatora zabytków, realizacja tego celu przyczyni się do ochrony dziedzictwa kulturowego.

Narzędzia regulacyjne

Dotacja konserwatorska

Przewiduje się wprowadzenie zmiany zasad przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdującym się na obszarze m.st. Warszawy¹⁰⁴. Zmiana będzie obejmowała wprowadzenie preferencyjnych zasad oceny wniosków dotyczących przyznawania dotacji dla budynków objętych ochroną konserwatorską wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się w priorytetowym obszarze działań rewitalizacyjnych.

Przewiduje się także uruchomienie odrębnego mechanizmu finansowego, który wspierałby wspólnoty zarządzające obiektami ujętymi w Gminnej Ewidencji zabytków. Mechanizm ten ma pomóc w pokryciu różnicy w kosztach remontu, wynikających z jego zabytkowego statutu.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Wprowadzenie zapisów umożliwiających wspólnotom mieszkaniowym korzystanie z dotacji konserwatorskiej w obszarze priorytetowym.

Narzędzia inwestycyjne

Standard budynków

Planowana jest realizacja kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

¹⁰⁴ Uchwała Nr XXXVI/1073/2008 Rady miasta stołecznego Warszawy z dnia 26 czerwca 2008 r.

Remont i modernizacja substancji mieszkaniowej podnosząca standard budynków i lokali

W ramach kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego przeprowadzony zostanie remont 164 budynków mieszkalnych i mieszkalno-użytkowych będących własnością miasta. W zakres prac remontowo-modernizacyjnych wchodzić będą m.in.: remont dachów, stropów, elewacji wraz z ograniczonym ociepleniem ścian, wzmocnienie fundamentów i wykonanie izolacji przeciwwodnej, wymiana bądź remont stolarki okiennej i drzwiowej, remont balkonów, klatek schodowych, wymiana instalacji wodno-kanalizacyjnych i gazowych oraz doposażenie lokali mieszkalnych w węzły sanitarne. Tam gdzie nie ma możliwości doprowadzenia sieci miejskiej wprowadzenie odnawialnych źródeł energii. Na podstawie przeprowadzonej analizy potrzeb remontowych do przedsięwzięcia wytypowano budynki usytuowane w kwartałach opisanych w celu szczegółowym 1.1. w kluczowym przedsięwzięciu rewitalizacyjnym „Porządkowanie, podnoszenie atrakcyjności przestrzeni publicznej”.

W pierwszej kolejności będą remontowane budynki w podobszarach w bliskim otoczeniu centrów lokalnych, w związku z tym do przedsięwzięcia wytypowano budynki usytuowane wzdłuż następujących ciągów ulic:

Praga-Południe – Kamionek – 27 budynków – 482 lokale

- Skaryszewska (na odcinku od ul. Targowej do ul. Lubelskiej) – 174 lokale
- Kamionkowska (na odcinku od ul. Gocławskiej do ul. Terespolskiej) – 153 lokale
- Mińska (na odcinku od ul. Grochowskiej do ul. Chodakowskiej) – 155 lokali

Praga-Północ 90 budynków – 1816 lokali

Nowa Praga – 30 budynków – 484 lokale

- Inżynierska (na odcinku od ul. 11 Listopada do ul. Wileńskiej) – 64 lokale
- Stalowa I (na odcinku od ul. Inżynierskiej do ul. Środkowej) – 182 lokale
- Stalowa II (na odcinku od ul. Środkowej do ul. Czynszowej) – 238 lokali

Stara Praga – 36 budynków – 839 lokali

- Brzeska (na odcinku od ul. Żąbkowskiej do ul. Kijowskiej) – 190 lokali
- Targowa (na odcinku od ul. Żąbkowskiej do ul. Kijowskiej) – 23 lokale
- Żąbkowska I (na odcinku od ul. Targowej do ul. Brzeskiej) – 250 lokali
- Żąbkowska II (na odcinku od ul. Brzeskiej do ul. Markowskiej) – 376 lokali

Szmulowizna – 24 budynki – 493 lokale

- Łochowska – 168 lokali
- Kawęczyńska – 140 lokali
- Siedlecka – 185 lokali

Targówek – 47 budynków – 684 lokale

Targówek Fabryczny – 19 budynków – 200 lokale

- Ziemowita I (od ul. Naczelnikowskiej do ul. Trojanowskiej) – 149 lokali
- Ziemowita II (od ul. Wszeborskiej do ul. Klementowskiej) – 28 lokali
- Siarczana – 23 lokale

Targówek Mieszkaniowy – 28 budynków – 484 lokale

- Radzyńska – Świąciańska – 284 lokale
- Radzyńska – Rajgródzka – 163 lokale
- Tykocińska – 37 lokali

To kluczowe przedsięwzięcie rewitalizacyjne jest ściśle powiązane z kluczowym przedsięwzięciem „Likwidacja indywidualnych źródeł ciepła w budynkach” celu szczegółowego 1.4.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Podniesienie standardu zamieszkiwania w 164 budynkach komunalnych (2982 lokalach).

Narzędzia o charakterze właścicielskim

Fundusz dopłat

Zakłada się, że dzielnice, które będą realizowały zadania remontowe w ramach tego przedsięwzięcia, będą składały wnioski do Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK) w celu uzyskania wsparcia na pokrycie części kosztów remontu budynków z Funduszu Dopłat¹⁰⁵. Działanie to ma na celu obniżenie kosztów związanych z remontem i modernizacją istniejącego zasobu mieszkaniowego miasta. Maksymalna wysokość środków wsparcia

¹⁰⁵ Zgodnie z Ustawą z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych oraz ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego (Dz. U. z dnia 13 marca 2009 r.)

z BGK, jaką można uzyskać na prowadzenie remontów budynków z zasobu mieszkaniowego gmin, kształtuje się na poziomie 40% kosztów całego przedsięwzięcia.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- Zwrot do 40% poniesionych nakładów przez dzielnice na remonty.

Zwiększenie zasięgu sieci wodociągowo-kanalizacyjnej

W związku z rozwojem budownictwa mieszkaniowego w Warszawie Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji prowadzi inwestycje na terenie całej aglomeracji mające na celu dostosowanie sieci wodociągowo-kanalizacyjnej do bieżących potrzeb. Do końca 2015 r. na terenie Warszawy zakładane jest osiągnięcie wskaźnika dostępności do usług wodociągowych na poziomie 98% oraz do usług kanalizacyjnych na poziomie 94%. W ramach Wieloletniego Planu Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Kanalizacyjnych na lata 2015–2022 MPWiK planuje inwestycje w zakresie rozwoju infrastruktury sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarze priorytetowym.

Planowane inwestycje MPWiK stwarzają możliwość podłączenia budynków komunalnych nieposiadających dostępu do miejskiej sieci kanalizacyjnej usytuowanych na obszarze kryzysowym dzielnicy Targówek. Na obszarze tym występuje 21 budynków (126 lokali mieszkalnych), które wymagają doposażenia w kanalizację miejską.

Rezultatem podjętych działań będzie:

Podniesienie dostępności świadczenia usług zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków przez miejski system wodociągowo-kanalizacyjny gdzie na 1km wybudowanej sieci będzie przypadało co najmniej 120 podłączonych mieszkańców. **Powiązanie celu szczegółowego 1.5. z celami szczegółowymi:** 1.1., 1.4., 1.5., 1.6., 2.1., 2.2., 2.3., 3.2., 4.1., 4.2.

6.2.1.6. Cel szczegółowy 1.6. Rozwój społecznego budownictwa mieszkaniowego

W wyniku realizacji celu szczegółowego Miasto zamierza pozyskać łącznie 1690 nowych lokali mieszkalnych. Główne kierunki planowane do podjęcia w ramach celu to rozwój budownictwa społecznego w m.st. Warszawie poprzez zaangażowanie spółek Towarzystwa

Budownictwa Społecznego (TBS) do realizacji inwestycji mieszkaniowych polegających na odtworzeniu wyłączonych z eksploatacji budynków z zasobu komunalnego oraz budowie nowych mieszkań czynszowych. Lokale te będą przeznaczone głównie dla osób, które przekraczają kryteria dochodowe do najmu lokalu z mieszkaniowego zasobu m.st. Warszawy, a spełnią przynajmniej jeden z poniższych warunków:

- znajdują się w trudnej sytuacji zdrowotnej, rodzinnej lub społecznej obejmującej m.in. niepełnosprawność wnioskodawcy lub innej osoby uprawnionej do wspólnego zamieszkiwania;
- zamieszkują w budynkach objętych działaniem dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz.U. Nr 50, poz. 279), a w przeszłości były skierowane do zamieszkiwania w tych budynkach przez Miasto.

TBS-y zostaną wykorzystane również do realizacji programów z zakresu polityki społecznej i lokalowej, jak i kultury i sektora kreatywnego. W ramach inwestycji powstaną m.in. pracownie i biura organizacji kulturalnych, małe sale warsztatowe do prowadzenia edukacji kulturalnej, lokale, które posłużą do wdrażania działań aktywizujących i integrujących seniorów oraz osoby niepełnosprawne. Podczas modernizacji kilku budynków zostaną one dostosowane do funkcji umożliwiającej realizowanie zadań w ramach lokalnych międzypokoleniowych centrów aktywności seniorów (MCAS). Podejmowane będą również działania zmierzające do wykorzystania organizacji budownictwa społecznego non-profit do realizacji inwestycji mieszkaniowych polegających na budowie, modernizacji i remoncie budynków i lokali. Operatorem tak powstałego zasobu będą organizacje społeczne non-profit.

Narzędzia inwestycyjne

Lokale na wynajem

W ramach tego celu realizowane będzie kluczowe przedsięwzięcie:

Budowa i modernizacja budynków z lokalami na wynajem

Budowa nowych budynków przez TBS odbywać się będzie na wytypowanych nieruchomościach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową lub na nieruchomościach z budynkami przeznaczonymi do rozbiórki. Zadania będą prowadzone w priorytetowym obszarze rewitalizacji w sąsiedztwie remontowanych i modernizowanych budynków w ramach kluczowych przedsięwzięć opisanych w celach 1.4 i 1.5. Na nieruchomościach

niezabudowanych zlokalizowanych w priorytetowym obszarze rewitalizacji lub ich sąsiedztwie (ul. Radzymińska, ul. Poligonowa, ul. Starzyńskiego) – TBS Warszawa Północ zaprojektuje zagospodarowanie nieruchomości (zgodnie z uwarunkowaniami przestrzennymi w ich lokalizacjach). Wyłączone z eksploatacji budynki wskazane do kompleksowego remontu w obszarze priorytetowym zostaną przekazane na rzecz spółki TBS Warszawa Południe w postaci aportu. Prace remontowe obejmą również doposażenie w centralne ogrzewanie i ciepłą wodę z sieci miejskiej budynków, które takich instalacji obecnie nie posiadają. W wielu przypadkach remonty lub modernizacje muszą uwzględniać zalecenia konserwatorskie. W pierwszej kolejności modernizacji planuje się poddać kompleks budynków zlokalizowanych przy ul. Łomżyńskiej 26, 20 i 18 w dzielnicy Praga-Północ i przy ul. Targowej 14, 16 oraz Chodakowskiej 14 w dzielnicy Praga-Południe.

Dodatkowo dzielnica Targówek wybuduje nowy budynek przy ul. Odrowąża ze 160 lokalami mieszkalnymi na wynajem, który znajdzie się w sąsiedztwie obszaru priorytetowego. Realizacja tego budynku pozwoli na podjęcie działań związanych z zamianami mieszkań w obszarze priorytetowym i umożliwi realizację kluczowego przedsięwzięcia opisanego w celu 1.5. W ramach tego przedsięwzięcia Miasto zamierza zwiększyć dostępność lokali na wynajem poprzez realizację zadań budownictwa społecznego przy współpracy z organizacjami non-profit.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Budowa przez TBS Warszawa Północ 860 lokali adresowanych do średnio uposażonych gospodarstw domowych.
- Modernizacja przez TBS Warszawa Południe 670 lokali w zabytkowych budynkach.
- Budowa przez dzielnice 160 lokali komunalnych adresowanych do najemców w podobszarach w celu poprawy warunków mieszkaniowych.
- Wdrożenie zasad współpracy z podmiotami budownictwa społecznego w formule non-profit w celu zwiększenia dostępności lokali na wynajem.

Powiązanie celu szczegółowego 1.6. z celami szczegółowymi: 1.3., 1.5., 2.2., 3.1., 4.1.

Istotny wpływ na realizację kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach celu pierwszego mają ogólnomiejskie zadania transportowe, od których realizacji zależy uzyskanie zakładanych rezultatów w celach szczegółowych 1.1., 1.2., 1.3.

Łączny koszt niżej wymienionych zadań w budżecie miasta to ponad 3 mld zł.

- Budowa odcinka wschodnio-północnego II linii metra – Projekt i budowa II linii metra, w tym: odcinek wschodni – północny: od szlaku za stacją „Dworzec Wileński” do stacji „Targówek 2” lata realizacji 2013–2019.
- Budowa Trasy Świętokrzyskiej na odc. od ul. Wybrzeże Szczecińskie do ul. Zabranieckiej, lata realizacji 2013–2021.
- Budowa Obwodnicy Śródmiejskiej na odc. od Ronda Wiatraczna do Ronda Żaba, w tym etap I – odc. od Ronda Wiatraczna do ul. Radzymińskiej, lata realizacji 2013–2017.
- Program Dzielnica Wisła. Zagospodarowanie nadbrzeży Wisły – lata realizacji 2015–2021.

ROZWÓJ BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO I PODNIESIENIE STANDARDU ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

PLANOWANE INWESTYCJE MIESZKANIOWE

1. [ZGN] Odrowęża
2. [TBS] Starzyńskiego
3. [TBS] Strzelecka 19
4. [TBS] Złotopolska / Chyrowska
5. [TBS] Korzonna 93 -101
6. [TBS] Radzyńska / Handlowa
7. [TBS] Birżańska
8. [TBS] Dziewanny 1-7
9. [TBS] Skaryszewska

ZREALIZOWANE BUDYNKI KOMUNALNE

10. [ZGN] Ossowskiego 9
11. [ZGN] Oszumińska 10
12. [ZGN] Białostocka 51

- PLANOWANE NOWE BUDYNKI KOMUNALNE I TBS
- PLANOWANE REMONTY I MODERNIZACJE BUDYNKÓW KOMUNALNYCH
- PLANOWANE REMONTY I MODERNIZACJE BUDYNKÓW TBS
- PLANOWANE REMONTY KWARTAŁÓW
- WYBUDOWANE BUDYNKI KOMUNALNE
- ZREALIZOWANE REMONTY BUDYNKÓW

- GRANICA OBSZARU PRIORYTETOWEGO
- GRANICE PODOBSZARÓW
- GRANICE DZIELNIC

6.2.2. Cel główny II – Rozwój turystyki, kultury i sportu w oparciu o tożsamość lokalną oraz zasoby dziedzictwa kulturowego

Obszar priorytetowy jest obszarem o dużym potencjale turystycznym i kulturalnym. Powstają tu muzea, galerie oraz towarzyszący im przemysł czasu wolnego: restauracje, kluby, kawiarnie. Prawobrzeżna Warszawa posiada bogatą historię oraz tradycje lokalne, związane z jej folklorem co jest źródłem tożsamości lokalnej tego obszaru. Tożsamość lokalna w niniejszym dokumencie rozumiana jest jako zespół cech wynikających ze specyfiki historycznej, społecznej oraz kulturowej (w tym mniejszości narodowe) obszaru objętego działaniami Zintegrowanego Programu Rewitalizacji, składających się na tożsamość warszawską. Tożsamość warszawska jest sumą cech charakterystycznych dla wszystkich jej obszarów, także tych objętych ZPR. Ze względu na długi okres zaniedbań na obszarze objętym ZPR postulujemy pracę budującą przekonanie o wartości Pragi jako ważnego czynnika składającego się na tożsamość Warszawy. Z uwagi na ten potencjał działania, w ramach tego celu, będą się koncentrowały na poprawie jakości obiektów zabytkowych, ich dostępności i rozwoju nowych funkcji na ich terenie. Drugim obszarem działań jest poprawa dostępności pod kątem ruchu turystycznego, a zwłaszcza dostępności informacji o atrakcjach prawobrzeżnej części miasta, a także promocji ciekawych miejsc dla odwiedzających. Dlatego będą prowadzone tu działania zwiększające atrakcyjność tego obszaru oraz uzupełniające różne formy aktywności w przestrzeni publicznej, w tym wprowadzenie sztuki i kultury do przestrzeni.

Ważnym elementem podniesienia walorów tego terenu jest zbudowanie atrakcyjnych miejsc rekreacyjnych. Działania w tej mierze dotyczą zarówno budowania oferty rekreacyjnej wykorzystującej naturalne zasoby zieleni i warszawskiej Wisły, ale również modernizacji i budowy nowej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Przed wybudowaniem, adaptacją lub modernizacją istniejących obiektów sportowo – rekreacyjnych wykonawca pozyska wytyczne do realizacji i korzystania z tych obiektów.

Przewiduje się zwiększenie dotacji dla organizacji pozarządowych, które zaproponują działania sportowo-rekreacyjne na obszarze priorytetowym ZPR Trzecim obszarem działań jest stworzenie dróg rowerowych w rewitalizowanych obszarach, spójnych z miejską siecią dróg rowerowych, bezpiecznie kierującej mieszkańców (w tym rodzin z dziećmi) do stworzonych miejsc rekreacyjnych, obszarów zieleni miejskiej oraz obiektów kultury i obiektów zabytkowych.

Cele szczegółowe:

- 2.1. Kreowanie i koordynacja działań wzmacniających tożsamość lokalną, pobudzających aktywność kulturalną i społeczną mieszkańców.
- 2.2. Poprawa jakości historycznej przestrzeni Warszawy, stanu technicznego zabytków oraz szersze wykorzystanie ich na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne.
- 2.3. Budowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz promocja oferty sportowej i rekreacyjnej w oparciu o istniejące obiekty.
- 2.4. Rozwój i promocja przedsięwzięć o znaczeniu turystycznym i kulturalnym.

6.2.2.1. Cel szczegółowy 2.1. Kreowanie i koordynacja działań pobudzających aktywność kulturalną i społeczną mieszkańców

Kultura, edukacja kulturalna i polityka kulturalna obejmie swoim zainteresowaniem obszary poddane rewitalizacji zarówno w trakcie, jak i przed oraz po procesach rewitalizacji, tak by wraz z odnowioną przestrzenią i infrastrukturą nastąpiła pozytywna zmiana społeczna i kształtowanie postaw społecznych uniemożliwiających ponowną degradację objętego rewitalizacją terenu lub większe wykluczenie zamieszkujących na tym terenie osób.

Ten kierunek ma na celu stworzenie programu kompleksowych i spójnych działań kulturalnych, prowadzonych zarówno przez organizacje pozarządowe, komisje dialogu (dzielnicowe i miejskie), instytucje kultury, indywidualnych twórców i animatorów kultury, grupy nieformalne, przedsiębiorców, miejsca kultury oraz inne miejsca użyteczności publicznej.

Kompleksowość i spójność tych działań ma polegać na:

- Przeprowadzeniu kwerendy istniejących badań i opracowań dotyczących uczestnictwa w kulturze na obszarach kryzysowych.
- Zaplanowaniu i przeprowadzeniu badań koniecznych do uzupełnienia potrzebnej wiedzy.
- Nawiązaniu realnej współpracy ww. podmiotów, zmierzającej do osiągnięcia efektu synergii w realizacji procesów rewitalizacyjnych.
- Wypracowywaniu najlepszych narzędzi wsparcia prowadzonych działań zachowujących niezależność i różnorodność zaangażowanych w nie podmiotów przy jednoczesnym ich uzupełnianiu się.
- Umożliwieniu bieżącego monitorowania osiągniętych efektów i proaktywnych modyfikacjach charakteru prowadzonych działań, w zależności od wniosków płynących z ewaluacji.

- Lepszym planowaniu i powiązaniu potrzebnych i prowadzonych w ramach Zintegrowanego Programu Rewitalizacji działań – także w kontekście planowanych remontów i modernizacji infrastruktury.

Narzędzia regulacyjne

Podstawowym narzędziem regulacyjnym jest w tej mierze Program Rozwoju Kultury, który jako kluczowy dokument wspierający miejską politykę kulturalną określa kierunki wzmacniania aktywności lokalnej w zakresie kultury. Zakłada się wykorzystanie istniejących mechanizmów budowanych w ramach PRK oraz procesów zarządzania miękkimi działaniami koordynowanymi przez Biuro Kultury. Narzędzia te będą koordynowane z narzędziami inwestycyjnymi wykorzystywanymi w ramach celu 2.2. W ramach tego celu przewiduje się realizację następującego kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

Zarządzanie i koordynacja działaniami kulturalnymi

Planuje się powołanie międzysektorowego zespołu ds. kultury, którego zadaniem byłoby wskazanie członka Komitetu Rewitalizacji oraz pełnienie funkcji doradczej/opiniującej/wspierającej dla wskazanej przez siebie osoby. W ramach swoich obowiązków zespół:

1. analizuje potrzeby wynikające z realizacji Programu
 2. przygotowuje opinie zmian do kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych
 3. dokonuje okresowego przeglądu postępów realizacji kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz celu 2. Programu na podstawie dokumentów przedkładanych przez Biuro Kultury
 4. przygotowuje opinie raportów okresowych i raportu końcowego z realizacji Programu
- Zespół zobowiązany jest do ścisłej współpracy z innymi ciałami społecznymi takimi jak: Komisje Dialogu Społecznego, Dzielnicowe Komisje Dialogu Społecznego, Społeczna Rada Kultury, Zespół Sterujący Programu Rozwoju Kultury.

Zespół składał się będzie z 5 członków (artysta, przedstawiciel instytucji kultury, przedstawiciel organizacji pozarządowej, przedstawiciel sektora prywatnego, przedstawiciel wspólnoty lokalnej) wybranych w drodze otwartego naboru.

Narzędzia właścicielskie

Zarządzanie majątkiem miejskim w kontekście wspierania aktywności lokalnej w obszarze kultury będzie miało na celu moderowanie rozwoju społeczności lokalnej w kierunku zwiększenia partycypacji w kulturze oraz wzrostu jakości i liczby inicjatyw oddolnych. Kluczowe dla rozwiązywania problemów na terenie obszaru priorytetowego jest budowanie aktywnej społeczności lokalnej, również za pośrednictwem kultury. Dla osiągnięcia tego celu zastosowane zostaną działania wspierające lokalne instytucje kultury oraz odpowiednie sprofilowanie działań prowadzonych na poziomie dzielnic. Kluczowa w tym przypadku jest współpraca z instytucjami kultury (w szczególności z tymi, dla których miasto stołeczne Warszawa jest organizatorem), której celem jest wykorzystanie działań danej instytucji w procesie rewitalizacji i uzyskanie większej spójności społecznej. W tym zakresie planuje się realizację następującego kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

Poszerzenie programu miejskich instytucji kultury (Teatr Powszechny, Teatr Rampa)

Poszerzenie programu merytorycznego Teatru Powszechnego im. Zygmunta Hübnera zostanie wykorzystane dla wzmocnienia aktywności artystycznych i kulturalnych w obszarze. Zakłada się:

- stworzenie dodatkowego, społeczno-artystycznego, programu merytorycznego również w partnerskiej współpracy z innymi podmiotami kultury,
- zbudowanie sieci komunikacyjnej między instytucjami i organizacjami praskimi,
- budowanie utożsamienia mieszkańców z miastem, poczucia dumy i wspólnotowości,
- edukacja poprzez sztukę, praca z trudną młodzieżą, zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób starszych,
- ożywienie i zaktywizowanie środowisk zaniedbanych, współpraca wybitnych artystów z mieszkańcami dzielnicy, promocja prawobrzeżnej Warszawy,
- stworzenie i zorganizowanie dużego, międzynarodowego festiwalu integrującego mieszkańców,
- infrastrukturalne dostosowanie obiektu do nowych projektów i działalności.

W przypadku Teatru Rampa poszerzenie programu merytorycznego będzie koncentrowało się na zwiększeniu integracji działań prowadzonych przez teatr ze społecznością lokalną, poprzez:

- poszerzenie programu działalności teatru o wydarzenia integrujące mieszkańców,
- poszerzenie współpracy z organizacjami lokalnymi (przy wsparciu Dzielnicy Targówek).

Narzędzia inwestycyjne (finansowe)

Działania finansowe w ramach tego celu nakierowane są na zaangażowanie zewnętrznych partnerów do realizacji działań wspierających procesy rewitalizacyjne. Wyróżnia się dwa kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne:

1. Stypendia dla animatorów działań integrujących

Wykorzystanie potencjału animatorów społecznych i kulturalnych w bezpośrednich działaniach z konkretnymi osobami i grupami społecznymi poprzez system stypendiów animatorskich.

Działania animatorów będą się skupiać na:

- zbieraniu i przekazywaniu informacji na temat działań kulturalno-społecznych na obszarze objętym rewitalizacją,
- kojarzeniu inicjatyw, które mogą się uzupełniać,
- wsparciu zawiązanych grup aktywnych lokalnie,
- zbieraniu danych w celach ewaluacji przeprowadzanych działań.

Uzupełnieniem działań animatorów będzie również zawiązanie realnej współpracy podmiotów działających na obszarze rewitalizowanym, by uzyskać efekt synergii w realizacji procesów rewitalizacyjnych.

2. Realizacja wydarzeń kulturalnych i działań edukacyjno-kulturalnych

Ważnym elementem prowadzonej polityki kulturalnej w obszarze kryzysowym jest program artystyczno-kulturalny realizowany w miejskiej przestrzeni przez instytucje oraz lokalnie działające podmioty i organizacje pozarządowe. Celem programu będzie ożywienie przestrzeni publicznych, zwiększenie zaangażowania mieszkańców i animacja kulturalna

oraz podniesienie atrakcyjności i ruchu turystycznego. Rodzaj i program działań w przestrzeni publicznej będzie koordynowany na dany rok przez Biuro Kultury.

Do przykładowych działań, które będą brane pod uwagę, można zaliczyć: wydarzenia plenerowe, prezentacje sztuki w przestrzeni, street-art, warsztaty z zakresu edukacji kulturalnej.

Analizie poddana będzie realizacja zmian społecznych (zwiększenie uczestnictwa w kulturze, liczba oddolnych inicjatyw).

Rezultatami podjętych działań będą:

- upowszechnienie kultury i wiedzy o dorobku kulturalnym,
- wzbogacenie oferty alternatywnego sposobu spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i dorosłych,
- umacnianie wizerunku i prestiżu Pragi-Północ jako najbardziej kreatywnej dzielnicy Warszawy,
- pozyskanie nowej przestrzeni publicznej na działania aktywizujące mieszkańców,
- podniesienie jakości przestrzeni publicznej,
- wzmocnienie więzi lokalnych i tożsamości lokalnej poprzez wspólne działania mieszkańców,
- promowanie unikatowej atrakcji turystycznej,
- kształtowanie tożsamości lokalnej,
- wykorzystanie potencjału twórców kultury.

Powiązanie celu szczegółowego 2.1. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.4., 1.6., 3.1., 3.2., 3.3., 3.4., 4.2.

6.2.2.2. Cel szczegółowy 2.2. Poprawa jakości historycznej przestrzeni Warszawy, stanu technicznego zabytków oraz szersze wykorzystanie ich na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne

ZPR uwzględnia rozbudowę istniejących instytucji kultury i remonty nowych obiektów, zwiększając możliwości ich wykorzystania w procesach rewitalizacji. Obiekty staną się dodatkową przestrzenią, dzięki której możliwe będzie poszerzenie liczby działań bezpośrednio skierowanych do lokalnej społeczności. Będą także miejscem lokowania

istniejących bądź nowych instytucji kultury lub będą wykorzystane przez partnerów działających niezależnie, a prowadzących działalność, która przyczyni się do wzmocnienia procesu rewitalizacji.

Narzędzia inwestycyjne (finansowe)

Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane w obszarze dotyczącym poprawy jakości historycznej przestrzeni Warszawy obejmują zadania inwestycyjne mające na celu jak najlepsze wykorzystanie istniejących obiektów na cele związane z poszerzeniem oferty kulturalnej. Planowane w ramach tego celu działania i interwencje mają zwiększyć ilość przestrzeni dostępnej dla działań kulturalno-społecznych na obszarze priorytetowym, co w efekcie pozwoli na skuteczniejsze wdrażanie narzędzi regulacyjnych i właścicielskich opisanych w celu 2.1.

Planuje się realizację następujących kluczowych przedsięwzięć:

1. Rozbudowa/modernizacja istniejących instytucji kultury

Przedsięwzięcie to będzie realizowane poprzez następujące działania:

- Modernizacja budynku przy ul. Jagiellońskiej 28 (Teatr Baj i przedszkole),
Remont i modernizacja zabytkowej siedziby instytucji, w tym dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, będzie obejmował zbudowanie sal prób i pracy warsztatowej dla aktorów, pozwalające na podnoszenie jakości tworzonych spektakli i usprawnienie działalności teatru i zbudowanie sceny kameralnej dla spektakli w nurcie Bajowe Najnaje dla dzieci w wieku od 0 do 3 lat. W ramach zadania powstanie Muzeum Lalek Teatralnych i Scenografii.
- Centrum Kulturalno-Społeczne Dom Kultury Praga wraz z funkcją senioralną w Pałacyku Konopackiego
Remont i modernizacja zabytkowego budynku przy ul. Strzeleckiej 11/13 z adaptacją na potrzeby Domu Kultury – Tu Praga (obecna siedziba ul. Dąbrowszczaków 2) będzie obejmował: rozbiórkę wnętrza budynku z zachowaniem obecnej bryły i formy architektonicznej, odgrzybienie murów, roboty budowlano-konstrukcyjne, remont dachu i elewacji, konserwację i rekonstrukcję detalu architektonicznego, wymianę stolarki zewnętrznej, montaż instalacji elektrycznej, wodno-kanalizacyjnej, grzewczej, zniesienie

barier architektonicznych dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, odnowienie terenu wokół pałacyku, rekultywację i uzupełnienie zieleni.

Rezultatami podjętych działań będą:

- poszerzenie artystycznej działalności,
- rozbudowanie programu edukacyjnego Teatru Baj,
- poszerzenie współpracy z organizacjami lokalnymi (przy wsparciu Biura Pomocy i Projektów Społecznych),
- stworzenie miejsca integracji międzypokoleniowej i aktywizacji społecznej mieszkańców skupiających się wokół nowej instytucji użyteczności publicznej realizującej program kulturalno-oświatowy i edukacyjno-wychowawczy,
- poprawa sytuacji mieszkańców obszaru priorytetowego poprzez dostęp do działań kulturalnych i stworzenie alternatywy spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży; wzmocnienie poczucia tożsamości Prażan poprzez pielęgnowanie tradycji i rozwój kultury,
- zapobieżenie degradacji obiektów zabytkowych i poprawa estetyki otoczenia,
- stworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej,
- stworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców,
- stworzenie centrów wydarzeń kulturalnych aktywizujących mieszkańców Pragi,
- zbudowanie światowej jakości sali koncertowej,
- integracja miasta poprzez umocnienie i rozbudowanie placówek artystycznych na prawym brzegu Warszawy.

2. Remonty istniejących obiektów z przeznaczeniem na funkcje kulturalno-społeczne

Przedsięwzięcie realizowane będzie poprzez następujące działania:

- Europejskie Centrum Orkiestra Sinfonia Varsovia

Zadanie ma na celu utworzenie nowoczesnej infrastruktury, w której powstanie nowe centrum kulturalne Warszawy – skupione wokół Orkiestry Sinfonia Varsovia. Centrum będzie nie tylko atrakcyjnym miejscem dla prezentacji muzyki poważnej i innych gatunków sztuki (teatr, film, malarstwo, fotografia, rzeźba), lecz również miejscem spędzania czasu wolnego (multiteka, kawiarnie, restauracje itp.). Siedziba Orkiestry stanie się ważną przestrzenią dla dyskusji wokół najważniejszych wydarzeń kulturalnych. Będzie to jednocześnie największe

tego typu centrum prawobrzeżnej Warszawy. W ramach jego działalności zakłada się poszerzenie współpracy programowej z organizacjami pozarządowymi i społecznością lokalną.

- Stalowa 34 – Centrum Animacji

Zadanie to będzie polegać na kompleksowej modernizacji budynków przy ul. Stalowej 34 – przeznaczenie oficyny (budynek C) po fabryce „Florange” na działalność społeczną i kulturalną.

Zakłada się, że dominującą funkcją obiektu będzie – centrum animacji filmowej lub innej działalności w zakresie przemysłów kreatywnych. Centrum będzie prowadzone przez zewnętrznego operatora z akcentem na edukację kulturalną i aktywizację lokalnej społeczności. W budynku zakłada się również uruchomienie dodatkowo funkcji społecznej.

- Umieszczenie funkcji społeczno-kulturalnych przy Targowej 14

W ramach modernizacji istniejącego budynku na cele budownictwa społecznego wybrane lokale zostaną przeznaczone na następujące potrzeby kultury, sektora kreatywnego oraz potrzeby społeczne.

- Pasaż kreatywny/artystyczny – ul. Inżynierska 6 (Zajezdnia Kultury)

Zadanie zakłada aranżację zabytkowego obiektu i nadanie mu nowej funkcji. Przekształcenie niedostępnych do tej pory historycznych zabudowań Remizy Tramwajowej w kulturotwórczą enklawę artystyczną pozwoli na efektywne wykorzystanie atrakcyjnej przestrzeni publicznej dla celów kulturalnych i społecznych. Ulokowane w podwórku zajezdni budynki warsztatowe zostaną przeznaczone na pracownie twórcze i galerie. Powstanie w ten sposób miejsce na spotkania, dyskusje, wernisaże oraz warsztaty i zajęcia np. dla dzieci czy seniorów.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Poprawa dostępności do oferty kulturalnej w obszarze kryzysowym,
- Poprawa dostępności przestrzeni dla działań społeczno-kulturalnych
- Stworzenie unikatowych atrakcji turystycznych i miejsca spędzania wolnego czasu,
- Poprawa estetyki przestrzeni publicznej poprzez kompleksową modernizację zabytkowych obiektów na obszarze rewitalizacji,
- Stworzenie nowej przestrzeni do organizowania imprez kulturalnych, np. festiwali i pokazów filmowych, czy projektów społecznych.

Powiązania celu szczegółowego 2.2. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.2, 1.3., 2.1., 3.1., 3.3., 4.1., 4.2.

6.2.2.3. Cel szczegółowy 2.3. Budowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz promocja oferty sportowej i rekreacyjnej w oparciu o istniejące obiekty

W ramach celu będą realizowane działania związane z rozwojem funkcji sportowo-rekreacyjnych obszaru tak, żeby stanowiły one atrakcje nie tylko dla lokalnych mieszkańców, ale także dla wszystkich mieszkańców Warszawy. Funkcje sportowo-rekreacyjne w dużej mierze oparte są na istniejących terenach zieleni.

Narzędzia inwestycyjne (finansowe)

Omawiany obszar dysponuje kilkoma ukształtowanymi już terenami zieleni i przestrzeniami publicznymi, które mogą służyć do rozwoju funkcji rekreacji. Celem działań realizowanych w ramach programu jest ożywienie miejsc i obiektów, które zostały zapomniane w ich funkcji sportowo-rekreacyjnej. Te obiekty i miejsca, licznie zlokalizowane w obszarze priorytetowym, stanowiły niegdyś jedne z głównych atrakcji sportowych i rekreacyjnych miasta. Wśród ww. obiektów i miejsc należy wskazać: obiekty sportowo-rekreacyjne – kompleks basenów przy ul. Namysłowskiej, tereny rekreacyjno-wypoczynkowe na prawym brzegu Wisły, okolice Ogrodu Zoologicznego, Park Praski, Park Skaryszewski, Skwer przy Kawęczyńskiej, Park Bródnowski, Lasek Bródnowski, rejon Portu Praskiego, Kamionkowskie Błonia Elekcyjne (tzw. Park Kamionkowski).

Jednym z działań oferowanych do upowszechnienia oferty rekreacyjnej jest oparty na mechanizmie opisanym w celu 1 program miejski Inicjatywa Lokalna. Dzięki zaoferowaniu i zaangażowaniu lokalnej społeczności powstanie sieć rozwiązań sprzyjających aktywnemu wypoczynkowi, na przestrzeniach, które nie są dziś wykorzystywane lub są silnie zdegradowane. Mogą to być zarówno podwórka, place, tereny niezagospodarowane, kwartały, zdegradowane, tereny zieleni. Ich adaptacja dla lokalnych działań sportowo-rekreacyjnych będzie służyła nie tylko poszerzaniu oferty rekreacyjnej, ale również, integracji społecznej oraz wzmacnianiu poczucia odpowiedzialności za otoczenie osiedli mieszkaniowych.

Ponadto w ramach tego celu planuje się realizację następujących kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

1. Skwer sportów miejskich

W ramach przedsięwzięcia planuje się: realizację zestawu urządzeń siłowni plenerowej, elementów skateparku, pumtrack, place zabaw dla dzieci w wieku 1-8 i 9-14 lat oraz dorosłych, ścianki wspinaczkowej oraz urządzenia rekreacyjne typu: stoły do tenisa stołowego, gier planszowych, szachów, itp.;

2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na obszarze

W ramach przedsięwzięcia planuje się: modernizację pływalni przy ul. Namysłowskiej, budowę nowej hali sportowej przy ul. Remiszewskiej, przebudowę boiska przy ul. Trockiej 4.

3. Sport na Pradze – działania sportowo-rekreacyjne na obszarze

W ramach przedsięwzięcia planuje się:

- poszerzenie programu merytorycznego oferty organizacji pozarządowych działających w obszarze sportu i rekreacji poprzez wprowadzenie programów adresowanych do różnych grup mieszkańców z terenów objętych rewitalizacją. Poszerzenie programu polegać będzie na ustanowieniu priorytetów programowych zgodnych z celami ZPR i skierowaniu oferty organizacji pozarządowych na obszar priorytetowy, zwiększenie oferty poprzez włączenie różnych grup społecznych (w szczególności osób starszych, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób z niepełnosprawnościami, rodzin, grup integracji międzypokoleniowej i społecznej),
- określenie priorytetów w konkursie o dotacje na działania sportowo-rekreacyjne zgodne z zapotrzebowaniem społecznym obszaru priorytetowego,
- wprowadzenie nowych programów, przy współpracy merytorycznej z Akademią Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego na mocy zawartej umowy o współpracy m.st. Warszawy, dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym z obszaru

priorytetowego w formie pilotażowej. Celem programu będzie m.in. wprowadzenie zapisów do e-dziennika dotyczących aktywności fizycznej dzieci i młodzieży, programy z udziałem wolontariuszy sportowych z AWF, rozwijanie wolontariatu sportowego wśród młodzieży szkół średnich w ramach projektu animatorzy sportu,

- organizację akcji i imprez sportowo-rekreacyjnych promujących aktywność fizyczną przy współpracy miejskich ośrodków sportu i rekreacji oraz Stołecznego Centrum Sportu Aktywna Warszawa,

Narzędzia właścicielskie

Planowane jest rozszerzenie oferty współpracy z organizacjami pozarządowymi w realizacji zadań publicznych w zakresie działań sportowo-rekreacyjnych przy wykorzystaniu i udostępnieniu obiektów sportowo-rekreacyjnych pozostających w zasobach miejskich. Stołeczne Centrum Sportu AKTYWNA WARSZAWA administruje nieruchomościami przeznaczonymi pod realizację inwestycji sportowo-rekreacyjnych, co dotyczy także planowanej inwestycji przy ul. Namysłowskiej 8. Wybrane organizacje pozarządowe będą korzystały z terenów miejskich na zasadach określonych w przepisach lokalnych.

Planowane jest także dalsze poszerzanie oferty rekreacyjno-sportowej, bazując na obiektach przyszkolnych, terenach zieleni oraz innych obiektach. Wskaźnik wykorzystania tego rodzaju obiektów jest wysoki. Stanowi istotny element współpracy w zakresie tworzenia infrastruktury sportowo-rekreacyjnej obszarów objętych rewitalizacją służącej celom społecznym.

Rezultatami podjętych działań będą:

- przeciwdziałanie problemom społecznym na obszarach rewitalizowanych poprzez sport i rekreację oraz szeroko rozumianą aktywność fizyczną,
- utworzenie nowego modelu społecznego opartego na priorytetach dbałości o zdrowie, dobrej kondycji psychofizycznej i pozytywnym nastawieniu do świata,
- kształtowanie przestrzeni publicznej przyjaznej mieszkańcom pod względem udogodnień sportowych i rekreacyjnych,
- integracja społeczna w wielu obszarach w oparciu o sportowe zasady m.in. fair play i pozytywne aspekty postawy sportowej.

Powiązane z celami 1.1., 3.1., 3.3., 3.4., 4.1., 4.2.

6.2.2.4. Cel szczegółowy 2.4. Rozwój i promocja przedsięwzięć o znaczeniu turystyczno-kulturalnym

W ramach działań realizowanych w tym celu planuje się rozwój oraz promocję oferty turystycznej i kulturalnej zarówno już istniejącej, jak i nowopowstałej. Działania obejmą zarówno elementy promocji bezpośredniej (publikacje, akcje informacyjno-promocyjne), jak również prowadzenie punktu informacji turystycznej. Zakłada się współpracę z organizacjami pozarządowymi, organizacjami przewodnickimi oraz włączenie ich ofert do wspólnej, ogólnomiejskiej oferty turystycznej. Działania w obrębie tego celu wykorzystują wyłącznie narzędzia inwestycyjne/finansowe i są to:

- Zaprojektowanie i wdrożenie kampanii informacyjnych i promocyjnych.
- Promocja obszaru priorytetowego jako atrakcyjnego pod względem turystycznym, w połączeniu z wydarzeniami kulturalnymi i społecznymi.

Planuje się, w porozumieniu z sektorem publiczno-społecznym (organizacje pozarządowe) i publiczno-prywatnym (przedsiębiorstwa gastronomiczne i handlowe) zaprojektowanie następujących szlaków rowerowo-piesznych:

- Historycznego – przebieg szlaku oraz tablic informacyjnych dla punktów węzłowych będzie uzgodniona z organizacjami publiczno-społecznymi, a oznakowanie pionowe szlaku będzie uzgodnione z Miejskim Systemem Informacji (kolor znaków szlaku i symbol szlaku)
- Kulinarnego – łączącego punkty gastronomiczne serwujące potrawy charakterystyczne dla obszaru – w lokalnym otoczeniu kulturowym; przebieg szlaku oraz treść tablic informacyjnych zostanie uzgodniona z przedstawicielami partnerów publiczno-prywatnych, a oznakowanie pionowe szlaku będzie uzgodnione z Miejskim Systemem Informacyjnym,
- Sportowo-rekreacyjnego – łączącego najważniejsze obiekty sportowo-rekreacyjne (pływalnie, boiska, stadiony, tereny zieleni z infrastrukturą rekreacyjno-sportową); szlak ten ma charakter kreujący i promujący rozwój kultury fizycznej i zdrowia dla mieszkańców; przebieg szlaku zostanie uzgodniony ze Stołecznym Centrum Sportu Aktywna Warszawa; oznakowanie pionowe szlaku będzie uzgodnione z Miejskim Systemem Informacyjnym.

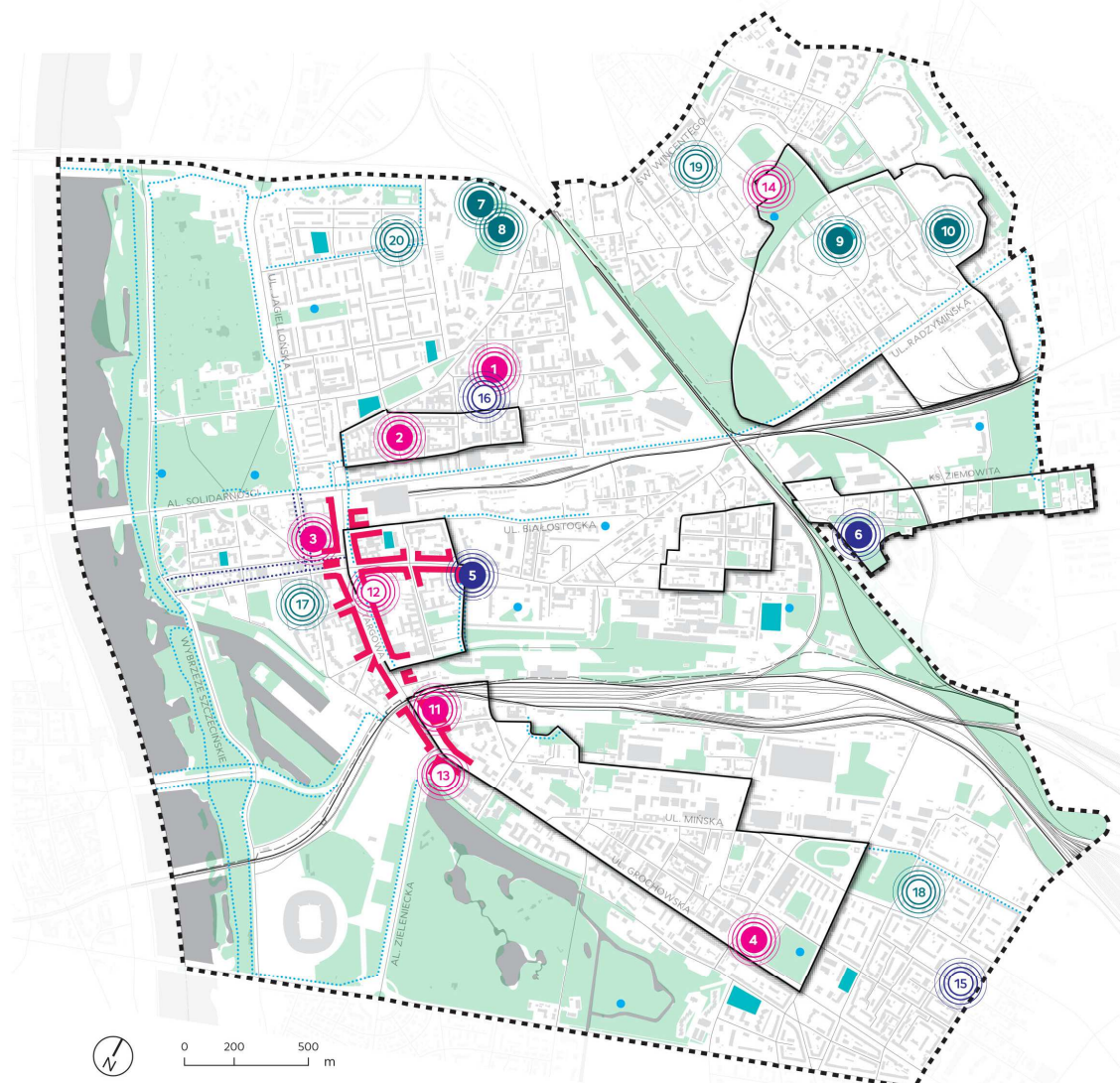
Rezultatami podjętych działań będzie: zbudowanie produktu turystycznego na podstawie istniejącej i nowo powstałej oferty kulturalnej i rekreacyjnej.

Powiązane z celem 4.1., 4,2

CEL 2: ROZWÓJ SPORTU, TURYSTYKI I KULTURY NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

KLUCZOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

1. Centrum Kulturalno-Społeczne - Pałac Konopackiego
2. Centrum Artystyczne - Pasaż Inżynierska 6
3. Teatr Baj - remont
4. Centrum Orkiestra Sinfonia Varsovia
5. Centrum Aktywności Lokalnej - Markowska 16
6. Centrum Aktywności Lokalnej - Siarczana 6
7. Pływalnia Namysłowska
8. Skwer Sportów Miejskich
9. Hala sportowa - Remiszewska
10. Boisko Trocka - remont
11. Funkcje społeczno-kulturalne - Targowa 14

KONCENTRACJA DZIAŁAŃ MIEKIKICH

12. Muzeum Pragi
13. Teatr Powszechny
14. Teatr Rampa
15. Centrum Aktywności Lokalnej - Paca 40
16. Ognisko Wychowawcze „Praga” - Śródkowa 9
17. DOSIR Praga Północ - Jagiellońska 5
18. OSIR Praga Południe - Siennicka 40
19. OSIR Targówek - Ossowskiego 25
20. DOSIR Praga Północ - Szanajcy 17/19

6.2.3. Cel główny III Zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Przeciwdziałanie zjawiskom kryzysowym w obszarze rewitalizacji wpływa przede wszystkim na podniesienie jakości życia jego mieszkańców. Odpowiadając na problemy wskazane w diagnozach, działania w ramach celu III będą koncentrować się na grupach społecznych, w których stwierdzono największe zagrożenie wykluczeniem. Przewiduje się działania zwiększające szanse rozwojowe oraz edukacyjne dzieci i młodzieży, wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, niwelowanie barier w dostępie do przestrzeni publicznej dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami oraz zwiększenie uczestnictwa seniorów i osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczno-kulturalnym. Służyć ma temu prowadzona przez operatorów działalność Lokalnych Centrów Wsparcia, których zadaniem będzie udostępnienie przestrzeni i praca na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na ich sytuację. Istotnym działaniem zapobiegającym wykluczeniu społecznemu nowych pokoleń jest wzmocnienie kompetencji społecznych, opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowych więzi rodzicielskich oraz wsparcie edukacyjne i psychologiczne rodziców poprzez objęcie rodzin programami Lokalnych Systemów Wsparcia.

Cele szczegółowe:

- 3.1. Zwiększenie szans rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży w wieku 0–26 lat i ich rodzin poprzez wzmocnienie kompetencji społecznych, opiekuńczo-wychowawczych, wsparcie edukacyjne i psychologiczne rodziców, m.in. poprzez tworzenie i wspieranie Lokalnych Systemów Wsparcia.
- 3.2. Ułatwienie dostępu do przestrzeni publicznej oraz tworzenie i wspieranie form aktywizacji dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami.
- 3.3. Wsparcie szkół w organizacji dodatkowych zajęć edukacyjnych rozwijających talenty i redukujących deficyty rozwojowe uczniów, realizowanych w korelacji z Lokalnymi Systemami Wsparcia.

6.2.3.1 Cel szczegółowy 3.1. Zwiększenie szans rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży w wieku 0–26 lat i ich rodzin poprzez wzmocnienie kompetencji społecznych, opiekuńczo-wychowawczych, wsparcie edukacyjne i psychologiczne rodziców, m.in. poprzez tworzenie i wspieranie Lokalnych Systemów Wsparcia

Narzędzia regulacyjne

Obowiązująca od 1 stycznia 2012 r. ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹⁰⁶ postuluje wprowadzenie przez samorząd lokalny programów społecznych nastawionych na udzielanie systemowego wsparcia i pomocy rodzinom znajdującym się w kryzysie lub przeżywającym przejściowe trudności w funkcjonowaniu społecznym. Narzędzia regulacyjne w ramach celu szczegółowego 3.1. odnoszą się m.in. do corocznie uchwalanego przez m.st. Warszawę Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych m.st. Warszawy oraz Programu „Rodzina” na lata 2010–2020, a przede wszystkim do wynikającej z Programu „Rodzina” koncepcji Lokalnego Systemu Wsparcia. Koncepcja LSW zakłada całościową ofertę usług dostosowanych do potrzeb rodziny zagrożonej wykluczeniem społecznym. W skład Lokalnego Systemu Wsparcia wchodzi instytucje publiczne i niepubliczne, w tym organizacje pozarządowe świadczące usługi na rzecz dzieci i ich rodzin. Konkretny LSW jest złożony z przedstawicieli instytucji, takich jak: pracownik socjalny, pedagog, psycholog, kurator sądowy, nauczyciel, pielęgniarka środowiskowa, lekarz etc., którzy są potrzebni do zbudowania kompleksowej oferty usług dla osób objętych LSW. Jednocześnie LSW korzysta z zasobów, które są dostępne na terenie dzielnicy lub miasta, np. z systemu poradnictwa specjalistycznego. Istotną rolę w funkcjonowaniu LSW odgrywają ośrodki pomocy społecznej, które to z mocy ustaw i zgodnie ze swoimi statutami są zobowiązane do udzielania rodzinom różnych form wsparcia. Rozwiązania dostępne w ramach tego systemu powinny mobilizować rodzinę do zmiany, stwarzać warunki umożliwiające lub ułatwiające podejmowanie własnych działań oraz towarzyszyć rodzinie w konsekwentnym dążeniu do lepszego wypełniania swoich funkcji. Skoordynowanie i zintegrowanie działań lokalnych podmiotów na rzecz rodziny gwarantują skuteczność podejmowanych rozwiązań.

¹⁰⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej; Dz.U. 2011 nr 149, poz. 887.

Istotnymi dla tego celu szczegółowymi narzędziami regulacyjnymi są również uchwały m.st. Warszawy dotyczące wydatków inwestycyjnych na modernizację i adaptację budynków przeznaczonych na wdrażanie działań aktywizujących i integrujących lokalną społeczność oraz ustalenie programów funkcjonalno-użytkowych dla tych inwestycji.

Narzędzia inwestycyjne (finansowe)

Działania inwestycyjne/finansowe zaplanowane w ramach kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla celu szczegółowego 3.1. powiązane będą z inwestycjami dotyczącymi modernizacji i adaptacji budynków przeznaczonych na Centrum Inicjatywy Lokalnej, Centrum Aktywności Młodzieży, Kluby dla Rodzin oraz z dofinansowaniem remontów placówek (opiekuńczo-wychowawczej i wsparcia dziennego) już istniejących na obszarze rewitalizacji w tym m.in. Zespołu Ognisk Wychowawczych im. K. Lisieckiego „Dziadka” przy ul. Środkowej 9. Po zrealizowaniu zaplanowanych inwestycji pomieszczenia będą udostępniane społeczności lokalnej na cele aktywizacji, realizację warsztatów artystycznych i zawodowych, działania edukacyjne, działalność liderów oraz jako przestrzeń spotkań i wymiany doświadczeń dla rodzin z dziećmi.

Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne dla celu szczegółowego 3.1. to:

1. Działania skierowane do dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat i ich rodzin

W ramach przedsięwzięcia realizowane będą kompleksowe działania skierowane do dzieci w wieku 6–18 lat i ich rodzin (3.1.1.). Dzieci, młodzież i ich rodziny zostaną objęte programami LSW zakładającymi wdrożenie na obszarze rewitalizacji działań edukacyjnych, profilaktycznych, korekcyjnych, opiekuńczo-wychowawczych, terapeutycznych, działań z zakresu pedagogiki ulicy realizowanych wg opracowanych standardów oraz działań kulturalnych i sportowych animujących lokalną społeczność i integrujących rodziny z dziećmi wokół miejsca zamieszkania. Ponadto zakłada się wdrożenie działań informacyjno-edukacyjnych, konsultacyjnych i terapeutycznych mających na celu zwiększenie poziomu wiedzy rodziców na temat metod wychowania dziecka bez użycia przemocy, wzrost kompetencji rodzicielskich oraz poprawę bezpieczeństwa i relacji w rodzinie. Przewiduje się również zaangażowanie dodatkowych asystentów rodziny działających z ramienia organizacji pozarządowych i w ośrodkach pomocy społecznej.

Rezultatami podjętych działań będą:

- podniesienie wyników w nauce dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat, zagrożonej wykluczeniem społecznym,
- podniesienie frekwencji dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat, zagrożonej wykluczeniem społecznym,
- podniesienie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców,
- zwiększenie kompetencji społecznych dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat i ich rodzin.

2. Działania skierowane do młodzieży w wieku 15–26 lat i ich rodzin

W ramach przedsięwzięcia realizowane będą zintegrowane działania edukacyjne, profilaktyczne, korekcyjne, terapeutyczne, działania z zakresu pedagogiki ulicy realizowane wg opracowanych standardów oraz działania kulturalne i sportowe (3.1.2.). Ponadto młodzież w wieku 15–26 lat będzie mogła korzystać z pomocy doradcy zawodowego, staży zawodowych i innych działań umożliwiających odnalezienie się na rynku pracy.

Rezultatami podjętych działań będą:

- zwiększenie kompetencji społecznych młodzieży w wieku 15–26 lat i ich rodzin,
- zwiększenie dostępu młodzieży w wieku 15–26 lat do doradztwa zawodowego.

3. Działania skierowane do dzieci w wieku 0–6 lat i ich rodzin

Działania zaplanowane w ramach tego przedsięwzięcia będą zorientowane na tworzenie nowych miejsc opieki w żłobkach i miniżłobkach oraz rozwój i wsparcie nowej formy opieki nad dziećmi do lat 3 – dziennego opiekuna (3.1.3.). Działania będą realizowane z wykorzystaniem miejskich zasobów lokalowych oraz poprzez modernizację i doposażenie istniejących zorganizowanych miejsc opieki nad dziećmi, a także poprzez szkolenia dziennych opiekunów. Ponadto w ramach przedsięwzięcia zorganizowane zostaną miejsca integracji i przestrzeni wymiany doświadczeń oraz spotkań dla rodzin z dziećmi w wieku 0–6 lat na obszarze Pragi-Północ, gdzie rodzice wraz z dziećmi skorzystają z oferty udziału w realizowanych przez Klub dla Rodzin zajęciach służących integracji rodzin, podnoszeniu kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców i opiekunów oraz wzmacnianiających prawidłowe więzi rodzinne. Klub będzie dostępny dla wszystkich również w godzinach popołudniowych.

Rezultatem podjętych działań będą:

- zwiększenie liczby dzieci w wieku 0–3 lata korzystających z różnych form opieki nad dziećmi (żłobek, miniżłobek, dzienny opiekun),
- zwiększenie liczby rodziców korzystających z oferty Klubów dla Rodzin.

Powiązanie celu szczegółowego 3.1. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.5., 1.6., 4.1., 4.2.

6.2.3.2. Cel szczegółowy 3.2. Ułatwienie dostępu do przestrzeni publicznej oraz tworzenie i wspieranie form aktywizacji dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami

Narzędzia regulacyjne

Narzędzia regulacyjne w ramach tego celu odnoszą się m.in. do uchwalonego przez m.st. Warszawę na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej „Programu Warszawa Przyjazna Seniorom na lata 2013–2020”¹⁰⁷, odpowiadającego na zmieniającą się sytuację demograficzną i uchwalonego na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami oraz wynikającego ze zobowiązań Społecznej Strategii Warszawy – Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009–2020 „Warszawskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2010–2020”. Programy społeczne tworzą warunki do działań promujących aktywność seniorów i osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając im kontynuację pracy, podejmowanie wyzwań społecznych i obywatelskich oraz realizację własnych planów. Zapewniają jednocześnie poczucie bezpieczeństwa oraz przystosowanie struktur miasta do potrzeb i możliwości seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Narzędzia regulacyjne w ramach tego celu szczegółowego odnoszą się również do aktów prawa lokalnego, poprzez powiązanie działań z prowadzeniem na obszarze rewitalizacji prac z zakresu budownictwa socjalnego w celu modernizacji i adaptacji kamienic na potrzeby seniorów.

¹⁰⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; Dz.U. 2004 nr 64, poz. 593.

Narzędzia inwestycyjne (finansowe)

Działania finansowe zaplanowane w ramach kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla celu szczegółowego 3.2. powiązane będą z inwestycjami dotyczącymi modernizacji i adaptacji budynków przeznaczonych na przestrzenie coworkingowe z Punktami Cyfrowego Wsparcia Seniora. Po zrealizowaniu zaplanowanych inwestycji pomieszczenia będą udostępniane społeczności lokalnej na cele zajęć komputerowych, warszawianistycznych, artystycznych, warsztatów rad seniorów czy szkoleń lokalnych liderów. Planowane jest również dostosowanie oferty wybranych spektakli teatralnych Teatru Rampa do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku i słuchu oraz modernizacja Teatru Baj na potrzeby poprawy jego dostępności architektonicznej dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto w ramach tego celu podjęte zostaną działania na rzecz usunięcia małoskalowych barier w ok. 100 miejscach przestrzeni publicznej, polegające na obniżeniu krawężników, dostosowaniu przejść dla pieszych do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami, przystosowaniu przejść podziemnych, modernizacji chodników.

Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne dla celu szczegółowego 3.2. to:

1. Likwidacja lokalnych małoskalowych barier architektonicznych na terenie rewitalizowanego obszaru

W ramach przedsięwzięcia podjęte zostaną następujące rodzaje działań prowadzących do poprawy dostępności przestrzeni miejskiej, miejsc kultury oraz punktów przesiadkowych komunikacji miejskiej do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami:

- Modernizacja i dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i seniorów ok. 100 wybranych miejsc przestrzeni publicznej, w wyniku czego powstaną:
 - nowe przejścia dla pieszych z obniżonymi krawężnikami,
 - nowo przystosowane przejścia podziemne,
 - nowe przejścia dla pieszych dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
 - dostosowane przystanki komunikacji miejskiej,
 - chodniki.

- Dostosowanie architektoniczne Teatru Baj do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i seniorów oraz dostosowanie wybranych spektakli Teatru Rampa do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku i słuchu.
- Dostosowanie wybranych punktów przesiadkowych komunikacji miejskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i seniorów.
- Dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb seniorów przez zwiększenie liczby ławek miejskich.
- Opracowanie koncepcji standardów przestrzeni publicznej dostępnej dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami

Rezultatem podjętych działań będzie:

- poprawa dostępności miejsc przestrzeni publicznej, miejsc kultury oraz punktów przesiadkowych komunikacji miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów.

2. Tworzenie i wspieranie form aktywizacji osób starszych (lokalne międzypokoleniowe centra aktywności seniorów)

Jedną z najistotniejszych kwestii w celu utrzymania samodzielności seniorów jest wspieranie i aktywizowanie tej grupy osób bezpośrednio w ich środowisku. W celu zwiększenia aktywności społecznej, kulturalnej, obywatelskiej i fizycznej seniorów na obszarze priorytetowym zrealizowany zostanie katalog uzupełniających się następujących działań.

- **Bilans seniora oraz badanie jakości życia seniorów** – zbadanie potrzeb i jakości życia osób starszych na priorytetowym obszarze w celu lepszego dostosowania podejmowanych działań do zbadanych potrzeb seniorów. W ramach tego działania opracowana zostanie koncepcja standardu bilansu seniora, a także uruchomiony zostanie geriatrobus w celu przeprowadzenia pilotażowego badania bilansu seniora.

Lokalne międzypokoleniowe centra aktywności seniorów (MCAS) zwiększające uczestnictwo seniorów w życiu społeczno-kulturalnym. W ramach działania przeprowadzona zostanie modernizacja budynków, w których zlokalizowana zostanie funkcja MCAS oraz szkolenia lokalnych liderów. Program działań MCAS opracowany zostanie przez wyłonioną w konkursie organizację pozarządową specjalizującą się w realizacji działań na rzecz seniorów i zobligowaną do przedstawienia koncepcji programu MCAS uprzednio

skonsultowanej z seniorami zamieszkałymi na obszarze rewitalizacji i uwzględniającej m.in. działania młodzieży z obszaru rewitalizacji na rzecz seniorów.

- **Stworzenie lokalnych grup wsparcia seniora (LGWS)** w celu zwiększenia zaangażowania osób starszych w samopomoc i wolontariat 60+. W ramach działania opracowany zostanie system funkcjonowania LGWS oraz program szkolenia i zadań dla lokalnych liderów. Zadaniem budowanych grup seniorów – wolontariuszy będzie wyszukiwanie seniorów żyjących w izolacji i potrzebujących szeroko rozumianej pomocy.
- **Rozwijanie i propagowanie aktywności obywatelskiej seniorów**, m.in. poprzez tworzenie dzielnicowych rad seniorów i realizację warsztatów szkoleniowych dla członków rad seniorów.
- **Upowszechnienie działań edukacyjnych Uniwersytetów Trzeciego Wieku** poprzez wsparcie form edukacyjnych związanych z poszerzaniem wiedzy ogólnej oraz wiedzy z zakresu aktywności obywatelskiej..
- **Rozwój oferty kulturalnej dla seniorów** realizowany przez wspieranie inicjatyw kulturalnych rozwijających twórczość osób starszych pod kierunkiem profesjonalisty oraz wspieranie zajęć warszawianistycznych.
- **Wspieranie organizacji zajęć rekreacyjno-sportowych** pod kierunkiem wykwalifikowanych instruktorów, w tym również poprzez animowanie zajęć ruchowych w przestrzeni publicznej.
- **Projekt „e-Senior” i wspieranie przestrzeni coworkingowej** dla kreatywnych przedsiębiorców w celu zmniejszenia wykluczenia cyfrowego seniorów i ujednolicenia systemu nauczania komputerowego na Uniwersytetach Trzeciego Wieku. W ramach tego działania prowadzone będą Punkty Cyfrowego Wsparcia Seniora, w których będą realizowane szkolenia dla animatorów Integracji Cyfrowej i zajęcia komputerowe dla osób starszych.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- wzrost aktywności społecznej, kulturalnej, obywatelskiej i fizycznej seniorów.

3. Wspieranie aktywizacji osób z niepełnosprawnościami

Przedsięwzięcie połączy działania na rzecz wspierania aktywności osób z dysfunkcją wzroku i słuchu w życiu kulturalnym i społecznym poprzez przygotowanie dwukrotnie w ciągu każdego roku nowych spektakli dostosowanych do potrzeb osób słabiej słyszających, niesłyszących, słabiej widzących i niewidomych z działaniami polegającymi na przygotowaniu i wdrożeniu programu treningów dla osób z niepełnosprawnościami poruszających się na wózkach.

Rezultatem podjętych działań będzie:

- wzrost stopnia integracji społecznej lokalnego środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Powiązanie celu szczegółowego 3.2. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.5., 1.6., 2.1., 2.2., 2.4., 4.1., 4.2.

6.2.3.3. Cel szczegółowy 3.3. Wsparcie szkół w organizacji dodatkowych zajęć edukacyjnych rozwijających talenty i redukujących deficyty rozwojowe uczniów, realizowanych w korelacji z Lokalnymi Systemami Wsparcia.

W ramach przedsięwzięcia zrealizowane zostaną następujące działania:

- Organizowanie dodatkowych zajęć opartych na grach dydaktycznych pomagających diagnozować uzdolnienia, deficyty rozwojowe i budować motywację do nauki oraz wprowadzających innowacyjne metody pracy z uczniami.
- Organizowanie sprofilowanego na potrzeby uczniów gimnazjum doradztwa zawodowego dającego zwiększone szanse na znalezienie pracy, w tym z uwzględnieniem potrzeb i specyfiki sektora małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach rewitalizowanych.
- Organizowanie pozalekcyjnych zajęć sportowych i rekreacyjnych uczących zasad fair play oraz dających szansę na odniesienie sukcesu w rywalizacji sportowej.
- Zapewnienie doradztwa szkoleniowego dla oświatowych władz dzielnic i dyrektorów placówek oświatowych w obszarach rewitalizowanych.
- Przygotowanie jednolitego e-dziennika na obszarze rewitalizacji.

Rezultatami podjętych działań będą:

- podniesienie wyników w nauce dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat, zagrożonej wykluczeniem społecznym,
- podniesienie frekwencji dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat, zagrożonej wykluczeniem społecznym

Powiązanie celu szczegółowego 3.3. z celami szczegółowymi: 1.1., 1.5., 4.1., 4.2.

6.2.4. Cel główny IV – Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich udziału w różnych obszarach funkcjonowania miasta

Działania realizowane w ramach celu skierowane są na wzmacnianie aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców. Odbywa się to poprzez stworzenie odpowiednich warunków i zachęcenie społeczności do włączania się we wspólne przedsięwzięcia oraz do inicjowania oddolnych działań na rzecz swojego otoczenia. W związku koniecznością zapewnienia odpowiednich warunków i zachęcania społeczności do włączania się czy inicjowania oddolnych działań Centrum Komunikacji Społecznej we współpracy z Biurami realizującymi ZPR przygotuje program operacyjny tworzący warunki do włączenia mieszkańców w proces partycypacji. Program operacyjny określi m.in. warunki brzegowe oraz mechanizmy tego procesu. Działania te przyczynią się do trwałej poprawy jakości życia, poczucia bezpieczeństwa, zwiększenia identyfikacji z miejscem zamieszkania i budowania tożsamości lokalnej.

Cele szczegółowe:

- 4.1. Wzmocnienie wspólnot lokalnych, wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców oraz stworzenie i utrzymanie miejsc aktywności lokalnej na terenie rewitalizowanym;
- 4.2. Wsparcie udziału mieszkańców w zarządzaniu miastem i dzielnicą oraz w konsultowaniu decyzji i projektów miejskich.

6.2.4.1. Cel szczegółowy 4.1. Wzmocnienie wspólnot lokalnych, wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców oraz stworzenie i utrzymanie miejsc aktywności lokalnej na obszarach rewitalizowanych

Cel zakłada wzmocnienie wspólnot lokalnych, integrację i aktywizację mieszkańców, tak by inwestycje w strukturę materialną mogły zostać spożytkowane dla wytworzenia warunków do lepszej jakości życia i wyrównywania szans rozwojowych mieszkańców.

Poprzez wspieranie oddolnych aktywności społecznych mieszkańców, jak również działań organizacji pozarządowych, zostaną stworzone warunki, w których samopomoc i lokalne więzi społeczne mogą się swobodnie rozwijać. Są one istotne w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców oraz w podnoszeniu jakości i zadowolenia z życia na obszarze priorytetowym.

Tworzenie wielofunkcyjnych miejsc aktywności lokalnej, które stanowić będą centralne punkty obszarów rewitalizowanych, umożliwią nie tylko wspieranie wspólnot lokalnych czy tworzenie sprzyjających warunków do działań dla aktywnych mieszkańców i organizacji pozarządowych, ale stworzą przestrzeń przyjazną wszystkim mieszkańcom i umożliwią realizowanie zadań w jednym miejscu. Dzięki wykorzystaniu działań animacyjnych, integrujących i kulturalno-artystycznych pomoc społeczna i działania profilaktyczne mają szansę dotrzeć do osób, które potrzebują wsparcia, nawet jeśli nie chcą korzystać z tradycyjnych form pomocy. Dzięki podmiotowemu traktowaniu, integracji społecznej, kształtowane są wzorce samodzielności i zaradności, które przeciwdziałają nadużywaniu pomocy społecznej.

Zakłada się, że działania te będą oparte na wielosektorowej współpracy, włączającej różne grupy społeczne, organizacje pozarządowe, wykorzystujące potencjał istniejących już podmiotów. Ze względu na bardzo lokalny charakter muszą zostać dopasowane szczegółowo do konkretnego obszaru i jego charakterystyki, jak również być ściśle powiązane z pozostałymi celami Programu.

Narzędzia regulacyjne

W planowanych działaniach zostaną wykorzystane istniejące zapisy prawa lokalnego, w szczególności dotyczące podnoszenia poziomu kapitału społecznego. Podstawowym, miejskim dokumentem definiującym ten cel jest „Społeczna Strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych do 2020 roku” (SSW). Instrumenty wynikające z jej założeń, które będą wykorzystywane do realizacji celu IV i które funkcjonują na podstawie zapisów prawa lokalnego, to m.in. inicjatywa lokalna, budżet partycypacyjny czy konsultacje społeczne. Na etapie interwencji realizowanej w ramach Programu, w szczególności w celu szczegółowym 1.1., będzie wypracowany mechanizm dedykowany małym przedsiębiorstwom w przestrzeni publicznej.

Narzędzia inwestycyjne (finansowe)

W przypadku realizacji zadań związanych z tym celem powiązane ze sobą zostaną narzędzia inwestycyjne/finansowe i właścicielskie. Głównym przedsięwzięciem, które zostanie zrealizowane, będzie tworzenie miejsc aktywności lokalnej.

Wielofunkcyjny charakter takich miejsc daje możliwość realizowania w nich działań zarówno kulturalnych, edukacyjnych czy pomocowych. Kierowane mogą być do różnych grup odbiorców – seniorów, dzieci i młodzieży, rodziców etc. Dają przestrzeń mieszkańcom, organizacjom pozarządowym oraz grupom nieformalnym.

Mieszkańcy mają wpływ na program, który jest tam realizowany. Mogą być jego twórcami i odbiorcami. Są ważnym czynnikiem wspierającym proces rewitalizacji. Tworzą przestrzeń do integracji i zaspokajają potrzeby różnych grup odbiorców. W ich działania mogą włączać się różne instytucje (OPS-y, domy kultury) czy organizacje, gdyż miejsce takie powinno się opierać na szerokim partnerstwie na rzecz rozwoju lokalnego stworzonym między instytucjami, organizacjami czy lokalnymi partnerami. Będą pełnić funkcje informacyjne na tematy związane m.in. z funkcjonowaniem instytucji publicznych, narzędzi współpracy z samorządem. Mieszkańcy będą mogli zasięgnąć poradnictwa specjalistycznego czy obywatelskiego, również na zasadach samopomocowych. Miejsca aktywności lokalnej będą pełnić również funkcję edukacyjną w zakresie różnych dziedzin, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb oraz specyfiki lokalnej.

Wykorzystanie infrastruktury społecznej (np. siedzib organizacji pozarządowych, placówek wsparcia dziennego) jest czynnikiem mającym wpływ na wspieranie wspólnot lokalnych na małych obszarach. Specyfika tego środowiska wiąże się z mocną identyfikacją z miejscem, w którym mieszkają, ograniczonym często do jednej, dwóch ulic. Warto wykorzystać instytucje czy organizacje, które w tym środowisku są rozpoznawalne, cieszą się zaufaniem społecznym do włączania mieszkańców we wspólne przedsięwzięcia, czy zachęcania do podejmowania inicjatyw.

Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne to:

1. Stworzenie miejsca aktywności lokalnej jako jednego z komponentów Centrum Markowska 16.

2. Stworzenie miejsca aktywności lokalnej na Siarczanej 6.

3. Stworzenie miejsca aktywności lokalnej w Centrum Wielokulturowym przy ul. Jagiellońskiej 54 (wejście od Pl. Hallera)

4. Kontynuacja i rozwijanie Centrum Społecznego PACA.

5. Otwieranie infrastruktury społecznej (siedziby organizacji pozarządowych, placówki wsparcia dziennego etc.) na działania wspierające rozwój wspólnot sąsiedzkich oraz zachęcanie instytucji publicznych (biblioteki, domy kultury) do włączania się w takie przedsięwzięcia.

6. Tworzenie i wspieranie partnerstw i współpracy grup formalnych i nieformalnych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz instytucji na obszarach lokalnych.

Rozwijanie międzysektorowych partnerstw lokalnych pozwala wykorzystać potencjał tkwiący w poszczególnych instytucjach – ich wiedzę, doświadczenie i zasoby. Dzięki temu działania realizowane przez takie partnerstwa bardziej odpowiadają na lokalne potrzeby, docierają do szerszej grupy odbiorców i są efektywniejsze.

7. Działania animacyjne ukierunkowane na pobudzanie wspólnotowości mieszkańców oraz na wspieranie lokalnych inicjatyw, w tym promocja inicjatywy lokalnej.

Realizacja odbywać się będzie poprzez wprowadzenie międzysektorowego konkursu dla organizacji pozarządowych, którego celem jest pobudzenie aktywności mieszkańców poprzez działania społeczno-kulturalne. Ważnym czynnikiem będzie wykorzystanie w tych działaniach miejskich narzędzi umożliwiających aktywnym mieszkańcom działanie na rzecz swojego środowiska, współdecydowanie o nim i podejmowanie decyzji dotyczących jego przyszłości.

W odniesieniu do inicjatywy lokalnej będą realizowane dwie formy – z jednej strony jako pula środków przeznaczonych na oddolne działania realizowane w tej formule, których zakres określają sami mieszkańcy, drugiej jako działania dedykowane konkretnym rozwiązaniom, w szczególności podniesieniu jakości przestrzeni publicznej – realizowane w celu I. Działania będą wsparte działaniami edukacyjno-informacyjnymi, w formule dotacji dla organizacji pozarządowej.

Rezultatami podjętych działań będą:

- Podniesienie aktywności lokalnej mieszkańców,
- Zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz lokalnego środowiska,
- Zwiększenie liczby grup mieszkańców, realizujących inicjatywy lokalne na obszarze priorytetowym.

Powiązanie celu szczegółowego 4.1. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.2., 1.3., 1.6., 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.

6.2.4.2. Cel szczegółowy 4.2. Wsparcie udziału mieszkańców w zarządzaniu miastem i dzielnicą oraz w konsultowaniu decyzji i projektów miejskich

Prowadzenie konsultacji i procesów partycypacyjnych dotyczących projektów i inwestycji realizowanych w ramach Programu jest jednym z ważniejszych narzędzi posiadanych przez Miasto. Jest to kluczowy element zapewniający trwałość działań rewitalizacyjnych, dzięki zaangażowaniu mieszkańców, zwiększeniu utożsamiania się z podejmowanymi działaniami, pobudzeniu aktywności i odpowiedzialności za dobro wspólne. Konsultacje społeczne są narzędziem względem pozostałych celów, dlatego muszą zostać przypisane do konkretnych działań.

Planowanym kluczowym przedsięwzięciem rewitalizacyjnym jest:

Prowadzenie konsultacji i procesów partycypacyjnych dotyczących projektów i inwestycji realizowanych w ramach ZPR przypisanych do kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych Programu.

Powiązanie celu szczegółowego 4.2. z celami szczegółowymi:

1.1., 1.2., 1.3., 1.6., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.

6.3. Tabela kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Przedsięwzięcie kluczowe	Powiązanie z innymi celami szczegółowymi Programu	Biuro wiodące dla realizacji przedsięwzięcia kluczowego
Cel I Ożywienie społeczno-gospodarcze, podniesienie jakości przestrzeni publicznej oraz poprawa środowiska naturalnego zgodnie z wymogami gospodarki niskoemisyjnej		
1. Porządkowanie i podnoszenie atrakcyjności przestrzeni publicznej	1.2., 1.3., 1.4., 1.5., 1.6., 2.1., 2.2., 2.3., 3.2., 4.1., 4.2.	Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji
2. Budowa Centrów Lokalnych	1.1., 1.3., 1.4., 1.6., 2.1., 2.2., 2.4., 3.1., 3.2., 3.3., 4.1., 4.2.	Biuro Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego
3. Likwidacja indywidualnych źródeł ciepła w budynkach	1.1., 1.5., 1.6.	Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji
4. Remont i modernizacja substancji mieszkaniowej podnoszące standard budynków i lokali	1.4., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2.	Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji
5. Budowa i modernizacja budynków z lokalami na wynajem	1.3., 2.2., 3.1., 4.1.	Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji
Cel II Rozwój turystyki, kultury i sportu w oparciu o tożsamość lokalną oraz zasoby dziedzictwa kulturowego		
1. Zarządzanie i koordynacja działaniami kulturalnymi	3.1., 3.2., 4.1, 4.2	Biuro Kultury
2. Poszerzenie programu miejskich instytucji kultury (Teatr Powszechny, Teatr Rampa)	1.6., 3.1., 3.2., 4.1,4.2.	Biuro Kultury
3. Stypendia dla animatorów działań integrujących	3.1., 3.2.,4.1, 4.2.	Biuro Kultury
4. Realizacja wydarzeń kulturalnych i działań edukacyjno - kulturalnych	3.1., 3.2.,4.1, 4.2.	Biuro Kultury
5. Rozbudowa/modernizacja istniejących instytucji kultury	1.1., 1.5, 3.1., 3.2., 4.1., 4.2..	Biuro Kultury
6. Remonty istniejących obiektów z przeznaczeniem na funkcje kulturalno-społeczne	1.1., 1.2., 1.3.1.5, 1.6, 3.1., 3.2., 4.1., 4.2	Biuro Kultury
7. Skwer sportów miejskich	1.1., 3.1., 3.3., 4.1., 4.2.	Biuro Sportu i Rekreacji
8. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na obszarze	1.1., 4.1., 4.2.	Biuro Sportu i Rekreacji
9. Sport na Pradze – działania sportowo-rekreacyjne na obszarze	3.1., 3.2., 4.1., 4.2.	Biuro Sportu i Rekreacji

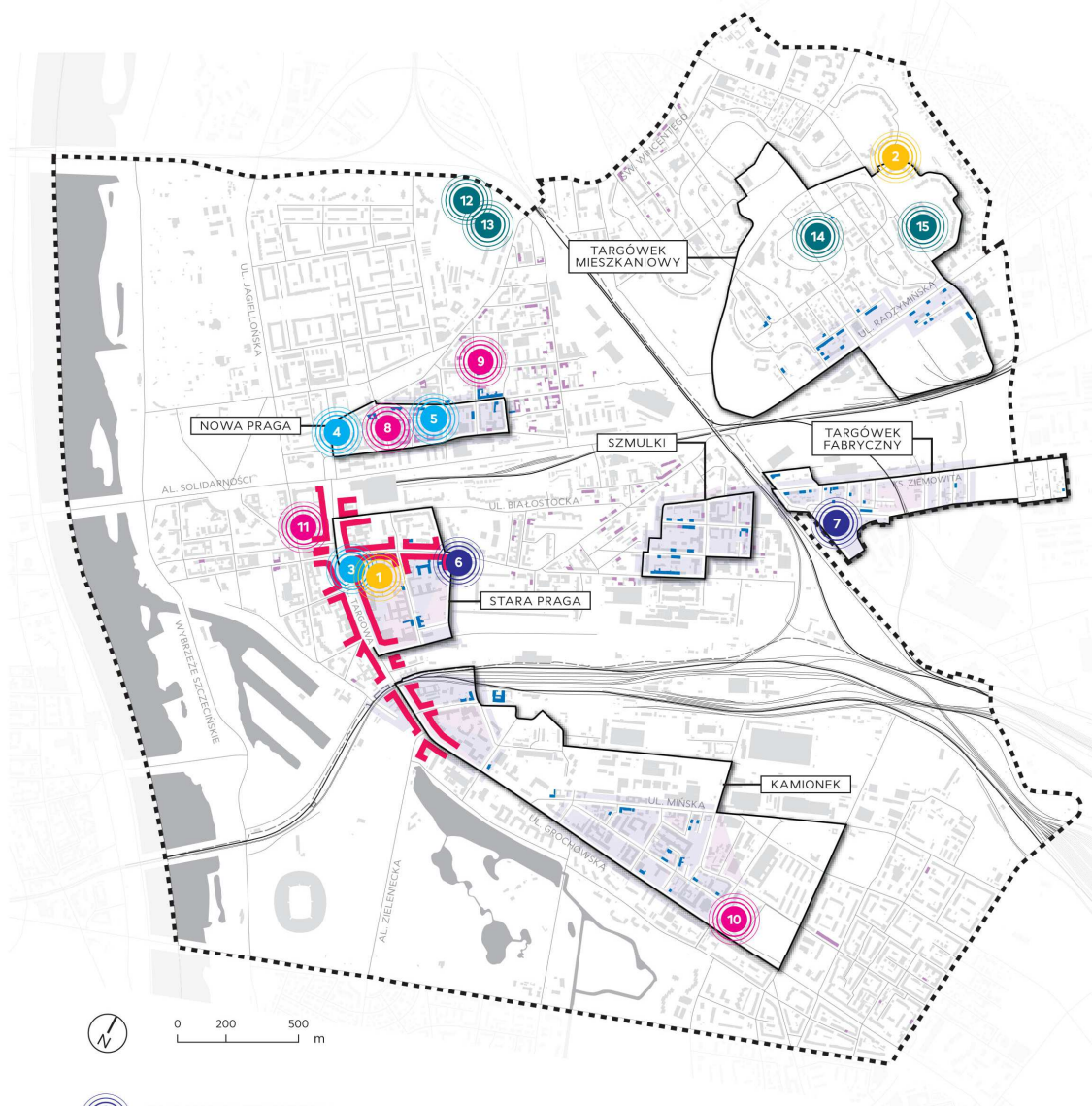
Cel III Zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu		
1. Działania skierowane do dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat i ich rodzin	1.1., 1.5., 4.1., 4.2.,	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
2. Działania skierowane do dzieci i młodzieży w wieku 15–26 lat i ich rodzin	1.1., 1.5., 4.1., 4.2.	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
3. Działania skierowane do dzieci w wieku 0–6 lat i ich rodzin	1.6., 4.1., 4.2.,	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
4. Likwidacja lokalnych małoskalowych barier architektonicznych na terenie rewitalizowanego obszaru	1.1., 1.5., 2.2.	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
5. Tworzenie i wspieranie form aktywizacji osób starszych (lokalne międzypokoleniowe centra aktywności seniorów)	1.6., 2.1., 2.2., 4.1., 4.2.	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
6. Wspieranie aktywizacji osób z niepełnosprawnościami	2.4., 4.1., 4.2.	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
7. Organizacja w korelacji z LSW dodatkowych zajęć edukacyjnych rozwijających talenty i redukujących deficyty rozwojowe uczniów	1.1., 1.5., 4.1., 4.2.	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
Cel IV Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich udziału w różnych obszarach funkcjonowania miasta		
1. Stworzenie miejsc aktywności lokalnej jako jednego z komponentów Centrum Markowska 16	1.6., 2.1., 2.2., 3.1.,	Biuro Pomocy i Projektów Społecznych
2. Stworzenie miejsca aktywności lokalnej na Siarczanej 6	1.6., 2.1., 2.2., 3.1.	Centrum Komunikacji Społecznej
3. Stworzenie miejsca aktywności lokalnej w Centrum Wielokulturowym przy ul. Jagiellońskiej 54 (wejście od Pl. Hallera)	1.1., 3.1., 3.2.	Centrum Komunikacji Społecznej
4. Kontynuacja i rozwijanie działań Centrum Społecznego PACA	2.1., 2.2., 3.1.	Centrum Komunikacji Społecznej
5. Otwieranie infrastruktury społecznej na działania wspierające rozwój wspólnot sąsiedzkich oraz zachęcanie instytucji publicznych (biblioteki, domy kultury) do włączania się w takie przedsięwzięcia	3.1.	Centrum Komunikacji Społecznej
6. Tworzenie i wspieranie partnerstw i współpracy grup formalnych i nieformalnych, organizacji, przedsiębiorców oraz instytucji na obszarach lokalnych	1.2., 1.3., 1.6., 2.1., 2.2., 3.1.	Centrum Komunikacji Społecznej

7. Działania animacyjne ukierunkowane na pobudzenie wspólnotowości mieszkańców oraz na wspieranie lokalnych inicjatyw, w tym promocja inicjatywy lokalnej	1.1., 2.1., 2.2., 3.1.	Centrum Komunikacji Społecznej
8. Prowadzenie konsultacji i procesów partycypacyjnych dotyczących, projektów i inwestycji realizowanych w ramach ZPR przypisanych do kluczowych projektów Programu	1.6., 2.1., 2.2.	Centrum Komunikacji Społecznej

DZIAŁANIA W RAMACH ZINTEGROWANEGO PROGRAMU REWITALIZACJI NA OBSZARZE PRIORYTETOWYM

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku

KLUCZOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

1. Centrum Lokalne - Bazar Różycykiego
2. Centrum Lokalne - Bazar Trocka
3. Centrum Kreatywności - Targowa 56
4. Centrum Kreatywności - Targowa 80
5. Ulica Mała
6. Centrum Aktywności Lokalnej - Markowska 16
7. Centrum Aktywności Lokalnej - Siarczana 6
8. Centrum Artystyczne - Pasaż Inżynierska 6
9. Centrum Kulturalno-Społeczne - Pałac Konopackiego
10. Centrum Orkiestra Sinfonia Varsovia
11. Teatr Baj - remont
12. Pływalnia Namysłowska
13. Skwer Sportów Miejskich
14. Hala sportowa - Remiszewska
15. Boisko Trocka - modernizacja

GŁÓWNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA

PLANOWANE REMONTY
KWARTAŁÓW

PLANOWANE REMONTY
BUDYNKÓW

PLANOWANE DOPOSAŻENIA
W C.O.I.C.C.W.

--- GRANICA OBSZARU
PRIORYTETOWEGO

— GRANICE
PODOBZARÓW

--- GRANICE DZIELNIC

6.4. Finansowanie Programu

Zintegrowane podejście do realizacji programu przekłada się również na sposób finansowania działań z zakresu rewitalizacji. Przyjęta zasada koncentracji oznacza, że dla osiągnięcia trwałej zmiany w obszarze priorytetowym konieczne jest skupienie na nim wiązki polityk miejskich. Z uwagi na zmienny poziom finansowania poszczególnych miejskich polityk określenie docelowej kwoty finansowania jest obarczone ryzykiem niedoszacowania, w związku z powyższym poziom zaangażowania większości źródeł finansowania Programu został określony na najbardziej prawdopodobnym poziomie. Należy to odczytywać, że docelowa wartość finansowania będzie wyższa niż określona w poniższym rozdziale.

Efekty rewitalizacyjne osiągane są również dzięki realizacji dużych przedsięwzięć transportowych wynikających ze Strategii zrównoważonego rozwoju systemu transportowego Warszawy do 2015 roku i na lata kolejne. Działania te zostały ujęte jako dodatkowe przedsięwzięcia, które nie są bezpośrednio realizowane w Programie, jednak ich uwzględnienie w samym dokumencie dopełnia kształt działań podejmowanych na obszarze priorytetowym.

6.4.1. Źródła finansowania

Budżet miasta

Budżet miasta stołecznego Warszawy jest największym źródłem finansowania działań ujętych w Programie i jako taki będzie zaangażowany w realizację zadań w następujących przypadkach:

1. Jako źródło finansowania dla publicznych przedsięwzięć realizowanych przez m.st. Warszawę, jednostki organizacyjne i wybrane spółki miejskie (w formie wkładu finansowego).
2. Jako źródło współfinansowania dla publicznych przedsięwzięć realizowanych przez m.st. Warszawę i jednostki organizacyjne finansowanych częściowo ze źródeł zewnętrznych, w tym środków UE.
3. Jako źródło współfinansowania dla przedsięwzięć prywatnych realizowanych przez podmioty zewnętrzne (środki pochodzące z tyt. opłaty za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych pobieranych na podstawie ustawy Prawo ochrony

środowiska ¹⁰⁸, środki ujęte w planie wydatków Biura Stołecznego konserwatora Zabytków ¹⁰⁹, inicjatywy lokalne¹¹⁰).

Mając na uwadze metodologię stosowaną w sektorze finansów publicznych działania w obszarze priorytetowym będą finansowane z:

- Środków majątkowych w wysokości – 935 mln zł
- Środków bieżących w wysokości – 57 mln zł

Wydatki majątkowe i bieżące budżetu m.st. Warszawy

Dla precyzyjnego określenia budżetu, jaki m.st. Warszawa przeznacza na realizację Zintegrowanego Programu Rewitalizacji do 2022 roku, wydatki ponoszone przez dysponentów budżetu m.st. Warszawa ujmowane będą w układzie zadaniowym zgodnie z klasyfikacją budżetową.

Z uwagi na specyfikę działań finansowanych ze środków inwestycyjnych są one przypisane odpowiednio do sfer:

- Ład przestrzenny i gospodarka nieruchomościami,
- Gospodarka komunalna i ochrona środowiska,
- Bezpieczeństwo i porządek publiczny,
- Edukacja,
- Ochrona zdrowia i pomoc społeczna,
- Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- Rekreacja, sport i turystyka.

¹⁰⁸ Uchwała nr LXIII/1764/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 29.08.2013r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie inwestycji na terenie m.st. Warszawy, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej.

¹⁰⁹ Uchwała nr XXXVI/1073/2008 Rady m. st. Warszawy z dnia 26 czerwca 2008 r. w sprawie określenia zasad przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdującym się na obszarze m. st. Warszawy

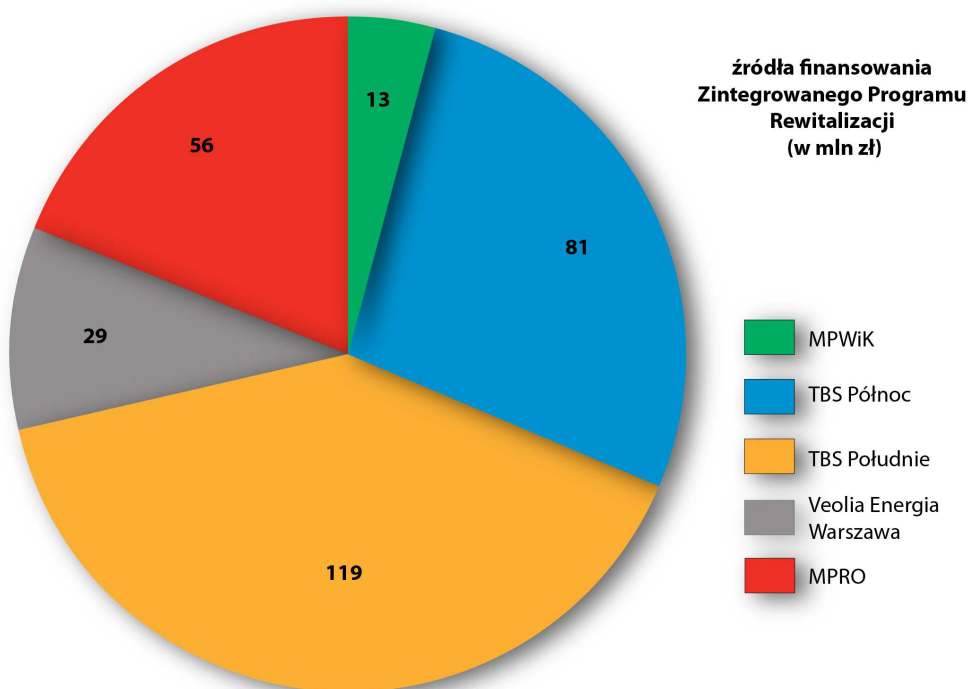
¹¹⁰ Na podstawie uchwały nr LXI/1692/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 11 lipca 2013 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Spółki m.st. Warszawy

Z uwagi na występujące deficyty infrastrukturalne w obszarze priorytetowym będą również prowadzone działania finansowane ze środków spółek będących własnością m.st. Warszawy lub których miasto jest udziałowcem. Na tym terenie przewiduje się zaangażowanie następujących spółek:

- Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A.,
- Veolia Energia Warszawa S.A.,
- Towarzystwo Budownictwa Społecznego Warszawa Południe sp. z o.o.,
- Towarzystwo Budownictwa Społecznego Warszawa Północ sp. z o.o.,
- Miejskie Przedsiębiorstwo Robót Ogrodniczych sp. z o.o.

Zaangażowanie finansowe miejskich spółek obrazuje poniższy wykres:

Fundusz Dopłat

W związku z realizacją działań z zakresu budownictwa mieszkaniowego na terenie obszaru priorytetowego planuje się wykorzystanie dostępnych mechanizmów finansowania uruchomionych za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego w ramach Programu wspierania budownictwa socjalnego. Łącznie w okresie trwania Programu przewiduje się pozyskać z tego źródła 150 mln zł.

Środki UE

Umowa Partnerstwa¹¹¹ zidentyfikowała miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji jako jedno z pięciu obszarów strategicznej interwencji wymagające kompleksowych, zintegrowanych działań społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Tym samym, fundusze unijne, zwłaszcza Europejski Fundusz Społeczny (EFS) i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), będą stanowiły jedno z podstawowych źródeł finansowania działań rewitalizacyjnych również na terenie m.st. Warszawy. Środki te przewidziane są głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO), a dodatkowo także w ramach programów krajowych: w przypadku Warszawy Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIS), Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) oraz Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR). Zasady pozyskania środków europejskich będą znajdowały się w wymienionych powyżej dokumentach i przyjmowane będą na poziomie regionalnym bądź krajowym.

Mając na uwadze obecny stan przygotowania do wdrażania ww. programów, przewiduje się pozyskanie środków z następujących priorytetów inwestycyjnych:

1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko¹¹²:

a. Oś priorytetowa I – Zmniejszenie emisyjności gospodarki:

- i. Cel tematyczny 4.III – wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym (alokacja dla metropolii warszawskiej – 33 852 776 euro).

¹¹¹ Umowa Partnerstwa zatwierdzona przez Komisję Europejską 23 V 2014 r.

¹¹² Podane dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko alokacje zostały określone przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju dla obszaru metropolitalnego Warszawy i ich precyzyjne przeznaczenie zostanie określone w Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla metropolii warszawskiej.

- ii. Cel tematyczny 4.V – promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu (alokacja dla metropolii warszawskiej – 29 633 223 euro).
- iii. Cel tematyczny 4.VI – promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe (alokacja dla metropolii warszawskiej – 26 445 308 euro).
- b. Oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury:
 - i. Cel tematyczny 6.C – zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego (10 mln euro)¹¹³.

2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego¹¹⁴:

- c. Priorytet I Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu
- d. Priorytet IV Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka
- e. Priorytet V Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu
- f. Priorytet VI Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji
- g. Priorytet VII Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego

3. POWER¹¹⁵

- h. Oś priorytetowa I – Osoby młode na rynku pracy
 - i. Cel tematyczny 8.II trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży,
- i. Oś priorytetowa II – Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
 - i. Cel tematyczny 8.VI aktywne i zdrowe starzenie się,

¹¹³ Przewidywane jest złożenie dwóch wniosków o dofinansowanie w zakresie infrastruktury kultury w obiektach dziedzictwa kulturowego o łącznej wnioskowanej alokacji w wysokości 10 mln euro.

¹¹⁴ Z uwagi na przyjęty w programie konkursowy tryb wyboru projektów w skali całego województwa nie można określić alokacji zaangażowanej w realizację programu w chwili jego przyjęcia.

¹¹⁵ Z uwagi na przyjęty w programie konkursowy tryb wyboru projektów w skali całego województwa nie można określić alokacji zaangażowanej w realizację programu w chwili jego przyjęcia.

- ii. Cel tematyczny 9.I aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie
- iii. Cel tematyczny 9.V wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia

j. Oś priorytetowa IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa

Pozostałe programy, realizowane na poziomie ponadnarodowym, z których przewiduje się realizację działań w obszarze kryzysowym, to:

- Kreatywna Europa – nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych.
- Europa dla Obywateli – kontynuacja programu Unii Europejskiej wspierającego aktywne obywatelstwo europejskie.
- Program ramowy UE na rzecz innowacyjności Horizon 2020

Z uwagi na wczesny etap wdrażania niektórych instrumentów finansowych UE nie oszacowano poziomu wsparcia możliwego do osiągnięcia. Zakłada się, że projekty współfinansowane ze środków europejskich będą realizowane przez miasto stołeczne Warszawę jako beneficjenta. Dopuszcza się również realizację projektów partnerskich na zasadach określonych we właściwej ustawie¹¹⁶.

Fundusze ochrony środowiska

Działania określone w programie z zakresu zmniejszania emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez podnoszenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej mogą być również wspierane w ramach są określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.

Z punktu widzenia celów rewitalizacji najbardziej istotne są te instrumenty, które dotyczą poprawy efektywności energetycznej budynków – zarówno istniejących (projekty wspierane m.in. w ramach Systemu Zielonych Inwestycji), jak i nowo tworzonych obiektów (program priorytetowy NFOŚiGW LEMUR – Energooszczędne Budynki Użyteczności Publicznej).

Dodatkowo, istotne jest wsparcie na obszarach zdegradowanych poprawy efektywności energetycznej pozostałej infrastruktury, m.in. energooszczędnego oświetlenia ulicznego (program priorytetowy NFOŚiGW SOWA).

¹¹⁶ Zasady partnerskiej realizacji projektów reguluje art. 33 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020.

Instrumenty ukierunkowane na poprawę jakości powietrza, w tym na walkę z tzw. niską emisją, wsparcie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii (program priorytetowy NFOŚiGW KAWKA) Wsparcie tworzenia mikroinstalacji OZE jest jednym z aktualnych priorytetów NFOŚiGW i jest finansowane przez program priorytetowy PROSUMENT (na poziomie osób fizycznych, spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych oraz jednostek samorządu terytorialnego) oraz przygotowywany program priorytetowy BOCIAN (na poziomie przedsiębiorstw).

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Realizacja zadań w zakresie podniesienia efektywności energetycznej budynków mieszkalnych może być ponadto wspierana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, którego operatorem jest Bank Gospodarstwa Krajowego. Z jego środków są dotowane (w formie spłaty części kredytu) przedsięwzięcia służące poprawie stanu technicznego istniejących budynków, z jednoczesnym zmniejszeniem zapotrzebowania na energię ciepłą. Z uwagi na charakter instrumentu zaangażowanie finansowe planowane w czasie trwania Programu jest trudne do oszacowania.

Środki partnerów prywatnych

Proces rewitalizacji jest możliwy do wdrożenia dzięki podejmowanym inicjatywom przez podmioty prywatne. Na obszarze priorytetowym można wyróżnić następujące rodzaje podmiotów prywatnych, których aktywność będzie miała duży wpływ na wzmocnienie pozytywnych efektów w obszarze priorytetowym:

- Małe i średnie przedsiębiorstwa podejmujące inwestycje i rozwijające swoją działalność na obszarze priorytetowym,
- Wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie realizujące szereg projektów poprawiających efektywność energetyczną i estetykę posiadanych budynków,
- Duże podmioty prowadzące przedsięwzięcia przekształcające tereny przemysłowe w kierunku funkcji sprzyjających procesom rewitalizacyjnym – tj. Koneser, Soho Factory, Okam, ZT Kruszwica, Port Praski.

Pozostałe

Pozostałe nieujęte powyżej instrumenty finansowe będą zaangażowane w realizację Programu w zależności od aktywności beneficjentów zewnętrznych. Do przykładowych źródeł współfinansowania ich przedsięwzięć należą:

- Instrumenty w ramach Pomocy Społecznej,
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO – wsparcie dla NGO's),
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy,
- Mazowiecki Fundusz Poręczeń Kredytowych.

W przypadku działań ukierunkowanych na realizację aktywnych polityk rynku pracy istnieje możliwość finansowania usług i instrumentów rynku pracy, w obszarze przeciwdziałania negatywnym skutkom bezrobocia, z wykorzystaniem środków Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego (PO WER i RPO dla województwa mazowieckiego), Kierunki i sposób ich wydatkowania w każdym roku, uzależniony jest od kwot, jakie przyznane zostaną przez Ministra właściwego do spraw pracy, zaś wysokość środków PFRON określana jest Uchwałą Rady m.st. Warszawy

Tabela nr 12. Finansowanie Zintegrowanego Programu Rewitalizacji w ujęciu źródeł finansowania

Źródło finansowania	Kategoria	Planowana wysokość nakładów
Budżet m.st. Warszawy		
	Środki majątkowe	935 mln zł
	Środki bieżące	57 mln zł
Spółki m.st. Warszawy		
	MPWiK	13 mln zł
	TBS Północ	81 mln zł
	TBS Południe	119 mln zł
	Veolia Energia Warszawa	29 mln zł
	MPRO	56 mln zł

Fundusz Dopłat		150 mln zł
Środki UE		
	POIS ¹¹⁷	150 mln zł
	RPO	b.d.
	POWER	b.d.
	Kreatywna Europa	b.d.
	Europa dla Obywateli	b.d.
Fundusze ochrony środowiska		
	WFOSiGW	b.d.
	NFOSiGW	b.d.
Fundusz Termomodernizacji i Remontów	-	b.d.
Środki prywatne		b.d.
Pozostałe	b.d.	b.d.

6.4.2. Wysokość środków

Alokacja środków na główne cele ZPR

Zakłada się, że na realizację kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach czterech celów głównych i podporządkowanych im celów szczegółowych do 2022 roku zostanie przeznaczona kwota w wysokości ok. 1.440 mld zł. Poniższa tabela obrazuje przewidywane alokowanie środków na poszczególne główne cele ZPR:

¹¹⁷ Dla obliczenia alokacji programu zaangażowanej w realizację programu użyto wstępnej kalkulacji opartej na dotychczasowych doświadczeniach w zakresie realizacji podobnych projektów.

Tabela nr 13. Przewidywana alokacja środków na poszczególne główne cele ZPR

Cel	Budżet m.st. Warszawy	Środki UE	Spółki m.st. Warszawy	SUMA
I Ożywienie społeczno-gospodarcze, podniesienie jakości przestrzeni publicznej oraz poprawa środowiska naturalnego zgodnie z wymogami gospodarki niskoemisyjnej	469 mln zł	110 mln zł	298 mln zł	877 mln zł
II Rozwój sportu, turystyki i kultury w oparciu o tożsamość lokalną oraz zasoby dziedzictwa kulturowego	430 mln zł	40 mln zł	0 ¹¹⁸	470 mln zł
III Zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	57 mln zł	bd ¹¹⁹	0 ¹²⁰	57 mln zł
IV Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich udziału w różnych obszarach funkcjonowania miasta	36 mln zł	0 ¹²¹	0 ¹²²	36 mln zł

6.4.3. Finansowanie zadań poszczególnych beneficjentów

6.4.3.1. Zadania m.st. Warszawy

- Zadania **ponaddzielnicowe** realizowane przez jednostki miejskie lub Biura w ramach ZPR finansowane będą ze środków budżetu m.st. Warszawy i zostaną ujęte w załączniku ogólnomiejskim, zadania te będą całości finansowane ze środków budżetu miasta oraz w niektórych przypadkach ze środków UE.
- Zadania **ponaddzielnicowe** realizowane przez jednostki dzielnicowe lub dzielnice w ramach ZPR na priorytetowym obszarze będą finansowane z budżetu m.st. Warszawy i zostaną ujęte w załączniku dzielnicowym.
- Zadania **dzielnicowe** realizowane w ramach ZPR przez dzielnice na priorytetowym obszarze będą finansowane z budżetu dzielnicy. Na zadania te dzielnice zabezpieczą

¹¹⁸ Nie przewiduje się wsparcia spółek m.st. Warszawy w tym celu

¹¹⁹ Z uwagi na przyjęty model finansowania projektów z Europejskiego Funduszu Społecznego wartość wsparcia UE jest obecnie trudna do oszacowania

¹²⁰ Nie przewiduje się wsparcia spółek m.st. Warszawy w tym celu

¹²¹ Nie przewiduje się wsparcia ze środków UE w ramach tego celu

¹²² Nie przewiduje się wsparcia spółek m.st. Warszawy w tym celu

w załączniku dzielnicowym minimum 10% wydatków ogółem w załączniku dzielnicowym.

- Dzielnice (Praga-Południe, Praga-Północ, Targówek), które przeznaczą powyżej 10% zaangażowania na zadania dzielnicowe, będą mogły otrzymać zwrot poniesionych nakładów w zależności od wysokości utworzonej rezerwy przeznaczonej na rewitalizację ujętej w budżecie Miasta, środki dodane do załącznika dzielnicowego mogą być wydatkowane jedynie na inne zadania w ramach projektów rewitalizacyjnych.

6.4.3.2. Projekty spółek m.st. Warszawy

Projekty spółek m.st. Warszawy będą finansowane w następujący sposób:

Zadania powierzone i stanowiące usługi użyteczności publicznej w zakresie rozwoju sieci wodociągowo-kanalizacyjnej będą finansowane zgodnie z *Ustawą o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków* [taryfa] oraz ze środków UE dla projektów ogólnomiejskich lub dedykowanych dla obszaru rewitalizacji.

- Zadania z zakresu **mieszkalnictwa** realizowane przez towarzystwa budownictwa społecznego finansowane będą ze środków pochodzących z kredytów i/lub obligacji oferowanych w ramach Banku Gospodarstwa Krajowego lub innych instrumentów wspierających rozwój mieszkalnictwa za pomocą preferencyjnego kapitału. Drugim źródłem finansowania będzie partycypacja mieszkańców wnoszona na zasadach określonych w przepisach¹²³. W przypadku wybranych projektów realizowanych przez spółki TBS na nieruchomościach wniesionych lub powierzonych przez m.st. Warszawę zakładane jest wniesienie partycypacji z budżetu m.st. Warszawy oraz wykorzystanie środków Funduszu Dopłat.
- Pozostałe projekty będą realizowane w ramach środków własnych spółek lub z pomocą kredytów lub innych instrumentów oferowanych m.in. za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego lub Polskich Inwestycji Rozwojowych.

¹²³ Ustawa z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego oraz o zmianie niektórych ustaw.

6.4.3.3. Projekty beneficjentów zewnętrznych

Projekty partnerów zewnętrznych, tj. przedsiębiorstw, wspólnot mieszkaniowych i spółdzielni, będą finansowane w ramach ich środków własnych. W przypadku spełnienia warunków określonych w odrębnych przepisach niektóre z tych projektów będą mogły pozyskać finansowanie zwrotne lub bezzwrotne w ramach następujących instrumentów:

- Środki UE,
- Fundusze ochrony środowiska,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Środki przedsiębiorstw energetycznych pozyskiwane w ramach koncesjonowanej działalności na obszarze miasta,
- Pozostałe.

Ponadto zakłada się udzielanie wsparcia z budżetu m.st. Warszawy beneficjentom zewnętrznym w przypadku realizacji przez nich projektów zgodnych z założeniami Zintegrowanego Programu Rewitalizacji za pomocą następujących mechanizmów:

- dotacji na prace konserwatorskie w budynkach zabytkowych,
- wsparcia z środków pochodzących z opłat środowiskowych¹²⁴,
- inicjatywy lokalnej,
- budżetu partycypacyjnego¹²⁵.

Wsparcie z wyżej wymienionych źródeł zostało określone w innych aktach prawa lokalnego (odpowiednio uchwał Rady m.st. Warszawy lub zarządzeń Prezydenta m.st. Warszawy). Przewiduje się wzmocnienie finansowe ww. instrumentów w ramach środków zarezerwowanych w budżecie na rewitalizację Pragi.

Działania partnerów zewnętrznych zostaną dodatkowo wzmocnione za pomocą zachęt fiskalnych tworzonych w oparciu o odpowiednie przepisy prawa¹²⁶.

- Zwolnienie z podatku od nieruchomości udzielanych w ramach pomocy Miasta na wsparcie podejmowanych na obszarze rewitalizacji nowych inwestycji w sektorze kreatywnym, sportu, rekreacji, turystyki, kultury i edukacji. Na okres – do dwóch lat.

¹²⁴ Uchwała nr LXIII/1764/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 29.08.2013r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie inwestycji na terenie m.st. Warszawy, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej.

¹²⁵ Uchwała nr LXI/1691/2013 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 11 lipca 2013 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami m.st. Warszawy oraz Zarządzenie Nr 5409/2014 r. Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 13 stycznia 2014 r. w sprawie konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta m.st. Warszawy w zakresie budżetu partycypacyjnego na rok 2015.

¹²⁶ Odpowiednio Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami i ustawa z dnia 30 kwietnia 2004r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej..

- Zwolnienia z podatku od nieruchomości udzielanych w ramach pomocy Miasta na wsparcie realizacji nowych programów w sektorze sportu, rekreacji, turystyki, kultury i edukacji. Na okres – do dwóch lat.
- Preferencyjne stawki czynszu z tytułu najmu lokalu na rzecz podmiotów świadczących pożądaną z punktu widzenia usługi, np. rzemieślnicze.

Zasady korzystania z ww. mechanizmów zostaną przyjęte w drodze odrębnych aktów prawnych.

Finansowanie zewnętrzne zadań w ramach Programu zgodnie z założeniami do Narodowego Planu Rewitalizacji wskazuje zarówno na wsparcie europejskie, jak i krajowe. W ramach Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych finansowanie przewidziane jest poprzez EFRR, EFS i Fundusz Spójności, w ramach programów regionalnych i krajowych, w tym także sukcesywne zasilanie środkami pochodzącymi ze spłaty pożyczek udzielonych w ramach instrumentu Jessica.

7. System wdrażania, okresowego monitorowania i oceny Programu

7.1. Zasady wdrażania

Zintegrowany Program Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 roku przyjmowany jest uchwałą Rady m.st. Warszawy¹²⁷.

Podstawowymi zasadami wdrażania programu są:

- **Kompleksowość** – oznacza realizację działań i projektów wieloaspektowo, z perspektywy całego miasta; zasada jest weryfikowana na poziomie Programu, a nie pojedynczych projektów. **Kompleksowość**
- **Koncentracja terytorialna** oznacza, że Program realizowany jest na wskazanym obszarze kryzysowym, który charakteryzuje się szczególnymi warunkami w skali Warszawy, **Koncentracja terytorialna**
- **Komplementarność** – oznacza, że projekty realizowane w ramach różnych działań i priorytetów wzajemnie się uzupełniają; inwestycje publiczne są realizowane równolegle z projektami wspierającymi i towarzyszącymi partnerów zewnętrznych. **Komplementarność**
- **Partnerstwo** – oznacza włączenie w realizację Programu partnerów społecznych, gospodarczych i instytucjonalnych. **Partnerstwo**
- **Współpraca** – oznacza zarówno współdziałanie wewnątrz struktury m.st. Warszawy (komórek, jednostek organizacyjnych i dzielnic), jak również pomiędzy partnerami publicznymi, społecznymi i prywatnymi; realizacja zasady dotyczy zarówno ustalania priorytetów, realizacji projektów, jak i mierzenia ich efektów. **Współpraca**

7.2. Instrumenty wdrażania

Podstawowymi instrumentami wdrażania, które skierowane są na rozwiązanie wskazanych w diagnozie problemów są **kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne**. Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały wyłonione na etapie programowania i powstały na podstawie procesu partycypacji, na który złożyły się zarówno konsultacje z dzielnicowymi komisjami dialogu społecznego, jak również lokalnymi liderami, organizacjami

¹²⁷ Zgodnie z Ustawą o samorządzie gminnym z 8. III.1990 r.; Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591.

pozarządowymi i mieszkańcami. Założenia ich realizacji zostały uzgodnione z podmiotami zaangażowanymi w proces rewitalizacji.

Każde kluczowe przedsięwzięcie rewitalizacyjne odpowiada na zdefiniowany cel Programu oraz ma wskazany do realizacji podmiot. Projekty realizowane w ramach kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego są wskazane w wykazie.

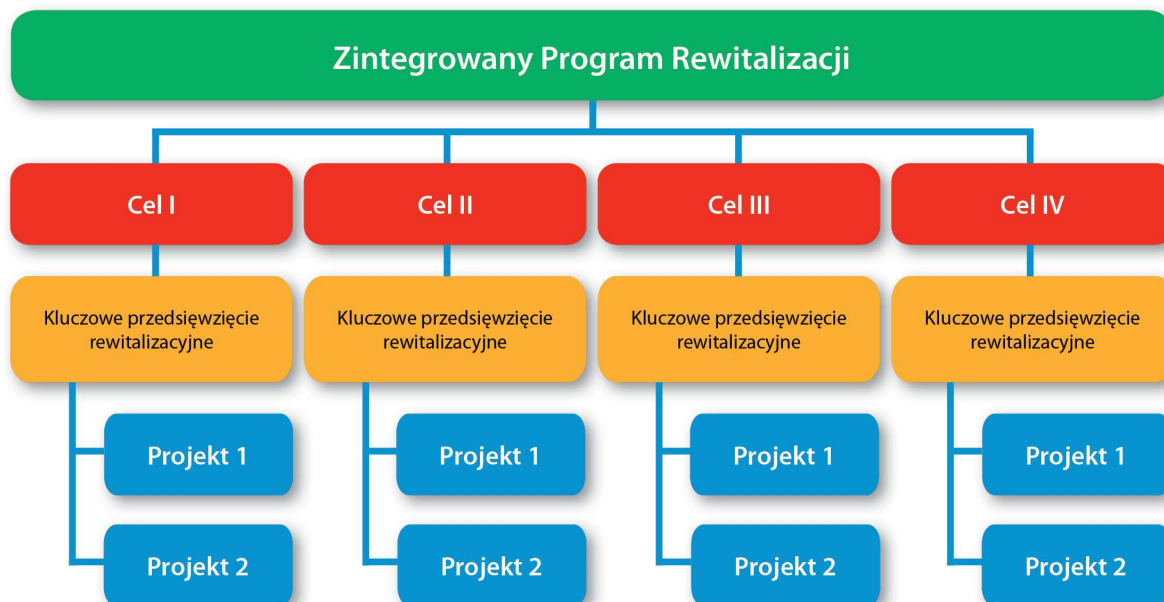
Wykaz i harmonogram projektów wchodzących w skład kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ZPR aktualizowany jest dwa razy w roku na podstawie zgłoszeń podmiotów je realizujących/inicjujących. Wykaz prowadzony jest przez Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji dostępny publicznie za pośrednictwem serwisu internetowego REWITALIZACJA. Wykaz powinien zawierać co najmniej: nazwę projektu i podmiotu go realizującego, prognozowane rezultaty, syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań

(w ramach projektu), lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość projektu, sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji projektów w odniesieniu do przyjętych celów Programu; w przypadku projektów beneficjentów zewnętrznych dopuszczalne jest ograniczenie zakresu informacyjnego do tego, który będzie dostępny na etapie przyjmowania projektów do Programu. Szczegółowe wytyczne dotyczące informacji na temat projektów realizowanych w ramach przedsięwzięcia kluczowego opracuje Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji.

Warunkiem włączenia projektu do kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego jest:

- zgodność z celami i zasadami ZPR,
- zgodność z celami kluczowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego,
- określony montaż finansowy.

Schemat – Wdrażanie ZPR

Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji ustala wytyczne dla podmiotów realizujących kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie wymaganych informacji opisujących stan realizacji projektów w formie raportów. Raporty zawierają informację na temat postępu rzeczowego (wskaźniki), finansowego; porównanie wydatków faktycznie poniesionych z planowanymi; aktualne informacje na temat postępu prac; wyjaśnienie i uzasadnienie powstałych odchyleń i wskazanie metod naprawczych.

7.3. System instytucjonalny

Jednym z kluczowych czynników sukcesu Programu jest koordynacja działań i sprawny przepływ informacji pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w jego realizację. Z uwagi na złożoność procesów przewidzianych do realizacji ZPR, system wdrażania został podzielony na skorelowane ze sobą systemy: programowania, monitorowania i wdrażania.

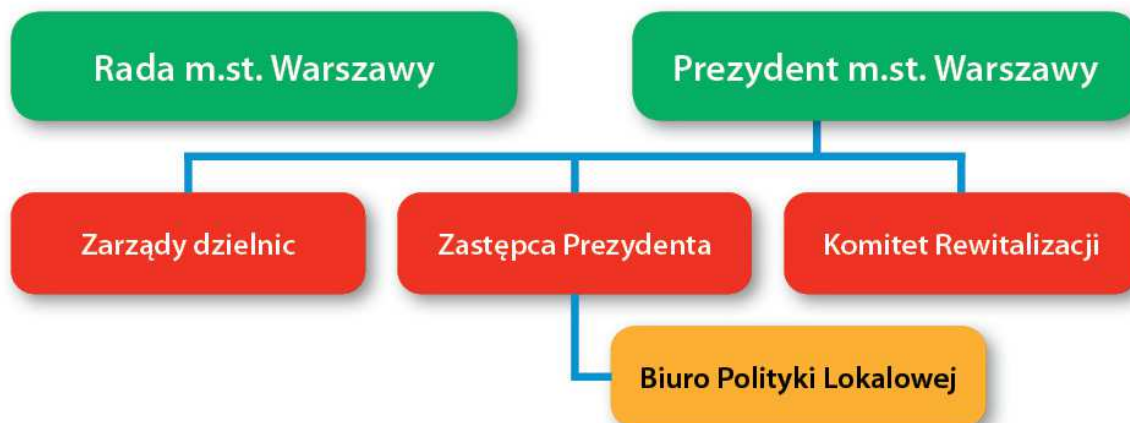
7.3.1. Programowanie

Zintegrowany Program Rewitalizacji jest dokumentem opracowanym przez Prezydenta m.st. Warszawy przy uwzględnieniu narzędzi partycypacyjnych i konsultacji społecznych. Akceptacja i każdorazowa zmiana ZPR dokonywana jest w drodze uchwały Rady m.st. Warszawy.

Za realizację Programu w imieniu Prezydenta m.st. Warszawy odpowiadają wskazane w Programie komórki i jednostki organizacyjne. Szczególną rolę w procesie wdrażania Programu pełnią dzielnice, które jako jednostki pomocnicze m.st. Warszawy koordynują działania na poziomie lokalnym. Dla realizacji działań na poziomie dzielnic zostanie powołany dzielnicowy koordynator ds. rewitalizacji, do którego zadań w szczególności należy koordynacja Programu na obszarze kryzysowym dzielnicy oraz przygotowanie niezbędnych informacji i dokumentów potrzebnych do sporządzania raportów okresowych oraz raportu końcowego z realizacji Programu.

Za proces **przygotowania, koordynacji, ewaluacji i aktualizacji** Programu odpowiada, wskazane w regulaminie organizacyjnym Urzędu m.st. Warszawy Biuro odpowiedzialne za wdrażanie programu rewitalizacji. Podstawowymi zadaniami wykonywanymi przez Biuro jest:

- Przegląd polityk sektorowych miasta w aspekcie działań prowadzonych na obszarze rewitalizowanym,
- Pozyskiwanie informacji o realizowanych i planowanych do realizacji programach i projektach miejskich w obszarach rewitalizowanych,
- Weryfikacja kompleksowości kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych planowanych przez biura,
- Ocena formalna i merytoryczna (na podstawie wypracowanych kryteriów) projektów zgłaszanych do Programu,
- Ocena projektów zgłoszonych do realizacji przez partnerów zewnętrznych na obszarze objętym rewitalizacją pod kątem celów Programu,
- Opracowywanie wykazu projektów wchodzących w skład kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- Przygotowywanie projektów aktualizacji Programu,
- Organizacja i wdrażanie systemu monitorowania rzeczowego i finansowego dla Programu,
- Opracowanie systemu sprawozdawczości z realizacji Programu,
- Dokonywanie okresowych przeglądów realizacji projektów, w tym wizyty na miejscu,
- Opiniowanie zmian w budżecie miasta zadań realizowanych w obszarze priorytetowym,
- Sporządzanie raportów okresowych oraz raportu końcowego z realizacji Programu,
- Tworzenie raportów w zakresie realizacji kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- Promocja Programu oraz stworzenie systemu informacji o programie i jego zasadach,
- Pełnienie roli sekretariatu Komitetu Rewitalizacji

Schemat – Instytucjonalny schemat programowania ZPR**7.3.2. Komitet Rewitalizacji**

Z uwagi na społeczny charakter Programu kluczową rolę w procesie realizacji ZPR odgrywa **Komitet Rewitalizacji ZPR**, którego posiedzenia zwoływane są na wniosek Prezydenta m.st. Warszawy nie rzadziej niż raz na kwartał. Komitet Rewitalizacji jest to uspołecznione ciało współpracujące z Urzędem m.st. Warszawy w sprawach dotyczących projektowania, realizacji i oceny rewitalizacji oraz pełniące funkcję opiniodawczo – doradczą dla Prezydenta m.st. Warszawy.

Do głównych zadań Komitetu należą:

- Analiza potrzeb projektowych wynikających z realizacji Programu.
- Opiniowanie zmian do kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
- Dokonywanie okresowego przeglądu postępów realizacji kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz celów Programu na podstawie dokumentów przedkładanych przez Biuro / komórkę organizacyjną odpowiedzialną za wdrażanie programu rewitalizacji.
- Opiniowanie raportów okresowych i raportu końcowego z realizacji Programu oraz rekomendowanie wszelkich zmian związanych z ZPR.
- Występowanie do Prezydenta m.st. Warszawy z wnioskiem o przeprowadzanie ekspertyz lub analiz programu, mających na celu poprawienie jego skuteczności.
- Określanie zmian w kierunkach realizacji Programu.
- Inicjowanie projektów aktualizacji Programu, w tym określenie kierunków działań na poziomie miasta.
- Rekomendacja zmian do dokumentów strategicznych m.st. Warszawy.

W skład Komitetu Rewitalizacji wchodzi sześciu przedstawicieli wskazanych przez Prezydenta m.st. Warszawy, przedstawiciele zarządów dzielnic Pragi - Południe, Pragi - Północ, Targówka, trzech przedstawicieli wskazanych przez organizacje branżowe (SARP, TOnZ, TUP), czterech przedstawicieli strony społecznej, po jednym przedstawicielu właściwym merytorycznie ze względu na każdy cel główny Programu, dwóch przedstawicieli spółek miejskich wskazanych przez Prezydenta m.st. Warszawy oraz dwóch przedstawicieli podmiotów prywatnych. Przedstawiciele strony społecznej jak i podmiotów prywatnych zostaną wybrani w drodze otwartej procedury. Skład i regulamin pracy Komitetu zostanie określony w drodze stosownego zarządzenia Prezydenta m.st. Warszawy.

7.3.3. Monitorowanie

Za proces monitorowania w imieniu Prezydenta m.st. Warszawy odpowiada wskazane w regulaminie organizacyjnym Urzędu m.st. Warszawy Biuro/komórka organizacyjna odpowiedzialna za wdrażanie programu rewitalizacji.

Monitorowanie, czyli stała obserwacja postępów w określonym cyklu czasowym prowadzone będzie na dwóch poziomach: strategicznym (Program) i wdrożeniowym (projektów i kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych).

Monitorowanie¹²⁸ ZPR odbywa się na podstawie zarówno danych przekazywanych przez komórki, jednostki i podmioty realizujące poszczególne zadania, ale również uwzględniając dane kontekstowe odnoszące się do wskaźników realizacji celów ZPR.

Komórki organizacyjne urzędu odpowiedzialne za realizację poszczególnych celów programu składają roczne raporty, które następnie są przedmiotem opinii Komitetu Rewitalizacji.

Schemat Monitorowanie ZPR

Na bazie wspomnianych powyżej raportów oraz danych dotyczących poziomu realizacji wskaźników celów strategicznych raz w roku opracowywane jest sprawozdanie z wdrażania,

¹²⁸ Monitorowanie, czyli stała obserwacja postępów w określonym cyklu czasowym, prowadzone będzie na dwóch poziomach: strategicznym (Program) i wdrożeniowym (projektów i kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych).

które po zaopiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji przekazywane jest do Prezydenta m.st. Warszawy celem akceptacji. Sprawozdanie podlega publikacji na stronie internetowej REWITALIZACJA najpóźniej 30 dni po jego akceptacji. Sprawozdanie obejmuje wnioski z monitoringu (zestaw problemów oraz rekomendacji do wdrożenia). Wnioski ze sprawozdania monitorującego są podstawą prowadzenia aktualizacji ZPR. Wszelkie zmiany w ZPR wymagają zaopiniowania przez Komitet Rewitalizacji.

Pierwszy raport będzie obejmował rok 2015, w którym zostanie ustalona wartość bazowa wskaźników.

7.3.4. Wdrażanie

W celu koordynacji realizacji projektów, a zwłaszcza zapewnienia ich komplementarności i spójności z założeniami ZPR, powołany jest, **Koordinator ds. realizacji kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych**, zatrudniony w strukturze Biura / komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za wdrażanie programu rewitalizacji.

Do zadań Koordynatora ds. realizacji kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych należy:

- Wnioskowanie do Komitetu Rewitalizacji o umieszczenie w Programie kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- Wnioskowanie do Komitetu Rewitalizacji o umieszczenie projektów w wykazie,
- Rekomendowanie Komitetowi Rewitalizacji zmian w projektach ,
- Koordynowanie działań projektowych wymagających jednoczesnego zaangażowania biur, jednostek i spółek m.st. Warszawy oraz strony społecznej,
- Inicjowanie projektów wynikających z realizacji ZPR,
- Zbieranie informacji do monitorowania projektów,
- Współpraca z zewnętrznymi podmiotami realizującymi zadania wynikające z ZPR lub z nim powiązane

Koordinator ds. realizacji kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych może powołać grupę roboczą do realizacji konkretnego przedsięwzięcia kluczowego.

7.4. Ewaluacja Programu

Ewaluacje Programu przeprowadzane będą przez zewnętrznych ewaluatorów, zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego we współpracy z Komitetem Rewitalizacji. Priorytety te zostaną sformułowane w projekcie ewaluacji i zapisane w warunkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji zaprezentowane zostaną w formie raportu, zawierającego rekomendacje, które wykorzystane zostaną przy realizacji Programu. Raport z ewaluacji efektów Programu będzie powszechnie dostępny na stronie internetowej REWITALIZACJA.

Zakłada się w Programie przeprowadzanie trzech planowanych ewaluacji: ex-ante, czyli przed wdrożeniem Programu, okresowej ewaluacji Programu w roku 2018 (bieżącej, wspierającej system wdrażania) oraz ewaluacji końcowej, po zakończeniu wdrażania Programu. Ewaluacja ex-ante powinna zbadać wewnętrzną i zewnętrzną logikę Programu oraz pomóc w ustaleniu wskaźników bazowych dla celów Programu. Ewaluacja okresowa powinna ocenić trafność zaproponowanych kierunków i działań (w stosunku do potrzeb zidentyfikowanych), określić skuteczność podjętych działań oraz ocenić ich wpływ na efekty na poziomie celów, a także zaproponować ewentualne zmiany w przyjętych kierunkach działań. Wnioski (rekomendacje) wynikające z ewaluacji będą podstawą do aktualizacji Programu.

Ewaluacja końcowa będzie dodatkowo uwzględniać efekty długoterminowe i stanowić podstawę dla kontynuacji działań związanych z rewitalizacją.

8. Model partnerstwa

8.1. Model uspołecznienia wdrażania Programu

Formuła partnerstwa w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji m.st. Warszawy do roku 2022 jest wynikiem analizy doświadczeń dotychczasowych prac nad przygotowaniem i wdrażaniem zarówno LPR jak i mikroprogramów rewitalizacji na poziomie dzielnic.

Zasada partnerstwa oznaczająca współdziałanie sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego jest nie tylko przyjętą w programie formułą wdrażania, ale również efektem jego realizacji. Program przyjmuje zasadę partnerstwa na każdym szczeblu wdrażania i w każdym z przyjętych celów. W tym celu zostaną wykorzystane już istniejące w mieście stołecznym Warszawie mechanizmy współdziałania w postaci inicjatywy lokalnej (m.in.

w celu I), powierzania zadań publicznych organizacjom pozarządowym (m.in. w celu II i III), tworzenia partnerstw w ramach Lokalnych Systemów Wsparcia (w celu III), wykorzystania zasobu komunalnego do profilowanego wsparcia działań sektora pozarządowego i prywatnego w obszarze kryzysowym (w każdym z celów). Ponadto na potrzeby realizacji programu przewiduje się wypracowanie systemu zachęt dla partnerów społecznych i prywatnych w zakresie osiągnięcia celów zbieżnych z ZPR. Przewidywane jest budowanie nowych form współpracy, które z uwagi na swój charakter będą mogły wzmacniać efekty rewitalizacji w obszarze.

Formuła partnerstwa będzie sposobem realizacji działań na obszarze kryzysowym również po zakończeniu funkcjonowania Programu. Aby to osiągnąć wszystkie strony dialogu – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, sektor prywatny i inne podmioty będą angażowane nie tylko do wspólnej konstruktywnej i twórczej debaty, ale również współdziałać przy przedsięwzięciach związanych z rozwojem obszaru kryzysowego. Podejście partnerskie jest nakierowane na budowanie trwałych więzi na przyszłość.

Organizacja procesu budowania partnerstw zakłada nie tylko współdziałanie, ale również zachęcanie innych interesariuszy do udziału w realizacji Programu. Ma również sprzyjać upowszechnianiu efektów i wiedzy na temat rewitalizacji. Przyczyni się to do:

- Zwiększenia transparentności podejmowanych działań,
- Szerokiej edukacji społecznej mającej na celu zwiększenie jego udziału w kreowaniu procesów rozwojowych na terenach rewitalizowanych, opartej o przykłady i wnioski z realizowanych przedsięwzięć i kierunków,
- Budowania metod skutecznego dialogu.

8.2. Partnerstwo na poziomie Programu

Na poziomie Programu model partnerstwa jest realizowany zarówno na etapie jego przygotowania, jak również zarządzania i monitorowania.

Trwający w latach 2012-2015 etap przygotowania Programu został podzielony na trzy fazy. W fazie pierwszej zaproponowano panele eksperckie, dzięki którym uwzględniono głos osób zawodowo i społecznie zainteresowanych procesami rewitalizacji w Warszawie. Szczególnie ważny był tu udział środowisk naukowych. Na podstawie tej wiedzy zbudowano nowe założenia do ZPR, które następnie podlegały akceptacji Komitetu Monitorującego i Prezydenta m.st. Warszawy.

Założenia do ZPR, ewaluacja poprzedniej edycji Programu (LPR) oraz wyniki uspołecznionej diagnozy posłużyły do przeprowadzenia cyklu warsztatów organizowanych przy pomocy lokalnych organizacji pozarządowych, ekspertów i aktywistów społecznych – spotkania te odbywały się w latach 2013-2014. Warsztaty miały charakter diagnostyczny i ich celem było zderzenie wiedzy faktograficznej z obserwacjami osób zamieszkujących lub aktywnie działających na terenie kryzysowym. W spotkaniach brali udział również przedstawiciele sektora prywatnego. Głównym założeniem tego etapu opracowania Programu było zaangażowanie grup działających lokalnie i będących blisko problemów samych mieszkańców. Dodatkowo z pomocą organizacji pozarządowych przeprowadzone zostały spotkania z samymi mieszkańcami, które zaangażowały bezpośrednio zamieszkujących wybrane podobszary kryzysowe. Podczas warsztatów i spotkań zbierano zarówno potrzeby, jak również propozycje rozwiązań, które posłużyły do sformułowania konkretnych zapisów projektu ZPR.

Dodatkowym elementem uspołeczniającym proces przygotowania Programu na tym etapie były przeprowadzone na zlecenie miasta stołecznego Warszawy warsztaty Oddziału Warszawskiego SARP. Celem tych warsztatów było skupienie uwagi na wybranym obszarze Pragi, który z uwagi na swój potencjał gospodarczy i społeczny będzie koncentrował funkcje śródmiejskie. Silnym bodźcem rozwojowym dla tego rejonu jest oddany do użytku w 2015r. odcinek centralny II linii metra. Warsztaty realizowane dwuetapowo pozwoliły na sformułowanie rekomendacji dotyczących nie tylko zapisów samego projektu Programu, ale również zasad jego wdrażania. Większość z rekomendacji została zaproponowana w treści Programu bądź do dalszego rozwinięcia w trakcie procesu wdrażania (poprzez dedykowane zmiany przepisów, badania, analizy lub działania zarządcze).

Ostatnim etapem wieńczącym proces przygotowania Programu był etap konsultacji i przedłożenia dokumentu Radzie m.st. Warszawy trwający od marca do czerwca 2015r. Aby dopuścić udział bezpośrednio zainteresowanych mieszkańców zorganizowano dla nich serię spacerów po obszarze rewitalizacji. Do ich przeprowadzenia dobrano osoby nie tylko dysponujące specjalistyczną wiedzą na temat obszaru rewitalizacji i jego historii, ale również wyposażonych w wiedzę na temat propozycji zapisów i konkretnych projektów zlokalizowanych na terenie kryzysowym. Spacerzy pozwoliły zrozumieć kontekst prowadzonych zmian i zetknąć się bezpośrednio z materią będącą przedmiotem samego Programu.

Ważnym doświadczeniem zdobytym podczas procesu przygotowania dokumentu był bezpośredni kontakt z mieszkańcami. Po raz pierwszy w historii udało się wyprowadzić

dyskusję wokół Programu rewitalizacji poza krąg organizacji społecznych i prywatnych, które dość dobrze poruszają się po obszarze miejskich polityk i ich instrumentów. Dzięki spotkaniom i spacerom mieszkańcy otrzymali nie tylko okazję do wypowiedzenia swoich oczekiwań, ale również zderzenia swojej wiedzy i wyobrażeń z zakresem interwencji samego Programu. Proces ten pozwolił też wskazać kluczowe zagadnienia z punktu widzenia mieszkańców, które uzupełniły diagnozy faktograficzne (oparte o dane statystyczne).

Nad realizacją założeń przygotowania dokumentu we wszystkich fazach pieczę sprawował Komitet Monitorujący, który akceptował każdy kolejny etap przygotowywania Programu.

Odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie w zakresie budowania partnerstw jest uwzględnienie roli sektora pozarządowego i prywatnego nie tylko na etapie przygotowania. W tym celu poszerzona została dotychczasowa formuła współpracy przy zarządzaniu i monitorowaniu realizacji Programu – poprzez poszerzenie składu Komitetu Rewitalizacji. Komitet zgodnie z zapisami ZPR zostanie powołany w składzie uwzględniającym udział zarówno sektora publicznego, ekspertów branżowych oraz organizacji pozarządowych i partnerów prywatnych. Jednym z ważniejszych zadań Komitetu będzie bieżące monitorowanie i formułowanie rekomendacji na etapie wdrażania. Dodatkowo zmiany Programu będą również podlegały ocenie przez członków komitetu

8.3. Partnerstwo na poziomie wdrażania

ZPR został opracowany w formule zorientowanych na osiągnięcie celów przedsięwzięć kluczowych. Zostały one pogrupowane wokół celów szczegółowych Programu. Budowanie partnerstw i uspołecznianie procesu wdrażania przedsięwzięć kluczowych ma trzy wymiary:

1. Zaangażowanie na etapie przygotowania do wdrożenia,
2. Zaangażowanie przy realizacji działań,
3. Współdziałanie przy wdrażaniu ZPR.

Podczas tworzenia Programu przyjęto założenie, że część działań objętych przedsięwzięciami kluczowymi będzie doprecyzowana na etapie wdrażania z udziałem mieszkańców, organizacji społecznych, branżowych i podmiotów prywatnych. Dotyczy to przede wszystkim tych projektów, których realizacja w sposób naturalny angażuje wiele stron, nie tylko jako adresatów działań, ale również interesariuszy. Są to m.in. przedsięwzięcia związane z kształtowaniem charakteru ulic (cel I), działania z zakresu nowych funkcji kulturalnych w obszarze (cel II), działania adresowane do dzieci, młodzieży i seniorów (cel III) czy

dopracowanie formuły działania centrów aktywności lokalnej (cel IV). Celem tego działania jest zwiększanie partycypacji społecznej, rozumianej, jako udział mieszkańców w działaniach podejmowanych przez miasto stołeczne Warszawę. Uspołecznienie procesu wdrażania wspomaga ponadto skuteczne monitorowanie Programu pod kątem trafności i skuteczności podejmowanych działań w ramach procesu rewitalizacji. Dodatkowym założeniem przyjętym dla tego podejścia jest maksymalizowanie skuteczności interwencji. Zaangażowanie mieszkańców i interesariuszy nie oznacza delegowania odpowiedzialności lecz podnosi prawdopodobieństwo realizacji działań potrzebnych z punktu widzenia mieszkańca. Jest to także działanie mające na celu zminimalizowanie ryzyka realizacji nietrafnych działań, z punktu widzenia mieszkańców, organizacji pozarządowych, podmiotów prywatnych i innych działających na tym terenie.

Drugim poziomem budowanych partnerstw na etapie wdrażania jest zaangażowanie interesariuszy w proces realizacji przedsięwzięć kluczowych. O ile na etapie przygotowania Programu rola partnerów społecznych i gospodarczych skupiła się na ocenie celów, projektów czy działań, to na poziomie jego realizacji istotnym jest ich bezpośrednie zaangażowanie do konkretnych przedsięwzięć. Partnerstwo we wdrażaniu oznacza również podejmowanie inicjatyw społecznych i gospodarczych wspomagających wychodzenie obszaru z kryzysu oraz aktywizację społeczności lokalnej. W realizacji każdego z celów Programu przewidywane są mechanizmy włączania partnerów społecznych i gospodarczych głównie poprzez adresowanie do nich odpowiednich schematów dofinansowania zadań związanych z wychodzeniem z sytuacji kryzysowej. Kluczowe jednak będą przedsięwzięcia finansowane w ramach celu II i III, zwłaszcza Lokalne Systemy Wsparcia. Ważnym instrumentem włączania samych mieszkańców w procesy przemian jest oferowany w ramach celu I mechanizm wsparcia zmian w przestrzeni lokalnej, realizowany w formule inicjatywy lokalnej.

Aby rozszerzać grupę odbiorców zaangażowanych w realizację działań ważny jest proces informowania i edukowania, który obejmuje zarówno przedstawicieli władz, jak i mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz sektora prywatnego. W tym procesie rozwijane są postawy sprzyjające kooperacji i kreatywności, umiejętności właściwego komunikowania się oraz wiedza o tym jak procesy partycypacji społecznej planować, organizować i następnie ewaluować. Kluczowe znaczenie dla tego procesu będzie miał punkt informacyjny, który będzie prowadzony w ramach Programu na terenie obszaru kryzysowego. Na oddzielny opis zasługuje formuła miejsc aktywności lokalnej. Ich powołanie na obszarze rewitalizacji ma wzmacniać nie tylko więzi lokalne, ale również wpływać na budowanie lokalnych partnerstw i przedsięwzięć wspomagających procesy rewitalizacji. Miejsca

aktywności lokalnej umożliwią nie tylko wspieranie wspólnot lokalnych czy tworzenie sprzyjających warunków do działań dla aktywnych mieszkańców, ale stworzą przestrzeń przyjazną wszystkim mieszkańcom i umożliwiającą realizowanie zadań w jednym miejscu.

Ostatnią płaszczyzną partnerstw na etapie wdrażania ZPR jest współdziałanie przy wdrażaniu ZPR rozumiane jako budowanie relacji, które nie mają charakteru finansowego, a których celem jest poszukiwanie synergii pomiędzy działaniami prowadzonymi przez partnerów społecznych, prywatnych a m.st. Warszawą. W Programie przewiduje się wykorzystanie istniejących mechanizmów prawnych wynikających z ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym, ustawy o gospodarce nieruchomościami wraz z przepisami lokalnymi na poziomie m.st. Warszawy oraz ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.¹²⁹

Projekty w tym obszarze polegają przede wszystkim na wzajemnym wykorzystaniu własnych zasobów w celu realizacji przedsięwzięć nie generując przy tym przepływów finansowych pokrywających realizację działań. Ten typ partnerstw będzie w szczególności wykorzystywany przy okazji realizacji działań adresowanych do rzemiosła i sektora kreatywnego (cel I), wspólnych przedsięwzięć kulturalnych (cel II) oraz projektów adresowanych do wybranych grup społecznych (cel III) – również współfinansowanych ze środków zewnętrznych (np. Europejskiego Funduszu Społecznego).

¹²⁹ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r.; Dz.U. 2006 nr 227 poz. 1658

Załączniki

W związku z tym, iż działania rewitalizacyjne rozpoczęte Programem Rewitalizacji w 2005 są realizowane łącznie w 14 dzielnicach miasta stołecznego Warszawy, Zintegrowany Program Rewitalizacji do 2022 roku przewiduje kontynuację działań rewitalizacyjnych w dzielnicach objętych programem rewitalizacji na lata 2005-2013. Dzielnice będą uczestniczyć w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji na następujących warunkach:

Udział w Programie staje się obligatoryjny dla dzielnic Praga Północ, Praga Południe, Targówek.

Pozostałe dzielnice będą uczestniczyć w Programie na następujących warunkach:

- udział w Programie jest dobrowolny,
- obszary kryzysowe powinny być poddane diagnozie – według wybranych wskaźników kryzysowości, które zostały określone w ZPR
 - część diagnostyczna opracowana przez dzielnicę wraz z planowanymi do realizacji działaniami ukierunkowanymi na rozwiązywanie problemów w obszarach kryzysowych do 2022 roku staje się integralną częścią Programu
- obszary już zdiagnozowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2005 – 2013 pozostają w kolejnej edycji Programu. Nie należy przerywać rozpoczętego procesu rewitalizacji na zdiagnozowanych obszarach kryzysowych. Jest to ponad to zgodne z misją Programu, która mówi o koordynowaniu wybranych polityk miasta w prowadzeniu działań ukierunkowanych na przywracanie do życia i zrównoważony rozwój określonych obszarów; tylko w ten sposób ZPR może być kontynuacją LPR.
- dzielnice będą kontynuować realizację projektów rewitalizacyjnych już rozpoczętych w latach 2005 – 2013,
- dzielnice do projektów „twardych” realizowanych lub zrealizowanych powinny przedstawić projekty miękkie, które będą uzupełnieniem projektów inwestycyjnych – twardych,
- projekty dzielnicowe będą realizowane tak jak dotychczas z budżetów dzielnicowych,
- dzielnice będą składać sprawozdania półroczne i roczne z realizacji Programu na swoich obszarach, bez diagnozy corocznej obszarów kryzysowych.

Załącznik nr 1 – Diagnoza wraz z planowanymi do realizacji działaniami ukierunkowanymi na rozwiązywanie problemów w obszarach kryzysowych do 2022 roku w dzielnicach: Bemowo, Mokotów, Ursus i Włochy

1. Dzielnic Bemowo

1.1. Krótka charakterystyka obszaru oraz uzasadnienie jego wyboru

Proponowany obszar kryzysowy w dzielnicy Bemowo – Fort Bema został opracowany w celu kontynuowania pozytywnych zmian zachodzących w wyznaczonym obszarze powojkowym w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013. Obszar ten, który utracił swoje dotychczasowe funkcje społeczne i gospodarcze, poprzez działania rewitalizacyjne otrzymuje nową jakość funkcjonalną oraz uzyskuje warunki do dalszego zagospodarowania z zachowaniem wymagań ochrony środowiska naturalnego i zabytków dziedzictwa kulturowego.

Fort Bema wyznaczają ulice: od zachodu ul. Obrońców Tobruku od północy ul. Powązkowska, od południa ul. Księcia Janusza, od wschodu ul. J. Waldorffa.

Powierzchnia obszaru kryzysowego to 46 ha.

Mapa obszaru – „Bemowo Fort Bema”

Fort Bema wybudowany w latach 1886–1890, należał do wewnętrznego pierścienia Twierdzy Warszawa. Jego podstawową funkcją była składnica o charakterze artyleryjsko-magazynowym. Od północy do Fortu przylegał wał międzyfortowy, biegnący w kierunku wschodnim. Był to obiekt ziemny o nasypie łamanym odcinkowym o niewysokich profilach uzupełniony o fosy wodne wybudowane w 1889 r. Do lat osiemdziesiątych XX wieku Fort pełnił nadal funkcję magazynów wojskowych. W latach dziewięćdziesiątych wojsko ewakuowało swój majątek z fortu, a teren wraz z otoczeniem został przekazany m.st. Warszawie.

Fort Bema w 2008 r. został wpisany do rejestru zabytków nieruchomości województwa mazowieckiego.

Istotnym elementem istniejącego terenu jest roślinność. Wzdłuż ul. Obrońców Tobruku występuje roślinność o charakterze leśnym. Kolejną strefą zadrzewień z dominacją roślin liściastych jest obszar we wschodniej części terenu wraz z zielonymi fragmentami wału. Na całym terenie występuje liczna zieleń wysoka i niska niezagospodarowana w znacznej części nieuporządkowana. Na powyższym terenie występują uznane za pomniki przyrody lipy drobnolistne, graby pospolite i topole czarne zwane jako drzewa Księżnej Izabeli.

Ze względu na specyfikę wyznaczonego obszaru kryzysowego – tereny powojkowe nie określa się wskaźników monitorowania.

1.2. Działania podejmowane na obszarze kryzysowym w latach 2005–2013.

W ramach działań polegających na rewitalizacji dawnych terenów powojkowych realizowano projekty:

- Budowa Międzyszkolnego Bemowskiego Ośrodka Piłki Nożnej przy ul. Obrońców Tobruku w Warszawie.

Inwestycja została zrealizowana na terenach o powierzchni około 40 000 m², gdzie powstały dwa kompletnie wyposażone boiska do gry w piłkę nożną o nawierzchni z trawy syntetycznej z zapleczem higieniczno-sanitarnym i z dwiema niezależnymi trybunami dla kibiców. Dzięki zainstalowanemu oświetleniu obiekty te są wykorzystywane zarówno za dnia, jak i w późnych godzinach wieczornych. Układ funkcjonalno-przestrzenny został wzbogacony o parkingi dla samochodów i ciągi piesze. Zadanie zostało zakończone w 2008 roku i otrzymało dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

- Adaptacja zabytkowych budynków fortecznych Fortu Bema na cele społeczno-gospodarcze wraz z adaptacją i przebudową otaczającej przestrzeni użyteczności publicznej na cele rekreacyjne.

Projekt ten jest realizowany w II etapach. W ramach I etapu zakończonego w 2011 roku wykonano renowację fosy suchej i wału piechoty, przeprowadzono rekonstrukcję zabytkowego mostu, dokonano uporządkowania zieleni parkowej oraz wykonano remont kładek i ścieżek spacerowych. Działania te przyczyniły się do zorganizowania obszarów przeznaczonych do rekreacji.

W ramach I etapu zrealizowano także plac zabaw dla dzieci młodszych i starszych z górką saneczkową. Na obszarze ok. 2 ha powstał jeden z większych placów zabaw w Warszawie, wyposażony w nowoczesne urządzenia zabawowe, oświetlenie i toalety. Kompozycja placu zabaw ściśle nawiązuje do przylegającego bezpośrednio Fortu Bema a charakterystycznym elementem placu są wały ziemne z rozmieszczonymi urządzeniami zabawowymi (trapy, kładki, liny i zjeżdżalnie).

Na terenie są organizowane różnorodne imprezy plenerowe, w tym wystawiennicze i historyczne. Wykorzystując zdewastowane wnętrza koszar Fortu Bema artyści działający w obszarze street artu przedstawili swoje prace.

1.3. Wskazanie planowanych do realizacji działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów w obszarach kryzysowych do 2022 roku

W ramach proponowanych działań rewitalizacyjnych dla tego obszaru kontynuowany będzie projekt „Adaptacja zabytkowych budynków fortecznych Fortu Bema na cele społeczno-gospodarcze wraz z adaptacją i przebudową otaczającej przestrzeni użyteczności publicznej na cele rekreacyjne” – etap II.

Zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową dla m.st. Warszawy na lata 2013–2042 oraz decyzją określającą warunki i szczegółowe zasady zagospodarowania terenu planuje się wykonanie w ramach tego projektu m.in. obiektów kubaturowych:

- hala sportowo-widowiskowa o powierzchni zabudowy 24.000 m² z widownią na 15 000 miejsc, boiskiem o wymiarach 58x38 m,
- hala sportowo-widowiskowa o powierzchni zabudowy 8000 m² z widownią na 2000 miejsc, boiskiem o wymiarach 48x33,5 m,
- zespół basenów sportowych krytych o powierzchni zabudowy 9000 m² wraz z niezbędnym zapleczem sanitarno-higienicznym,

- budowa stajni sportowych wraz z ujeżdżalnią o powierzchni zabudowy 5000 m²,
- budowa ulicy na odcinku Obrońców Tobruku – Waldorffa,
- przebudowa ul. Obrońców Tobruku,
- budowa ul. Waldorffa,
- budowa urządzeń infrastrukturalnych (energia, woda, kanalizacja).

Kontynuowane będą także prace nad modernizacją fosy Bema polegające na retencjonowaniu wody oraz zapewnieniu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego. Planuje się również adaptację zabytkowych budynków fortecznych na usługi kultury, sztuki, usługi wystawiennicze z dopuszczeniem usług gastronomicznych, a dla terenów powstałych po wyburzeniu budowli powojkowych (zagrożających bezpieczeństwu) zagospodarowanie w tereny zieleni urządzonej z wyznaczonymi ciągami pieszymi. Przedstawione wyżej projekty na obszarze kryzysowym obejmować mają spectrum różnorodnych działań społecznych i gospodarczych:

- budowę, rozbudowę, modernizację i adaptację obiektów sportowo-rekreacyjnych,
- zapewnienie dostępu do powstałej bazy sportowej i rekreacyjnej,
- cykliczne imprezy sportowe, kulturalne i historyczne,
- zwiększenie liczby oraz poprawę funkcjonowania ciągów komunikacji pieszej,
- promowanie kultury fizycznej poprzez nieodpłatne udostępnianie obiektów sportowych dla dzieci i młodzieży,
- wspieranie inicjatyw pozwalających na rozwój usług w zakresie turystyki i kultury,
- wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców,
- pomoc w tworzeniu lokalnych centrów aktywizacji społecznej – integrację międzypokoleniową i wzajemną edukację.

Kontynuowanie rewitalizacji tego obszaru ma na celu odzyskanie zasobów dziedzictwa kulturowego pod nowe funkcje społeczne i gospodarcze. Fort Bema stał się miejscem, gdzie odbywa się mnóstwo imprez i wystaw plenerowych, a także zawodów sportowych i zyskuje coraz większą popularność wśród mieszkańców całej Warszawy. Rewitalizacja dotychczas zaniedbanych terenów Fortu Bema otwiera nowe możliwości, na przykład do działań w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

2. Dzielnica Mokotów

2.1. Krótka charakterystyka obszarów oraz uzasadnienie wyboru

Planowane na obszarach kryzysowych działania są kontynuacją i rozwinięciem tych, które zostały podjęte na kryzysowym obszarze Służewca w *Lokalnym Programie Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2005–2013*. Dodatkowo zdiagnozowano obszar północnego Mokotowa, dostrzegając w tym bardzo trudnym rejonie szansę skutecznej interwencji poprzez wykorzystanie istniejącego potencjału i aktywizację działających podmiotów.

Służewiec leży w południowo-zachodniej części Mokotowa. Obszar przeznaczony do rewitalizacji ograniczony jest ulicami: Wilanowską, Puławską, Wyścigową, Bokserską i Obrzeżną. Powierzchnia obszaru wynosi 178 ha, co stanowi 5% całego Mokotowa. W 2012 roku mieszkało tu 24 741 osób, czyli 11% populacji dzielnicy¹³⁰.

Do 2013 roku podjęto liczne działania w celu odnowy społecznej tego fragmentu Mokotowa. Rewitalizacja jest procesem obliczonym na wiele lat, dlatego działania ukierunkowane na odnowę Służewca są kontynuowane także w ramach ZPR.

O specyfice Służewca zdecydowała decyzja rządu z 1951 roku, na mocy której został on nowym ośrodkiem przemysłowym. Powstało tu wiele zakładów, jednocześnie zbudowano nowe osiedla, aby zapewnić pracownikom bazę mieszkaniową. Fabryki nie przetrwały zmian, jakie nastąpiły w okresie transformacji w ostatniej dekadzie ubiegłego wieku. Masowe zwolnienia doprowadziły do trudnej sytuacji całe osiedla. Z powodu niewystarczającego wykształcenia osoby zwolnione nie znalazły pracy w nowo powstałych instytucjach.

Na Służewcu występują zjawiska typowe dla obszarów kryzysowych, tj.: wysoki poziom ubóstwa, duża liczba rodzin rozbitych i korzystających z pomocy opieki społecznej, pogorszenie się warunków mieszkaniowych w pozbawionych remontu blokach z wielkiej płyty, dewastacja podwórek. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 27% wszystkich mieszkańców, przy wskaźniku dla Warszawy 22%. Na każdych 100 bezrobotnych przypada 27 osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym. Wysoki jest wskaźnik młodych bezrobotnych – tych, którzy nie kontynuują nauki po gimnazjum. Wynosi on 37 osób na 1000 bezrobotnych, co znacznie przekracza wskaźnik dla Warszawy (32 osoby).

¹³⁰ Dane dotyczące liczby mieszkańców na podstawie informacji uzyskanych z mokotowskiej Delegatury Biura Administracji i Spraw Obywatelskich.

Granice obszaru kryzysowego Mokotowa Północnego wyznaczają ulice: Stefana Batorego, Wiśniowa, A.J. Madalińskiego, al. Niepodległości, Rakowiecka, linia graniczna dawnego arboretum, dalej ul. J. Bruna i al. Niepodległości. Obszar ten liczy 40 ha, co stanowi nieco ponad 1% powierzchni Dzielnicy. W 2012 roku mieszkały tu 5293 osoby, czyli 2,4% ogólnej liczby mieszkańców Mokotowa. Na potrzeby programu rewitalizacji teren ten będzie nazywany Mokotów Północ.

Jest to rejon, w którym niepokojąco wysoki jest procentowy udział osób starszych. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią tu aż 1/3 wszystkich mieszkańców. Wskaźnik ten znacznie odbiega na niekorzyść od średniej dla Warszawy, która wynosi 22%. Mieszkają tu osoby w wieku często znacznie przekraczającym 70 lat. Niekorzystnej strukturze wiekowej towarzyszy problem ubóstwa. Na każde 1000 osób jest tu 31 osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń opieki społecznej, tymczasem dla Warszawy i dla całego Mokotowa takich osób jest 24–25 na 1000. Bezrobocie nie jest tu szczególnie wysokie, natomiast niepokojąca jest jego struktura – aż 28% mieszkających tu bezrobotnych legitymuje się co najwyżej wykształceniem podstawowym (zarówno dla Warszawy, jak dla Mokotowa wskaźnik ten wynosi około 23%).

2.2. Zestawienie wybranych wskaźników kryzysowości

Wskaźnik i miara	Warszawa	Służewiec	Mokotów Północ
Starzenie się społeczeństwa: liczba osób w wieku poprodukcyjnym – na 1000 mieszkańców	220	268	313
Struktura wykształcenia osób bezrobotnych: liczba bezrobotnych z wykształceniem podstawowym – na 1000 mieszkańców	236	268	283

(Wskaźniki zostały wyliczone na podstawie danych na koniec 2012 roku, pochodzących z mokotowskiej Delegatury Biura Administracji i Spraw Obywatelskich, Urzędu Pracy m.st. Warszawy, mokotowskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz informacji zaczerpniętych z „Rocznika Statystycznego Warszawy” i „Panoramy Dzielnic Warszawy w 2012 roku”).

2.3. Wskazanie planowanych do realizacji działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów w obszarach kryzysowych do 2022 roku

Na Służewcu kontynuowane będą już rozpoczęte działania w czterech dotychczasowych obszarach tematycznych oraz nowy program partnerstwa pomiędzy Dzielnicą a uczelniami wyższymi i instytucjami działającymi na rzecz rozwoju obszaru kryzysowego:

- **Odnowienie zdegradowanej przestrzeni publicznej w osiedlach.**
Prace te będą miały na celu poprawę jakości przestrzeni publicznej w osiedlach mieszkaniowych obszaru kryzysowego Służewca. Planuje się wymianę starych płyt chodnikowych, rekultywację trawników, nasadzenia (drzewa, krzewy ozdobne), montaż ławek, organizację osiedlowych terenów zabaw i punktów małej rekreacji, remonty uliczek osiedlowych, dojazdów, tworzenie miejsc parkingowych.
- **Rewaloryzacja terenów zieleni na obszarze rewitalizowanym**
Zaplanowano wybudowanie zbiornika retencyjnego oraz pomostu widokowego, a następnie utworzenie parku wokół Stawu Służewieckiego.
- **Budowa infrastruktury – Dom Kultury Kadr – jako baza do szerokiej oferty działań społecznych, wyposażenie, budynku (aranżacja pomieszczeń, meble, specjalistyczny sprzęt), przeniesienie Domu Kultury Kadr do nowej placówki (ul. Rzymowskiego 32).**
Nowa przestrzeń Domu Kultury Kadr zwiększy sześciokrotnie powierzchnię użytkową placówki, co umożliwi realizację edukacji kulturalnej, wystaw, działań społecznych, prezentacji artystycznych itp. w znacznie szerszym niż obecnie zakresie. Ważnym aspektem będzie również nowoczesne wyposażenie. Budynek zostanie podzielony na strefy funkcjonalne oraz przestrzeń wykorzystywaną przez poszczególne grupy wiekowe

w realizacji programu DK Kadr. Realizację programów umożliwią dedykowane pracownie edukacji kulturalnej i sala widowiskowa oraz klub seniora.

- Działania społeczne w obszarze kryzysowym.

Planowany jest bardzo szeroki zakres działań dla mieszkańców Służewca. Zostaną uwzględnione potrzeby wszystkich grup wiekowych i potrzeby osób o bardzo różnych zainteresowaniach. Część propozycji zostanie skierowana specjalnie do tych mieszkańców Służewca, którzy wymagają wsparcia, zgodnie z diagnozą kryzysowości obszaru.

Realizowane będą następujące przedsięwzięcia:

- Przystanek Kultura – edukacja kulturalna dzieci, młodzieży i dorosłych;
- AKUKUdemia – rozbudzanie naturalnej ciekawości dziecka;
- Rodzinny Dziedziniec Nadzwyczajności – weekendowe, rodzinne zajęcia tematyczne;
- Nasza Qltura Tworzenia – kompleks projektów, konferencje, pokazy, wystawy, wyjazdy, blogi, publikacje, słuchowiska radiowe, małe formy fabularne itp. skierowane do młodzieży;
- mp3 – Młodzieżowa Platforma Talentów – wspieranie artystycznego rozwoju młodzieży;
- Linia ciągła – projekt związany ze społeczną funkcją kultury i sztuki, wykorzystujący jej możliwości do przeciwdziałania problemom społecznym, profilaktyki uzależnień, przywracania społeczeństwu osób ze środowisk wykluczonych (bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym);
- Nowe Godne Odkrycia – koordynowanie, łączenie koncepcyjnie, merytorycznie, organizacyjnie przedsięwzięć podwórkowych, osiedlowych, grup zainteresowań itp.; wdrożenie specjalistycznego programu integracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – działania mające na celu integrację społeczną, kształcącej umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, prowadzące do zwiększenia samodzielności (szkolenia, warsztaty, poradnictwo), diagnozowanie potencjału zawodowego oraz możliwość jego rozwoju (warsztaty, poradnictwo psychologiczne i społeczne), szkolenia kierunkowe (np. kurs księgowości, kursy językowe, finansowanie studiów podyplomowych), wsparcie finansowe dla osób, które otworzą własną działalność gospodarczą.
- Program partnerstwa pomiędzy Dzielnicą a uczelniami wyższymi i instytucjami działającymi na rzecz rozwoju obszaru kryzysowego.

W oparciu o profil działania i zasoby każdej z organizacji (m.in. Uniwersytet Warszawski, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. R. Łazarskiego, Instytut Fizyki PAN, Centrum Kulturalne Ojców Barnabitów, Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych – zakład „Czołówka”) zostaną opracowane wspólne programy i przedsięwzięcia służące społeczności lokalnej. Będą to różnego rodzaju wydarzenia kulturalne, udostępnianie pomieszczeń na działalność skierowaną do mieszkańców, zajęcia tematyczne, oferta edukacyjna.

Na obszarze kryzysowym Mokotów Północ planuje się realizację następujących działań:

- Stworzenie szerokiej oferty działań społecznych dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Program partnerstwa pomiędzy Dzielnicą a uczelniami wyższymi i instytucjami działającymi na rzecz rozwoju obszaru kryzysowego

Dzielnica planuje nawiązanie współpracy m.in. ze Szkołą Główną Handlową, Państwowym Instytutem Geologicznym i Muzeum Geologicznym, Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego i Kinem Iluzjon Filмотeki Narodowej. W oparciu o możliwości i doświadczenie każdej z nich zostaną opracowane wspólne programy i przedsięwzięcia służące społeczności lokalnej (np. wydarzenia kulturalne, udostępnianie pomieszczeń na działalność skierowaną do mieszkańców, zajęcia tematyczne, oferta edukacyjna tym dla osób w wieku 50+, czy międzypokoleniowe programy edukacyjne).

- Odnowienie przestrzeni publicznej i rewaloryzacja terenów zieleni na obszarze kryzysowym poprzez renowację trawników, podwórek, skwerów oraz uporządkowanie przestrzeni publicznej w okolicach północnej granicy obszaru kryzysowego.

3. Dzielnica Ursus

3.1. Krótka charakterystyka obszaru oraz uzasadnienie jego wyboru

Rewitalizacja Dzielnicy Ursus od 2007 r. przebiega w sposób usystematyzowany, zgodnie z opracowanym dokumentem – Mikroprogramem Rewitalizacji Dzielnicy Ursus m.st. Warszawy.

Wybór obszaru kryzysowego wyznacza dla dzielnicy Ursus nowe kierunki działań w trzech obszarach: aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców dzielnicy, rozwoju i wsparcia lokalnej przedsiębiorczości oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Działania te będą komplementarne z inwestycjami już zrealizowanymi w ramach rewitalizacji.

W ramach DMR uporządkowano teren przemysłowy, tereny zieleni osiedlowej, stworzono bezpieczne i przyjazne miejsca spotkań mieszkańców w różnym wieku m.in. w Parku Achera, powstały nowoczesne, estetyczne i bezpieczne parki oraz nowe place zabaw.

Odnowa urbanistyczna budynków mieszkalnych oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych prowadzone są wraz z partnerami rewitalizacji – spółdzielniami i wspólnotami mieszkaniowymi. Budynki w rewitalizowanych obszarach poddawane są remontom i termomodernizacji, co zmienia wizerunek starych części Ursusa.

Główny cel rewitalizacji – nadanie Dzielnicy nowych funkcji rekreacyjno-sportowej i kulturalnej – jest realizowany.

Na terenie Dzielnicy Ursus zostały zidentyfikowane dwa obszary kryzysowe, gdzie problemy społeczno-gospodarcze i urbanistyczne występowały z dużo większym nasileniem.

Obszar I to teren Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej Niedźwiadek oraz teren przemysłowy po byłych Zakładach Przemysłu Ciągnikowego Ursus, dla którego w 2014 r. uchwalono miejscowy plan zagospodarowania, zatwierdzony Uchwałą nr LXXXV/2213/2014 Rady m.st. Warszawy z dnia 3 lipca 2014 roku, w którym uszczegółowiono i określono kierunki zagospodarowania przedmiotowego terenu. Objęcie programem nowych terenów pod zabudowę przyczyni się do efektywnego oddziaływania rewitalizacji na cały dotknięty kryzysem obszar, a poszczególne projekty rewitalizacyjne będą się wzajemnie dopełniały tworząc integralną przestrzeń.

Rewitalizacja, poprzez kompleksowe działania łączące interwencję na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, wywoła między nimi efekt synergii. Skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością działania nie będą skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary i nie będą prowadziły do niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Do Obszaru I włączono linię kolejową Warszawa-Katowice. Wybrany obszar to łącznik dwóch przedzielonych przez tory kolejowe części dzielnicy, które w obecnym stanie nie są ze sobą funkcjonalnie powiązane i stanowią dwa oddzielne organizmy.

Obszar I ma powierzchnię 250 ha, co stanowi ponad 1/4 powierzchni Ursusa. Granica obszaru przebiega wzdłuż:

- 1.od północy: granicą m.st. Warszawy do granicy z dzielnicą Bemowo, dalej granicą z dzielnicą Bemowo do granicy z dzielnicą Włochy
- 2.od wschodu: granicą pomiędzy dzielnicami Ursus i Włochy, biegnącą równolegle do ul. Świerszcza do torów kolejowych Warszawa-Katowice
- 3.od południa: linia wyznaczona torami

kolejowymi (z ich włączeniem po granicy terenów kolejowych) wzdłuż ulic Traktorzystów do torów kolejowych, wzdłuż torów kolejowych (z ich włączeniem) do ul. Orląt Lwowskich, włączeniem działek 10/2, 1/27, 1/24, Orląt Lwowskich do ul. Warszawskiej

4. od zachodu: wzdłuż ul. Warszawskiej do ul. Gierdziejewskiego i dalej w kierunku północnym aż do granicy m.st. Warszawy

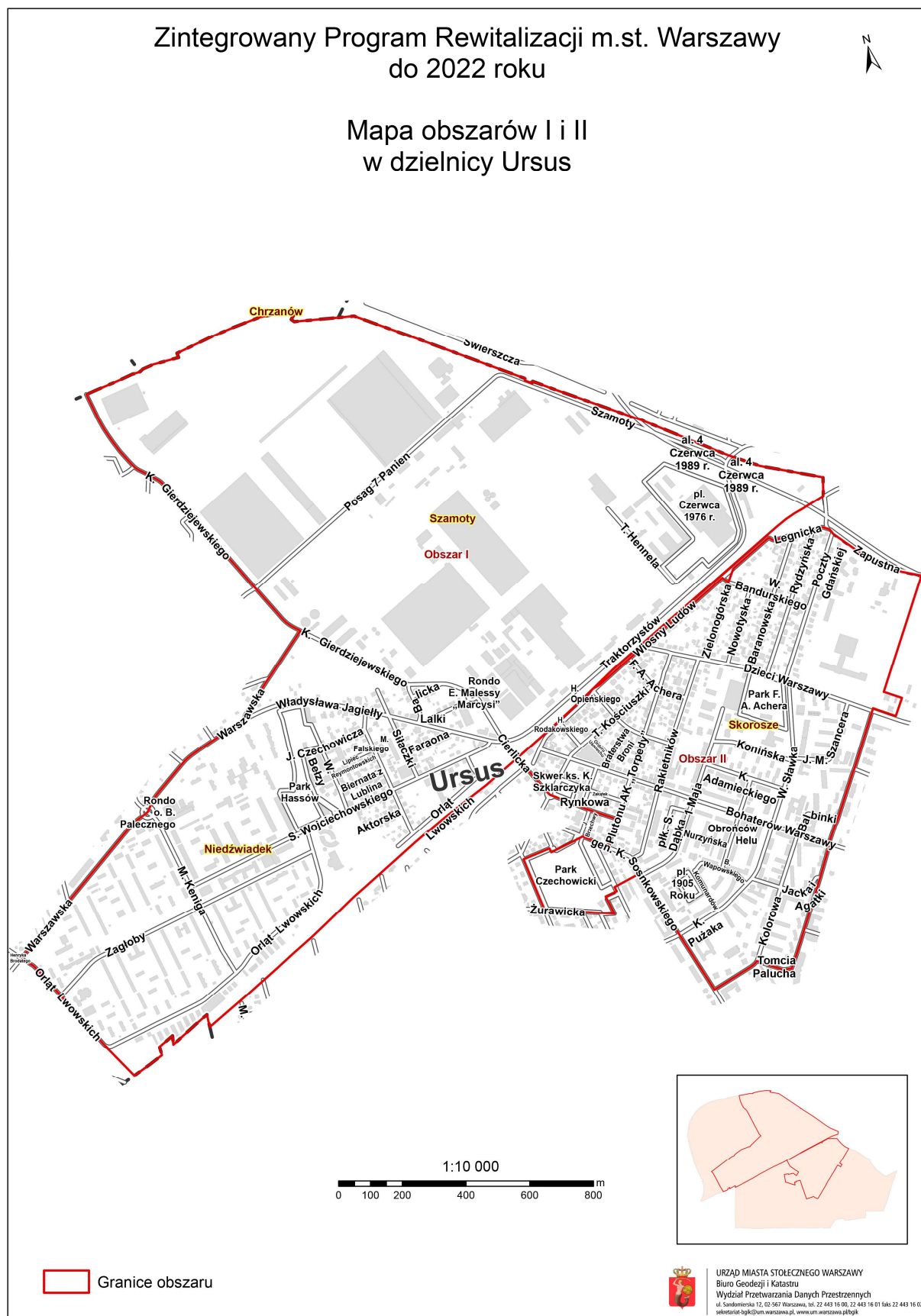
Obszar II stanowi część tzw. Starego Ursusa i jest terenem wymagającym niezwłocznej ingerencji w celu zahamowania niekorzystnych zjawisk społecznych, gospodarczych oraz chaosu w zagospodarowaniu przestrzennym.

Obszar II ma powierzchnię 105 ha, co stanowi około $\frac{1}{9}$ powierzchni Ursusa. Położony jest na południe od linii kolejowej przedzielającej Ursus na dwie części, wyznaczony ulicami: Wiosny Ludów, Legnicką, Zapustną do południowo-wschodniej granicy Zespołu Szkół przy ul. Dzieci Warszawy 42 z włączeniem działki 170/8, ul. Tomcia Palucha, Kolorową do ul. gen. K. Sosnkowskiego, ul. gen. K. Sosnkowskiego do ul. Plutonu Torpedy z objęciem parku Czechowickiego, ul. Plutonu Torpedy do ul. Cierlickiej, ul. Cierlicką (z tunelem) do ul. Wiosny Ludów.

Tabela 1. Zestawienie danych charakteryzujących Dzielnicę Ursus rok 2012

Lp.	Wyszczególnienie	Dzielnica Ursus	Obszar I	Obszar II
1	Powierzchnia tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	9,36 km ² 1,7% pow.	2,63 km ² 1,43% pow.	1,05 km ² 4,2% pow.
2	Liczba mieszkańców wg stałego miejsca pobytu – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym na 1000 mieszkańców	53 190 14	15 802 18,6	16 080 18,0
3	Liczba osób bezrobotnych – w tym bez pracy powyżej 2 lat	1 445 587	399 160	466 194
4	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych – podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców	8 099 152	504 32	1 662 103
5	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych	1 004 646	328 168	506 290

Mapa: Ursus Obszar I i II

3.2. Wskaźniki

Tabela 2. Wskaźniki potwierdzające wybór obszaru kryzysowego

	Kryterium	Wskaźnik	Miasto stołeczne Warszawa	Dzielnica	Obszar I	Obszar II	Źródło
A	Wysoki poziom ubóstwa	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej liczba osób pobierających świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	14,60	11,81	57,12	100	Panorama dzielnic/ Ośrodek Pomocy Społecznej w Dz. Ursus
D	Niski poziom wykształcenia, wyraźny deficyt kwalifikacji i wysoki wskaźnik przerywania skolaryzacji	1. Młodzież, która nie kontynuuje nauki (wskaźnik na 1000 uczniów)	84,89	107,47	107,47	83,96	Wydział Oświaty dla dzielnicy Ursus
I	Porównywalnie niższy poziom wartości zasobu mieszkaniowego	Liczba lokali bez instalacji techniczno-sanitarnej	28 555	75	16	59	Wydział Zasobów Lokalowych w dzielnic
G	Niski poziom aktywności gospodarczej	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	355 085	8 099	504	1662	Panorama dzielnic/Centralna Ewidencja i Informacja Działalności Gospodarczej

3.3. Wskazanie planowanych do realizacji działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów w obszarach kryzysowych do 2022 roku

- Integracja mieszkańców poprzez organizowanie cyklicznych imprez kulturalnych, festynów, pikników oświatowych, gier miejskich, imprez upamiętniających wydarzenia historyczne na terenach parków, ulic, tworzenie miejsc integracji mieszkańców.
- Wspieranie inicjatyw społecznych, realizowanych również przez grupy nieformalne, w tym inicjatywy dotyczące edukacji obywatelskiej.
- Podniesienie jakości przestrzeni publicznej,
- Zlecanie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym.
- Nieodpłatne udostępnianie organizacjom pozarządowym budynków użyteczności publicznej (takich jak zrewitalizowany budynek w parku Achera) na bezpłatne działania społeczne, kulturalne, edukacyjne skierowane do mieszkańców dzielnicy.,
- Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych np. poprzez pracę z Młodzieżową Radą Dzielnicy Ursus.
- Zapewnianie dostępu do bazy sportowej i rekreacyjnej mieszkańcom Ursusa.
- Promowanie i wspieranie form aktywności seniorów poprzez animację i promowanie aktywności prospołecznych wśród seniorów (np. współpraca z Uniwersytetem III wieku).
- Promocja wolontariatu oraz promocja aktywności mieszkańców.
- Zwiększenie poziomu świadomości społecznej dotyczącej ekonomii społecznej oraz jej promocja poprzez organizowanie spotkań informacyjnych, szkoleń na temat przedsiębiorczości społecznej, tworzenia spółdzielni socjalnych i innych podmiotów ekonomii społecznej.
- Wzmocnienie przedsiębiorczości wśród mieszkańców Dzielnicy Ursus poprzez działania informacyjne w zakresie zatrudniania i prowadzenia działalności gospodarczej.
- Wspieranie przedsiębiorców działających na terenie Ursusa poprzez promowanie lokalnych przedsiębiorców i współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami (wspólne akcje, festyny, kampanie na rzecz lokalnych społeczności).
- Niesienie pomocy rodzinom w najtrudniejszej sytuacji poprzez świadczenie zintegrowanej oferty usług w ramach lokalnego systemu wsparcia, w tym usług społecznych o charakterze środowiskowym.
- Kontynuowanie działań rozpoczętych w ramach pilotażowego projektu „Ursusowskie partnerstwo drogą do lepszego życia” współfinansowanego z EFS.

- Diagnozowanie potrzeb i problemów mieszkańców Ursusa pod kątem skutecznego planowania usług społecznych, tworzenia programów, wnioskowania o środki finansowe z budżetu państwa i UE.
- Zapewnienie wsparcia rodzicom z obszarów kryzysowych, którzy przeżywają trudności w opiece i wychowywaniu dzieci, prowadzeniu gospodarstwa domowego i pełnieniu podstawowych ról społecznych.
- Ograniczenie występowania uzależnień oraz ich negatywnych skutków społecznych poprzez działania diagnostyczne, programy przeciwdziałania (edukacja, środowiskowe formy wsparcia, poradnictwo), programy promowania zdrowego stylu życia, programy pomocy psychospołecznej dla rodzin w formie warsztatów, grup wsparcia z elementami działań socjoterapeutycznych, mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu.
- Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie, w szczególności na obszarach kryzysowych, poprzez podnoszenie poziomu świadomości społecznej, kampanie społeczne, warsztaty radzenia sobie ze stresem ze złymi emocjami.
- Wzmocnienie działań zapobiegających bezrobociu, szczególnie bezrobociu długotrwałemu, poprzez zwiększenie umiejętności skutecznego poszukiwania pracy wśród mieszkańców obszaru kryzysowego poprzez organizowanie konsultacji i warsztatów w zakresie poradnictwa zawodowego, warsztatów rozwoju osobistego, kursów zawodowych.
- Współpraca lokalnych przedsiębiorców i urzędników w zakresie upowszechniania ofert pracy dla mieszkańców Ursusa.
- Kontynuacja projektu pt. *Modernizacja podwórek należących do m.st. Warszawy w Starym Ursusie*.

4. Dzielnica Włochy

4.1. Krótka charakterystyka obszaru i uzasadnienie jego wyboru

Działania rewitalizacyjne w dzielnicy Włochy są kontynuacją LPR i są ukierunkowane na uzyskanie pozytywnych przemian oraz stworzenie warunków do wyprowadzenia ze stanów kryzysowych wyznaczonych obszarów miejskich zagrożonych marginalizacją, przywrócenie funkcji społecznych i gospodarczych.

Działaniami rewitalizacyjnymi zostały objęte trzy obszary kryzysowe, tj.:

Obszar I: „Strefa mieszkalna we wschodniej części Dzielnicy”, obejmuje teren wschodniej części Dzielnicy Włochy. Granica obszaru przebiega wzdłuż następujących ulic: 17 Stycznia, Żwirki i Wigury oraz Al. Krakowskiej.

Mapa: Włochy Obszar I

Obszar II: „Strefa mieszkalna w północnej części Dzielnicy”, obejmuje teren północnej części Dzielnicy Włochy. Granica obszaru przebiega wzdłuż następujących ulic: Globusowej, Popularnej, Śląskiej, Stawy, Sympatycznej, Potrzebnej oraz Nike.

Mapa: Włochy Obszar II

Obszar III: Fort Włochy, zlokalizowany w zachodniej części Dzielnicy Włochy. Granica obszaru przebiega wzdłuż następujących ulic: Dojazdowej, Badylarskiej, Na Krańcu, Ryżowej oraz Kleszczowej.

Mapa: Włochy Obszar III

W sierpniu 2013 roku odbyło się spotkanie dotyczące przyszłości rewitalizacji w Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy z udziałem Dzielnicowego Zespołu ds. Rewitalizacji, na którym poinformowano beneficjentów zewnętrznych o założeniach do Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy na lata 2014–2020. Na podstawie informacji uzyskanych od beneficjentów zewnętrznych Dzielnicowy Zespół ds. Rewitalizacji rekomendował powstanie programu rewitalizacji do 2022 roku dla dzielnicy jako programu strategicznego.

OBSZAR I: „Strefa mieszkalna we wschodniej części Dzielnicy” ma powierzchnię 2,1 km². Teren zamieszkuje 13 991 osób, co stanowi 35,2% ogólnej liczby ludności Dzielnicy Włochy. Najwięcej osób zamieszkuje ul. 1 Sierpnia (4176) oraz al. Dwudziestolatków (1951).

Obszar I położony jest we wschodniej części Dzielnicy Włochy. Granica obszaru przebiega wzdłuż następujących ulic: 17 Stycznia, Żwirki i Wigury oraz al. Krakowskiej. Przeważająca część obszaru nie jest objęta miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (z wyłączeniem mpzp obszaru Rakowa). Większą część obszaru zajmują tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (rejon pomiędzy ul. 17 Stycznia i Franciszka Hynka oraz pomiędzy ul. Franciszka Hynka i Lechicką) i wielorodzinnej (ulice: Sabaty, 1 Sierpnia, Radarowa). Na obszarze występuje szczególnie wysoki stopień koncentracji problemów społeczno-ekonomicznych. Brak działań, w tym infrastrukturalnych, utrwała negatywne zjawiska społeczno-ekonomiczne. W związku z powyższym planowana jest kontynuacja projektów rozpoczętych w ramach Mikroprogramu Rewitalizacji Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy o charakterze infrastrukturalnym i społecznym. Produkty powstałe w wyniku realizacji projektów infrastrukturalnych posłużą jako miejsce do identyfikacji i realizacji działań społecznych.

Obszar II: „Strefa mieszkalna w północnej części Dzielnicy” ma powierzchnię 0,6 km². Teren zamieszkuje 2679 osób, co stanowi 6,7% ogólnej liczby ludności dzielnicy. Największa liczba osób zamieszkuje ul. Potrzebną (457) oraz Globusową (412).

Położony jest w północnej części Dzielnicy Włochy. Granica obszaru przebiega wzdłuż następujących ulic: Globusowej, Popularnej, Śląskiej, Stawy, Sympatycznej, Potrzebnej oraz Nike. Obszar nie jest objęty m.p.z.p. Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego m.st. Warszawy przewiduje na tym obszarze potrzebę sporządzenia m.p.z.p. dla tego obszaru z uwagi na planowaną skalę i dynamikę rozwoju oraz znaczenie w strukturze obszaru metropolitalnego. Są to tereny zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej. Pogłębiająca się jednak dekapitalizacja zasobów mieszkaniowych skutkuje degradacją przestrzenną i generuje problemy społeczno-ekonomiczne, w tym wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia. Stanowi to istotny czynnik blokujący dalszy rozwój w wyniku ograniczania

atrakcyjności lokalizacyjnej Obszaru II. Potrzeba większego oddziaływania rewitalizacji w aspekcie społecznym powoduje konieczność wprowadzania działań, tj. „miękkich” projektów miejskich.

Obszar III: „Fort Włochy” zlokalizowany jest w zachodniej części Dzielnicy Włochy. Położony jest pomiędzy ulicami: Dojazdową, Badyłarską, Na Krańcu, Ryzową i Kleszczową. Są to tereny oznaczone w strukturze ewidencji gruntów jako użytki rolne, łąki, pastwiska i sady.

Dla obszaru przygotowywany jest m.p.z.p. „rejonu cmentarza przy ul. Ryzowej”. Projekt planu dla obszaru III przewiduje przeznaczenie terenu jako usługowego w ramach systemu fortecznego XIX Twierdzy Warszawa, mając na uwadze ochronę wartości zabytkowych zespołu Fortu V Włochy, ma polegać w szczególności na uwzględnieniu w zagospodarowaniu przestrzennym następujących zasad ochrony:

- restauracji istniejącej substancji zabytkowej w obszarach zawartych w pierwotnym narysie dzieła, przywrócenie profili i pierwotnych form ziemnych, w celu ich uczytelnienia i podkreślenia powiązań z historycznymi ciągami komunikacyjnymi (system dróg rokadowych) oraz adaptacja historycznych obiektów i urządzeń fortecznych do nowych funkcji,
- utrzymanie zagospodarowania terenu związanego z typem zabudowy, w tym likwidacja zieleni zagrażającej substancji zabytkowej i ograniczającej czytelność historycznej struktury obiektów,
- zapewnienie widokowej ekspozycji zabytków oraz przestrzenne kształtowanie wjazdów w sposób nawiązujący do historycznego układu komunikacyjnego (drogi rokadowe).

Rewitalizacja Obszaru III wpisuje się w Strategię rozwoju m.st. Warszawy i Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy, mając na celu odzyskanie, dla obecnych i przyszłych pokoleń, miejskich zasobów dziedzictwa kulturowego pod nowe funkcje społeczne i gospodarcze. Dąży do wyprowadzenia ze stanu kryzysowego zabytkowej przestrzeni publicznej.

4.2. Tabela wskaźników kryzysowości obszarów¹³¹

Kryterium		Wskaźnik	miasto stołeczne Warszawa	Dzielnica	Obszar I	Obszar II	Obszar III*	Źródło
A	Wysoki poziom ubóstwa	Liczba osób korzystająca z zasiłków pomocy społecznej liczba osób pobierających świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	22,4	17,09	22,9	76,1		GUS/ Ośrodek Pomocy Społecznej
B	Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia	Poziom bezrobocia długotrwałego liczba osób bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	8,47	11,81	13,5	18,1		GUS/ Urząd Pracy
E	Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa	Przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi, w tym czyny karalne nieletnich ilość przestępstw i wykroczeń stwierdzonych, nie obejmujących zdarzeń drogowych oraz przestępstw gospodarczych z uwzględnieni	28,73	43	22,1	23		GUS/ Komenda Policji

* Jest to zdegradowany obszar powojkowy, na którym realizacja projektów rewitalizacyjnych odbywa się wg odrębnych zasad, a działania rewitalizacyjne mogą być realizowane poprzez adaptacje, przebudowę lub remonty budynków, obiektów, infrastruktury i urządzeń powojkowych wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu w celu nadania nowych funkcji użytkowych: usługowych, turystycznych, rekreacyjnych lub edukacyjnych.

¹³¹ Dane stan na 31 XII 2012 r.

Załącznik nr 2 – Wskaźniki poziomu realizacji celów Programu

W części 7 ZPR - *System wdrażania, okresowego monitorowania i oceny Programu* przedstawiono kompetencje, zadania i rozwiązania organizacyjno-instytucjonalne związane z programowaniem i realizacją ZPR. W opisie procesu monitorowania mowa jest o monitorowaniu na poziomie strategicznym - program i operacyjnym - projekty i kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Wskaźniki stosowane do oceny realizacji projektów są wskaźnikami produktu; wskaźniki oceny kluczowych przedsięwzięć, opisanych w ZPR, mogą być wskaźnikami produktu bądź rezultatu.

Przedstawiony poniżej zestaw wskaźników umożliwi ocenę stopnia realizacji celów ZPR. Przy konstrukcji wskaźników kierowano się zasadą, aby ich wartość informacyjna była możliwie szeroka. Oznacza to, że wskaźniki osiągnięcia celów Programu dostarczą informacji, w jaki sposób ZPR, jako program operacyjny Strategii rozwoju, przyczynia się do realizacji jej głównych celów. Przyjęte wskaźniki odnoszą się do oddziaływania i rezultatów planowanych kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Zestaw wskaźników produktu znajduje się na poziomie celów szczegółowych, ujętych w ZPR.

Miara realizacji celu	wskaźnik	Wartość informacyjna	Źródło pozyskania
CEL NADRZĘDNY Odnowa, ożywienie i włączenie społeczno-gospodarcze wybranych, obecnie kryzysowych obszarów miasta stołecznego Warszawy			
Jakość życia mieszkańców	Zmiany jakości życia mieszkańców – poziom satysfakcji ze zmieniających się warunków życia; odpowiedni algorytm liczenia wskaźnika opracowany jako część metodologii badania uwzględniającej specyfikę i cele ZPR	Całościowa ocena powodzenia ZPR uwzględniająca skuteczność realizacji celów głównych Programu	Badania własne
Wartość nieruchomości	Cena 1 m ² powierzchni mieszkaniowej Cena 1 m ² nieruchomości nie-mieszkaniowych	Realny wpływ na rynek nieruchomości określający zmiany atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej	Badania własne, GUS
Poziom ubóstwa	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Poprawa sytuacji życiowej mieszkańców	GUS, Ośrodek Pomocy Społecznej
Długotrwałe bezrobocie	Liczba osób bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Skala zagrożenia wykluczeniem społecznym i ekonomicznym	GUS, Urząd Pracy

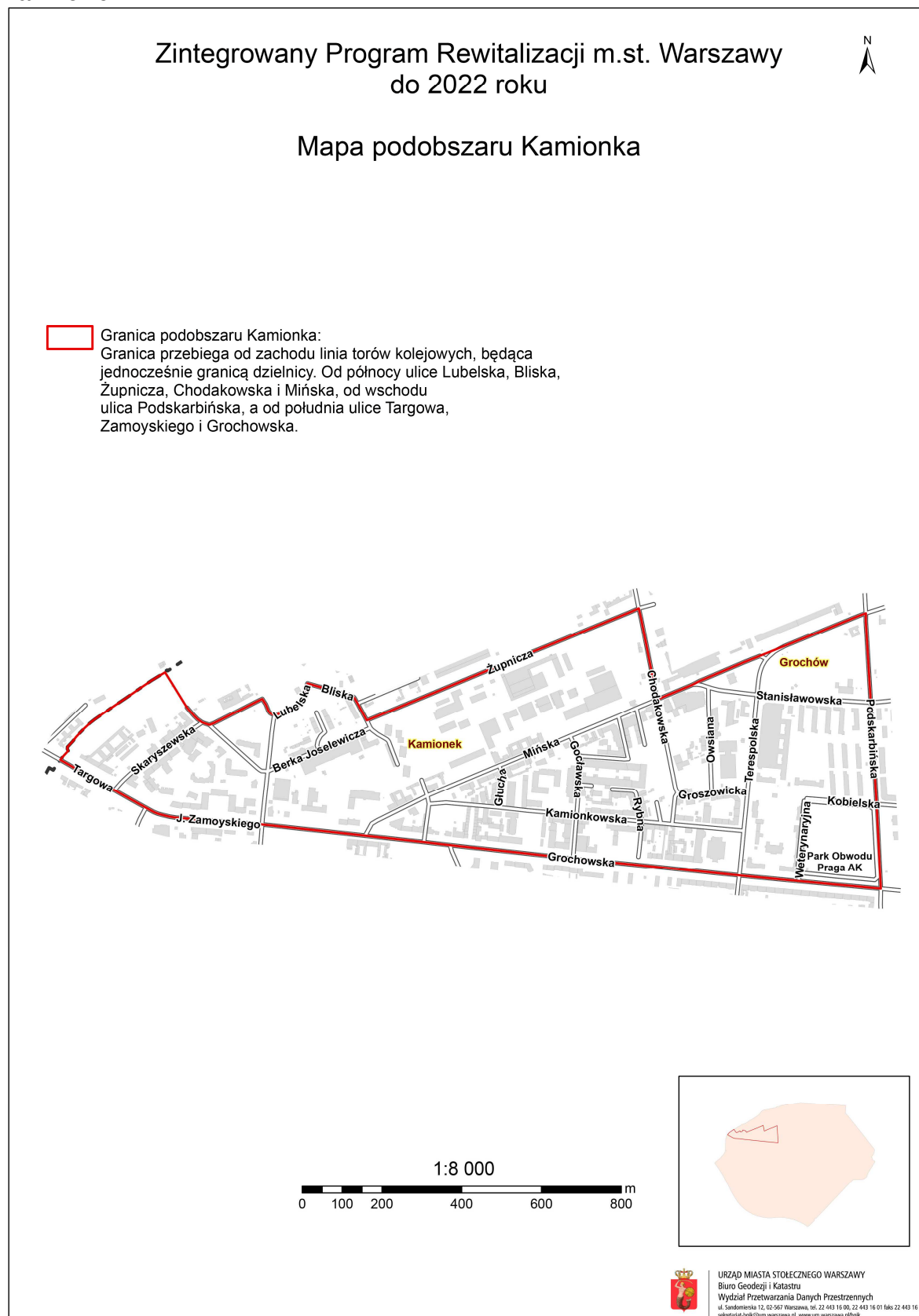
Cel główny I Ożywienie społeczno-gospodarcze, podniesienie jakości przestrzeni publicznej oraz poprawa środowiska naturalnego zgodnie z wymogami gospodarki niskoemisyjnej			
Przedsiębiorczość	Liczba przedsiębiorstw, które mają siedzibę (lub siedzibę oddziału) w obszarze priorytetowym w czasie realizacji ZPR Liczba nowo powstałych przedsiębiorstw	Atrakcyjność lokalizacyjna obszaru, aktywność ekonomiczna mieszkańców, istnienie postaw pro-przedsiębiorczych, tworzenie nowych miejsc pracy	GUS
Poziom bezrobocie	Relacja liczby osób zarejestrowanych jako poszukujące pracy do liczby ludności w wieku produkcyjnym	Zmniejszenie poziomu wykluczenia, zwiększenie kompetencji zawodowych	Urząd Pracy, GUS
Standard budynków	Liczba budynków nieposiadających instalacji c.o. i c.c.w. Liczba lokali niewyposażonych w wc	Poprawa warunków życia, atrakcyjność osiedleńcza	Badania własne, GUS
Atrakcyjność lokali użytkowych	Odsetek wynajętych lokali użytkowych w odniesieniu do całego zasobu lokali użytkowych w obszarze priorytetowym Cena wynajmu lokali użytkowych	Oznaka ożywienia gospodarczego, poprawa dostępności usług, rozwój rynku pracy	Badania własne, GUS
Jakość przestrzeni publicznej	Liczba obiektów użyteczności publicznej dostępna dla osób niepełnosprawnych Ocena atrakcyjności przestrzeni publicznych dla mieszkańców i użytkowników % niezagospodarowanych przestrzeni publicznych	Charakter zmian w krajobrazie obszaru, wzmocnienie oferty turystycznej, atrakcyjność środowiska zamieszkania	Badania własne
Cel główny II Rozwój turystyki, kultury i sportu w oparciu o tożsamość lokalną oraz zasoby dziedzictwa kulturowego			
Atrakcyjność turystyczna	Liczba turystów korzystających z oferty obszaru (sposób liczenia wskaźnika w zależności od przyjętej metody monitoringu – wskaźniki produktu)	Pozytywna percepcja zmian w obszarze, atrakcyjność oferty dla turystów i odwiedzających, wzrost bezpieczeństwa	Badania własne, Lokalne organizacje turystyczne
Tożsamość lokalna	Liczba zarejestrowanych stowarzyszeń mieszkańców działających w dziedzinie kultury i sportu i innych dziedzin mających wpływ na życie społeczne obszaru	Aktywność lokalna, nowe wartości i wzorce zachowań, identyfikacja z obszarem	Badania własne
Rozwój infrastruktury	Liczba obiektów wyremontowanych/ zmodernizowanych na cele kulturalne i sportowe (udział	Odzyskiwanie zasobów, poszerzanie bazy infrastruktury, zwiększanie dostępności oferty	Badania własne

	% w zasobach istniejących w obszarze) Liczba zabytkowych obiektów wyremontowanych/ zmodernizowanych na cele kulturalne i sportowe (udział % w zasobach istniejących w obszarze)		
Oferta turystyczna	Liczba wydarzeń kulturalnych i sportowych z obszaru priorytetowego, skierowanych do mieszkańców i odwiedzających (wzrost liczby)	Skuteczne wykorzystywanie zasobów endogenicznych dla stymulowania rozwoju turystyki, kultury i sportu; zwiększenie atrakcyjności obszaru, mobilizacja społeczności lokalnych	Badania własne
Cel główny III Zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu			
Świadome wychowania w rodzinie	Zwiększenie poziomu wiedzy rodziców na temat opieki i wychowania dziecka bez przemocy – wskaźnik zaproponowany w metodologii badania	Zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie i zwiększenie szans rozwojowych dzieci	Badania własne
Kompetencje społeczne dzieci i młodzieży	Analiza kompetencji społecznych dzieci i młodzieży na podstawie badania ankietowego	Zwiększenie kompetencji społecznych i reintegracja rówieśnicza dzieci i młodzieży w wieku 6-18 lat	Badania własne
Gimnazjalna oferta edukacyjna	Wzrost średnich ocen semestralnych lub średnia na stałym poziomie	Podniesienie wyników w nauce dzieci i młodzieży w wieku 6-18 lat	Badania własne
Wyniki egzaminów szóstoklasistów	Średni wynik procentowy ze sprawdzianu po szóstej klasie (matematyka+język polski+język angielski) uczniów szkół zlokalizowanych na obszarze priorytetowym	Wskaźnik zagrożenia wykluczeniem z dalszych etapów edukacji oraz skuteczności oferty edukacyjnej na obszarze priorytetowym	Okręgowa Komisja Edukacyjna w Warszawie
Aktywność seniorów	% seniorów uczestniczących w wydarzeniach edukacyjnych, kulturowych i sportowych	Jakość i liczba oferty dla seniorów, skuteczność działań na rzecz włączenia społecznego	Badania własne
Więzi sąsiedzkie	Zwiększenie zaangażowania w kształtowanie najbliższego otoczenia przez wzrost motywacji i zaangażowania w aktywnym spędzaniu czasu wolnego - wskaźnik zaproponowany w metodologii badania	Kształtowanie się aktywnych społeczności lokalnych	Badania własne
Przestrzeń publiczna bez barier	Liczba zmodernizowanych i dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i seniorów miejsc przestrzeni publicznej	Poprawa dostępności wybranych miejsc przestrzeni publicznej, miejsc kultury oraz punktów przesiadkowych komunikacji miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów	Badania własne

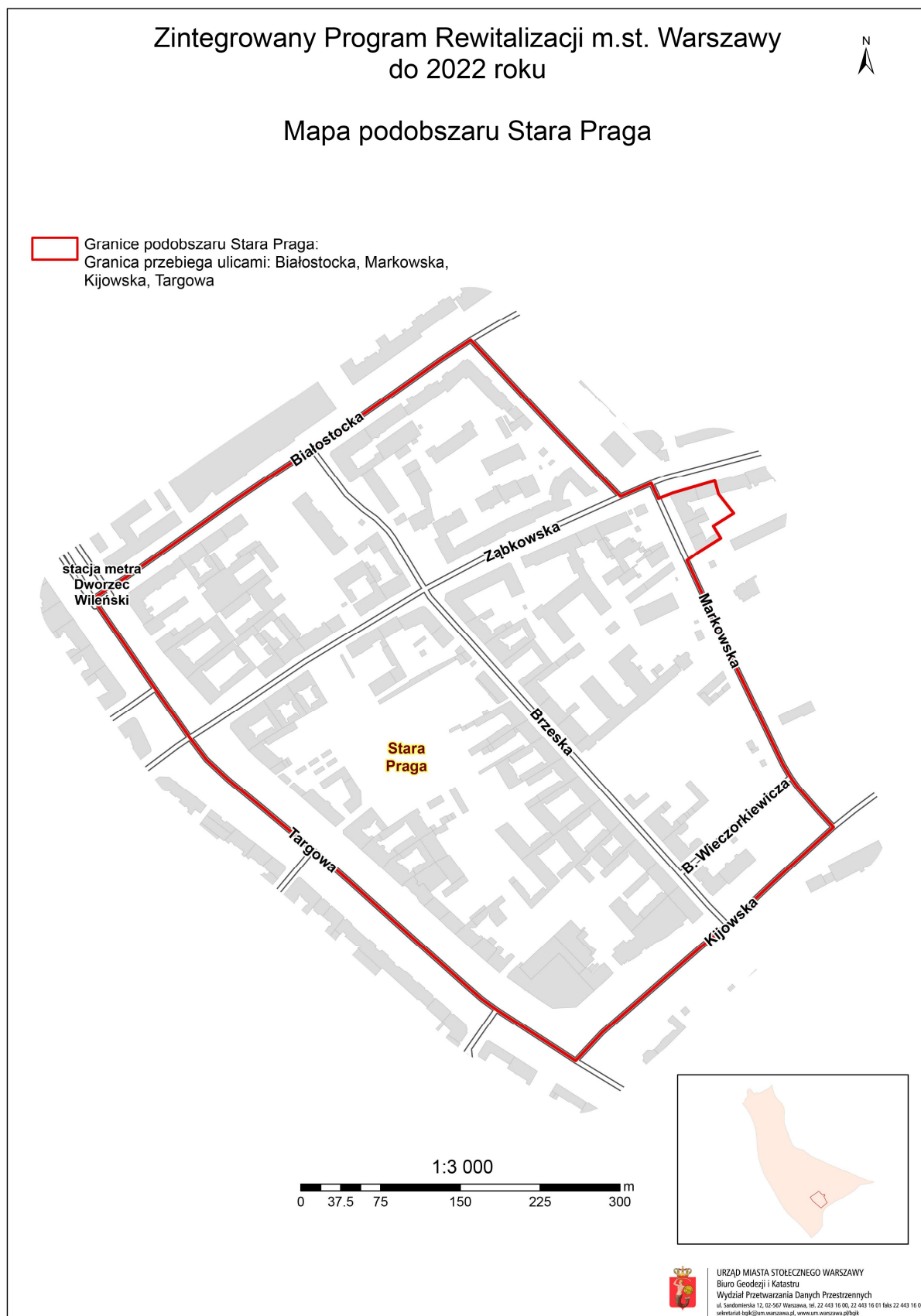
Cel główny IV Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich udziału w różnych obszarach funkcjonowania miasta			
Aktywność obywatelska i zaangażowanie w sprawy lokalne	% mieszkańców głoszących na projekty budżetu partycypacyjnego Inicjatywy lokalne podejmowane przez mieszkańców Liczba projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego % mieszkańców regularnie biorących udział w konsultacjach	Utożsamianie się z obszarem i angażowanie w jego życie, poczucie odpowiedzialności za miejsce zamieszkania / sąsiedztwo, włączenie w życie społeczności lokalnej	Badania własne

Załącznik nr 3– Mapy podobszarów

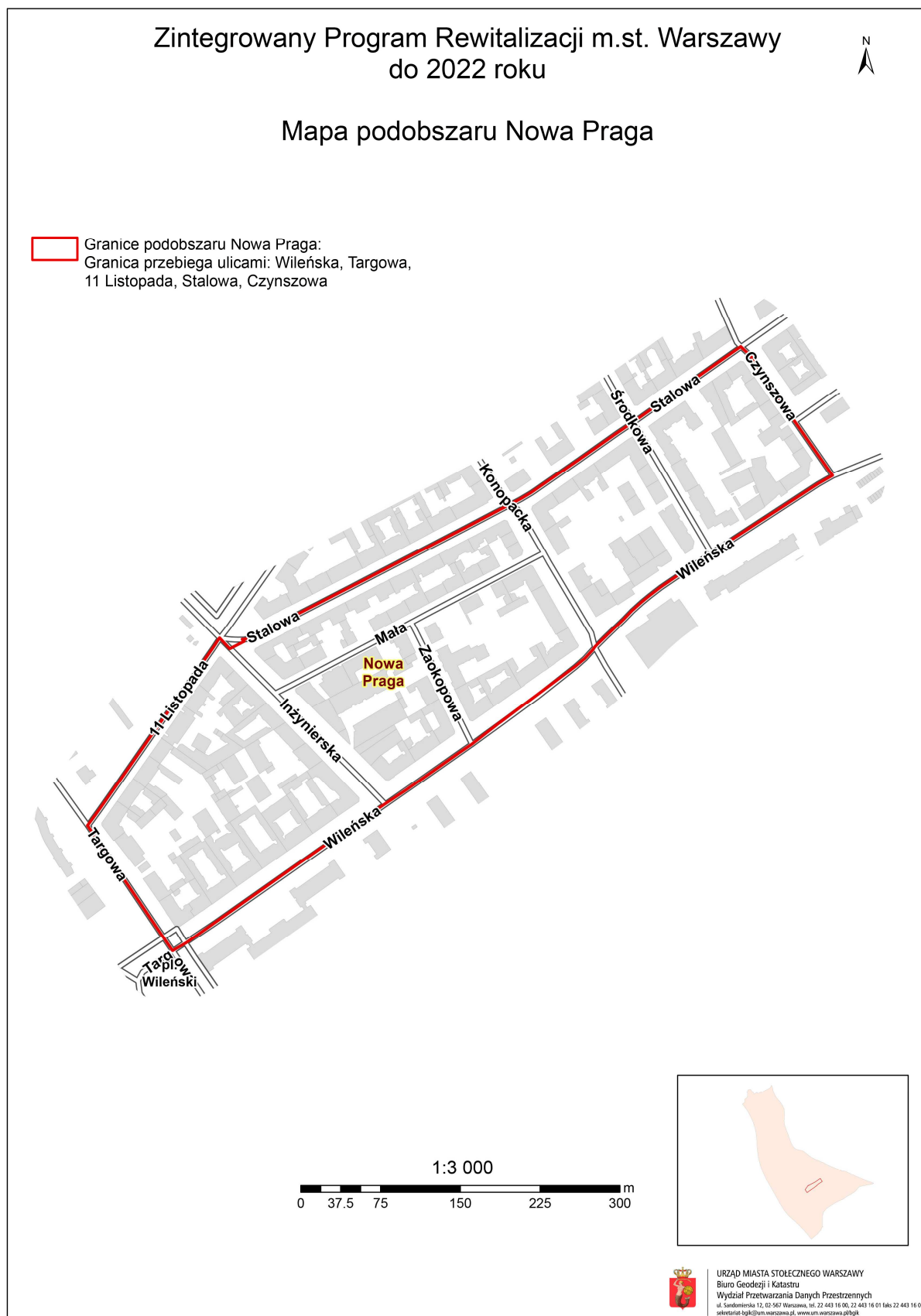
Mapa: Praga-Południe Kamionek

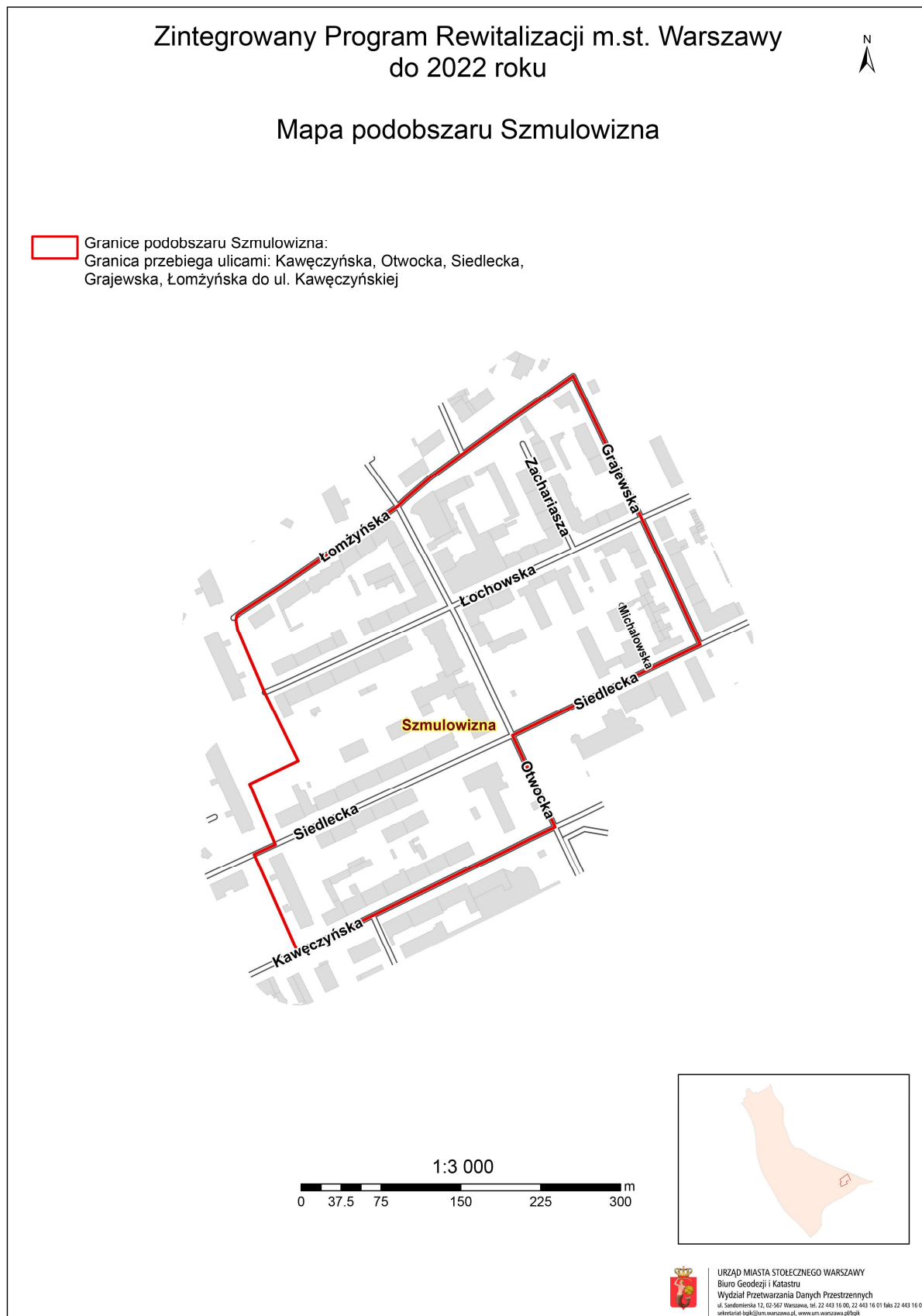
Mapa: Praga-Północ Stara Praga

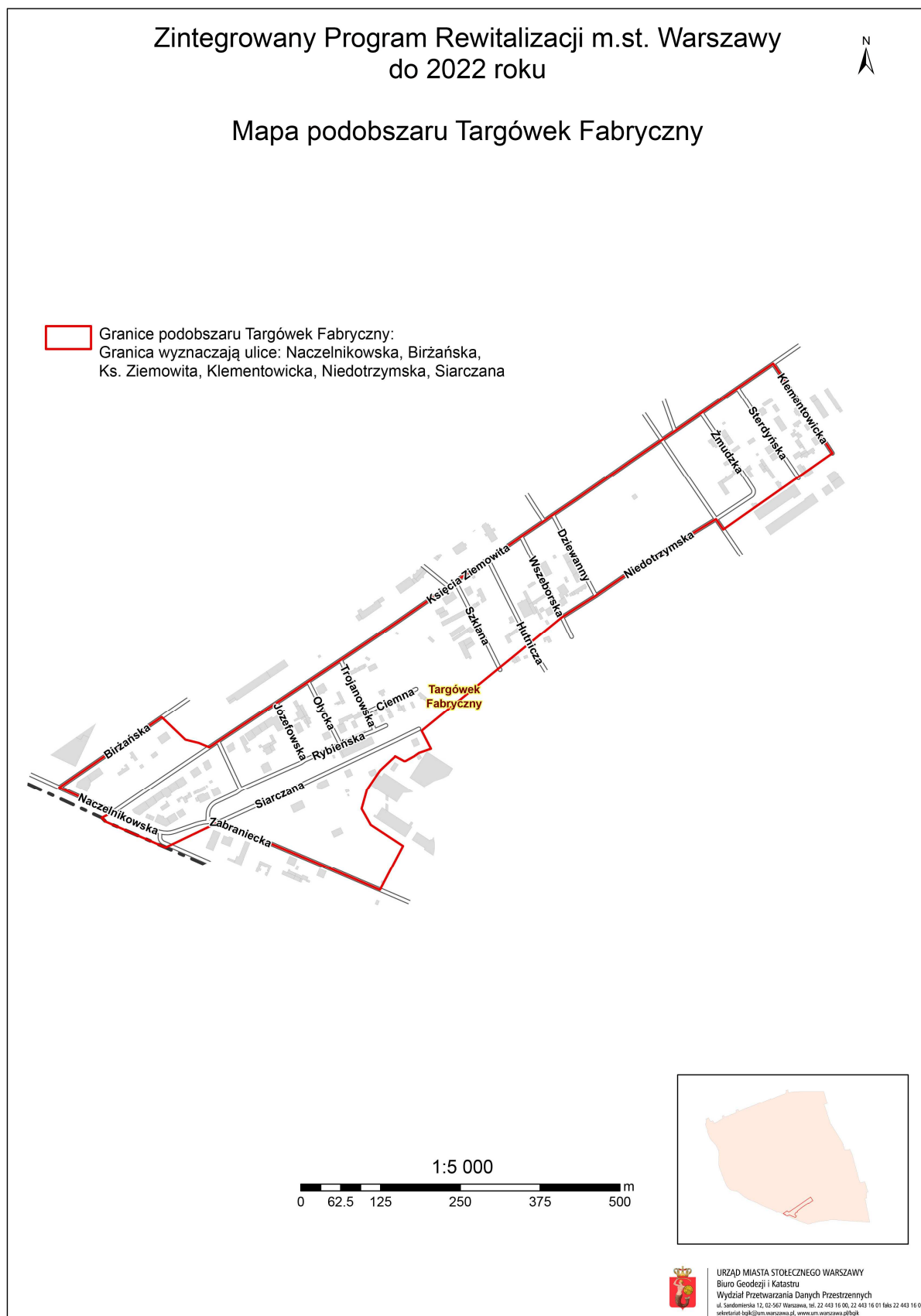
Mapa: Praga-Północ Nowa Praga

Mapa: Praga-Północ Szmulowizna

Mapa: Targówek Fabryczny

Mapa: Targówek Mieszkaniowy

